Slachta Margit
Nemzeti Szociálpolitikai Intézet

FALU- ÉS TANYAGONDNOKI ALAPKÉPZÉS

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és
VEKOP-7.5.1-16-2016-00001
kiemelt projektek
Cím: 1071 Budapest, Peterdy u. 15.
E-mail: efop382@nszi.hu
E-mail: vekop751@nszi.hu

SZÉCHENYI 2020
MAGYARORSZÁG KORMÁNYA
Európai Unió
Európai Szociális Alap
BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Falu- és Tanyagondnoki alapképzés

HALLGATÓI TANANYAG

Szerző

Sándor-Lenkei Aida
Lippai Szabolcsné
Borbély Zsuzsanna

Szakmai lektor

Dr. Andráczi-Tóth Veronika
Szarvák Mónika
Szeder-Kummer Mária

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú,
Szociális humán erőforrás fejlesztése című
kiemelt projekt

Az EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 azonosítószámú,
Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

A kiadvány Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és a VEKOP-7.5.1-16-2016-00001

azonosítószámú,

Szociális humán erőforrás fejlesztése című kiemelt projekt keretében

készült

Kiadja Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet

1142 Budapest, Ungvár utca 64-66.

Telefon: +36 1 450 32 30, +36 1 450 32 35

www.nszi.hu

Felelős kiadó Dr. Tóth Tibor főigazgató

Budapest, 2022.

Tartalom

Előszó 7

Bevezetés - Képzéssel kapcsolatos ismeretek: 10

1. A falu és tanyagondnoki tevékenység alapismeretei 10

1.1.A falu- és tanyagondnokság a kezdetektől napjainkig 12

1.1.1. A falugondnokság ötletének megszületése, kidolgozása 12

1.1.2. A falu- és tanyagondnoki szolgálat sajátos értékei 14

1.2. A feladat-ellátás, dokumentáció 15

1.2.1.A falu- és tanyagondnoki szolgálatok eltérő sajátosságai 15

1.2.2. A falu-, tanyagondnoki szolgálatok jellemzői, és sajátos problémái sajátosságai 23

1.2.3 A falugondnok kapcsolatrendszere, együttműködések 25

1.2.4. A falugondnok megváltozott szerepe 26

1.2.5. A falu-tanyagondnoki szolgáltatás szakmai programja 27

1.2.6 A falu- és tanyagondnoki szolgáltatás 29

1.2.7 Munkaszervezési ismeretek 30

1.2.8 A szolgáltatáshoz kapcsolódó egyéb dokumentumok, a feladatellátás dokumentálása 31

1.2.9 Szociális és közösségi információk szolgáltatása 34

1.3. A falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alapismeretei – egészségügyi ismeretek 35

1.4. Jogi ismeretek 46

1.4.1 Alapfogalmak 46

1.4.2. A falu- és tanyagondnoki szolgálat szabályozásra 47

1.4.3. Jogvédelem 51

1.4.4. Munkajog – közalkalmazotti jog (Mt.- Kjt.) 54

1.4.5. Helyi önkormányzatok (Mötv.) 57

1.5 Az ökológiai gondolkodás alapjai, vidékfejlesztés 60

1.6. Gépjármű üzemeltetés 65

2. Társadalom és közösségismeret 69

2.1. A nemzet, állam, etnikum, többség és kisebbség fogalmainak jelentése. A társadalmi együttélés alapvető szabályai, eredetük és rendeltetésük, változásaik. Szokás, hagyomány, illem, erkölcs és jog közötti viszony 71

2.2. A mai Magyarország és az Európia Unió országainak politikai intézményrendszere. Az európai integráció kérdései 72

2.3. A magyar társadalom népesedési helyzete, a mai családstruktúra jellemzői. A család szerepe, funkciója és helye a társadalomban. A család kulturális, gazdasági és társadalmi funkcióinak átalakulása. A család működésének változása a munkanélküliség hatására, a szociálpolitika válaszai a munkanélküliség állami és településszintű kezelésére 75

2.4. A társadalom peremén 79
2.5. A magyarországi szegénység fő jellemzői, a roma lakosság élethelyzete 80
2.6. A társadalmi felzárkózás legfontosabb beavatkozási területei, intézkedések 83
2.7. A helyi (tanya/falu) társadalom szerkezete és jellemzői a helyi dokumentumokban, dokumentumelemzés 84
2.8. Közösség és részvétel 86
3. A szociális munka és a segítő foglalkozás 89
3.1. A szociális munka alapjai 89
3.1.1 A tanya- és falugondnoki szolgáltatás kapcsolódása a szociális szakmához 89
3.1.2. A szociális munka alapismeretei 90
3.1.3. A szociális munka alapfogalmai (MOGYESZ, 2004) 91
3.1.4. A szociális munka módszerei 91
3.1.5. Szociális munka színterei, a humán ökorendszer 92
3.2. A segítő személyiség jellemzői 93
3.2.1. A segítő személyes értékrendje 93
3.2.2. A segítővel szembeni elvárások, a segítő legfontosabb személyiségjegyei, készség 95
3.2.3. A segítő kapcsolat jellemzői 97
3.3. A segítő beszélgetés 98
3.3.1. A non-direktív kommunikáció 98
3.4. A szociális munka etikája 100
3.4.1. A szociális munka alapvető értékei 100
3.4.2. A Szociális Munka Etikai Kódexe 101
3.4.3. A szociális munka dilemmái 102
3.5. A szociális munka speciális célcsoportjai 104
10. sz. ábra: Szociális ellátórendszer (Forrás: saját szerkesztés) 104
3.5.1. Fogyatékosok 104
3.5.2. Idősek 106
3.5.3. Gyerekek 107
3.5.4. Szenvedélybetegek 115
3.6. A falugondnok szerepe a krízisellátásban 117
3.6.1. A krízis fogalma 117
3.6.2. A kapcsolati erőszak típusai 117
3.6.3. A krízisellátó rendszer 119
4. Kommunikációs készségek és szakmai önismeret fejlesztése 122
4.1 Az önismeret 122
4.2. Konfliktusok 124
4.3. Kiégés 129
5. Terepgyakorlat 130

5.1. Gyakorlatra felkészítő kontakt órák 130
5.2. Felkészülés a záró dolgozatra 130
5.3. Értékelés 130
5.4. Helyi terepgyakorlat 131
5.5. Megyei terepgyakorlat 131
Felhasznált irodalom 132
Internetes források 134
Törvények, rendeletek 135

Előszó

Köszöntjük a 170 tanórás Falu- és tanyagondnoki alapképzés c. képzés résztvevőjeként!

Mit ad Önnek a Falu- és tanyagondnoki c. alapképzés, milyen kompetenciákkal bővül szakmai tudása?

A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálattal ellátható főbb tevékenységi formákat, a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (a továbbiakban: szociális törvény) és a hozzá kapcsolódó szakmai jogszabályok határozzák meg.
A falugondnoki szolgálatok 1990 óta működnek. Az első szabályozás a szociális törvényben jelent meg.
E törvény minden települési önkormányzat számára meghatároz szociális alapszolgáltatási feladatokat, valamint nevesít olyan alapszolgáltatásokat is, amelyek nem önkormányzati kötelező feladatok, ide tartozik a falu- és tanyagondnoki szolgáltatás is.
A törvény 60. § (1) bekezdése szerint:

„A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja a falvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából és a közösségi közlekedés nehézségéből eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése. A falugondnoki szolgáltatás ezer lakosnál kisebb településen működtethető. Amennyiben a falugondnoki szolgáltatás létesítését követően a település lakosságszáma tíz százalékot meg nem haladó mértékben emelkedik ezer lakos fölé, a szolgáltatás tovább működtethető.

A tanyagondnoki szolgáltatás legalább hetven és legfeljebb négyszáz lakosságszámú - külön jogszabályban meghatározott - külterületi vagy egyéb belterületi lakott helyen működtethető. Amennyiben a helyi sajátosságok alapján a tanyagondnoki szolgáltatás több tanyagondnok közreműködésével valósítható meg, a tanyagondnokok által ellátandó körzetek határait - figyelemmel a lakosságszám korlátra - a fenntartó települési önkormányzat rendeletében határozza meg azzal, hogy új tanyagondnoki szolgáltatás négyszáz lakos fölött szervezhető meg. Amennyiben a tanyagondnoki szolgáltatás létesítését követően a külterületi vagy egyéb belterületi lakott hely lakosságszáma tíz százalékot meg nem haladó mértékben emelkedik négyszáz lakos fölé, a szolgáltatás tovább működtethető."

A képzés jogszabályi háttere

- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény
- A szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet
- Az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről szóló 81/2004. (IX. 18.) ESzCsM rendelet.

Az SzCsM rendelet 39. § (5) bekezdése alapján a falu-, illetve tanyagondnoki munkakörben csak olyan személy foglalkoztatható, akit a foglalkoztatás kezdő időpontjában a munkáltató bejelentett a munkakör betöltéséhez szükséges falu- és tanyagondnoki alapképzésre, és azt a munkakör betöltője a foglalkoztatás kezdő időpontjától számított egy éven belül elvégzi.

A képzés folyamán a falugondnokok és tanyagondnokok a feladat ellátásához szükséges készségekkel, ismeretekkel és módszerekkel ismerkednek meg.

Hogyan épül fel a „Falu- és tanyagondnoki alapképzés”?

Tantárgyblokkok neve	**Óraszám**	**Ebből gyakorlati óraszám**
A képzéssel kapcsolatos bevezető ismeretek	2	0
Szakmai felkészítő tantárgyblokk		
A falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alapismeretei	60	30
Szakmai specializáció tantárgyblokk		
Társadalom- és közösségismeret.	20	10
A szociális munka és a segítő foglalkozás	20	10
Képességfejlesztési tantárgyblokk		
Kommunikációs készségek, szakmai önismeret fejlesztése	24	24
Terepgyakorlat	44	44
Összesen	**170**	**118**

Az óraszámokat tanórának tekintjük, egy tanóra 45 perc.

Tananyagegység	**Óraszám**	**Forma**
1. Első képzési nap	*10* tanóra *(6* tanóra elmélet, 4 tanóra gyakorlat)	jelenléti
2. Második képzési nap	10tanóra (*5* tanóra elmélet,5 tanóra gyakorlat)	jelenléti
3. Harmadik képzési nap	10tanóra (*5* tanóra elmélet, 5 tanóra gyakorlat)	jelenléti
4. Negyedik képzési nap	8 tanóra (2 tanóra elmélet, 6 tanóra gyakorlat)	jelenléti
5. Ötödik képzési nap	10 tanóra (*10* tanóra elmélet, 0 tanóra gyakorlat)	jelenléti
6. Hatodik képzési nap	6 tanóra (*2* tanóra elmélet, 4 tanóra gyakorlat)	jelenléti
7. Hetedik képzési nap	8 tanóra *(2* tanóra elmélet, 6 tanóra gyakorlat)	jelenléti
8. Nyolcadik képzési nap	9 tanóra (7 tanóra elmélet, 2 tanóra gyakorlat)	jelenléti
9. Kilencedik képzési nap	11 tanóra *(3* tanóra elmélet, 8 tanóra gyakorlat)	jelenléti
10. Tizedik képzési nap	10 tanóra (*5* tanóra elmélet, *5* tanóra gyakorlat)	jelenléti
11. Tizenegyedik képzési nap	10 tanóra (5 tanóra elmélet, *5* tanóra gyakorlat)	jelenléti
12. Tizenkettedik képzési nap	10 tanóra (10 tanóra gyakorlat)	jelenléti

13. Tizenharmadik képzési nap	9 tanóra (9 tanóra gyakorlat)	jelenléti
14. Tizennegyedik képzési nap	*5* tanóra (*5* tanóra gyakorlat)	jelenléti

Bevezetés - Képzéssel kapcsolatos ismeretek:

A résztvevő megkapjon minden olyan lényeges információt a képzéssel kapcsolatban, ami által a képzés végén, a számára előírt kimeneti követelményeket tudja teljesíteni.

Elvárások, a vizsgára bocsátás feltételei:

- A képzésen való aktív részvétel
- Az igazolt hiányzás mértéke nem haladhatja meg az összes óraszám 20%-át. A terepgyakorlatról hiányozni nem lehet!
- A gyakorlatvezetővel a folyamatos kapcsolattartás, a gyakorlatok folyamatának követése, és a dolgozatírás haladásának követése.
- Záró dolgozat megírása a gyakorlatvezetővel egyeztetett témában, a dolgozat leadása a megadott határidőben.
- A gyakorlaton való részvételről, a gyakorlati napló leadása a megadott határidőben

Vizsga követelmények:

- A résztvevő által készített dolgozat, annak teljes körű bemutatása
- A vizsgabizottság által a dolgozat kapcsán feltett szakmai kérdések megválaszolása.

1. A falu és tanyagondnoki tevékenység alapismeretei

Összefoglalás: A falu-és tanyagondnoki szolgáltatás a több, mint 30 éve működő szociális alapellátási forma. Ebben tantárgyblokkban a képzésben résztvevő megismeri a falugondnoki/tanyagondnoki szolgáltatás kialakulását, jogi szabályozását, a napi munkája során használt jogszabályokat. Gépjármű üzemeltetéssel, egészségügyi alapismerettekel, ökológiai és vidékfejlesztéssel kapcsolatos ismereteket szerez.

Cél:
A tantárgy célja, hogy a falu- vagy tanyagondnokok olyan szakmai ismeretekhez jussanak, amelyek felkészítik, és képessé teszik a végzendő szolgáltatás ellátására. Legyen tisztában a falu/tanyagondnoki szolgálatok kialakulásával, szakmai alapelveivel, feladataival, a falu/tanyagondnoki munka tartalmával.
Tudják magukat elhelyezni a szociális ellátóredszerben, és tudjanak kapcsolódni a társszakmákhoz.
Legyenek tisztában a szolgáltatáshoz, a napi munkavégzéshez kapcsolódó aktuális jogszabályokkal, az együttműködések lehetőségeivel más szolgáltatási területekhez kapcsolódóan.
Ismerjék meg az egészségügyi szolgáltatások rendszerét, gyakorlatban az elsősegélynyújtás aktuális protokollját. Ismerjék meg, és frissítsék tudásukat.
Szerezzenek alapvető jogi ismereteket. Ismerjék meg a munkájukhoz kapcsolódó kötelező dokumentumokat, azok helyes kitöltését. Frissítsék, és mélyítsék tudásukat a jármű üzemeltetéssel, valamint a közlekedés során betartandó szabályokkal kapcsolatban. Ismerjék meg a vidékfejlesztés lehetőségeit, és az ökológiai gondolkodás alapjait.

Kulcsszavak: Kemény Bertalan, kísérleti program, a szolgálatok eltérő sajátosságai, kapcsolatrendszer, falugondnoki identitás, szakmai program, napi munkaszervezés, dokumentáció, információ szolgáltatás, betegség-egészség-segítségnyújtás, falugondnoki szolgálat jogi szabályozása, jogvédelmi szolgálat, munkavállaló-munkáltató jogok és kötelezettségek, önkormányzat, ökológiai lábnyom, járműüzemeltetés-felelősség, KRESZ

Tanulást segítő kérdések:

- Melyek voltak a szolgáltatás kialakításának főbb állomásai?
- Kik voltak azok a személyek, akik szerepet vállaltak a szolgáltatás kialakításában a kezdetekor?
- Mely intézmények, szervezetek köthetők a szolgáltatás kialakításához?
- Sorolja fel a falu- és tanyagondnoki szolgálatok közötti lényeges különbségeket!
- Ismertesse az ön településén működő szolgáltatás szakmai programjának lényeges elemeit.
- Hogyan épül fel a falu- és tanyagondnoki szolgáltatás szakmai programja?
- Mi a szerepe az önkormányzatnak? Mi a szerepe a képviselő testületnek? Mi a szerepe a jegyzőnek?
- Mi a falugondnok feladata a jármű üzemeltetésben?
- Kikkel, milyen szervezetekkel, szolgáltatókkal tart kapcsolatot a falugondnok?
- A falugondnok és a mentők kompetencia határai? Betegszállítás szabályai.
- Mi az egészség fogalma? Mi a prevenció?
- Mi a teendő baleset esetén?
- Honnan szerzi a munkájához kapcsolódó információkat?
- Ki az ellátottjogi képviselő?
- Mely jogszabályok köthetők szorosan a falugondnoki szolgáltatás szabályozásához?

Ajánlott irodalom:

- Mint egy falat kenyér Könyv a falu- és tanyagondnokságról - Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete 2013
- Kemény Bertalan: Homálybogozás – Unicus Műhely, Budapest, 2008
- Falugondnokság a vidékfejlesztés szelíd módszere Magyar Tanya - és Falugondnoki Szövetség, 2004
- Kemény Bertalan, Szanyi Éva. Életrajzok. In: A Szociális Munka Arcképcsarnoka. FSZEK, 2007
- Közigazgatási honlapok: magyarorszag.hu, parlament.hu, kormany.hu, érintett szaktárcák honlapjai, antsz.hu, www.nav.hu, http://kormanyablak.hu/hu/feladatkorok, http://www.jaras.info.hu/, http://www.jarasikormanyablak.hu/
- Szakmai, érdekvédelmi honlapok: Szociális Ágazati Portál: https://szocialisportal.hu/, SLACHTA MARGIT NEMZETI SZOCIÁLPOLITIKAI INTÉZET: https://nszi.hu/,
- Egyesületek honlapjai: Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete: http://www.falugondnoksag.hu/ , Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Tanya-és Falugondnokok Egyesülete : http://www.falugondnokiszolgalat.hu/, Zalai Falvakért Egyesület: https://zalaifalvak.hu/,
- https://www.ajbh.hu/ (az alapvető jogok biztosának honlapja); https://www.ijsz.hu/ (Integrált Jogvédelmi Szolgálat honlapja)
- egyéb közérdekű honlapok
- https://falufejlesztesitarsasag.hu/a-falugondnoki-szolgalat/ Faludi Erika
- Szociálispolitikai Szemle különszám: Szemle Könyvek 4. 2018. http://www.szocialpolitikaiszemle.hu/rendszer-es-valtas-a-szocialis-torveny-elso-25-eve-szemle-konyvek-4.html 471-479.old.
- Csörszné Zelenák Katalin – Kozma Judit – Sümeginé Országh Edit Az első 30 év. Falugondnokság határok nélkül – A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségei hálózati együttműködések által http://szocpoltukor.hu/wp-content/uploads/2020/06/megy-Szoct%C3%BCk%C3%B6r-2020-2-sz%C3%A1m-webre.pdf
  file:///C:/Users/user/Downloads/rendszer_c__s_v_lt_s_a_szoci_lis_ti__rvc__ny_elsa___25_c__ve_webre.pdf 105.-134.old

- Matolcsi-Papp Zoltán: A falu- és tanyagondnoki szolgáltatás szakmai támogatása – Gondolatok a módszertani munka margójára http://szocpoltukor.hu/wp-content/uploads/2021/01/tukor_2020_3_4.pdf 189.old
- Segédlet a falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatok indításához és működéséhez: https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2022/04/Segedlet-a-falugondnoki-es-tanyagondnoki-szolgaltatok-inditasahoz-es-mukodesehez.pdf

1.1. A falu- és tanyagondnokság a kezdetektől napjainkig

1.1.1. A falugondnokság ötletének megszületése, kidolgozása

A megvalósítás kezdetei (1982-1989)

A falu- és tanyagondnoki szolgáltatás kialakításának ötlete Kemény Bertalan nevéhez fűződik. Maga az ötlet Kemény Bertalan kutató munkájához kapcsolódik. “A VÁTI-ban kapta 1982-ben azt a feladatot (az ÉVM Településfejlesztési és Rendezési Főosztály megbízásából), hogy készítse el Somogy megye külterületi lakott helyeinek és aprófalvainak fejlesztési javaslatát az érvényes, 1971-es Országos Településhálózat-fejlesztési Koncepció alapján. Az OTK szigorú hierarchiába sorolta a különböző nagyságú és ellátási funkciójú településeket, a sor végén a megszüntetendő, „szerepkör nélküli” településekkel. Ezek közé tartoztak a legkisebb falvak, külterületi lakott helyek, majorságok. Ez a besorolás nemcsak papírforma volt, hanem szigorú szankciókkal járt. Semmit nem lehetett fejleszteni, nem adhattak ki építési engedélyt, a még létező infrastruktúra is leépült. Berci átlátta, hogy ha eleget tesz ennek a besorolásnak, azaz áthúzza Somogy megye számos apró települését a térképen, az ezeknek a kis közösségeknek a halálos ítéletet jelenti. Ezért keresett valamilyen más megoldást – járva a falvakat, beszélgetve az emberekkel, és megtalálta azt az embertípust, amely aktívan tett közösségéért, amely felvállalta a faluját, megszervezte a helyi cselekvést, odafigyelt a közösség gondjaira és képviselte az emberek érdekeit, kijárva, kiharcolva az élethez szükséges feltételeket.” (Faludi Erika https://falufejlesztesitarsasag.hu/a-falugondnoki-szolgalat/)

A tapasztalatai alapján fogalmazódott meg benne a kérdés:

Mi kell a megszűnésre ítélt falvak fennmaradásához?
Meglátása szerint ezeknek a településeknek egy olyan egyszemélyes szolgáltató "intézményre van szüksége, amely fel tudja vállalni az egész falu gondját, megoldásokat tud találni a települést érintő mindennapi gondokra. *Gyakran mondjuk, hogy a falugondnok "egyszemélyes intézmény".*

A somogyi tapasztalatok alapján Kemény Bertalan az MTA Szociológiai Kutatóintézete részére elkészítette tanulmányát, a falugondnoki szolgálat kísérleti bevezetéséről 1983-ban. Mérföldkő volt a Falufejlesztési Társaság **1989**-es megalakulása. A társaság egyfajta szellemi műhely, ahol a Magyar vidék, és a falvak iránt érdeklődők összejöttek, kapcsolatot építettek, együtt gondolkodhattak. (Elnöke: Kemény Bertalan, Titkár: Köles Sándor)
1990-ben a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Tanács elnöke, Szabó György kezdeményezésére falugondnoki járművek megvásárlásával támogatást nyújtott a Cserehát leghátrányosabb falvaiban 24 település számára, ezzel segítve a falugondnoki szolgálatok elindítását kísérleti jelleggel. A szolgáltatások létrehozásában tevékeny szerepet vállalt a Csereháti Településszövetség elnöke Csomós József-református lelkész, dr. Szaló Péter Környezetvédelmi és Településfejlesztési minisztérium főosztályvezetője.

A falugondnokság ötletének megszületése, kidolgozása - A szolgálatok elindulása, civil hátterének kialakulása, fejlődése, működése (1990-2018)

1991-ben Kemény Bertalan megismerkedett Szanyi Évával, a Népjóléti Minisztérium munkatársával. A köztük létrejött hatékony szakmai együttműködés tette lehetővé a falugondnoki hálózat kísérleti programjának elindítását, így a már Borsod-Abaúj-Zemplén megyében működő szolgálatok mellett Somogy, és Baranya megyében is elindult 15 falugondnoki szolgálat, meghívásos pályázat keretében. Az 1990-es évek közepétől beindultak a tanyagondnoki szolgálatok. A tanyákon, tanyavilágban élők kiszolgáltatott helyzete, abból adódó hátrányok szintén indokolják a szolgáltatás jelenlétét.

A Népjóléti Minisztérium pályázati kiírásába bekerült a szolgáltatás bevezetésének módja:
- A falugondnoki állást az önkormányzat megfelelő nyilvánossággal és időben meghirdeti.
- Ezt követően közmeghallgatás (falugyűlés) keretében megválasztott személyt nevezi ki a feladatra.
- A szolgálat működtetését több évre vállalja a fenntartó.

A falugondnokok képzését a Falufejlesztési Társaság biztosította ekkor.
A modellkísérleti program adott lehetőséget a későbbi jogszabályi keretek megteremtésére, kialakítására. Törekedtek a szabályozás bevezetésénél arra, hogy ne szabályozzák túl a falugondnok feladatait, ez afajta szabályozás szabad mozgásteret biztosított a szolgáltatás működtetésére.
A falugondnoki szolgálatok száma folyamatosan nőtt. A Minisztérium és a Falufejlesztési társaság egyaránt fontosnak tartotta egy szakmai támogató hálózat megszervezését. Ennek teljesen egyedi formája alakult ki, és nem Minisztériumon belül kapott helyet, hanem civil hálózatként jött létre a falugondnokokat segítő szakmai támogató rendszer.

Célja, hogy a már meglévő szolgálatokkal kapcsolatos tapasztalatokból kiindulva készítse elő a jogszabályi kereteket. - Fogja össze a szolgálatokat és szakmai segítséget nyújtson. Szakembereket kerestek - koordinátorokat -, akik feladata, hogy segítsék a szolgálatok elindítását, a képzések szervezését. Létrejött egy speciális, példa értékű állami és civil összefogás. **1993**-tól területi alapon szerveződő megyei és regionális egyesületek alakultak. Ezen szervezetek speciális programokat, találkozók, szakmai napok folyamatos szakmai segítéssel támogatják mai napig az ellátási területükön működő szolgálatokat, néhány szervezet honlapot működtet, és a mai világban a közösségi média is nagy segítség lehet az információ szolgáltatásban, hivatalos csoportok, felületek létrehozásával.

A falugondnokság, mint szociális alapszolgáltatás, a szociális törvénybe 1996-ban került be. Bár a szociális törvény része, mégis a helyi szükségletek alapján más ágazatok munkáját is segíti. A szolgáltatások száma az évek alatt folyamatosan bővült, mind a falugondnoki, mind a tanyagondnoki szolgálatok tekintetében, megkönnyítve ezzel a hátrányos helyzetű kistelepülésen élők, és a tanyavilágban élők napi életét.
1998-ban a szolgáltatás működésének támogatása bekerült a költségvetési törvénybe. 1999-től, a szolgáltatást működtetni, csak érvényes működési engedéllyel lehetséges. 2000-ben megjelentek a szolgáltatáshoz kapcsolódó részletes szabályok. Sok esetben a falu-tanyagondnok személye az egyetlen kapocs a kistelepülésen élő ellátott, és a "külvilág" között, személyük, és a szolgáltatás minőségi jelenléte ezért is nagyon fontos. Az a település, ahol a kezdetektől működtetik a szolgáltatást, a lakosok már el sem tudják képzelni, milyen a szolgálat nélkül. Mára már nem csak Magyarországon, hanem a határon túl is működnek falugondnoki szolgálatok Erdélyben, és a Vajdaságban. A **2009**-ben Magyar Örökség Díjat kapott a Falugondnoki Hálózat és szellemi atyja, Kemény Bertalan. A falufejlesztési társaság 2008**-ban Kemény Bertalan Díja**t alapított. Ez a díj a Kárpát-medence területén dolgozó, munkáját kiemelkedő szakmai színvonalon végző falugondnokoknak, valamint vidék és falufejlesztőnek ítélhető oda. *2022-ben a szolgálatok száma (falu- és tanya együtt) 1800 fölött van.*

1.1.2. A falu- és tanyagondnoki szolgálat sajátos értékei

A falugondnoki szolgálat **értékei** alapvetően erkölcsi, etikai értékekből indul ki, mely legfontosabb gondolata, a helyi értékek, erőforrások megtartása.

- Széles szolgáltatási kör
- A szükségletek érzékelése tekintetében gyors reagálás
- A falu teljes lakossága részesülhet a szolgáltatásban
- Mondhatjuk, kis befektetés hatékony eredmény (egy ember-bér-jármű)
- Nem ellátás jellegű, hanem személyes szolgáltatás, személyes segítségnyújtás

A falugondnoki, tanyagondnoki szolgálat működtetése nem kötelező önkormányzati feladat. A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 10. § (2) bekezdése szerint a helyi önkormányzat – a helyi képviselő-testület – önként vállalhatja minden olyan helyi közügy önálló megoldását, amelyet jogszabály nem utal más szerv kizárólagos hatáskörébe. Az önként vállalt helyi közügyekben az önkormányzat mindent megtehet, ami jogszabállyal nem ellentétes. Az önként vállalt helyi közügyek megoldása nem veszélyeztetheti a törvény által kötelezően előírt önkormányzati feladat- és hatáskörök ellátását, finanszírozása a saját bevételek, vagy az erre a célra biztosított külön források terhére lehetséges. Fentiek szerint az önkormányzat dönthet a szolgáltatás indítása mellett. A falugondnoki, tanyagondnoki szolgáltatás ugyanakkor nemcsak önkormányzati fenntartásban működhet (pl. egyház, civil szervezet).Ebben az esetben a falugondnoki szolgáltatás fenntartójának nem kell ellátási szerződést kötnie az önkormányzattal.

Milyen legyen a jó falugondnok, a jó tanyagondnok?

Aki ismeri a települési viszonyokat, az ott élő embereket, empatikus, segítőkész legyen. Ismerje a települést, az ellátó rendszerét. Legyen benne tenni akarás. Érdekelje a település jövője, az ott élők sorsa.
Legnagyobb érték a falugondnok személye, célja, hogy a falu érdekeit szolgálja. Az, hogy a szolgálat jól működjön a helyi közösség alapvető érdeke. Azt mindenesetre le kell szögeznünk, hogy ahány falu, annyi féle szolgálat.

A falu- és tanyagondnoki szolgálatok sajátos értékei:

- A demokrácia iskolája: szabad döntések a szolgáltatás működtetéséhez kapcsolódóan (a szolgálat indítása)
- nyilvánosság, átláthatóság
- önszabályozás
- A helyi viszonyokhoz való alkalmazkodás a szakmai tartalom helyi kidolgozásában a fenntartó felelőssége

- Személyesség a szolgáltatásban: alapvetően egy személyhez köthető a szolgáltatás
- Kiszámíthatóság, megbízhatóság.
- Helyi tudás (hely- és emberismeret), emberség és rátermettség, a helyi lakosok általi elfogadottság.
- A falugondnok munkája során nem lehet személyválogató: A falugondnok helyzete nehéz, mivel alapvetően az egész falu számára nyújt szolgáltatást. Nem lehet részrehajló munkája során.
- Programok szervezésével tágítja a falu, illetve tanyavilághoz kötött, onnan nehezen mozdulók mozgásterét, világát. Ilyenkor azokkal a lakosokkal is találkozhat, akikkel a mindennapokban esetleg nem.

- Az emberek közötti szolidaritás, egymásra figyelés, egymásért felelősséget vállaló magatartás generálója. A jó falugondnok pozitív minta.
- Közösségszervező erő.

1.2. A feladat-ellátás, dokumentáció

Fontos, hogy a szolgálatok kialakításakor a jó kezdetre törekedjen a fenntartó. Egy rosszul "rögzült" működési mechanizmust nehezebb felülírni mint, ha alapvetően jól alakítjuk ki a működést. A jó működés kialakításakor a helyi viszonyok figyelembevételével nagy szerepe van a helyi vezetésnek, a fenntartó szemléletének, a falugondnok személyének, a helyi szakmai és civil erőforrásoknak. A falu- és tanyagondnoki szolgálat működtetése nem kötelezően ellátandó önkormányzati feladat.

1.2.1. A falu- és tanyagondnoki szolgálatok eltérő sajátosságai

A falugondnoki szolgálat kialakítása, és működése, sajátosságai

A falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás célja, a Szociális törvény szerint:
*„**60. §** (1) A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja a falvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából és a közösségi közlekedés nehézségéből eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése.”*

A falu-tanyagondnoki szolgáltatás különleges, máshoz nem hasonlítható ellátási forma a szociális ellátórendszerben. Egyszemélyes szolgáltatás. Egy adott településen, településrészen élők egyedi, és egyéni problémáira fókuszálva keresi a megoldást. Szerteágazó ismeretekkel kell rendelkeznie egy falu, -tanyagondnoknak annak érdekében, hogy mindennapi munkáját hatékonyan, és eredményesen tudja végezni. A helyi igények, a helyi szükségletek kielégítésére szolgáló ellátási forma.

A falu-, tanyagondnoki szolgálat bevezetése, a szolgálat tervezésének, létrehozásának lépései
A szolgáltatás tervezésének lépései:

a., Igény- és szükségletfelmérés (nemcsak új szolgálat, hanem a már meglévő szolgálat fejlesztése esetén is)

- Kiket kérdezünk? – a szolgálat potenciális igénybe vevőit, a település, az ellátási területet lakosságát, a település szolgáltató intézményeit: óvoda, iskola, szociális szolgáltatók, védőnő, felnőtt háziorvos és gyermekorvos, civil szervezetek stb.
- Mit (hogyan) kérdezünk? – csak a szolgálattal kapcsolatban releváns, az adott helyzetre és a szükségletekre vonatkozó kérdések; lehetnek eldöntendő (igen/nem), értékelő (1-5 skála), kifejtendő kérdések (szubjektív), egyeztetések az intézmények, a helyi civil szervezetek és más szolgáltatók vezetőivel,
- Mit kezdjünk a válaszokkal? – összegzés → helyzetértékelés, szükségletfelmérés → döntés

b., Ellátási terület meghatározása (tanyagondnoki szolgálat esetében)

Ellátási terület:

A Szoctv. 60. §-a rendelkezik arról, hogy hol, milyen és hány szolgálat indítható:

„60. § (2) A falugondnoki szolgáltatás ezer lakosnál kisebb településen működtethető. Amennyiben a falugondnoki szolgáltatás létesítését követően a település lakosságszáma tíz százalékot meg nem haladó mértékben emelkedik ezer lakos fölé, a szolgáltatás tovább működtethető.

(3) A tanyagondnoki szolgáltatás legalább hetven és legfeljebb négyszáz lakosságszámú – külön jogszabályban meghatározott – külterületi vagy egyéb belterületi lakott helyen működtethető. Amennyiben a helyi sajátosságok alapján a tanyagondnoki szolgáltatás több tanyagondnok közreműködésével valósítható meg, a tanyagondnokok által ellátandó körzetek határait – figyelemmel a lakosságszám korlátra – a fenntartó települési önkormányzat rendeletében határozza meg azzal, hogy új tanyagondnoki szolgáltatás négyszáz lakos fölött szervezhető meg. Amennyiben a tanyagondnoki szolgáltatás létesítését követően a külterületi vagy egyéb belterületi lakott hely lakosságszáma tíz százalékot meg nem haladó mértékben emelkedik négyszáz lakos fölé, a szolgáltatás tovább működtethető.

(5) Egy településen – amennyiben a település mind a tanyagondnoki, mind a falugondnoki szolgáltatásra vonatkozó feltételeknek megfelel – vagy falugondnoki, vagy tanyagondnoki szolgáltatás működtethető.

(6) Ugyanazon ellátási területen csak egy falugondnoki szolgálat, illetve egy tanyagondnoki szolgálat működtethető.

(7) A társulás keretében megszervezett falugondnoki szolgáltatás csak azon települések tekintetében működtethető, amelyek megfelelnek a (2) bekezdésben meghatározott feltételeknek. A társulás keretében megszervezett tanyagondnoki szolgáltatás csak azon ellátási területen működtethető, amely megfelel a (3) bekezdésben meghatározott feltételeknek.”

c., Szakmai program megírása a fenntartó feladata

d., Helyi rendeletalkotás

Helyi rendelet:

A Szoctv. 60. § (4) bekezdése alapján a falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás a fenntartó önkormányzat rendeletében részletesen meghatározott feladatokat látja el,valamint – szintén az önkormányzat rendeletében meghatározott módon - közreműködhet az étkeztetés biztosításában.

A helyi önkormányzati rendeletnek a feladatokon túl tartalmaznia kell:

- az ellátási területet, ami a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet 1. melléklet 6.3.1. pontja szerint falugondnoki szolgáltatás esetén a település, tanyagondnoki szolgáltatás esetén a településrész vagy az önkormányzati rendeletben meghatározott ellátási körzet,
- a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatást a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló Szoctv. 115/A. § (1) bekezdése alapján térítésmentes,
- az önkormányzat által biztosított falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás igénybevételére irányuló kérelem benyújtásának módját,
- az ellátás megszüntetésének eseteit és módjait.

A helyi rendelet csak a fontos elveket és a lényeges feladatokat tartalmazza, biztosítson stabil keretet a szolgálat működéséhez.

e., Működési engedélyeztetési eljárás lefolytatása→a fenntartó kérelmének benyújtását követően a megyei kormányhivatal végzi.

A falugondnoki és tanyagondnoki szolgálat működése

A falu- és tanyagondnoki szolgálat működésének személyi feltételei

- **a falugondnok, tanyagondnok kiválasztása**

A falugondnoki, tanyagondnoki munkakör meghirdetése során törekedni kell a széleskörű nyilvánosság biztosítására.A cél, hogylegyen mód megválasztani azt a személyt a falu- vagy tanyagondnoki állás bizalmi posztjára, aki a legalkalmasabb, és akit a legtöbben elfogadnak a faluban.
A falu- vagy tanyagondnok legfontosabb személyiségjegyei, amelyet a kiválasztás során szükséges figyelembe venni: empatikus, hiteles, előítélet-mentes, rugalmas, segítőkész, türelmes, jó kapcsolatépítő, jó problémamegoldó képességű, határozott, példamutató, precíz. (A munkakör ellátásához szükséges további kompetenciák fejlesztése az alapképzés során folytatódik.)
A falu- és tanyagondnoki szolgálat folyamatos működésének alapfeltétele, hogy a falugondnok / tanyagondnok, a polgármester (fenntartó) és a település / tanyai körzet lakosai együtt tudjanak működni. A bizalmi légkör kialakítása miatt fontos, hogy a falu- és tanyagondnok személye lehetőleg állandó legyen.
A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény83/A. §(1) bekezdése szerint az önkormányzattal közalkalmazotti jogviszonyban álló személy esetében – a helyi önkormányzatokról szóló törvény eltérő rendelkezése hiányában – a kinevezés és a felmentés a képviselő-testület kizárólagos hatáskörébe tartozik, az egyéb munkáltatói jogokat pedig a polgármester gyakorolja.
A falu- és tanyagondnok közfeladatot ellátó személynek minősül e tevékenységének gyakorlása során a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 459. § (1) bekezdés 12. j) pontja szerint.

- **besorolás, garantált illetmény, munkabér**

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 3. számú melléklete tartalmazza a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézményekben foglalkoztatottaknak az adott munkakör betöltéséhez szükséges képesítési minimum előírásait, ami falu- és tanyagondnok esetében a
befejezett 8 általános iskola, de bármely magasabb végzettséggel (középfokú, felsőfokú) is betölthető. Az1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 2. számú melléklete szerint a személyes gondoskodás formái közé tartozó falu- vagy tanyagondnoki szolgálat esetében 1 fő/falu- vagy tanyagondnok az előírt kötelezően alkalmazandó létszám. A létszámnorma vonatkozásában a főben meghatározott előírás alatt a teljes munkaidejű, azaz napi 8 órás munkavégzés értendő. Önkormányzati fenntartású (helyi önkormányzat, helyi önkormányzatok társulása) falu- és tanyagondnoki szolgálat esetén a szociális szolgáltatásban / intézményben foglalkoztatott falu- és tanyagondnokot közalkalmazotti státuszban kell alkalmazni. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet 2. számú melléklet I. pontja alapján a falu- és tanyagondnok (segítő) képesítése szerint „A” – „E” fizetési osztályba sorolható be. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 66.§ (9) bekezdése alapján a közalkalmazottat garantált illetményként legalább a kötelező legkisebb munkabérnek, középfokú vagy magasabb iskolai végzettséget, illetve középfokú vagy magasabb szakképzettséget igénylő munkakör betöltése esetén a garantált bérminimumnak megfelelő összeg illeti meg. A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet 15/A.§ (1) bekezdése alapján a közalkalmazottat a fizetési osztálya és a közalkalmazotti jogviszonyban töltött ideje alapján (a kinevezéstől) szociális ágazati összevont pótlék illeti meg, melynek összegét az 5. számú melléklet tartalmazza.Az ágazati pótlékot a fenntartó 100%-ban igényelheti az állami költségvetésből támogatás felett. Az egyházi vagy nem állami fenntartású szolgálat esetében a Szoctv. 94/L. §(4) bekezdése alapján a központi költségvetésről szóló törvényben biztosított támogatásban részesülő egyházi fenntartású vagy nem állami fenntartású szociális intézmény, szolgáltató a munkavállalók számára – ide nem értve a munkakörüket sajátos egyházi szolgálati viszonyban ellátó személyeket – legalább a Kjt. 55–80. §-ában és a Kjt.-nek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló kormányrendeletben

megállapított, a munkaidőre, pihenőidőre, előmeneteli és illetményrendszerre vonatkozó feltételeket köteles biztosítani.
A falugondnok, tanyagondnok számára a fenntartó
- munkáltatói döntés alapján bérkiegészítést állapíthat meg,
-SZÉP kártyát juttathat, életbiztosítást köthet,
-jutalomban (pl. Szociális Munka Napja, november 12.) részesítheti.

❖ **a falugondnok képzése**

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 39.§ (5) bekezdése szabályozza, hogy a falu-, illetve tanyagondnoki munkakörben csak olyan személy foglalkoztatható, akit a foglalkoztatás kezdő időpontjában a munkáltató bejelentett a munkakör betöltéséhez szükséges falu- és tanyagondnoki alapképzésre, és azt a munkakör betöltője a foglalkoztatás kezdő időpontjától számított egy éven belül elvégzi. A 125. § értelmében a veszélyhelyzet és az egészségügyi válsághelyzet időtartama az egy éves határidőbe nem számít bele.A falu- és tanyagondnoki képzés célja az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről szóló 81/2004. (IX. 18.) ESZCSM rendelet 15. § (1) bekezdés szerint a képzésen résztvevő személy felkészítése a falu- és tanyagondnoki feladatok ellátására. A hivatkozott rendelet 15.§ (2) bekezdése alapján a képzés kötelező óraszáma 170 óra, ebből 52 óra elméleti oktatás és 118 óra gyakorlati oktatás. Az oktatási program a Szociális Ágazati Portálról letölthető:
(https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2021/03/Falu_es_tanyagondnok_OP_2021_01_07.pdf)

A képzés szervezését a Nemzeti Szociálpolitikai Intézet, a képzés megvalósítását a megyei önkormányzatok végzik. Arendelet 2/A. §-a alapján a megyei önkormányzat a képzést maga végzi, vagy ezzel – képzési megállapodás keretében – más intézményt is megbízhat. A megyei önkormányzat gondoskodik a képzés legalább évente egy alkalommal történő megtartásáról.

Ha a képzés megtartásához nincs kellő számú jelentkező, a megyei önkormányzat más megyei önkormányzattal közösen is megszervezheti a képzést. A kötelezően kiállítandó és a jelentkező által kitöltendő dokumentumok a Szociális Ágazati Portálon (http://szocialisportal.hu/) érhetőek el, amelyeket az Emberi Erőforrások Minisztériuma tesz közzé. A jelentkezés folyamatos. A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 51.§ (2) bekezdése szerint a munkáltató köteles a munkavállalónak azt a költségét megtéríteni, amely a munkaviszony teljesítésével indokoltan merült fel. Az1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 39.§ (5) bekezdése szerint falu-, illetve tanyagondnoki munkakörben csak olyan személy foglalkoztatható, akit a foglalkoztatás kezdő időpontjában a munkáltató bejelentett a munkakör betöltéséhez szükséges falu- és tanyagondnoki alapképzésre, és azt a munkakör betöltője a foglalkoztatás kezdő időpontjától számított egy éven belül elvégzi. Azaz a falu- és tanyagondnoki képzés munkáltató által elrendelt képzés. A képzés költségei a munkaviszonnyal összefüggésben felmerült költségek, így a munkáltató köteles fizetni azokat (pl. képzési díj, jegyzetek költsége, vizsgadíj, utazási költség,bentlakás térítési díja, stb.). Mivel a falu- vagy tanyagondnoki alapképzésen való részvételt – a munkakör betöltésének feltételét – jogszabály írja elő, így a munkáltató azzal, hogy a rendelet előírásai szerint bejelenti a munkakör betöltőjét az alapképzésre, a tanulmányok elvégzésére kötelezi a munkavállalót, amely esetben a Mt. 229. § (2) bekezdés b) pontja alapján nem köthető tanulmányi szerződés.

A falu-, tanyagondnoki szolgálat jóval több, mint szociális alapszolgáltatás, de a szociális ellátó rendszer része, így a falu- és tanyagondnok személye is képzésre, továbbképzésre kötelezett.

❖ **továbbképzése**

A falu- és tanyagondnokok továbbképzési kötelezettségét a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról szóló 9/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet szabályozza.
A legfontosabb tudnivalók:

- A továbbképzési időszak tartama 4 év.

- 2018. július 1-jén továbbképzésre kötelezett falu- és tanyagondnok továbbképzési időszaka 2018. július 1-jén újrakezdődött. A folyamatban lévő továbbképzési időszak során szerzett továbbképzési pontok, valamint a 2018. július 1-jén folyamatban lévő továbbképzés során szerzett továbbképzési pontok választható továbbképzési pontokként beszámításra kerülnek a 2018. július 1-jén újrakezdődő továbbképzési időszakban.
- A továbbképzésre kötelezettnek egy továbbképzési időszak alatt felsőfokú végzettség esetén 80, egyéb szakképesítés esetén 60 pontot kell megszereznie.
- A falu- és tanyagondnoknak a továbbképzési kötelezettsége teljesítéséhez a továbbképzési pontok legalább 40%-át munkakörhöz kötött továbbképzés, legalább 20%-át kötelező továbbképzés teljesítésével kell megszereznie. A fennmaradó továbbképzési pontokat megszerezheti kötelező, bármely munkakörhöz kötött vagy választható továbbképzés teljesítésével (maximum 40%).
- Akik az előírt továbbképzési időszak vége előtt teljesítik a továbbképzési kötelezettségüket, azoknál az új továbbképzési időszak csak az előírt továbbképzési időszak letelte után indul.

Mentesül a továbbképzés kötelezettség alól, akinek a reá irányadó öregségi nyugdíjkorhatár eléréséig öt évnél rövidebb idő van hátra (9/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet 1. § (4) bekezdés a) pont).

Munkakörhöz kötött és kötelező továbbképzésekre jelentkezni csak azok a falu- és tanyagondnokok tudnak, akik végleges regisztrációval rendelkeznek az Online Jelentkeztetési és Képzésszervezési Felületen (https://ojkf.szgyf.gov.hu/).Az OJKF szolgáltatásainak igénybevételéhez első lépésben be kell regisztrálni a munkáltatót (fenntartót), majd sikeres szervezeti regisztráció után kezdhető el a falu- és tanyagondnokok regisztrációja. Ennek feltétele a működési nyilvántartási szám megléte, és hogy a falu- és tanyagondnok rendelkezzen önálló e-mail címmel. A személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról szóló 9/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet15. § -a alapján a személyes gondoskodást nyújtó intézmény vezetője (a továbbiakban: munkáltató) éves továbbképzési tervet köteles készíteni, továbbá a munkáltató köteles az éves továbbképzési tervben szereplő munkavállaló számára a továbbképzésen való részvétel idejére munkaidő-kedvezményt biztosítani, erre az időre távolléti díjat fizetni, a továbbképzés részvételi díját viselni.

❖ **helyettesítés**

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 19.§ (5) bekezdése alapján az alapszolgáltatások nyújtását a fenntartó nem szüneteltetheti, a folyamatos működésről távollét esetén a szervezeti és működési szabályzatban meghatározott módon, a szolgáltatást végző személynek a 3. számú mellékletnek megfelelő képesítéssel rendelkező személlyel történő helyettesítése, illetve másik szociális szolgáltatóval, intézménnyel, illetve annak fenntartójával kötött megállapodás révén gondoskodnia kell.

Az 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 39.§ (5) bekezdése előírja, hogy falu-, illetve tanyagondnoki munkakörben csak olyan személy foglalkoztatható, akit a foglalkoztatás kezdő időpontjában a munkáltató bejelentett a munkakör betöltéséhez szükséges falu- és tanyagondnoki alapképzésre. Rövid időtartamra szóló helyettesítés esetén a helyettesítő személy munkaköri leírásában kell megfogalmazni a helyettesítési feladatokat, alapképzésre nem kell őt bejelenteni. A falu- vagy tanyagondnok tartós távolléte esetén (pl. gyed, gyes) azonban gondoskodni kell arról, hogy a helyettesítő személy elvégezze a képzést. Ezen esetekben is a feladatellátás szakmai szabályainak a betartásáért a fenntartó felel.

Nem csak az a fontos, hogy legyen helyettesítés, hanem az is, hogy ki az a személy, aki a falu- vagy tanyagondnok helyett ellátja a szolgálatot. Olyan emberre van szükség, aki ismeri a lakosságot, a körzetet, és az ott élők elfogadják őt. A falu- és tanyagondnoki szolgálat egy bizalmon alapuló munkakör, mind a lakosok, mind a fenntartó felé.
A falu- és tanyagondnok helyettesénél a feladatellátás során ugyanazokat a feladatokat kell ellátni,mint a kinevezett falu- és tanyagondnoknak.

- **szabadság, szabadnap, túlóra** A közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény 56. §-a alapján afalu- és tanyagondnokot az „A", „B", „C" és „D" fizetési osztályban évi húsz munkanap, az ,,E" fizetési osztályban évi huszonegy munkanap alapszabadság illeti meg. Ezen felül az 1992. évi XXXIII. törvény 57. § (1) bekezdése szerint a közalkalmazottnak a fizetési fokozatával egyenlő számú munkanap pótszabadság jár. Az 1. fizetési fokozatban a közalkalmazottat e címen pótszabadság nem illeti meg. Munkaviszony keretében történő foglalkoztatás (egyházi és nem állami fenntartásban működő szolgálatás) esetében a munkaidőre, pihenőidőre, előmeneteli és illetményrendszerre vonatkozó feltételeket a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvény szerint kell megállapítani. A Szoctv. 94/L. § (4) bekezdése szerint *„A központi költségvetésről szóló törvényben biztosított támogatásban részesülő egyházi fenntartású vagy nem állami fenntartású szociális intézmény, szolgáltató a munkavállalók számára - ide nem értve a munkakörüket sajátos egyházi szolgálati viszonyban ellátó személyeket - legalább a Kjt. 55-80. §-ában és a Kjt.-nek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról szóló kormányrendeletben megállapított, a munkaidőre, pihenőidőre, előmeneteli és illetményrendszerre vonatkozó feltételeket köteles biztosítani."* A szabadság megváltása (2012. évi I. törvény 125. §) kizárólag egy esetben megengedett: a munkaviszony megszűnésekor, ha a munkáltató az arányos szabadságot nem adta ki, azt pénzben meg kell váltani. Fordított helyzetben – azaz ha az arányosnál több szabadság került kiadásra a munkavállaló részére – Munka Törvénykönyve nem teszi lehetővé, hogy a munkáltató a különbözetre kifizetett munkabért visszakövetelje. A fenntartó különösen indokolt esetben rendkívüli munkaidőben történő munkavégzést rendelhet el a falu- és tanyagondnok hétvégi pihenőnapjára. A pihenőnapon történő munkavégzés előfordulásának az eseteit, az elrendelés körülményeit és módját azonban a munkaköri leírásban és a foglalkoztató szervezeti és működési szabályzatában rögzíteni kell. Ilyen, különösen indokolt eset lehet például a helyi sportkör versenyre, civil szervezet rendezvényre, gyermekek kirándulásra szállítása, helyi közösségi programok megvalósításában, testvér-települési kapcsolatok ápolásában való részvétel. A munkaidő-beosztás szerinti napi munkaidőt meghaladóan elrendelt rendkívüli munkaidőben, a munkaidőkereten felül, vagy a pihenőnapon végzett munka esetén bérpótlék jár. A pótlék helyett szabadidő akkor adható, ha munkaviszonyra vonatkozó szabály (kollektív szerződés) így rendelkezik, vagy a felek így állapodnak meg. A szabadidő nem lehet kevesebb az elrendelt rendkívüli munkaidő vagy a végzett munka időtartamánál, és erre az alapbér arányos része jár. /Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy a rendkívüli munkaidőben történő munkavégzés időtartamára a szokásos alapbért, és ugyan ezen időtartamra a bérpótlékot is ki kell fizetni a munkavállaló számára, kvázi több bért vagy hosszabb mértékű pihenőidőt kell a számára biztosítani, ha rendkívüli munkaidőben történő munkavégzésre van kötelezve./A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 105. §-a a pihenőnapok beosztását, a 143. §-a pedig a bérpótlék vagy szabadidő mértékét szabályozza. A Munka törvénykönyve bérpótlékokra vonatkozó rendelkezéseit a közalkalmazotti jogviszonyban is alkalmazni kell.

- **igazolvány**

  A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 19. § (3)bekezdése alapján az alapszolgáltatásban részt vevő, gondozási feladatokat ellátó személy részére az intézmény vezetője munkáltatói igazolványt állít ki, annak érdekében, hogy a gondozási, ápolási feladatok elvégzése során a feladat ellátására vonatkozó felhatalmazását igazolni tudja.

- **szociális munka napja:**

A Szoctv. 94/M. §-a szerint november 12-e a Szociális Munka Napja, amely a személyes gondoskodást nyújtó intézményeknél, szolgáltatóknál munkaviszonyban vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló dolgozókra kiterjedően munkaszüneti nap.A Szociális Munka Napján a szociális intézményekben a

folyamatos ellátást a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 102. §-a szerinti munkaszüneti napokra egyébként irányadó munkarend szerint kell megszervezni és biztosítan

- **Egészségügyi alkalmasság:** A munkaköri, szakmai, illetve személyi higiénés alkalmasság orvosi vizsgálatáról és véleményezéséről szóló 33/1998. (VI.24.) NM rendelet rendelkezik az alkalmasság vizsgálatáról.
- **Tartási, életjáradéki és öröklési tilalom:** 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 6.§ (10) * A személyes gondoskodást nyújtó intézményben foglalkoztatott személy, valamint közeli hozzátartozója [a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 8:1. § (1) bekezdés 1. pontja] és élettársa az ellátásban részesülő személlyel tartási, életjáradéki és öröklési szerződést az ellátás időtartama alatt - illetve annak megszűnésétől számított egy évig - nem köthet.

A falu- és tanyagondnoki szolgálat működésének tárgyi feltételei

- Gépjármű
- Telefon
- Munkaruha
- Iroda, számítógép
- A szolgálat hatékonyságát segítő egyéb eszközök pl. GPS, vérnyomásmérő

- **Gépjármű**

Nincs meghatározva, hogy a falu-, tanyagondnoki szolgálat milyen típusú gépjárművel (teher-személygépkocsi vagy busz) látható el, csak az a lényeg, hogy az a szolgálat feladatainak ellátására alkalmas, és a közúti közlekedésre megfelelő műszaki állapotban legyen.A falugondnoki szolgálat esetén a feladat ellátásához rendszerint egy 8+1 férőhelyes gépjármű a legalkalmasabb. Tanyagondnoki szolgálat esetében a szilárd burkolattal nem rendelkező dűlőutakon való közlekedés esetenként terepjáró gépjármű használatát teszi szükségessé. A falu-, tanyagondnoki gépjármű típusát az is befolyásolja, hogy személy, vagy teherszállításra nagyobb a helyben felmerülő igény.
A falu-, tanyagondnoki gépjármű igénybe vételéről és az igénybe vevők köréről a helyi rendelet, a szakmai program rendelkezik.

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 1. számú melléklete írja elő (többek között) a gépjármű üzemeltetési szabályzatot, ami magába foglalja a falugondnoki, tanyagondnoki gépjármű üzemeltetési rendjét, a használatára vonatkozó szabályokat, a gépjárművezetésre való jogosultságot, a használatához kapcsolódó menetokmányok kezelésének rendjét és az üzemanyag elszámolás módját. A falu-, tanyagondnok számára a fenntartó megbízólevelet/meghatalmazást állít ki a gépjármű használatához.

A gépjárműnek rendelkeznie kell érvényes forgalmi engedéllyel és kötelező felelősségbiztosítással. E mellett javasolt a falugondnoki, tanyagondnoki gépjárműre casco biztosítást kötni (pl. mert önkormányzati vagyontárgy), amit pályázatból történő gépjármű beszerzés esetén a támogatói okirat elő is írhatja.

A közúti közlekedés szabályairól szóló 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet (a továbbiakban: KRESZ) tartalmazza a közlekedésben résztvevőkre vonatkozó általános és különleges előírásokat. A különleges szabályok közül kiemelt figyelmet kell szentelni a gyerekek szállítására vonatkozó jogszabályi részekre, amelyek közül a legfontosabbak az 1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet 20. § (6), 48. § (7)-(8) és (12) bekezdései.

A szállítási feladatok közül az ételszállítás is kiemelt figyelmet igénylő tevékenység, amely során az élelmiszer-higiéniára és az élelmiszer-biztonságra vonatkozó szabályokat be kell tartani. Ezek

megtalálhatóak a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Honlapján (https://portal.nebih.gov.hu/informaciok/elelmiszer/hivatali).

A gépjármű meghibásodása esetén a fenntartónak gondoskodnia kell a szolgáltatás folyamatos működésről.

A közúti közlekedési szolgáltatásokról és a közúti járművek üzemben tartásáról szóló 89/1988. (XII. 20.) MT rendelet 25. § (1) bekezdése alapján a járművek jogszerű használatáért, valamint az üzem-, forgalombiztonsági és környezetvédelmi követelményeknek megfelelő műszaki állapotáért az üzembentartó a felelős.

A közúti közlekedés során a gépjármű vezetőjének kötelessége és felelőssége a közúti közlekedés szabályairól szóló jogszabály betartása. Amennyiben a fenntartó nem biztosítja a biztonságos közlekedés rendeletben előírt tárgyi feltételeit (pl. műszaki állapot, biztonsági gyermekülés), akkor a falu-, tanyagondnok megtagadhatja a munkavégzést!

A gépjárműadóról szóló 1991. évi LXXXII. törvény hatálya alá tartozik a falu- és tanyagondnoki gépjármű is. Adóköteles az a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény szerinti személygépkocsi – ide nem értve a környezetkímélő gépkocsit – amely nem magánszemély tulajdonában áll, továbbá az a személygépkocsi, amely után költséget, értékcsökkenési leírást számoltak el. A személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény 3. § 45. pontja tartalmazza a személygépkocsi paramétereit.

- **Telefon**

A falu- és tanyagondnokoknak szüksége van irodára, ahol pl. vezeti a szolgálat dokumentációját, de tevékenységét nem ott, hanem az emberek között, a „terepen” végzi, ezért számára a gépjármű mellett a legfontosabb munkaeszköz a mobiltelefon. Egy okostelefon helyettesítheti pl. a fényképezőgépet, a GPS-t is.

A munkavégzés tárgyi feltételeit, köztük a telefont is, a fenntartónak kell biztosítani a falu-, tanyagondnok számára, és neki kell viselnie a munkavégzéssel kapcsolatban felmerült költségeket (telefon és internet szolgáltatás)is. Ennek több módon tehet eleget:

- korlátlan díjcsomagot fizet elő,
- híváslista alapján csak a szolgálat ellátásának érdekében felmerült hívások költségeit fizeti, a többit kiszámlázza a falu- és tanyagondnok felé,
- előre meghatározott, havi fix összegben téríti a telefonszámla egy részét.

Nyilvánvaló, hogy az első megoldás a legjobb, a legegyszerűbb, mind a fenntartó, mind a falu-tanyagondnok számára. A második nagyon adminisztráció igényes, az utolsó pedig korlátozhatja a munkavégzés hatékonyságát.

- **Munkaruha**

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 6. §(11) bekezdés szerint a személyes gondoskodás körébe tartozó feladatokat ellátó személyek részére munkaruhát kell biztosítani. A munkaruha-juttatás feltételeit a munkáltató állapítja meg. Az alap- és a szakellátást biztosító intézményekben az ellátást igénybe vevőkkel közvetlenül foglalkozó személyek részére szükség esetén védőruhát is kell biztosítani. Az ellátást igénybe vevőkkel közvetlenül foglalkozó személyek alatt a 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet 2. számú mellékletének I. „Ágazatspecifikus munkakörök a szociális területen" cím alatt megjelölt munkakörökben foglalkoztatottakat kell érteni. A falu- és tanyagondnok munkakör szerepel a felsorolás között.

- **Iroda, számítógép**

Mivel a falu- és tanyagondnokot is terheli dokumentációs kötelezettség, ezért mindképpen szüksége van egy olyan helyre, ahol vezeti és tárolja a jelenléti ívet, a tevékenységnaplót, elkészíti az időszaki /

éves beszámolóját. Munkáját segíti, ha rendelkezésére áll egy munkahelyi számítógép vagy laptop, egy nyomtató, esetleg szkenner is. A mobil irodatechnikai eszközök (mobilnettel kiegészülve) használata célszerű. A hatékony munkavégzés feltétele, hogy a falu- és tanyagondnok tudja is használni ezeket az eszközöket.

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 4. § (1) alapján a személyes gondoskodást nyújtó intézményt úgy kell kialakítani, hogy
a) az tömegközlekedési eszközzel könnyen megközelíthető legyen,
b) épületeinek építészeti megoldásai tegyék lehetővé az akadálymentes közlekedést,
c) bútorzata és berendezési, felszerelési tárgyai, az életvitelhez szükséges körülmények feleljenek meg az ellátottak életkori sajátosságainak, egészségi és mozgásállapotának.

❖ **A szolgálat hatékonyságát segítő egyéb eszközök pl. GPS, vérnyomásmérő**

A falu- és tanyagondnoki szolgálat tárgyi feltételei között a jogszabály csak a gépjárművet nevesíti. Az előzőekben már említettük, hogy a mobiltelefon is nélkülözhetetlen a feladatellátás során, sőt egyre inkább szükségszerű a számítógép (laptop, mobilnet) és a hozzá kapcsolódó irodatechnikai eszközök (pl. nyomtató) használata is. A falugondnoki gépjármű alapfelszerelésén kívül javasolt eszközök, amelyek a falugondnok tevékenységét, az igénybevevők biztonságát és a szolgáltatás sokszínűségét segítik, biztosítják:

- a gépjármű többfunkciós használatát, tisztán tartását segítő eszközök: összecsukható kerekesszék, vonóhorog, utánfutó, porszívó, sterimob;
- egészségügyi szűréshez, elsősegélynyújtáshoz szükséges eszközök: vérnyomásmérő, kibővített elsősegély-doboz (pl. égési kötszer, termotakaró);
- biztonságos étel szállítást segítő eszközök: ételesek, ételszállító badella, hűtődoboz;
- kisebb ház körüli munkák elvégzéséhez szükséges eszközök: akkumulátoros csavarhúzó, metszőolló stb.

A fenti lista nem teljes, minden szolgálat esetében a helyi igényekre kell alapozni a feladatellátás során szükséges eszközök beszerzését, biztosítását a feladatellátáshoz.

Minden településnek vannak sajátos jellemzői.
Befolyásoló tényezők, a települések sajátosságai:

- adottságai (infrastruktúra, tömegközlekedésbe való bekapcsoltság,
- gazdasági mutatói (foglalkoztatottak, közfoglalkoztatottak, munkanélküliek aránya)
- a lakosság összetétele (fiatalok, idősek aránya, hány kisgyermekes család van)
- gazdasági helyzete (van-e helyben vagy közelben munkahely, milyen foglalkoztatásra van lehetőség)
- intézményi ellátottsága (milyen szolgáltatás van helyben, hol van legközelebb)

1.2.2. A falu-, tanyagondnoki szolgálatok jellemzői, és sajátos problémái sajátosságai

	Falugondnoki szolgálat	**Tanyagondnoki szolgálat**
Indításhoz szükséges lélekszám	2020 január 1-től 800 2021 január 1-től 1000 alatti lélekszám	70-400 fő lakosságszám
Működési terület, ellátotti kör	A falu, a falu lakossága	Kijelölt körzet, annak lakossága Egyéb belterület, annak lakossága

Munkavállalók létszám beli különbsége	Egy falu-egy falugondnok	Egy tanyagondnoki körzet - egy tanyagondnok, tehát egy településhez, munkáltatóhoz, vagy több munkáltatóhoz több tanyagondnok is tartozhat
Fenntartó	Önkormányzat, egyház, civil szervezet	Önkormányzat, egyház, civil szervezet

1. sz. táblázat: Falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás (Forrás: saját szerkesztés)

A falugondnoki szolgálat sajátosságai

- Ellátási terület – a település
- A szolgálatot igénybe vevők köre – a település teljes lakossága
- Egy település egy szolgálat
- Fenntartó – az önkormányzat, egyház, egyéb szervezet,
- Társulás - egy szolgálat több település
- A falugondnokot mindenki ismeri
- A feladatellátás helyszíne, társadalmi kontroll – a feladatellátás közvetlen a lakók és a fenntartó szeme előtt történik
- Távolság – két falu
- Úthálózat – aszfaltos közút
- Gépjármű – 8+1 személyes, személyautó
- Speciális feladatok – pl. közterületek fenntartása

A tanyagondnoki szolgálat sajátosságai

- Ellátási terület – nem az egész település
- A szolgáltatást igénybe vevők köre – nem a település teljes lakossága
- Egy település több szolgálat – egy település több körzet
- Fenntartó – az önkormányzat, egyház, egyéb szervezet,
- Egy település több fenntartó – önkormányzat + pl. egyház
- A tanyagondnok személye – nem ismeri mindenki
- A feladatellátás helyszíne, társadalmi kontroll – a feladatellátás nem közvetlenül a lakók és a fenntartó szeme előtt történik
- Távolság – településközpont és tanyavilág
- Úthálózat – földes dűlőutak
- Gépjármű – terepjáró
- Speciális feladatok – pl. ivóvízszállítás

Speciális problémák mindkét szolgáltatás típusban:

- A földrajzi elhelyezkedésből adódó speciális feladatok
- Intézményi infrastruktúra szolgáltatás hiányokból adódó feladatok
- Munkahelyek hiánya, szociális feszültségek
- Etnikai összetétel változása
- A helyi közösségek, tradíciók változása
- Elöregedés
- Értékrendek változása

Egy településen, amennyiben mind a falugondnoki, mind a tanyagondnoki szolgáltatáainak megfelel, vagy falu, vagy tanyagondnoki szolgáltatás működtethető.

1.2.3 A falugondnok kapcsolatrendszere, együttműködések

A falugondnok feladatait egy együttműködési hálózatban, de döntően önállóan végzi. Ezért szükséges, hogy a kompetencia határait ismerje, valamint azt, hogy adott probléma megoldásában kihez fordulhat, kivel teremtsen kapcsolatot.

Együttműködési területek

Szakmai feladatellátással eredően:

- a fenntartóval (önkormányzat; önkormányzati, önkormányzati társulás, egyházi intézmény, civil szervezet, közös önkormányzati hivatal),
- a lakosokkal (település, tanyai körzet),
- a nevelési- (bölcsőde, óvoda, családi napközi),
- az oktatási- (iskola),
- az egészségügyi- (háziorvos, szakrendelés, kórház, védőnő),
- a szociális- (házi segítségnyújtás, nappali ellátás, bentlakásos otthon, szociális szakosított ellátás)
- a család- és gyermekjóléti szolgálattal, központtal,
- a kulturális- (pl. könyvtár, művelődési ház) intézményekkel,
- közüzemi, kereskedelmi szolgáltatókkal:
  - a gyógyszerésszel, gyógyszertárakkal,
  - a rendőrséggel
  - közüzemi szolgáltatókkal
  - kisbolttal,
- együttműködés civil és egyházi szervezetekkel:
  - a civil szervezetekkel (pl. polgárőrség, sportkör, kismama-, nyugdíjas klub)
  - az egyházzal (helyi lelkész, pap)
  - a szolgáltatókkal (pl. bolt, fodrász)
  - karitatív szervezetekkel, adomány központokkal
- szakmai munkát támogató, segítő szervezetekkel:
  - a területen működő falu- és tanyagondnoki egyesülettel
  - szakmai munkát támogató, segítő szervezetekkel:
  - a területen működő falu- és tanyagondnoki egyesülettel stb
  - a területi szakmai támogató és szakmafejlesztési rendszer szervezeteivel. TSZR

Kompetenciahatárok

A kompetencia latin eredetű szó, alkalmasságot, ügyességet, rátermettséget jelent.

Miért kell határokat szabni?

– Az ellátott szempontjából (pl. túlgondozás, bevásárolunk neki, akkor is, ha elég lenne őt elszállítani és be tudna vásárolni magának) A falugondnoki, tanyagondnoki szolgáltatást igénybe vevő ellátottak esetén, az ellátott saját lakókörnyezetében marad.

– A falu-, tanyagondnok szempontjából a túlgondozás elkerülése érdekében, vagy a falugondnok fenyegetettsége esetén, a munkáltatónak biztosítania kell, hogy a szakember tudjon kitől segítséget kérni, és legyen lehetősége a segítség kérésre.
– Szakértelem, szakszerű segítségnyújtás a cél. Ezért szükséges a szerteágazó kapcsolatrendszer kialakítása, valamint más szolgáltatók, szakemberek munkájának ismerete. Az ellátottak problémáinak hatékony megoldása érdekében fel kell ismernie, hogy mikor kell a társszakmákból segítő szakembert behívnia a folyamatba (Pl.: mikor hívjon mentőt).

A segítés nagy felelősség. A falu- és tanyagondnoki munka rendkívül sokrétű. Mentálisan és fizikálisan is stabil személy alkalmas a feladatra. A falugondnok esetében különösen nehéz az, hogy adott esetben a napi munkáját egyedül végzi.

1.2.4. A falugondnok megváltozott szerepe

A kezdetekhez képest megváltozott a jogi-önkormányzati, gazdasági, egészségügyi és szociális ellátórendszer, oktatási rendszer. 2021.január 1-től a falugondnoki szolgálatok, 1000 fő lélekszám alatti lakossal rendelkező településen működtethető. A kezdetekben meghatározott 500 fő lakosságszám esetén is nagyon sok feladatot lehetett egy falugondnok számára szervezni, de 1000 fő ellátott esetében már egyes feladattípusok, szolgáltatások túlsúlyba kerülnek (Pl. szállítási feladatok). A falugondnoknak, tanyagondnoknak folyamatosan követnie kell a változásokat a szolgáltatások elérhetőségét illetően. (Pl.: hivatalos ügyeket mikor, és hol lehet intézni, egyes egészségügyi szolgáltatók hogyan érhetőek el…) Egy hirtelen jött helyzet, válsághelyzet, járványhelyzet esetén, a polgármester mellett a falugondnok lett az szakember, akire elsődlegesen számítanak a településen élők, és más ellátási területeken dolgozó szakemberek, legyen szó egészségügyi , katasztrófavédelem, rendvédelem de akár a hitélettel kapcsolatos események kapcsán is. A falu-tanyagondnok jelenléte “természetessé” vált.

- Összetettebb feladatkör → egyre sokoldalúbb felkészültségre, tudásra van szükség → a kompetenciák, a tudás szerepe felértékelődik a napi munkavégzés során. A munkavégzés nagyobb önállóságot, kezdeményezőkészséget feltételez a falugondnok részéről, de ehhez kell a munkáltató hatékony együttműködése is.

  Feladatai:

- Együttműködik más alapszolgáltatásokkal
- Egészségügyi szolgáltatásokoz való hozzájutásban vesz részt
- Szállítás nevelési-oktatási intézménybe
- Lakossági szolgáltatásokban való közreműködés (közösségi, művelődés, sporttevékenység, civil szervezeti, egyéni hivatalos ügyek intézésének segítése,)
    - A jelzőrendszer fontos tagja → a szociális ellátórendszer része, de a 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról, 17. § (1)-(2) alapján a falu-és tanyagondnok számára is kötelezettségeket ír elő. Jelzőrendszeri munkája a gyermekek, felnőttek, családok veszélyeztetettségére is kiterjed. A falugondnok, tanyagondnok napi szinten jelen van a településen, település részen, így ő az a szakember, aki minden nap új információkkal rendelkezik az ott élőkről.
- Az önkormányzati (fenntartói) feladatok segítése:
    - A falu- és tanyagondnoki szolgálat keretében, a munkaidejének legfeljebb 50%-ig háromféle feladatot láthat el.

  *„1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet **a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről***

39 § (3)- A szolgáltatás során az önkormányzat rendeletében a falugondnoki szolgáltatás számára meghatározott, az önkormányzati feladatok megoldását segítő, közvetett szolgáltatásnak minősül
a) az ételszállítás önkormányzati intézménybe,
b) az önkormányzati információk közvetítése a lakosság részére (a településen élő lakosság számára, az önkormányzat, közös önkormányzati hivatal részéről, érkező információk továbbítása a lakosság részére:szórólapok, hirdetmények)
c) a falugondnoki szolgálat működtetésével kapcsolatos teendők ellátása (A gépjármű üzembentartásához kapcsolódó, valamint a szolgálat adminisztrációjával kapcsolatos feladatok elvégzése).

- Közösségi kohézió erősítése hálózati együttműködéssel.

1.2.5. A falu-tanyagondnoki szolgáltatás szakmai programja

A szakmai program a szociális szolgáltatók számára, jogszabályban előírt kötelező alapdokumentuma, mely keretbe foglalja és szabályozza a szakmai munkát. Mindezért fontos, hogy a szolgáltatást végző szakember a jogszabályokon, szakmai-etikai szabályokon felül alaposan ismerje meg saját szolgáltatására vonatkozó szakmai programban foglaltak tartalmát (javasolt megismerési nyilatkozattal alátámasztani).

Szakmai programra vonatkozó jogszabályok:

- szociális törvény 92/B. § (1) bekezdés c) pont, (2) bekezdés, 92/C. § (1) bekezdés a) pont
- a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 5. § (1) bekezdés d) pont, valamint az 5/A. § (1) bekezdés és (2) bekezdés c) pontja
- a szociális szolgáltatók és intézmények működésének engedélyezéséről és ellenőrzéséről szóló 369/2013. (XII. 29.) Korm. rendelet
- az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény
- 2016/679 EP rendelet a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról (általános adatvédelmi rendelet) (GDPR)
- az Integrált Jogvédelmi Szolgálatról szóló 381/2016. (XII.2.) Korm. rendelet
- a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételéről szóló 9/1999. (XI.24.) SzCsM rendelet (Ir.)

Szakmai programmal kapcsolatos elvárások, követelmények, alapelvek:

A Szakmai programot az 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 5/A §. 1) bekezdése szerint kell elkészíteni.

- Leíró jellegű intézményi dokumentum. Melyet a fenntartó hagyja jóvá. *(Szt. 92/B. § (1) bekezdés c) pont)*

Formai és tartalmi követelmények a szakmai programmal kapcsolatban:

Sem jogszabályi, sem szakmai szempontból nincs meghatározva terjedelmi követelmény a szakmai programra vonatkozóan. Jól átgondolt, áttekinthető, kellően részletes szakmai program a megfelelő. A terjedelem nem, de a szakmai program tartalma jogszabályban meghatározott (kötelező tartalmi elemek).
Szakmai program mindig legyen aktuális, az adott állapotnak, helyzetnek megfelelő. Kiemelten fontos, a szakmai programot aláírással, dátummal, bélyegzővel ellátni.
A szakmai programot éves rendszerességgel ajánlott felülvizsgálni és a megváltozott feltételeknek megfelelően módosítani.

A szakmai programot módosítani kell, ha bármi változik az elemei közül:

- belső szervezeti adottság pl. fenntartó, ellátási terület, ellátandó célcsoport, az ellátás igénybevétele módjának, a szolgálatról szóló tájékoztatás módjának a megváltozása
- külső környezeti tényező pl. a gépjármű megváltozása, szolgáltatáselemek változása az ellátotti igény alapján; jogszabályváltozás; kapcsolati háló, együttműködési területek változása

A szakmai program jellemzői:

- **egyediség**
- tükröznie kell a **helyi viszonyok**at
- nyelvezete **közérthető** legyen, **könnyen használható** (Egyértelmű legyen számukra, hogy milyen módon működik a szolgálat, **milyen módon igényelhetik** a szolgáltatást stb. Általában szolgáltatást a lakosok személyesen, telefonon igényelhetik. A falu- és tanyagondnoki szolgáltatás térítésmentes. A szolgáltatás működési költségeinek finanszírozását az állami támogatás teszi lehetővé.)
- kellően **informatív**
- **nyilvánosság alapelvét figyelembe véve,** mely az ellátottak tájékoztatáshoz való jogának biztosítása szempontjából is lényeges követelmény, az érintettek számára hozzáférhetőnek és nyilvánosnak kell lennie (fizikai és elektronikus elérhetőség)
- kifüggesztés, saját honlap, közadatkereső (www.kozadattar.hu)
- Igényesen szerkesztett, jól **áttekinthető** formátum jellemzi

Mivel minden szolgáltató különböző, egyedi- igaz ez különösen a falugondnoki, és tanyagondnoki szolgálatokra- ezért kerülendő a "másolás", sablonok használata, nem lehet pusztán jogszabályok kivonata.

A szakmai program tartalmi elemei 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet 5/A §. (1) bekezdésben foglaltak szerint:

- a szolgáltatás célja, feladata
  - a megvalósítani kívánt program konkrét bemutatása, a létrejövő kapacitások, a nyújtott szolgáltatáselemek, tevékenységek leírása,
  - a más intézményekkel történő együttműködés módja
- az ellátandó célcsoport megnevezése
- bizonyos szolgáltatások esetében a fenntartó a 2. § l) pontja szerinti szolgáltatási elemek közül melyeket biztosítja
- az ellátás igénybevételének módja
- a szolgáltatásról szóló tájékoztatás helyi módja

Az ellátottak és a személyes gondoskodást végző személyek jogainak védelmével kapcsolatos szabályok feltüntetése nem kötelező a szakmai programban, de beilleszthető.

- **A szolgáltatás működtetéséhez szükséges**, a szociális szolgáltatóknak - az egyszemélyes szolgálatot kivéve - rendelkezniük kell szervezeti és működési szabályzattal (1/2000 SzCsM rendelet **5. § (1) c) pont), ami tartalmazza:**

- az intézmény szervezeti felépítésének leírását,
- a szervezeti ábrát,
- több személyes gondoskodási forma egy szervezeti keretben történő megszervezése esetén a szervezeti formát,
- a belső szervezeti tagozódást, a szervezeti egységek megnevezését és feladatkörét,
- a szervezeti egységek szakmai együttműködésének, az esetleges helyettesítésének a rendjét,

- az intézmény irányítási és működési rendjével kapcsolatos kérdések, ideértve a munkáltatói jogok gyakorlásának rendjét.

1.2.6 A falu- és tanyagondnoki szolgáltatás

1**.** Az **1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 39. § (1)** bekezdése szerinti **alapfeladatok:**

a) a közreműködés
   aa) az étkeztetésben
   ab) a házi segítségnyújtásban,
   ac) a közösségi és szociális információk szolgáltatásában;
b) az egészségügyi ellátáshoz való hozzájutás biztosítása, így
   ba) a háziorvosi rendelésre szállítás,
   bb) az egyéb egészségügyi intézménybe szállítás,
   bc) a gyógyszerkiváltás és a gyógyászati segédeszközökhöz való hozzájutás biztosítása;
c) az óvodáskorú, iskoláskorú gyermekek szállítása, így
   ca) az óvodába, iskolába szállítás,
   cb) az egyéb gyermekszállítás.

2**.** Az **1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 39. § (2)** bekezdése szerint **kiegészítő feladatnak minősülő** lakossági szolgáltatások:
a) a közösségi, művelődési, sport- és szabadidős TEVÉKENYSÉGEK szervezése, segítése,
b) az egyéni hivatalos ügyek intézésének segítése, lakossági igények továbbítása,
c) az egyéb lakossági szolgáltatások, illetve az (1) bekezdés a) pontjában meghatározottakon kívüli egyéb szociális és gyermekjóléti alapszolgáltatások biztosításában való KÖZREMŰKÖDÉS.

3. Az **1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 39. § (3)** bekezdés szerint az önkormányzati feladatok megoldását segítő**, közvetett szolgáltatásnak minősül**
a) az ételszállítás önkormányzati intézménybe,
b) az önkormányzati információk közvetítése a lakosság részére,
c) a falugondnoki szolgálat működtetésével kapcsolatos teendők ellátása.

A fenti meghatározott feladatok a szolgáltatásnyújtás legfeljebb 50%-át tehetik ki.

A falu- és tanyagondnoki tevékenység a szolgáltatási elemek tükrében

Szállítás
*J*avak vagy szolgáltatások eljuttatása az igénybe vevőhöz, vagy az igénybe vevő eljuttatása a közszolgáltatások, szolgáltatások, munkavégzés, közösségi programok, családi kapcsolatok helyszínére, ha szükségleteiből adódóan mindezek más módon nem oldhatóak meg (pl. lakosok szállítása nevelési-, oktatási intézménybe, tanulmányi-, sport versenyre, kulturális programra, szűrővizsgálatra, háziorvoshoz, szakrendelésre, kórházba, nappali intézménybe, banki-, postai-, hivatali ügyintézésre, templomba, temetésre; élelmiszer-, gyógyszer-, ebéd-, takarmány-, ivóvíz-, tüzelő-, vérszállítás; védőnő, házi segítségnyújtó, közmunkás kiszállítása a lakoshoz; helyi termékek piacra juttatása; civil szervezetek, az önkormányzat, közös hivatal munkatársainak szállítása).

Megkeresés
Szociális problémák által érintett vagy veszélyeztetett azon egyének közvetlen, illetve közvetett módon történő elérése vagy felkutatása (a releváns szolgáltatásokhoz való hozzájuttatás céljából), akik vélhetően jogosultak egy adott szolgáltatásra, de azt bármilyen okból elérni nem tudják (pl. látogatás, beszélgetés, szakember közvetítése).

Közösségi fejlesztés
*E*gy településrész, település vagy térség lakosságát érintő integrációs szemléletű, bátorító- ösztönző, informáló, kapcsolatszervező tevékenység, amely különböző célcsoportokra vonatkozó speciális igényeket tár fel, szolgáltatásokat kezdeményez, közösségi együttműködéseket valósít meg. (pl. önkormányzati, hivatali információk közvetítése; részvétel a helyi rendezvény szervezésében, megvalósításában; falu-, tanyafórum szervezése; kapcsolattartás a polgárőrökkel, mezőrökkel, körzeti megbízottal; ügyintézés).

1.2.7 Munkaszervezési ismeretek

A falu- és tanyagondnoki munka szervezése során a munkavállaló, és munkáltató közötti együttműködés, egyeztetés a kulcs a munkavégzés hatékonyságának, és színvonalának biztosításához.

A szükséges ismerni, és figyelembe venni az alábbiakat:

- A szakmai program pontos ismerete (igényfelmérésre alapozott szolgáltatások)
- Munkaköri leírás (megléte és ismerete kötelező, összhangban kell legyen a szakmai programmal)
- Munkaidő, munkarendre vonatkozó pontos szabályozás (pl. kötött, rugalmas, osztott, időkeret) – szabadidőre vonatkozó szabályozás (helyettesítés) megléte és ismerete
- Munkaeszközök megléte. Megfelelő minőségű, megfelelően karbantartott eszközök álljanak a munkavállaló rendelkezésére. (A gépjármű mellett, pl. telefon, irodatechnikai eszközök, kisgépek)
- Munkamódszerek,kapcsolatrendszer ismerete (esetleg munkamegosztás, milyen ellátások vannak jelen a településen, akikkel együtt dolgoznak, az együttműködéssel hatékonyabbá tehetik munkájukat. A feladatok egyezősége-hasonlósága esetén a feladatok megosztása)(a napi munkavégzés során rendelkezésére álló kapcsolati háló ismerete)
- területi szétszórtság (a területi adottságok, útviszonyok, távolságok figyelembe vétele)
- Önismeret (szükség esetén szakemberek bevonása)
- Önállóság mértéke (kompetencia határok ismerete, a feladatok szervezése mennyire történik önállóan, mennyire, és miben van a szakembernek saját döntési jogköre. A vezető és beosztottak közti kapcsolat, együttműködés meghatározza a feladatvégzés hatékonyságát. Az újonnan felmerülő problémákra hogyan találnak megoldást az együttműködő szakemberek)
- Utasítási / beszámolási viszonyok (Ki a munkáltató részéről a közvetlen munkáltatói jogokat gyakorló személy, milyen időközönként, hogyan számol be a munkavállaló a munkavégzéssel kapcsolatban)
- Képzés, tudásbővítés (kötelező képzéseken való részvétel biztosítása a munkavállaló számára, mivel eltérő tudással, és tapasztalatokkal érkeznek a munkavállalók a szolgáltatásba, ezért szükséges, hogy egységes képet kapjanak a szolgáltatás végzéséhez kapcsolódóan)
- Mentorálás (Idővel az újonnan szolgálatba lépő, és képzésben résztvevő kollégák gyakorlati munkájának segítése)
- Szupervízió (A kiégés ellen szükséges biztosítani a munkavállaló számára a szupervízió lehetőségét)

A falu- és tanyagondnoki munka szervezése során törekednie kell a fenntartónak és a munkavállalónak együttesen, a racionálisan és hatékonyan működő rendszer létrehozására, a meghatározott feladatok

teljesítése érdekében. A hatékonyság mellett a gazdaságosság is szempont, mivel a gépjármű üzembe tartása anyagi terhet ró a fenntartóra. Szükséges kerülni a nem ésszerű gépjármű használatot (fölösleges járműfutás)

A feladatok szervezése:
Egyeztetés, megbeszélés alapján végzik a falu-és tanyagondnokok a feladataikat.

Szükséges a felelősség és a hatáskör ismerete, tisztázása (valamilyen feladat ellátásához szükséges jogosultság, illetékesség), átruházása másokra úgy, hogy ők a képességeiket maximálisan használhassák.

Sok szempontú tervezés, komplex gondolkodás szükséges:

A tervezés során figyelembe kell venni:

- időbeli korlátokat:
    - munkaidő (mennyire kötött)
    - fix feladatok (óvoda, iskola szállítás, ebédszállítás, gyógyszer kiváltás ütemezése…)
    - Holtidő ésszerű kihasználása (pl.: egészségügyi ellátó intézménybe szállítás→közben bevásárlás, gyógyszerkiváltás, hivatalos ügyek intézése…)
- egyszeri jellegű tevékenység (ehhez hogyan tud rendelni egyéb feladatok megoldását)
- komplexitás, komplex gondolkodás a feladatok megoldásához kapcsolódóan
- **Fontos!** időbeli egyeztetés (tudnia kell, hogy ki segít koordinálni a tevékenységet, ki az aki felé beszámolással tartozik)
- gazdaságossági megfontolások (gépjármű üzemeltetése) milyen feladatokat végez a gépjárművel, vagy a nélkül?
- szabadság esetén hogyan biztosítja a fenntartó a feladat elvégzését, ki helyettesít, ezt ismernie kell az ellátottaknak is.
- kivel-és hogyan tartja a kapcsolatot a többi szolgáltatáshoz kapcsolódóan, vannak-e fix találkozók, egyeztetések, mi az amit egyedül, vagy együttműködések útján old meg? (pl. : védőnőhöz, háziorvosi rendelésre szállítás során, a házi segítségnyújtásban dolgozókkal milyen feladatokat osztanak meg esetlegesen…)
- **Ajánlott heti terv készítése a feladatok ismeretében**

1.2.8 A szolgáltatáshoz kapcsolódó egyéb dokumentumok, a feladatellátás dokumentálása

A falugondnoki, tanyagondnoki szolgálatok szabályozása, és adminisztrációja a szolgálatok szabályos működését, nyomonkövethetőségét biztosítja.
Szükséges szabályzatok: gépjármű üzemeltetési szabályzat, pénzkezelési szabályzat, tűz és munkavédelmi szabályzat, munkaruha és védőruha szabályzat,

A falu- és tanyagondnoki munka dokumentációja

- Tevékenységnapló: a falugondnok a munka elvégzését TEVÉKENYSÉGNAPLÓBAN dokumentálja, mely összhangban kell legyen a MENETLEVÉLLEL!
- Munkaidő-nyilvántartás (Jelenléti ív)
- Éves beszámoló: a fenntartója felé minden évben beszámolót készít tevékenységéről.

a. Tevékenységnapló

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 39.§ (4) bekezdése alapján a falugondnok tevékenységét a szociál- és nyugdíjpolitikáért felelős miniszter által meghatározott, a Szociális Ágazati Portálon közzétett tevékenységnaplóban kell dokumentálni.
Tevékenységnapló: a falugondnok a munka elvégzését dokumentálja, mely összhangban kell legyen a menetlevéllel azon tevékenységeknél, amely gépjárművel történik.
2022. tavaszán módosításra került a falugondnoki és tanyagondnoki tevékenységnapló kitöltési útmutatójának a 9. pontja. Eddig fenntartói döntés esetén minden tevékenység nyújtása során el lehetett tekinteni az ellátotti aláírástól, ezzel azonban a szolgáltatás tényleges igénybevételének igazolása elmarad. A tevékenységnapló 9. pontjában módosításra került, hogy mikor lehet eltérni az aláírástól, pl. kiskorú vagy gondnokolt személy szolgáltatás igénybevétele esetén.

- A falu-, tanyagondnok távolléte esetén a tevékenységnaplót a szolgálatot ellátó helyettes tölti ki
- A tevékenység bejegyzése esetén törekedni kell az informatív közlésre
- Kódrendszer (SZÁP) lehetséges, de nem kötelező

- Letölthető: https://szocialisportal.hu/modosult-az-1-2000-i-7-szcsm-rendelet-kikerulnek-a-vezetendo-melleklet-3/) Szociális Ágazati Portál (http://szocialisportal.hu/) / Tudástár / Iratminták
- Kitöltési útmutató
- Minden nap új tevékenységnaplót kell kitölteni.

A tevékenységnaplón fel kell tüntetni:

- a tevékenység napját
- a szolgáltatás kezdetének és befejezésének időpontját óra percre pontosan
- szolgáltatással összefüggésben megtett kilométereket
- a szolgáltatást végző személy nevét, ha nem azonos a falugondnokkal, tehát ha helyettesítés történik a helyettes nevét
- a szolgáltatás vonatkozóan, a tevékenységeket sorszámmal kell ellátni,
- minden tevékenységnél fel kell tüntetni, hogy az mennyi idő ráfordítással sikerült megvalósítani,
- meg kell nevezni a tevékenységet (e résznél használható a kódrendszer, de nem kötelező)
- fel kell tüntetni tevékenységenként, hogy hány fő vette igénybe (amennyiben intézmény veszi igénybe az igénybevevő intézmény nevét kell feltüntetni, ilyenkor az igénybe vevők számát nem kell kitölteni)
- fel kell tüntetni az igénybevevők nevét (intézményi igénybevételnél csak az intézmény nevét kell feltüntetni)
- az igénybevevőknek alá kell írni az adott szolgáltatás igénybevételét kiskorú személy és gondnokolt személy esetén mellőzhető az aláírás.
- a szolgáltatás nyújtása rendszeresen, ugyanazon személyi kör részére történik (pl. naponta iskolások iskolába szállítása, vagy hetente gyógyszer felíratása, recept kiváltása), a szolgáltatást rendszeresen igénybe vevőkről külön lista készíthető (személyszállítás esetén utaslista), melyet a szolgáltatás minden ismétlődésekor szükségtelen újra elkészíteni. Ilyen esetben a Szolgáltatást igénybe vevők neve rovatban hivatkozni kell a külön listára, ilyen esetben az aláírás mellőzhető.

b. Munkaidő-nyilvántartás (jelenléti ív) Mt. 134.§ (1) bek.

A munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény 134.§ (1)-(2) bekezdése szerint a munkáltatónak nyilván kell tartania a munkavállalója mind rendes, mind rendkívüli munkaidejét, a szabadságait és a

készenlétnek tartalmát. Mindezt úgy kell tennie, hogy naprakészen legyen megállapítható a teljesített rendes és rendkívüli munkaidő, valamint a készenlét kezdő és befejező időpontja is.
A naprakész vezetését a 2012. évi I. törvény 37.§ (1) bekezdése írja elő. A munkaidő nyilvántartásban szerepelnie kell az elrendelt munkaidőnek, a munkaközi szünetnek, a munkaidő-beosztástól eltérő munkavégzés időtartamának, a heti pihenőnapnak, a szabadsággal érintett napoknak, a keresőképtelenség vagy egyéb ok miatt történő távollét időtartamának. A nyilvántartásból napra készen megállapíthatónak kell lennie, hogy a munkavállaló rendes vagy rendkívüli munkavégzés keretében végzi-e a munkáját, ha a munkából távol van, azt milyen okok indokolják. Nem lehet sem előre, sem a hónap végén utólag kitölteni. Aki éppen dolgozik, annak a munkaidő kezdete legyen beírva a munkaidő-nyilvántartásba (nem egyenlő a jelenléti ívvel), kerüljön rögzítésre a munkaközi szünet kezdő és záró időpontja, továbbá aki hazament annak a tényleges munkaidő végén legyen beírva a munkaidő vége függetlenül attól, ha a munkaidő vége túlnyúlik a munkáltató által elrendelt napi munkaidőn, és a munka befejezése már rendkívüli munkaidőben történik meg.
A munkaidő nyilvántartás vezetése a munkáltató felelőssége. A munkavállaló vezetheti a munkaidő nyilvántartást, ha a munkáltató írásban átruházza rá ezt a feladatot, de a munkáltató a saját felelősségétől ezzel még nem mentesül.
Addig, amíg nem történik egy munkahelyi baleset, vagy egy közúti koccanás, addig nem tűnik fontosnak ez a dokumentum, de amikor ezek megtörténnek, máris bizonyító erejű okirattá válik.

c. Menetlevél

A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet 39. § (4) bekezdése előírja, hogy a falu-, tanyagondnoki szolgáltatáshoz használt gépjármű menetlevelén fel kell tüntetni, hogy a gépjárművet a falugondnoki szolgáltatás ellátásához veszik igénybe. Ebből az következik, hogy a menetlevél vezetése kötelező, bármilyen típusú a falu-, tanyagondnoki szolgálat ellátásához igénybe vett gépjármű.

A menetlevél szigorú számadású bizonylat. A menetlevelet a jármű vezetője állítja ki, aki köteles azt a feladatellátás során a gépjárműben tartani, eseményszerűen vezetni és aláírásával hitelesíteni. A mentlevél minimális adattartalma:

- gépjármű rendszáma, gyártmánya, a szállítható személyek száma;
- gépjárművezető neve;
- dátum, kezdő- és záró időpont (óra, perc);
- megállási helyek, km-óra állás, szállított személyek száma;
- összes km, idő, szállított fő;
- a gépjárművezető aláírása.

A kereskedelmi forgalomban kapható menetlevelek adattartalma lehet ennél bővebb, részletesebb. Ritka, de az is előfordulhat, hogy tehergépjárművel látják el a szolgálatot. A gépjármű-üzemeltetési szabályzatban rögzíteni kell, hogy melyik menetlevél változatot alkalmazzák.

A menetlevél melléklete az utas-lista, ami a menetlevél egy bizonyos, beazonosíthatóan megjelölt sorához rendelhető, és az adott soron feltüntetett szállított személyek számával megegyező számú nevet tartalmaz. (Ez a lista lehet a tevékenységnapló melléklete is.)

Ha a falu-, tanyagondnoki gépjármű autóbusz, és / vagy díj ellenében személyszállítási, és saját számlás személyszállítási tevékenységet végeznek vele, akkor a közúti közlekedési szolgáltatásokról és a közúti járművek üzemben tartásáról szóló 89/1988. (XII. 20.) MT rendeletet előírásait kell figyelembe venni. Továbbá díj ellenében végzett közúti árutovábbítási, a saját számlás áruszállítási, valamint az autóbusszal díj ellenében végzett személyszállítási és a saját számlás személyszállítási tevékenységről, továbbá az ezekkel összefüggő jogszabályok módosításáról szóló 261/2011. (XII. 7.) Korm. rendelet előírásait is be kell tartani.

A falu-, tanyagondnok távolléte esetén a szolgálatot ellátó helyettes vezeti a menetlevelet.

A menetlevélben rögzített utak alapján történik a gépjármű üzemanyag elszámolása a gépjármű-üzemeltetési szabályzatban rögzített módon.

A három (munkaidő nyilvántartás, menetlevél, tevékenységnapló) dokumentumnak összhangban kell állnia, persze lehetnek kivételek pl. ha a falugondnok valamilyen tevékenységet nem autóval lát el!

d. Éves beszámoló

A falu- és tanyagondnok évente beszámol a fenntartó felé a tevékenységéről önkormányzati fenntartó esetén, képviselő testületi ülésen szóban, és / vagy előre benyújtott írásos beszámolóval. Ebben az esetben a beszámoló elfogadásáról, vagy el nem fogadásáról képviselő-testületi határozat készül.

Intézményi keretek között működő szolgálat (jellemzően tanyagondnoki szolgálat) esetén a tanyagondnok az intézményvezetőnek számol be (többnyire írásban), aki ezt beépíti az egész intézményre vonatkozó éves beszámolójába, és így továbbítja azt a fenntartó (önkormányzat, önkormányzati társulás, egyház) felé.

e. Statisztikai célú jelentés

A szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi igénybevevői nyilvántartásról és az országos jelentési rendszerről szóló 415/2015. (XII. 23.) Korm. rendelet 1. melléklete tartalmazza a fél évente – január 31-ig és július 31-ig (12. § (1) bekezdés d) pont) - az országos jelentési rendszerbe bejelentendő adatokat**:**

- a jelentési időszakban a szolgáltatást igénybe vevők száma,
- a jelentési időszakban futott kilométer,
- a jelentési időpontban használt gépjármű forgalomba helyezésének időpontja és összes futott kilométere.

A jelentés teljesítése a fenntartó feladata.

1.2.9 Szociális és közösségi információk szolgáltatása

Szociális és közösségi információk

Információ – egy adott rendszer számára, annak működését befolyásoló, új ismereteket nyújtó jelek, jelsorozatok tartalmi jelentését értjük. Információ az a hír, vagy adat, amely bizonytalanságot képes megszüntetni., tehát értékkel rendelkezik, értéket hordoz.(https://www.mimi.hu/informatika/informacio_fogalma.html)
Dokumentum- ismereteket, információkat rögzítő adathordozó.
Kommunikáció: adatcsere az egyének között kommunikációs eszközökön, például beszéden vagy gesztusokon keresztül. Az emberek közötti kommunikáció célja a kapcsolatok létesítése. Az emberi tevékenység egyik szférája sem képes kommunikáció nélkül működni. A kommunikáció hatékonysága érdekében folyamatos információáramlást igényel szóbeli vagy írásbeli formában.

A falugondnok szerepe:

- Az első, és legfontosabb, a falugondnoki/tanyagondnoki szolgálattal kapcsolatos információk továbbítása a lakosok számára. Mi az, amiben a szolgálat tud a lakosoknak segíteni.

- A lakosság számára információkhoz való hozzájutás elősegítése, segíti az információk közötti eligazodásban.
  Információi legyenek naprakészek. Mindennapi problémáihoz, gondjaihoz, valamint a hivatali és társadalmi életben való eligazodáshoz tud segítséget nyújtani.
  A lakosok számára fontos, hogy értesüljenek a települést érintő történésekről:
  - Önkormányzattal kapcsolatos hírekről (hirdetések, közmeghallgatás, ökormányzattól érkező levelek eljuttatása…)
  - Tudjanak a településen a településeken működő szolgáltatásokról, azok elérhetőségéről, és nyitvatartásáról, a szolgáltatások igénybevételének módjáról.

Például: - Mikor rendel az orvos?
-Hogyan lesz lehetőség a gyógyszer kiváltására?
- Mikor van nyitva a bolt?

- Kulturális, sport, hitélettel, közösségi élettel kapcsolatos programok, műsorok szervezéséről. (Hogyan juthatnak el ezekre?)
- Kompetenciafejlesztéssel, képzésekkel kapcsolatos információk szolgáltatása

Az információhoz való hozzájuttatással is biztosítja a szakember a hátrányok leküzdését a településen élők számára.

Ahhoz, hogy teljeskörű információkhoz jussanak a lakosok, valamit a saját napi munkájához kapcsolódóan elérje az aktuális információkat tudnia kell használni a rendelkezésére álló informatikai eszközöket.

Információ az interneten, hogyan találjuk meg a munkánkat segítő információkat, hogyan használjuk ezeket a honlapokat?

- Falugondnoki Egyesületek honlapjai
- Szociális Ágazati Portál http://szocialisportal.hu/
- Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság https://szgyf.gov.hu/
- https://szocialpolitika.lap.hu/
- https://magyarorszag.hu
- http://www.kormanyhivatal.hu
- https://jarasinfo.gov.hu/
- https://kormanyablak.hu
- Elektronikus Egészségügyi Szolgáltató Tér https://www.eeszt.gov.hu/hu/nyito-oldal
- Nemzeti Jogszabálytár http://www.njt.hu/
- Integrált Jogvédelmi Szolgálat http://www.ijsz.hu/
- Áldozatsegítő Központ: http://aldozatsegitokozpont.im.gov.hu/
- Magyar Államkincstár honlapja: http://www.allamkincstar.gov.hu/
- Magyarország Kormánya: https://www.kormany.hu

1.3. A falugondnoki, tanyagondnoki tevékenység alapismeretei – egészségügyi ismeretek

Alapfogalmak:

- Egészség: „Az egészség a teljes testi, lelki és szociális jóllét állapota, és nem csupán a betegség hiánya” (WHO). A fogyatékosság nem zárja ki az egészséget.
- Betegség: Az egészség ellentéte. Ha a szervezet és a környezet közötti egyensúly megbomlik, akkor az egyén részéről érezhető és kívülről is megállapítható elváltozások jönnek létre. betegségről akkor beszélünk, ha a megváltozott reakcióképesség következtében a szervezet nem képes elhárítani a károsító tényezőket. (http://egeszsegugy.hupont.hu/79/betegseg)

- Életmód: Olyan magatartások, tevékenységek összessége, amelyeket az adott körülmények között viszonylag szabadon választhatunk meg. A négy legfontosabb egészséges életmód-faktort: dohányzás, fizikai aktivitás, táplálkozás és testsúly.
- Szűrés: Tünet-és panaszmentes személyek egyszeri, vagy inkább időnkénti vizsgálata abból a célból, hogy a még rejtett betegség fennállásának valószínűségét kizárják, vagy éppen megerősítsék annak valószínűségét.

Az OMSZ és a betegszállítás

Országos Mentőszolgálat (OMSZ) :Az Országos Mentőszolgálat egységes állami egészségügyi intézmény, melynek feladata az életmentés, a sürgős ellátás biztosítása. Az OMSZ az életmentésen kívül (112-es segélyhívások) alapfeladatként kizárólag „mentő" és „őrzött" betegszállításokat végez, azaz olyan feladatokat, ahol a beteg állapota miatt sürgős segítségre van szükség, illetve ahol útközben is beavatkozások, vizsgálatok szükségesek

Szervezete: Napjainkban a Mentőszolgálat 255 mentőállomással rendelkezik; telepítésük koncepciója a mentőegységek riasztását követő 15 percen belüli helyszínre érkezés biztosítása, mely megegyezik az Európai Unió mentéssel kapcsolatos direktívájával. A mentőállomásokat a futó, tervezetten napi szolgálatot teljesítő gépkocsijaik, mentőegységeik szerint alakítják ki.
Az Országos Mentőszolgálat a földi mentés és annak irányítása mellett légimentést és sürgős légi betegszállítást is végez. Ennek szervezeti formáját az OMSZ 1958-ban alapította. A Mentőszolgálat részeként üzemelő Magyar Légimentő Nonprofit Kft. hét légimentő bázisán (Miskolc, Budaörs, Pécs, Balatonfüred, Sármellék, Debrecen és Szentes) teljesítenek szolgálatot.

- Betegszállítás: a beteg személy egészségügyi szolgáltatóhoz, illetve az egészségügyi szolgáltatótól otthonába történő szállítása. A falu-és tanyagondnok nem betegszállító, erre külön jogszabályban meghatározott feltételeknek megfelelő szervezet jogosult (19/1998. (VI. 3.) NM rendelet a betegszállításról), ezért fontos a kompetencia határok betartása.

Fontos tisztáznunk: A **betegszállítás és a mentés** közötti különbséget:

- A mentés igénybevételéhez való jog Magyarország területén – állampolgárságra vagy egészségbiztosítási jogviszony fennállására való tekintet nélkül – mindenkit megillet. A mentés, az azonnali egészségügyi ellátásra szoruló **betegnek a feltalálási helyén,** mentésre feljogosított szervezet által végzett **sürgősségi ellátása,** illetve az ehhez szükség szerint kapcsolódóan – az egészségi állapotának megfelelő ellátásra alkalmas – legközelebbi egészségügyi szolgáltatóhoz történő szállítása, valamint a szállítás közben végzett ellátása.
- A betegszállítás az egészségbiztosítás keretében nyújtott ellátás, amelyet az orvosnak utalványon kell megrendelni.A betegszállítás célja, hogy biztosítsa **az egészségügyi ellátáshoz való hozzáférést** abban az esetben, ha mentőápolói felügyeletet nem igényel az eset, és az egészségügyi ellátás **elérhetősége másként nem biztosítható.**

Azt, hogy az egészségügyi ellátás elérhetősége nem biztosítható másként, akkor lehet megállapítani, ha a beteg

- szállításra szorul, de egészségi állapota nem indokolja mentés igénybevételét, vagy
- csak speciális testhelyzetben szállítható, vagy
- mozgásában korlátozott, járóképtelen, vagy egészségi állapota nem teszi lehetővé tömegközlekedési vagy más szokásos közlekedési eszköz használatát, vagy
- fertőzésveszély vagy kóros magatartása miatt közforgalmú járművet nem vehet igénybe, vagy
- ellátásának eredményességét tömegközlekedési vagy más szokásos közlekedési eszköz hiánya vagy annak igénybevételéből eredő késedelem vagy más tényező veszélyeztetné.

Az egészségbiztosítás keretében **orvosi vizsgálatra vagy gyógykezelésre, illetve egészségügyi intézményből a beteg otthonába szállítás céljából** vehető igénybe a betegszállítás. A

betegszállítást **betegszállítási utalványon** kell megrendelni. (http://www.neak.gov.hu/felso_menu/lakossagnak/ellatas_magyarorszagon/egeszsegugyi_ellatasok/betegszallitas_mentes)

Tegyünk különbséget a mentés, betegszállítás és a falugondnoki járművel való szállítás között!

A mentés nem falugondnoki feladat. A mentérben való közreműködés annyira a falugondnok feladata, mint bármely más állampolgáré, a betegszállításról külön jogszabály rendelkezik, speciális feltételeknek kell megfelelnie a szolgáltatónak.
“Nem engedhető meg, hogy egy ellátatlan beteg, vagy sérült a falugondnoki járműben szenvedjen egészségkárosodást, vagy haljon meg!” /Farkas Lajos-mentőtiszt/

Fentiek alapján a falugondnok részt vesz az ellátottak egészségügyi szolgáltatáshoz való hozzájuttatásában, tehát a **falugondnoki járművel való szállításról beszélünk, nem betegszállításról.**

Szállítja az ellátottat
: -háziorvoshoz,
- járóbeteg szakellátásra - lehetőség szerint kísérés, majd hazaszállítás;
- kórházba történő be- és hazaszállítás

DE!
- sürgősségi ellátást, mentést, betegszállítást nem végez

A falugondnoki járművel történő szállítás, a távolságok leküzdésére szolgál, tehát ebben az esetben nem a beteg emberen, és a betegség tényén van a hangsúly-habár többnyire beteg, beteges az egészségügyi intézménybe szállított ellátott, de nemakut módon-számára az egészségügyi szolgáltatótól való távolság, és az utazásban való lehetőségek okozzák a nehézséget.

A betegszállítás tehát az egészségügy területe, a falugondnoki járművel történő szállítás a szociális szféra részét képezi.
Hogy hol van a határ?
Nincs éles határ, fontos inkább az alapos mérlegelés, az egészségügyi állapot, és a szociális helyzet figyelembe vételével. Elsődleges a biztonság!

- **Falu- és tanyagondnoknak fontos szerepe van a szűrővizsgálatok szervezésében is: megkeresés, információszolgáltatás, szűrővizsgálatok megszervezésében és megvalósításában való közreműködés (pl. szállítás)**

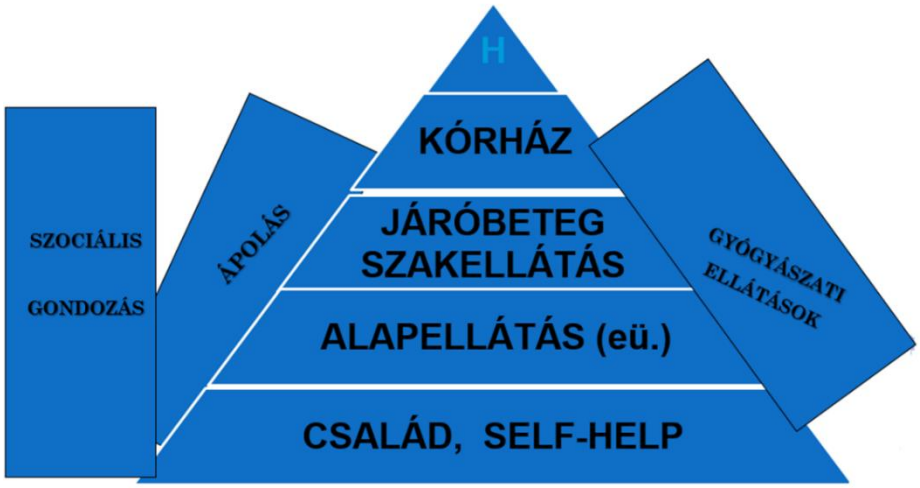

1. sz. ábra: Az egészségügyi ellátás szintjei (Forrás: **FALU- ÉS TANYAGONDNOKI KÉPZÉS EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 AZONOSÍTÓSZÁMÚ, SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSE CÍMŰ KIEMELT PROJEKT** *PPT)*

Elsősegélynyújtás alapjai

Elsősegélynyújtás azon tevékenységek összessége, melyekkel a végleges ellátást megelőzően, az egészségben hirtelen károsodott személy élete megmenthető, állapotromlása megelőzhető. Az elsősegélynyújtás emberi és állampolgári **kötelesség**! - Bárki nyújthat elsősegélyt a tőle elvárható módon, képzettségének megfelelően.

Helyszínbiztosítás: Van-e további veszély? Van-e valaki közvetlen életveszélyben? Tud-e valaki segíteni a jelenlévők közül? Kell-e szakember segítsége?

Riasztó tünetek: Nagy vérzés, nagy fájdalom, fulladás, görcsroham, eszméletlenség, légzés hiánya, sápadt-verejtékes beteg nagy mellkasi fájdalommal, terjedő bénulás - ezen esetekben mielőbbi segítség kérése indokolt!

Mentőhívás, segélyhívás: 112, bemutatkozás, Mi történt? Hol történt? (Hogyan lehet legkönnyebben megközelíteni a helyszínt? Tudja-e valaki várni a mentőt?), Hány sérült van? Szükséges-e műszaki mentés?

A 112 az Európai Unió tagállamainak a nap 24 órájában hívható segélyhívó száma, amelynek hívásával azonnali segítség kapható a készenléti szervektől (Rendőrség, Mentőszolgálat, Katasztrófavédelem). A 112-es segélyhívószámot közel 30 évvel ezelőtt az Európai Unió kezdeményezése alapján hozták létre azzal a céllal, hogy a bajbajutottaknak csak egy segélyhívószámot legyen szükséges megjegyezni függetlenül attól, hogy mentőt, tűzoltót vagy rendőrt szeretnének hívni.

A 112-es segélyhívó szám minden nyilvános, vezetékes és mobiltelefonról ingyenesen hívható. A legtöbb mobiltelefonon a 112-es szám a billentyűzár feloldása nélkül is hívható. Abban az esetben is lehet 112-es hívást kezdeményezni, ha nincs hálózat a mobiltelefonon.

Hol fogadják a 112-es segélyhívást?

Hazánkban Miskolcon és Szombathelyen alakították ki a hívásfogadó központokat, ahol a hívásfogadó operátorok fogadják és szükség esetén onnan továbbítják a bejelentéseket az illetékes, intézkedő készenléti szervek részére.

Segélyhíváskor mit kell mindenképpen elmondani?

A 112-es segélyhívószám felhívását követően a hívásfogadó központ operátora jelentkezik, aki az alábbi alapinformációkat fogja megkérdezni (a körülmények és a lehetőségek függvényében amennyire lehet nyugodtan, tagoltan és érthetően kell válaszolni):

- a bejelentő neve, telefonszáma;
- az esemény helyszíne;
- mi történt, kinek van szüksége segítségre;
- az esemény kapcsán felmerül-e valakinél közvetlen életveszély;
- esetleges sérültek száma, a sérülés(ek) foka;
- az esemény folyamatban van-e vagy már lezajlott.

https://www.police.hu/hu/

Gyakori esetek, amikor az elsősegélynyújtás szükségessé válik:

Betegségből adódó rosszullétek:

- **Cukorbetegség:** alacsony vércukorszint (hypoglikemia): Az alacsony vércukorszint tünetei: fáradtságérzés, remegés, verítékezés, hányinger, éhségérzet, ingerlékenység, koordinálatlan mozgás, szapora szívverés, ingerlékenység, fejfájás, dekocentráltság, továbbá tudatzavar. Ha még eszméleténél van, és nyelni tud, nekünk kell megetetni, vagy feloldva megitatni a szőlőcukrot a beteggel. A szőlőcukor már a szájból elkezd felszívódni. Mit tegyünk, ha eszméletlen a beteg?
  Az eszméletlen sérültnek biztosítsunk mielőbb szabad légutat. Fektessük stabil oldalfektetésbe vagy, ha azt nem tudjuk kivitelezni, az oldalára vagy a hasára. Ügyeljünk arra, hogy az esetleges légúti akadály (pl. nyál) könnyen tudjon távozni, pl. kifolyni a szájüregből.Ha eszméletlen a beteg, akkor azonnali orvosi segítségre van szüksége.
  magas vércukorszint (hyperglikemia) A jelentősen emelkedett vércukorszinttel társuló tudatzavar. Ennek jele a szomjúságérzés, a gyakori vizelési inger, a hányinger, hányás, hasi fájdalom, a száraz meleg bőr, a kiszáradás tünetei. Először is meg kell mérnie a vércukorszintjét. Ha az arány 14 mmol/l felett van, az inzulinfüggő betegeknek inzulin injekciót kell adni, és bőséges folyadékkal kell ellátni őket. Kétóránként cukormérést kell végezni, és inzulint kell beadni, amíg a vér glükóz mennyisége normalizálódik.

- **Epilepsziás roham**
  Tünetek: hirtelen kialakuló izomgörcsök vagy izomrángások, elesés, eszméletvesztés, roham közben a légzés átmeneti leállása (a légzőizmok is görcsbe rándulnak), a beteg fejének vörösödése, lilulása, bevizelés roham után jelentkező, 5–30 percig tartó aluszékonyság és zavartság (a beteg sokszor nem tudja, hogy mi történt, hol van)
  Teendők:

Roham alatt:- Hívjon mentőt!
-A kezével, párnával stb. védje a beteget (különösképpen a fejét) a sérülésektől!
- Ha a beteg hányni kezd, fordítsa az oldalára!
- Ha van, adja be a beteg számára előírt rektális (végbélbe adandó) görcsoldó szert!

- **Infarktus:**
Tünetek: erős szorító, nyomó fájdalom vagy kellemetlen érzés a mellkasban, mely általában folyamatosan tart, de előfordul, hogy megszakításokkal vissza-visszatér fájdalom vagy kellemetlen érzés az egyik/mindkét karban, a hátban, a nyakban, az állban vagy a gyomorszáj környékén légszomj, nehézlégzés (akár mellkasi panasz nélkül is) verejtékezés, szédülés
Teendők:
- Azonnal hívjon mentőt!
– Ültesse vagy fektesse le a beteget, a számára kényelmes testhelyzetbe!
– Ha a beteg nem allergiás rá, rágjon el egy tabletta acetilszalicilsav-készítményt (pl. Aspirin®)! Ez gátolja a vérrög további növekedését.
– Ha a beteg hirtelen eszméletét veszti, ellenőrizze a légzését, és szükség esetén kezdje meg az újraélesztést!

- **Stroke:**
Tünetek: hirtelen kezdődő, a test fél oldalára kiterjedő zsibbadás vagy gyengeség, mely érintheti az arcot, a karokat és a lábakat is hirtelen kezdődő zavartság, beszédértési vagy szótalálási nehézség, hirtelen jelentkező látászavar az egyik vagy mindkét szemen hirtelen kezdődő járási nehezítettség, szédülés, koordinációs vagy egyensúlyzavar hirtelen jelentkező, mással nem magyarázható súlyos fejfájás.
Teendők:
– Kérje meg a beteget, hogy mosolyogjon! A száj féloldali süllyedése stroke-ot jelezhet!
– Kérje meg a beteget, hogy emelje egymás mellé mindkét karját! Az egyik oldali kar süllyedése stroke-ot jelezhet!
– Azonnal hívjon mentőt!
– Ültese vagy fektesse le a beteget, a számára kényelmes testhelyzetbe!
– Ne adjon a betegnek semmilyen gyógyszert, még akkor sem, ha a vérnyomását magasnak mérte!

- **Allergia**
Tünetek: fulladás, légúti duzzanat (ajkak, nyelv, torok), sípoló vagy húzó légzés, émelygés, hányinger, szédülés, ájulásérzet, ájulás, eszméletvesztés, az egész testre kiterjedő, viszkető csalánkiütés, bőrduzzanat (ödéma) – leggyakrabban a szem körül, az arcon
Teendők:- Hívjon mentőt!
– Fektesse le a beteget!
– Ha eszméletlen, vizsgálja meg a légzését, ha szükséges,kezdje el az újraélesztést!
– Ha a beteg rendelkezik roham esetére felírt gyógyszerrel (adrenalin), segítsen beadni.

Balesetek

- **Vízi balesetek esetén: A mentés szabályai**
Vízben fuldokló ember észlelésekor azonnal értesítsük a megfelelő személyzetet (úszómestert, ügyeletes orvost, mentőket)! Laikus segítségnyújtóként mindig kötelességünk a bajba jutott személy helyzetének javítása, ám csak bizonyos korlátozásokkal. Vízből történő kimentésre biztos

úszástudás és megfelelő vízbiztonsággal rendelkező személy is jobb, ha csak akkor próbálkozik, ha ahhoz megfelelő végzettséggel és elegendő gyakorlattal rendelkezik. Egy fuldokló ember kimentése nagyon nehéz feladat: a pánik miatt a fuldokló nem mérlegel, kapaszkodik, kapálózik, rugdos és ösztönösen az életét próbálja menteni. Akkor is, ha ez a mentő személy életébe kerül.

- **Áramütés**: Áramütésről beszélünk, ha valaki közvetlenül elektromossággal érintkezik.
  Tünetek:
  • izomfájdalom, zsibbadás, fejfájás, égési sérülések (látható bemeneti és kimeneti pont), eszméletlenség, légzésmegállás
  Teendők:
  • Ne közelítse meg a sérültet, amíg fennáll az áramütés veszélye!
  • Háztartási készülékek okozta elektromos balesetek esetén kapcsolja ki az áramforrást (készülék lekapcsolása, konnektorból való kihúzása vagy biztosíték lekapcsolása)! Ha erre nincs lehetősége, valamilyen, az áramot nem vezető eszközzel (pl. faág, seprű, műanyag rúd) távolítsa el a sérültet az áramforrástól!
  • Nagyfeszültségű áramütés esetén semmiképpen ne próbáljon saját maga áramtalanítani, vagy eltávolítani az áldozatot az áramforrástól! Maradjon távol a helyszíntől!
  • Hívjon mentőt!
  • Ha biztonságos a helyszín, ellenőrizze az áldozat eszméletét, légzését! Ha szükséges, kezdje meg az újraélesztést!

- Fagyás, kihülés: Fagyási sérülés a hideg hatására bekövetkező érösszehúzódásra vezethető vissza, melynek következtében a sejtek, szövetek oxigén- és tápanyag-ellátása zavart szenved, így elhalnak.
  - **Tünetek**
    - Elsőfok: sápadt, fehéres, sárgás bőr, zsibbadás, égő érzés, bizsergés, viszketés.
    - Másodfok: megduzzadt testrész, vizenyő, hólyagok.
    - Harmadfok: jelentős duzzanat, hólyagok, váladékozás, lüktető, éles fájdalom. Viaszos bőrfelület.
    - Negyedfok: sötét, feketés elszíneződés, érzéketlen bőrfelület.

  - Teendők
  Az ellátás kulcseleme, hogy megakadályozzuk a további hideghatást. Minél előbb vigyük meleg helyre a sérültet, vagy takarjuk be az érintet testrészt! Figyelem! A felmelegítés csak fokozatosan történhet!
    -Távolítsa el a sérült terület testékszereit (gyűrű, fülbevaló, pearcing)!
    - Emelje szív fölé a sérült részt, ezzel csökkenti a duzzanat kialakulását!
    -Az érintett testrészeket takarja be, használjon meleg ruhaneműt, vigye a sérültet meleg helyre!
    - Helyezze kb. 40 Celsius-fokos vízbe a károsodott területet!
    - Törölje szárazra, majd készítsen fedőkötést!

  Amit NE tegyen!
    - NE tegye forró vízbe!
    - NE dörzsölje! A hirtelen vérkeringés-megindulás akár életveszélyes állapotot is okozhat!
    - NE dörzsölje fagyott hóval!
    - NE alkalmazzon közvetlen hőt, nyílt lángot, radiátort!
    - NE itasson alkoholt és koffeintartalmú italt!

  További teendők
  A fagyási sérülésekhez olykor kihűlés társulhat. Keresse a kihűlés jeleit!
  Gondoskodhat lassú folyadékbevitelről.

- **<u>Égés esetén teendők</u>**: Végtag égése esetén helyezze a testfelületet hűvös,folyó víz alá, legalább 20 percig!
  -Amennyiben lehetséges, távolítsa el az égett területről az ékszereket! Ne próbálja meg leszedni a sebre ráégett ruhadarabokat!
  - Ha van, használjon égési gélt vagy égési kötszert!
  - TILOS az égett bőrfelszínre bármilyen egyéb anyagot kenni, folyatni vagy port szórni!
  - Kiterjedtebb égés esetén védje a beteget a lehűléstől a mentők érkezéséig!

  Mikor kell mentőt hívni?
    - minden mély égésnél, 5%-nál nagyobb kiterjedésű (a sérült tenyerénél ötször nagyobb) felületes égésnél
    - minden, az arcot érintő égésnél vagy rekedtség, húzólégzés esetén (légúti égés gyanúja)
    - nemi szervek, ízületek égése esetén

- **<u>Mérgezés</u>**
  - **Tünetek:** Minden egyes méreg másként hat, más tüneteket okozhat.
    - Ezek közül néhány gyakrabban fordul elő: sápadtság, gyengeség, hányinger, hányás, fejfájás, szédülés, hasi fájdalom, bőrirritáció, légzési nehezítettség, aluszékonyság, eszméletvesztés, görcsroham
  - **Teendők:**- Győződjön meg róla, hogy biztonságos a helyszín figyeljen rá, hogy segítségnyújtás közben ne mérgeződjön meg!
    - Azonnal hívjon mentőt, és helyezze nyugalomba a beteget!
    - Ha lehetséges, távolítsa el a mérgező anyagot/szüntesse meg a további mérgezést!
    -NE próbálja a beteget hánytatni!
    - Amennyiben szükséges, kezdje meg az újraélesztést!

- **Vérzések, sérülések:**
  Sérülés: A rándulást, ficamot, törést sok esetben nehéz elkülöníteni egymástól. Elsősegélynyújtó számára ennek nincs is gyakorlati jelentősége, mivel első ellátásuk megegyezik:
  Teendők:
  Ültesse vagy fektesse le a sérültet, a számára legkényelmesebb helyzetbe!
  Ne mozgassa a sérült végtagot!
  Hívjon mentőt!

  Vérzés:A vérzéssel járó sérülések, a vérzés intenzitásának függvényében két csoportra oszthatók, a gyenge és az erős vérezésekre. A laikusok számára, évtizeddel ezelőtt tanított hajszáleres, vénás és artériás felosztás a nemzetközi iránymutatások alapján idejét múlta.

  Nyílt és zárt sebek

  A sérüléseknek két csoportját különíthetjük el, a nyílt és a zárt sérüléseket. Előbbi esetben a bőr folytonossága megszűnik, seb keletkezik. Tipikusan nyílt sérülések a vérzések, égések és vegyszer okozta marások. Zárt sérülés lehet többek közt a csonttörés és a zúzódás.

  Mindkét sérüléstípus járhat vérzéssel, zárt sérülés esetén hematóma (vérömleny) alakul ki. A legkisebb nyílt sérülések ellátása is figyelmet érdemel, mivel a kültakaró sérülése a szervezetbe jutási kaput biztosít a kórokozók számára. A fertőtlenítés elengedhetetlen.

Hogyan csökkentsük a vérzést?

Alapvető szabályok
A kisebb vérzések fertőtlenítést követően egyszerűen fedhetők sebtapasszal vagy fedőkötéssel. Előbbi esetben az ún. szigetkötszereket válasszuk, az olyan sebtapaszokat, melyek minden oldala leragasztható. A két oldalt nyitott tapaszok nem védenek a kórokozóktól. Fedőkötés készítése során egy steril sebfedőt helyezünk a sebre, a korábban elterjedt mull-lapnál már lényegesen profibb sebfedők is léteznek. Ezeket kötésrögzítővel rögzítsük.

Erős vérzés esetén a legfontosabb az ún. direkt nyomás alkalmazása. Egy lehetőleg steril anyagot, gumikesztyűt viselve nyomjon a sebbe. Ezt követően hívjon vagy hívasson mielőtt mentőt (112). Keresse a kivérzéses sokk tüneteit, ilyen lehet a sápadtság, hideg verejtékezés, szomjúság, ajkak és a nyelv szárazsága. A sokk tüneteit észlelve alkalmazzon sokkfektetést. A sérültet fektesse vízszintese, lábait emelje fel kb. 45 fokos szögben.

Az iránymutatások alapján nyomópontos vérzéscsillapítást és nyomókötést csak akkor alkalmazzon, ha kellő gyakorlattal rendelkezik! Ezek hiányában elegendő a direkt nyomás. Ne használj más vérzéscsillapító módszert (pl. nyomópont, végtag elszorítása nadrágszíjjal)!

Teendők utcai balesetek esetén:
A helyzet gyors felmérése, további sérülések, balesetek megelőzése, saját testi épségünk megóvása. Ezt követően a sérültek gyors osztályozása (vizsgálat, állapotfelmérés),segélyhívás, a sérült(ek) ellátását el kell kezdeni, további segítő(ke)t kell bevonni a mentésbe

Újraélesztés:

Túlélési lánc
Az életmentéshez szükséges lépések sorozatát a túlélési lánc szemlélteti. Minden egyes lépés befolyásolja a túlélést, és egyik sem lehet sikeres a többi nélkül. Minél hamarabb kezdődnek meg, annál több esélyt adunk a betegnek.

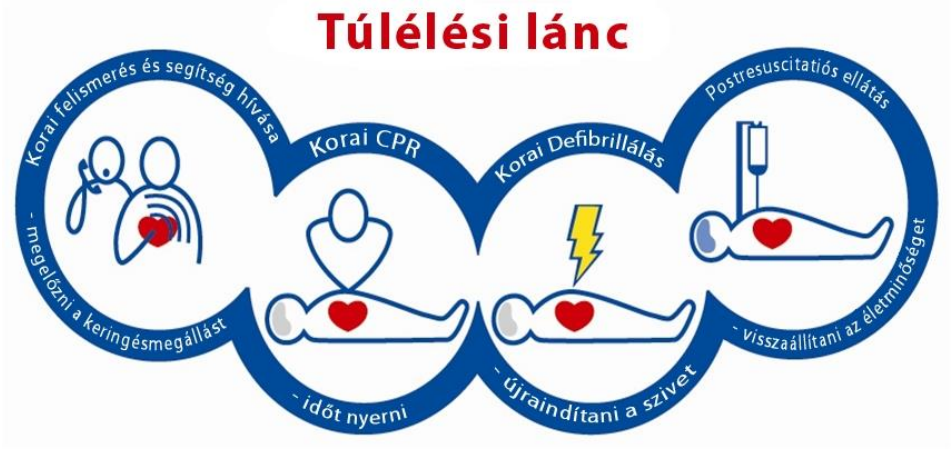

1. Korai felismerés és segítséghívás
2. Korai újraélesztés
3. Korai defibrilláció
4. Kórházi/magas szintű ellátás az újraélesztés után

Az újraélesztés menete – részletesen

Mielőtt megvizsgálja a beteget, győződjön meg arról, hogy a helyszín nem jelent-e veszélyt! Ha biztonságos a helyszín, közelítse meg a beteget és térdeljen mellé! Óvatosan rázza meg a beteg vállát és hangosan kérdezze meg, hogy: „Jól van?” Ha az illető nem reagál, tekintse eszméletlennek.
• Ha van a közelben más is, kérje meg, hogy maradjon ott, szükség lehet a segítségére.
• Ha egyedül van, kiáltson hangosan segítségért! Ha senki nem reagál a kérésre, akkor is maradjon a beteg mellett!
Eszméletlen betegnél az elernyedt nyelv elzárhatja a légutakat. A légutak a fej hátrahajtásával és az áll kiemelésével könnyen megnyithatók.
• Ha szükséges, fordítsa a beteget a hátára!
• Egyik kezét helyezze a homlokára, és óvatosan hajtsa hátra a fejét!
• Másik kezével emelje előre az állát!

Nyitott légutak mellett ellenőrizze, hogy a beteg normálisan vesz-e levegőt. Ehhez három dolgot figyeljen:

• **NÉZZE** a mellkas emelkedését-süllyedését!
• **HALLGASSA** a légvétel hangját!
• **ÉREZZE** a levegő áramlását az arcán! 10 másodpercig vizsgálja a légzést!

Csak akkor tekintse normálisnak a légzést, ha 10 másodperc alatt legalább kettő, nem erőlködő és nem hörgő légvételt észlel.

Ha a beteg nem reagál és nem vesz normálisan levegőt:
• Hívja a mentőket (104/112)! Ha nincs a közelben telefon, hagyja egyedül a beteget!
• Ha más is van ott, kérje meg, hogy ő hívjon mentőt, amíg megkezdi az újraélesztést. Mondja el a diszpécsernek, hogy megkezdték az újraélesztést!

- Mentőhívás után a segítő próbáljon **AED-**t szerezni.

Mellkasi kompresszió
• Fordítsa a beteget hanyatt valamilyen kemény, vízszintes felületen!
• Tegye az egyik kezét a mellkas közepére (férfiaknál a mellbimbókat összekötő vonal magassága)!
• Másik kezével kulcsolja át az alsó kezét!
• Erősen és gyorsan kezdje meg a mellkaskompressziót!
• A nyomás frekvenciája percenként legalább 100, de legfeljebb 120 legyen.
• Nyújtott könyökkel nyomja a mellkast!
• A nyomás mélysége kb. 5-6 cm legyen, a kezét ne emelje el a mellkastól!
• Engedje fel a mellkast a kiindulási magasságra!

Végezzen 30 mellkasi kompressziót, lehetőség szerint hangosan számolva. Ez segíteni fog a megfelelő ütem tartásában.

Lélegeztetés
A legjobb eredmény érdekében a mellkasi kompressziókat mesterséges lélegeztetéssel szükséges kiegészíteni. 30 mellkaskompresszió után 2 lélegeztetés (befúvás) következik.
• Tartsa nyitva a légutakat a fej hátra–áll előre manőverrel, egyik kezével fogja be a beteg orrát, a másikkal pedig nyissa ki a száját!
• Ajkait illessze szorosan a beteg szája köré, majd fújjon a szájába 1 másodpercig! Közben lehetőség szerint tekintsen a beteg mellkasa felé! Ha a mellkasa emelkedik, jól csinálja a lélegeztetést.
• Folyamatosan tartsa nyitva a beteg légútját, fordítsa el a fejét, vegyen levegőt, és hagyja a felemelkedett mellkast visszasüllyedni!
• Ismételje meg a lélegeztetést még egyszer!

Amennyiben nem emelkedik a mellkas a befúvás hatására:
• Ellenőrizze, hogy nincs-e idegentest a beteg szájában.
Ha lát ilyet, távolítsa el!
• Ellenőrizze, hogy megfelelően hátrahajtotta-e a fejét és kiemelte-e az állat!
• Kettőnél több befúvást ne végezzen, még akkor sem, ha mindkettő sikertelen volt!
Két befúvás után ismét 30 mellkasi kompresszió következik, majd 2 befúvás, és így tovább.Ezt egészen addig ismételje, amíg:
• a mentők megérkeznek,
• annyira elfárad, hogy nem tudja folytatni,
• a beteg normálisan kezd lélegezni.

Ha nem tud vagy nem akar lélegeztetni, akkor elegendő, ha folyamatos mellkasi kompressziókat végeznil, percenként 100-120-szor. A gyorsan és erősen végzett mellkaskompresszió a túlélés legfontosabb záloga!

AED
(Automatic External Defibrillator)

A hirtelen szívmegállás gyakori oka egy speciális szívritmuszavar, az úgynevezett kamrafibrilláció. Kamrafibrilláció esetén a szív elektromos működése kaotikussá válik, ezért megszűnik a szívizom összerendezett pumpatevékenysége.

Az **automata külső defibrillátor** (Automatic External Defibrillator = AED) egy olyan eszköz, amely elektromos sokk leadásával képes megszüntetni a kamrafibrillációt, esélyt teremtve ezzel a normális szívműködés újraindulására. Az AED használatához nem szükséges egészségügyi végzettség, helyes használatuk néhány perc gyakorlással elsajátítható.
Amennyiben rendelkezésre áll AED, használja a készüléket, miután meggyőződött arról, hogy a beteg nem reagál, és nem lélegzik normálisan! Ha egyedül van, szakítsa meg az újraélesztést – az AED üzembe helyezése elsőbbséget élvez! Ha van segítő, az AED felhelyezésével párhuzamosan ő vegye át az újraélesztést!

A bekapcsolás után kövesse az AED utasításait:

• Vegye ki az egyszer használatos elektródákat a csomagolásból!
• Helyezze fel az elektródákat a mellkasra, a rajtuk lévő ábrának megfelelően:
◊ az egyik elektródát a mellkas bal oldalára, a hónalj magasságába,
◊ a másik elektródát a jobb kulcscsont alá, a szegycsont mellé!
• Analízis közben senki ne érjen a beteghez!
• Amennyiben sokkolás szükséges, győződjön meg arról,hogy senki nem ér a beteghez, csak ezután nyomja meg a SOKK gombot!
• Folytassa az újraélesztést a készülék utasításának megfelelően!
• Ha visszatér a beteg normális légzése, vagy magától mozogni kezd, hagyja abba az újraélesztést. Az elektródákat ne vegye le a mellkasról!
Újraélesztést követően, ha a beteg eszméletlen marad, stabil oldalfektetés indokolt.

Élelmiszerbiztonság, ételszállítás
Ételszállítás során betartandó szabályok:

Kizárólag egészséges, tünetmentes, egészségügyi kiskönyvvel rendelkező dolgozók vehetnek részt a konyhai munkákban, tálalásban, ételszállításban, takarításban. Aki megbetegedést, így a koronavírus, vagy bármilyen fertőzés, bármely tüneteit észleli, vagy szoros kontaktusba került igazolt fertőzött személlyel, nem léphet a konyha területére, és nem is érintkezhet a konyhán dolgozókkal!
Rendszeresített védőruházatot, valamint kesztyűt és arcmaszkot ajánlott használni. Személyi higiénia!!! (kézmosás ≠ kézfertőtlenítés, védőruha, egészségügyi kiskönyv) – mikrobiológiai veszély

- Biztosítani kell a biztonságos műszaki, technológiai, tárolási és higiéniai feltételeit a járműben. Tisztaság (tálaló, ételes, szállító jármű-fokozottan figyeljünk a jármű fertőtlenítésére, tisztántartására) – kémiai szennyeződés (tehát nem szállítunk a csomagtartóban vegyi anyagok mellett a lakosoknak ételt!)Fontos a megfelelő tisztító- és fertőtlenítőszerek kiválasztása! A szerek címkéjén minden esetben feltüntetik az alkalmazási területet, a hatásspektrumot, valamint a felhasználási utasítást, az alkalmazandó paraméterekkel együtt.
- Elvitelre kiszolgálás, kiszállítás esetén az ételek tálalása melegen (+63 0C felett) vagy hidegen (+5 0C –nál nem melegebben) történjen.
- csomagolás (ételes) – ételszállítás **során az ételeket védeni kell a szennyeződéstől.**
- **Kerülni kell az élelmiszerek és vegyi áruk egyidejű és közös légterű szállítását. Amennyiben ez nem oldható meg, gondoskodni kell arról, hogy a vegyiáru az élelmiszert ne szennyezhesse, annak szaghatása az élelmiszert ne érhesse**
- hőmérséklet (tálalás, szállítás, fogyasztás) – mikrobiológiai veszély A lehűtött vagy hideg ételt hűtőkocsiban, ennek hiányában a hűtött állapot fenntartását szigetelt falú hűtőládával vagy egyéb módon kell végezni.
- Melegen tartó, illetve hűtőkapacitás hiányában legfeljebb olyan távolságra szabad a terméket kiszállítani, amelyen belül a hőmérsékleti követelmények még betarthatóak

Az útvonal tervezésekor arra kell törekedni, hogy minél rövidebb ideig tartson és a lehető legkevesebbszer nyissák ki a jármű rakterének ajtaját.

- Kísérőjegy biztosítása (valós adatokkal)

(https://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/21392/2018_GHP_2_kiadas_online.pdf/53bef22b-c3d2-2a7f-cd7e-307ad586db21)
(https://portal.nebih.gov.hu/documents/10182/406632/GHP_press_low.pdf/36f7dfad-0890-4950-b5e6-58bd71418b99)

1.4. Jogi ismeretek

1.4.1 Alapfogalmak

- **Jogi személy, magánszemély:** A természetes személy kifejezés magát az élő embert jelöli, aki önállóan jogképes, vagyis alanya lehet bizonyos rendelkezéseknek és kötelezettségeknek. csoportjába olyan jogalanyok tartoznak, akik/amik fizikailag nem léteznek, kizárólag a jogszabályok alapján, így származtatott jogalanynak tekinthetők.
- **Jogképesség:** minden ember jogképes, jogai és kötelességei lehetnek. A jogképesség nemre, életkorra, fajra, nemzetiséghez vagy felekezethez tartozásra tekintet nélkül egyenlő. A jogképességet korlátozó szerződés vagy egyoldalú nyilatkozat semmis. A jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának napjától illeti meg. A természetes személy jogképessége általános (minden embert megillet, nem lehet róla lemondani), egyenlő (mindenkit egyenlő terjedelemben illet meg), feltétlen (megléte feltételhez nem köthető !kivéve: méhmagzat jogképességének feltétele az élveszületés). A jogképesség megszűnésének általános esete a halál, speciális esete a holtnak nyilvánítás.

- **Cselekvőképesség:** Minden ember cselekvőképes, akinek cselekvőképességét e törvény vagy a bíróság gondnokság alá helyezést elrendelő ítélete nem korlátozza. Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot. A cselekvőképességet korlátozó jognyilatkozat semmis. A cselekvőképtelen állapot: Semmis annak a személynek a jognyilatkozata, aki a jognyilatkozat megtételekor olyan állapotban van, hogy az ügyei viteléhez szükséges belátási képessége teljesen hiányzik.

1.4.2. A falu- és tanyagondnoki szolgálat szabályozásra

- 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról – **Szociális törvény**
- 1/2000. (I. 7.) **SZCSM rendelet** a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
- 369/2013. (X. 24.) Korm. rendelet a szociális, gyermekjóléti és gyermekvédelmi szolgáltatók, intézmények és hálózatok hatósági nyilvántartásáról és ellenőrzéséről – **Sznyr.**
- 81/2004. (IX. 18.) **ESZCSM rendelet** az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről
- 8/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásáról
- 9/2000. (VIII. 4.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról
- 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról – **Kjt.**
- 257/2000. (XII. 26.) Korm. rendelet a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1992. évi XXXIII. törvénynek a szociális, valamint a gyermekjóléti és gyermekvédelmi ágazatban történő végrehajtásáról
- 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről – **Mt.**
- 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól – **Mötv.**
- http://www.njt.hu/

Alapszolgáltatások

A szociális alapszolgáltatások az igénylő otthonában, lakókörnyezetünkben nyújtanak segítséget a rászorulók számára önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi állapotukból, mentális állapotukból vagy más okból származó problémáik megoldásában..
Falu- és tanyagondnoki szolgáltatás: lehetővé teszi az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, a közszolgáltatásokhoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutást, biztosítása, továbbá segíti az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítését.

- **Étkeztetés**

Az étkeztetést - napi egyszeri meleg étkezés - mint szociális alapszolgáltatást minden települési önkormányzatnak biztosítania kell, azon rászoruló személyek részére, más formában megoldani nem tudják. Az étkeztetés megoldható saját főzőkonyháról vagy vásárolt étkeztetéssel, amit ez ellátott helyben fogyaszthat, elvihet vagy kérheti a lakására történő kiszállítását. Az étkeztetés szolgáltatási formái a szociális konyha és a népkonyha.

- **Házi segítségnyújtás**

A házi segítségnyújtást, mint szociális alapszolgáltatást minden települési önkormányzatnak biztosítania kell, azon szociálisan rászoruló személyek részére, akik önálló életvitelük fenntartásához igényelnek segítséget.

A szolgáltatás gondozási szükséglet vizsgálata után vehető igénybe mely meghatározza, hogy szociális segítésre vagy személyi gondozásra jogosult az igénylő. A házi segítségnyújtás elsősorban az ellátott és lakókörnyezete higiéniás körülményeinek megtartásában való közreműködést, háztartási, gondozási és ápolási feladatok elvégzését és veszélyhelyzetek kialakulásának megelőzésében, elhárításában való segítségnyújtást biztosít.
A rugalmas szolgáltatásnyújtás lehetősége azáltal érvényesül, hogy a gondozási szükséglettel nem rendelkező személyek részére is biztosítani lehet a házi segítségnyújtást, ha az igénylő vállalja az önköltség megfizetését.

- **Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás**

A jelzőrendszeres házi segítségnyújtást állami feladatként a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság működteti, azon szociálisan rászoruló személyek részére, akik önálló életvitelük fenntartása mellett felmerülő krízishelyzetek elhárításához igényelnek segítséget. A szolgáltatás az év minden napján, 24 órán keresztül működik. Jelzőrendszer keretében biztosítani kell: az ellátottnak egy segélyhívó készüléket, amely segítségével jelezheti a vészhelyzetet, segélyhívás esetén az ügyeletes gondozónak a helyszínen történő haladéktalan megjelenését, az adott probléma megoldásához szükséges azonnali intézkedések megtételét, szükség esetén további egészségügyi vagy szociális ellátás kezdeményezését.

- **Családsegítés**

A családsegítés a szociális vagy mentálhigiénés problémák, illetve egyéb krízishelyzet miatt segítségre szoruló személyek, családok számára az ilyen helyzethez vezető okok megelőzése, a krízishelyzet megszüntetése, valamint az életvezetési képesség megőrzése céljából nyújtott szolgáltatás. A családsegítés keretében biztosítani kell a szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadást, az anyagi nehézségekkel küzdők számára a pénzbeli, természetbeni ellátásokhoz, továbbá a szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás megszervezését, a szociális segítőmunkát, a közösségfejlesztő programok szervezését, valamint egyéni és csoportos készségfejlesztést, a kríziskezelést, valamint a nehéz élethelyzetben élő családokat segítő szolgáltatásokat. Családsegítés a gyermekjóléti szolgáltatással egy szolgáltató - a család- és gyermekjóléti szolgálat, valamint a család- és gyermekjóléti központ - keretében működtethető.

- **Közösségi ellátások**

A közösségi ellátás a pszichiátriai, illetve a szenvedélybetegek részére nyújtott közösségi alapellátást, valamint a szenvedélybetegek részére nyújtott alacsonyküszöbű ellátást jelenti. A közösségi alapellátás a pszichiátriai vagy szenvedélybetegek lakókörnyezetben történő támogatása az önálló életvitel fenntartásában, további gyógyulás és rehabilitáció elősegítése érdekében nyújtható szolgáltatás. A közösségi ellátások keretében biztosítani kell: a meglévő képességek megtartását és fejlesztését, pszicho-szociális rehabilitációt, szociális és mentális gondozást. Az alacsonyküszöbű ellátás a szervezett megkereső programokon felül biztosítja az ártalomcsökkentő szolgáltatásokat és a kríziskezelést.

- **Támogató szolgáltatás**

A támogató szolgáltatás a fogyatékkal élő személyek lakókörnyezetben történő ellátására irányuló szociális szolgáltatás. Ennek keretében biztosítani kell a személyi segítést, mint speciális segítségnyújtási formát az igénybevevő lakásán és lakókörnyezetében és a szállító szolgáltatást a közszolgáltatások elérésének segítése érdekében. A támogató szolgáltatás feladata az egyén alapvető szükségleteinek kielégítése; a fogyatékosság jellegének megfelelő egészségügyi-szociális ellátásokhoz, valamint a fejlesztő tevékenységhez való hozzájutás támogatása; a fogyatékkal élő ember társadalmi integrációjához, munkavégzéséhez, munkavállalásához történő hozzájárulás elősegítése.

- **Utcai szociális munka**

Az utcai szociális munka feladata az utcákon, közterületeken élő hajléktalan emberek segítése: felderíteni, hol tartózkodnak hajléktalan emberek és milyen segítségre van szükségük; elhárítani a krízishelyzeteket (kiszáradás, kihűlés, éhezés vagy alultápláltság, betegségek) és csökkenteni az utcai létből fakadó ártalmakat. Az utcai szociális munka segítségével az utcán, közterületen élő hajléktalan emberek képessé válnak az utcai életmód feladására, igénybe veszik a nappali ellátásokat, az éjjeli menedékhelyeket vagy hajléktalan szállóra, illetve önálló lakhatásba tudnak költözni.

- **Nappali ellátás**

A nappali ellátást, mint szociális alapszolgáltatást minden tízezer főnél (kivéve idős nappali ellátást, ahol háromezer fő a határ) több lakost számláló települési önkormányzatnak biztosítania kell, azon rászoruló személyek részére, akik segítséget igényelnek önálló életvitelük fenntartásához. A nappali ellátás elkülönült célcsoportjai: idősek, fogyatékkal élők, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, hajléktalanok. A szolgáltatás keretében biztosítani kell a célcsoport igényeinek megfelelő szolgáltatásokat, melyek a következők lehetnek: napközbeni intézményi tartózkodás, higiéniai szükségletek kielégítése, igény szerinti étkeztetés (ide nem értve az idősek nappali ellátását), társas kapcsolatok építése, fenntartása, szociális és mentális támogatás.

Szakosított ellátások

Ha életkoruk, egészségi állapotuk, szociális helyzetük miatt a rászorult személyekről az alapszolgáltatás keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelően szakosított ellátási formában kell gondozni.

A szakosított ellátási formák típusai a következők:

Az **ápolást, gondozást nyújtó intézmények** az önmaguk ellátására nem, vagy csak folyamatos segítséggel képes személyek elhelyezésére és ellátására szolgál. Ezekben az intézményekben gondoskodni kell a napi legalább háromszori étkezésről, mentális gondozásról, meghatározott szintű egészségügyi ellátásról, valamint az ellátott lakhatásáról, szükség esetén ruházat és egyéb textília biztosításáról. Ápolást, gondozást nyújtó intézménytípusok:

1. **idősek otthona** a nyugdíjkorhatárt betöltött személyek ápolását, gondozását végzi gondozási szükséglet vizsgálatát követően. Az otthonba 18. életévét betöltött személy is felvehető, ha betegsége miatt nem tud önmagáról gondoskodni.
2. **pszichiátriai betegek otthona** a krónikus pszichiátriai beteget látja el, aki az ellátás igénybevételének időpontjában nem veszélyeztető állapotú, akut gyógykezelést nem igényel és egészségi állapota, valamint szociális helyzete miatt önmaga ellátására segítséggel sem képes.
3. **fogyatékos személyek otthonában** az a fogyatékos személy gondozható, akinek oktatására, képzésére, gondozására, csak intézményi keretek között van lehetőség.

4. **szenvedélybetegek otthonában** annak a személynek az ápolását, gondozását végzik, aki szomatikus és mentális állapotát stabilizáló, illetve javító kezelést igényel, önálló életvitelre időlegesen nem képes, de kötelező intézeti gyógykezelésre nem szorul.

5. **hajléktalanok otthonában** olyan hajléktalan személy gondozását kell biztosítani, akinek az ellátása átmeneti elhelyezésben, vagy rehabilitációs intézményben nem biztosítható és kora, egészségi állapota miatt tartós ápolást, gondozást igényel.

A **rehabilitációs intézmények** célja, hogy az intézményben lakók önálló életvezetési képességeit kialakítsa, vagy helyreállítsa. Rehabilitációs intézménytípusok:

1. **pszichiátriai betegek rehabilitációs intézménye** azt a 18. életévét betöltött pszichiátriai beteget látja el, aki rendszeres vagy akut gyógyintézeti kezelésre nem szorul és utógondozására nincs más mód.

2. **fogyatékos személyek rehabilitációs intézménye** azoknak a fogyatékos, valamint mozgás-illetőleg látássérült személyeknek az elhelyezését szolgálja, akiknek oktatása, képzése, átképzése és rehabilitációs célú foglalkoztatása csak intézményi keretek között valósítható meg. Előkészíti az ott élők családi és lakóhelyi környezetbe történő visszatérését, valamint megszervezi az intézményi ellátás megszűnését követő utógondozást.
3. **szenvedélybetegek rehabilitációs intézménye**, ahol azt a 12. életévét betöltött szenvedélybeteget kell ellátni, aki rendszeres vagy akut gyógyintézeti kezelésre nem szorul és utógondozására nincs más mód.

4. **hajléktalanok rehabilitációs intézménye** annak az aktív korú, munkaképes, hajléktalan személynek az elhelyezését szolgálja, akinek szociális ellátása ily módon indokolt, és önként vállalja a rehabilitációs célú segítőprogramokban való részvételt. A bentlakók önálló életvezetési képességének kialakítását, illetve helyreállítását szolgálja.

Az **átmeneti elhelyezést nyújtó intézmények** - ideiglenes jelleggel, legfeljebb egy évi időtartamra teljes körű ellátást biztosítanak. Ebbe az intézményi körbe tartozik:
1. **időskorúak gondozóháza**, amely azoknak az időskorúaknak, valamint a 18. életévüket betöltött beteg személyeknek biztosít ellátást, akik önmagukról betegségük miatt vagy más okból otthonukban időlegesen nem képesek gondoskodni.

2. **fogyatékosok személyek gondozóháza** azoknak a fogyatékos személyeknek biztosít ellátást, akiknek ellátása családjukban nem megoldott, vagy az átmeneti elhelyezést a család tehermentesítése teszi indokolttá.
3. **pszichiátriai betegek átmeneti otthonában** az a pszichiátriai beteg helyezhető el, akinek ellátása átmenetileg más intézményben, vagy a családban nem oldható meg, viszont tartós bentlakásos intézményi elhelyezése, vagy fekvőbeteg gyógyintézeti kezelése nem indokolt.
4. **szenvedélybetegek átmeneti otthon**ába az a személy helyezhető el, akinél szakorvosi (addiktológus, pszichiáter) szakvélemény alapján szenvedélybetegség került megállapításra, és ellátása átmeneti jelleggel családjában vagy lakókörnyezetében nem oldható meg.
5. **hajléktalanok átmeneti szállása** az önellátásra képes hajléktalan személyeknek biztosít lakhatási szolgáltatást, vagy lakhatási szolgáltatást és az önálló életvitel fenntartása érdekében szükség szerinti mértékű esetvitelt (szociális munkát). A hajléktalan személyek átmeneti szállása a szociális munka keretében tanácsadás, esetkezelés, gondozás, készségfejlesztés, az ellátott egyéni szükségletei szerint felügyelet és háztartási vagy háztartást pótló segítségnyújtás szolgáltatási elemeket szükség szerint biztosít, továbbá segíti a más szolgáltatásokhoz való hozzáférést.

6. **éjjeli menedékhely** az önellátásra és a közösségi együttélés szabályainak betartására képes hajléktalan személyek éjszakai pihenését, valamint krízishelyzetben éjszakai szállás biztosítását lehetővé tevő szolgáltatás. A menedékhely célcsoportját azok a hajléktalan férfiak/nők jelentik, akiknek elsősorban arra van igényük, hogy éjszakára fedél legyen a fejük felett.
A **lakóotthonok** olyan 8-12, kivételes esetben 14 fő pszichiátriai beteget, szenvedélybeteget vagy fogyatékos személyt befogadó intézmények, amely az ellátást igénybe vevő részére életkorának, egészségi állapotának és önellátása mértékének megfelelő ellátást biztosítanak. A lakóotthon lehet rehabilitációs célú vagy ápoló-gondozó.

1. A **rehabilitációs célú lakóotthonban** az a tizenhatodik életévét betöltött, de a rá irányadó öregségi nyugdíjkorhatárt még el nem érő, önellátásra legalább részben képes személy helyezhető el, aki bentlakásos intézményi elhelyezése során felülvizsgálatban részt vett és megfelelőnek találtatott a rehabilitációs célú lakóotthoni életvitelre, vagy aki családban él és képességei fejlesztése, valamint ellátása lakóotthoni keretek között biztosítható és rehabilitációja családjában nem oldható meg. Pszichiátriai betegek és szenvedélybetegek részére csak rehabilitációs célú lakóotthon hozható létre.

2. Az **ápoló-gondozó célú lakóotthon** az ellátottnak teljes körű ellátást biztosít. A fogyatékos személyek ápoló-gondozó célú lakóotthonába a fogyatékosság jellegétől és súlyosságától függetlenül helyezhető el fogyatékos személy.
Fontos hangsúlyozni, hogy a fogyatékos személyek, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek ápoló-gondozó ellátása, illetve a rehabilitációs intézményi ellátás során alapvizsgálat, felülvizsgálat rendszere működik.
A vizsgálati rendszer célja - az egyénre szabott ellátás biztosítása érdekében - annak megállapítása, hogy az ellátott számára mely ellátási típus és forma megfelelő, valamint az egyéni gondozási, illetve fejlesztési terv elkészítésének segítése. A vizsgálatokat Budapest Főváros Kormányhivatala végzi.

3) Támogatott lakhatás

Ez a szociális szolgáltatási forma 2013-tól került be a jogi szabályozásba. Fogyatékos személyek, pszichiátriai és szenvedélybetegek részére biztosít intézményen kívüli lakhatási szolgáltatást az életkornak, egészségi állapotnak és önellátási képességnek megfelelően. Az egyén önálló életvitelének segítése érdekében mentálhigiénés, szociális munka körébe tartozó és egyéb támogató technikák alkalmazásával végzett esetvitelt, a közszolgáltatások és a társadalmi életben való részvételt segítő más szolgáltatások

igénybevételében való segítségnyújtást, továbbá igény szerint felügyeletet, étkeztetést, gondozást, készségfejlesztést, tanácsadást, pedagógiai és gyógypedagógiai segítségnyújtást, szállítást, háztartási vagy háztartást pótló segítségnyújtást biztosít.
A szolgáltatás komplex szükségletfelmérés alapján biztosítható, mely egyénre szabottan határozza meg a különböző szolgáltatási elemek körébe tartozó tevékenységeket. A lakhatási szolgáltatás legfeljebb hat fő számára kialakított lakásban vagy házban, hét-tizenkét fő számára kialakított lakásban vagy házban, vagy legfeljebb ötven fő elhelyezésére szolgáló lakások, épületek együttesében működhet azzal a kitétellel, hogy az önálló életvitelt támogató szolgáltatások helyszíneinek el kell különülni a lakhatási szolgáltatások helyszíneitől.

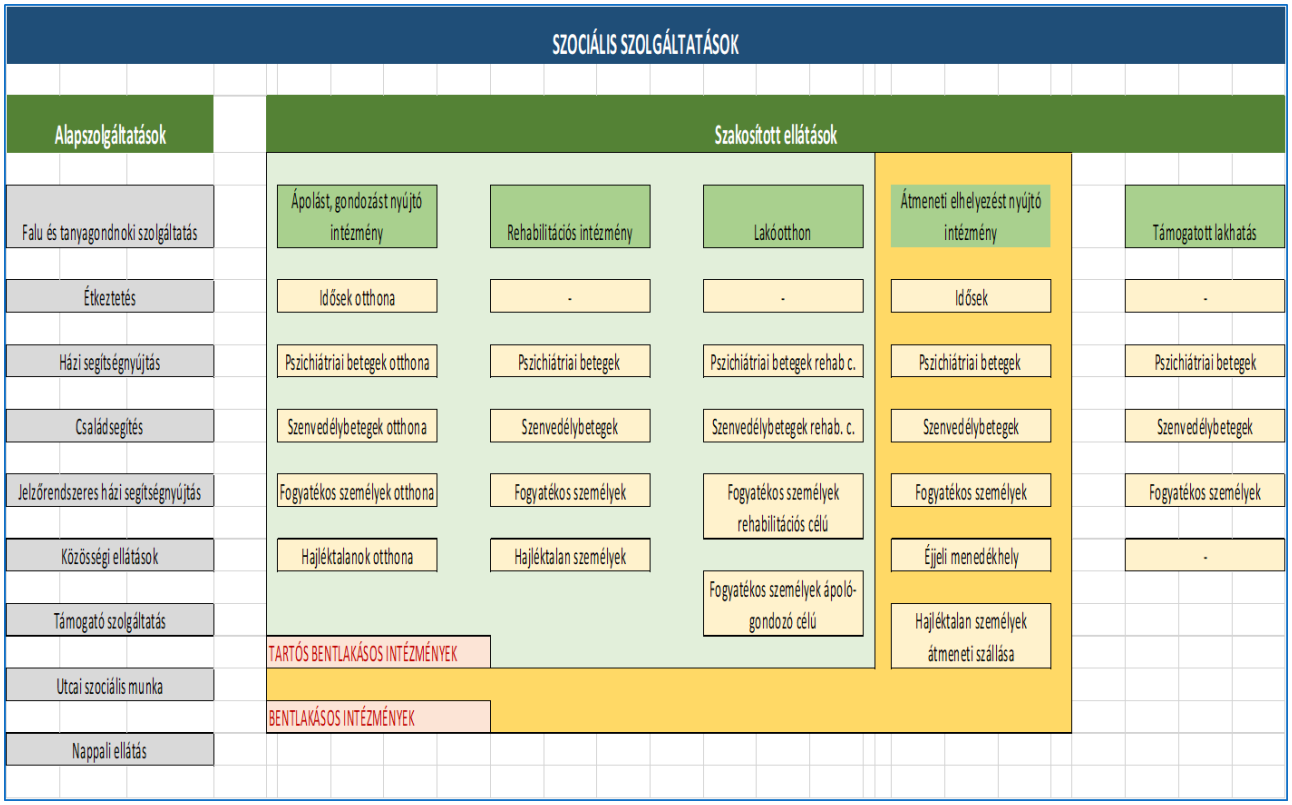

*2. sz. ábra: Szociális szolgáltatások Forrás:***FALU- ÉS TANYAGONDNOKI KÉPZÉS EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 AZONOSÍTÓSZÁMÚ, SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSE CÍMŰ KIEMELT PROJEKT** *PPT)*

1.4.3. Jogvédelem

A Szoctv. 94/K. § (4) bekezdése előírja, hogy a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmény vezetőjének az ellátottakat tájékoztatni kell az ellátottjogi képviselő által nyújtható segítségadás lehetőségéről, az ellátottjogi képviselő elérhetőségéről. Az elérhetőséget ki kell függeszteni a falugondnoki, tanyagondnoki gépjárműben és az irodában.

A Belügyminisztérium önálló szervezeti egységeként működik a beteg-, az ellátott-, a gyermekjogokkal kapcsolatos állampolgári jogok integrált érvényesítésének érdekében az Integrált Jogvédelmi Szolgálat (IJSZ)(http://www.ijsz.hu/).

IJSZ **7 helyszínen országos hatáskörű regionális iroda hálózatot működtet**, ahol a 3 jogvédelmi terület integrált ügyfélszolgálata, központi ügyintézése működik.

381/2016. (XII. 2.) Korm. Rendelet 3. §. szerint
„A Szolgálat az integrált jogvédelmi képviselettel kapcsolatos feladatkörében

a) gondoskodik a betegek, ellátottak és gyermekek törvényben meghatározott jogainak érvényesüléséről, védelméről,
b) ellátja a jogvédelmi képviselők foglalkoztatásával összefüggő feladatokat, működteti a jogvédelmi képviselők hálózatát, irányítja, szervezi és ellenőrzi a jogvédelmi képviselők szakmai munkáját,"

Az ellátott jogi képviselő segíti az ellátottat:

- segíti az ellátást igénybevevőt, törvényes képviselőjét az ellátással kapcsolatos kérdések, problémák megoldásában, szükség esetén segítséget nyújt az intézmény és az ellátott között kialakult konfliktus megoldásában
- segít az ellátást igénybe vevőnek, törvényes képviselőjének panasza megfogalmazásában, kezdeményezheti annak kivizsgálását az intézmény vezetőjénél és a fenntartónál, segítséget nyújt a hatóságokhoz benyújtandó kérelmek, beadványok megfogalmazásában,
- képviselheti az ellátást igénybevevőt, törvényes képviselőjét,
- intézkedést kezdeményezhet a fenntartónál a jogszabálysértő gyakorlat megszüntetésére,
- észrevételt tehet az intézményben folytatott gondozási munkára vonatkozóan az intézmény vezetőjénél
- amennyiben az ellátottak meghatározott körét érintő jogsértés fennállását észleli, intézkedés megtételét kezdeményezheti a hatáskörrel és illetékességgel rendelkező hatóságok felé,
- a korlátozó intézkedésekre, eljárásokra vonatkozó dokumentációt megvizsgálhatja

Az adatvédelem alapelvei

Fogalmak:

- személyes adat: A személyes adat minden olyan információ, amely valamely azonosított vagy azonosítható élő személlyel kapcsolatos. Mindazon információk, amelyek összegyűjtése egy bizonyos személy azonosításához vezethet, ugyancsak személyes adatnak minősülnek.
- különleges adat: ezek olyan szenzitív adatok, amelyek védelméhez fokozott egyéni és társadalmi érdekek kapcsolódnak. Az adatvédelmi rendelet 9. cikke egyértelműen meghatározza, milyen típusú adatok tartoznak ebbe a csoportba:
    - a faji vagy etnikai származásra,
    - politikai véleményre, vallási vagy világnézeti meggyőződésre vagy szakszervezeti tagságra utaló személyes adatok,
    - a természetes személyek egyedi azonosítását célzó genetikai és biometrikus adatok,
    - az egészségügyi adatok,
    - a természetes személyek szexuális életére vagy szexuális irányultságára vonatkozó személyes adatok.
- egészségügyi adat: egészségügyi adat, az érintett testi, értelmi és lelki állapotára, kóros szenvedélyére, valamint a megbetegedés, illetve elhalálozás körülményeire, a halál okára

vonatkozó, általa vagy róla más személy által közölt, illetve az egészségügyi ellátóhálózat által észlelt, vizsgált, mért, leképzett, vagy származtatott adat, továbbá az előzőekkel kapcsolatba hozható, az azokat befolyásoló mindennemű adat.
(https://fogalomtar.aeek.hu/index.php/Eg%C3%A9szs%C3%A9g%C3%BCgyi_adat)

A GDPR az Európai Unió rendelete, amely az Unió területén tartózkodó természetes személyek adatait védi és rendelkezik a tagállamok közötti szabad információáramlásról. **(Európai Parlament és a Tanács 2016/679 Adatvédelmi Rendelete (GDPR))**

alapvető fogalmak:

- érintett: egy adott gazdasági társasággal kapcsolatba kerülő, bármely információ alapján azonosítható természetes személy;
- személyes adat: az érintettre vonatkozó bármilyen információ;
- adatkezelés: bármely személyes adat gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, törlése és megsemmisítése;
- adatkezelő: az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki vagy amely az adatkezelésre vonatkozó döntéseket meghozza, majd végrehajtja, vagy végrehajtatja;
- adatfeldolgozó: az adatkezelő megbízásából adatkezelést végző harmadik fél;
- adatvédelmi tájékoztató: olyan írott szöveg, mely megfelelően tájékoztatja az érintetteket személyes adataik kezeléséről, beleértve a jogalapot, célt, az adatkezelés idejét, és az érintettek jogait;
- adatvédelmi incidens: az adatbiztonság olyan sérelme, amely a továbbított, tárolt vagy más módon kezelt személyes adatok véletlen vagy jogellenes megsemmisülését, elvesztését, módosulását, jogosulatlan továbbítását vagy nyilvánosságra hozatalát, vagy az azokhoz való jogosulatlan hozzáférést eredményezi;

Mik lehetnek a jogszerű adatkezelés jogalapjai?

Az adatkezeléshez minden esetben jogalap szükséges, ennek megfelelően az adatkezelő abban az esetben kezeli jogszerűen az érintett adatait, ha a következő feltételek valamelyike teljesül:

- az érintett hozzájárulását adta személyes adatainak kezeléséhez;
- az adatkezelés szerződéses kötelezettség teljesítéséhez szükséges (szerződés áll fenn az ön vállalkozása/szervezete és egy ügyfél között);
- az adatkezelés az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítéséhez szükséges (uniós vagy nemzeti jogszabályok alapján);
- az adatkezelés közérdekű feladat végrehajtásához szükséges (uniós vagy nemzeti jogszabályok alapján);
- az adatkezelés egy személy létfontosságú érdekeinek védelme miatt szükséges;

- az adatkezelés az adatkezelő jogos érdekeinek érvényesítéséhez szükséges (de ekkor ellenőrizni kell, hogy az adatkezelés során az érintettek alapvető jogai nem sérülnek-e súlyosan)
- **Az adatkezelés jogalapjai: hozzájárulás, vélelmezett hozzájárulás, kötelező adatkezelés. Célhoz kötöttség**

- Személyes adat kizárólag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető.
- Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósításához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas.
- Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie az adatkezelés céljának, az adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek és törvényesnek kell lennie.

Elektronikus Egészségügyi Szolgáltató tér (EESZT): A lakosság számára is hozzáférhető portál (https://www.eeszt.gov.hu/hu/nyito-oldal) A bejelentkezéshez Ügyfélkapu használata és TAJ szám megadása szükséges.

Áldozat-segítés, áldozat-védelem

Az áldozatssegítő szolgálat a járási kormányhivatalokban érhetők el.
Fővárosi és megyei kormányhivatalok: http://www.kormanyhivatal.hu/hu

Az Igazságügyi Minisztérium Áldozatsegítő Központokat hozott létre azzal a céllal, hogy az áldozatsegítő szolgáltatások a társadalom minél szélesebb körében váljanak ismertté, és minél magasabb szinten legyenek elérhetőek az áldozatok számára.

2017. június 21-én Budapesten, 2018 márciusában Miskolcon és Szombathelyen, 2020 júliusában Pécsett, 2020 decemberében Szegeden és Kecskeméten, 2021-ben Veszprémben, Szolnokon és Nyíregyházán, 2022-ben pedig Debrecenben és Egerben került sor Központok megnyitására.
Áldozatsegítő Pontok jöttek létre:Salgótarjánban, Érd városában, Siófokon, melyek a helyi rendőrség épületében érhetőek el.

A felsorolt támogatások térítés nélkül vehetők igénybe.http://aldozatsegitokozpont.im.gov.hu/
Éjjel-nappal ingyenesen elérhető telefonszám: 06-80-225-225

1.4.4. Munkajog – közalkalmazotti jog (Mt.- Kjt.)

Munka Törvénykönyve (Mt.) A piaci viszonyokhoz igazodó, versenyszférára vonatkozik
Közalkalmazottak Jogállásáról szóló Törvény (Kjt.) Állami, önkormányzati feladatok ellátásában foglalkoztatottakra vonatkozik

- Munkaviszony alanyai: A **munkaviszony** olyan foglalkoztatási jogviszony, amely meghatározott tevékenység elvégzésére jön létre, a munkát biztosító munkaadó és a munkát ellátó munkavállaló között. Munkavállaló csak az lehet, aki tizenhatodik életévét betöltötte, kivéve a tizenötödik életévét betöltött tanuló az iskolai szünet alatt, törvényes képviselőjének hozzájárulásával. A munkáltató köteles közölni a munkavállalóval, hogy ki a munkáltatói jogkör gyakorlója
  - Munkáltató (jogok, kötelezettségek)
  - Munkavállaló (jogok, kötelezettségek)
- Munkaviszony létesítése, módosítása:

A munkaviszony, a törvény eltérő rendelkezése hiányában, munkaszerződéssel jön létre, melyet írásba kell foglalni. Erről a munkáltató köteles gondoskodni. Az írásba foglalás elmulasztása miatti érvénytelenségre csak a munkavállaló hivatkozhat a munkába lépést követő 30 napon belül.
A munkaszerződés kötelező tartalmi elemei:

- a munkavállaló személyi alapbére, munkaköre
- a munkavégzés helye
- a felek neve illetve a munkaviszony szempontjából lényeges adatai

A munkaviszony állandó illetve változó munkahelyen történő munkavégzésre jön létre.
A munkavállaló személyiségi jogainak védelme érdekében a törvény rögzíti, hogy a munkavállalótól csak olyan nyilatkozat kérhető, illetve olyan alkalmassági vizsgálat végezhető, ami a munkaviszony létesítése szempontjából lényeges tájékoztatást nyújthat (például büntetlen előélet, szakképzettség igazolása) és személyiségi jogait nem sérti.
A munkaviszony kezdete a munkába lépés napja. A munkaviszony - eltérő rendelkezés hiányában - határozatlan időtartamra jön létre. A határozott időtartamú munkaviszony legfeljebb öt évre köthető.
A határozott időtartamú jogviszony határozatlan időtartamúvá alakul, ha a munkavállaló az időtartam lejártát követően legalább egy munkanapot közvetlen vezetője tudtával tovább dolgozik.
A munkaszerződésben, a munkaviszony létesítésekor próbaidő is kiköthető, melynek a tartama 30 nap. A felek illetve kollektív szerződés ettől eltérő időtartamot is megállapíthat, 3 hónapnál azonban hosszabb nem lehet.
Próbaidő alatt a munkaviszonyt bármelyik fél azonnali hatállyal, indokolás nélkül megszüntetheti.

Közalkalmazotti jogviszony:

Közalkalmazott csak az lehet, aki a Kjt-ben foglalt feltételeknek megfelel. Ezek alapján közalkalmazotti jogviszony

- 18. életév betöltött
- büntetlen előéletű
- magyar állampolgárságú vagy bevándorolt, illetve letelepedett státuszú
- a Kjt-ben meghatározott bűncselekmények miatt büntetőeljárás hatálya alatt nem álló személlyel létesíthető.

A konkrét közalkalmazotti álláshely tekintetében a közalkalmazottnak meg kell felelnie az ágazati jogszabályban foglalt képesítési követelményeknek is.

A közalkalmazotti jogviszony megszűnése és megszüntetése

A közalkalmazotti jogviszony csak a Kjt-ben meghatározott esetekben szűnik meg, illetve szüntethető meg. A közalkalmazotti jogviszony a törvény erejénél fogva, tehát jognyilatkozat megtétele nélkül megszűnik az alábbi esetekben:

- a kinevezésben foglalt határozott idő lejártával
- a közalkalmazott halálával
- a munkáltató jogutód nélküli megszűnésével
- amennyiben a gyakornok „nem megfelelt” minősítést kap
- ha a munkáltató személye azért változik meg, mert az alapító vagy a munkáltató döntése alapján a munkáltató egésze vagy egy része az Munka törvénykönyve hatálya alá tartozó munkáltató számára került átadásra
- ha törvény így rendelkezik
- a prémiumévek programban történő részvétel esetén a prémiumévek programról szóló törvény szabályai szerint.

A közalkalmazotti jogviszony megszüntetéséhez kölcsönös vagy egyoldalú jognyilatkozat megtételére van szükség a közalkalmazott illetve a munkáltató részéről.

A közalkalmazotti jogviszony *kölcsönös jognyilatkozat megtételével* megszüntethető:

- közös megegyezéssel, valamint
- áthelyezéssel Kjt. hatálya alatt álló munkáltatóhoz, valamint a közszolgálati tisztviselőkről szóló törvény, az állami tisztviselőkről szóló törvény, vagy a hivatásos, továbbá a szerződéses jogviszonyt szabályozó jogszabályok hatálya alá tartozó munkáltatók között.

A közalkalmazotti jogviszonyt a közalkalmazott egyoldalú jognyilatkozatával megszüntetheti:

- lemondással két hónap lemondási idő közbeiktatásával, határozott idejű jogviszonyok tekintetében indokoláshoz kötötten, határozatlan idejű jogviszony esetén indokolás nélkül; a közalkalmazottat ebben az esetben végkielégítés nem illeti meg
- rendkívüli lemondással lemondási idő nélkül minden olyan esetben, amikor a munkáltató a közalkalmazotti jogviszonyból eredő lényeges kötelezettségét szándékosan vagy súlyos gondatlansággal jelentős mértékben megszegi vagy egyébként olyan magatartást tanúsít, amely a jogviszony fenntartását lehetetlenné teszi; a rendkívüli lemondást minden esetben indokolni kell és a közalkalmazottat annyi időre eső távolléti díj illeti meg, mint amennyi felmentése esetén járna
- azonnali hatállyal a próbaidő alatt indokolási kötelezettség nélkül

A közalkalmazotti jogviszonyt a munkáltató *egyoldalú jognyilatkozatával* megszüntetheti:

- felmentéssel felmentési idő közbeiktatásával, a végkielégítésre és a felmentési védelmekre vonatkozó szabályok megtartása mellett szüntetheti meg; a felmentést a munkáltatónak indokolnia kell, az indokolásnak valósnak és okszerűnek kell lennie
- rendkívüli felmentéssel felmentési idő nélkül, a végkielégítésre és a felmentési védelmekre vonatkozó szabályok alkalmazása nélkül szüntetheti meg abban az esetben, ha a közalkalmazott a jogviszonyból eredő lényeges kötelezettségét szándékosan vagy súlyosan gondatlanul megszegi vagy olyan magatartást tanúsít, ami a közalkalmazotti jogviszony fenntartását lehetetlenné teszi; a rendkívüli felmentést minden esetben indokolni kell és a felmentés okának világosan ki kell tűnnie az indokolásból; esetleges jogvita esetén a munkáltatónak kell bizonyítani a kötelezettségszegés tényét és mértékét
- azonnali hatállyal a próbaidő alatt indokolási kötelezettség nélkül
- azonnali hatállyal a határozott idejű közalkalmazotti jogviszonyt, azonban a közalkalmazotti jogviszonyból még hátralévő időre, legfeljebb egy évre a közalkalmazott távolléti díját köteles előre megfizetni
- azonnali hatállyal, ha a közalkalmazott olyan további tevékenységet végez, amely közalkalmazotti jogviszonyával összeférhetetlen
- a munkáltató köteles a közalkalmazotti jogviszonyt azonnali hatállyal megszüntetni, ha a közalkalmazott hatósági erkölcsi bizonyítvánnyal nem igazolja, vagy nem tudja igazolni büntetlen előéletét.

(https://drbercsenyi.hu/munkajog-kozszfera-munkajoga2/a-kozalkalmazotti-jogviszony/)

- Felmentési / felmondási tilalmak

A munkaviszonyt mind a munkavállaló, mind a munkáltató felmondással megszüntetheti. A felek megállapodása esetén - legfeljebb a munkaviszony kezdetétől számított egy évig - a munkaviszony felmondással nem szüntethető meg.

A munkáltató felmondással nem szüntetheti meg a munkaviszonyt:

- a várandósság,

- a szülési szabadság,
- az apasági szabadság,
- a szülői szabadság,
- a gyermek gondozása céljából igénybe vett fizetés nélküli szabadság (128. §, 130. §),
-a tényleges önkéntes tartalékos katonai szolgálatteljesítés,
-a nő jogszabály szerinti, az emberi reprodukciós eljárással összefüggő kezelésének, de legfeljebb ennek megkezdésétől számított hat hónap, és

- Elvárható magatartási követelmények (jogok, kötelezettségek)
  - Munkáltató
  - Munkavállaló
- Közalkalmazotti jogviszony - munkaviszony összehasonlítása:
  - illetmény / alapbér
  - szabadság
  - jubileumi jutalom
  - jogviszony megszűnése végkielégítés, öregségi nyugdíjkorhatár elérése
- **Érdekegyeztetés** - Országos Közszolgálati Érdekegyeztető Tanács (OKÉT), a közszféra alkalmazottainak és munkaadóinak érdekegyeztető fóruma bérpolitikai, munkaügyi és foglalkoztatási kérdésekben.
- **Jogvita – Munkaügyi bíróság** A munkaügyi perek közé 2018. január 1-jétől kizárólag a munkaviszonyból (a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (Mt.) alapján létesített jogviszonyból) eredő, a közalkalmazotti szolgálati jogviszonyból, a törvényben foglalt kivételekkel a szolgálati jogviszonyból, a közfoglalkoztatási jogviszonyból, a sporttörvény alapján kötött munkaszerződéses jogviszonyból, a szakképzés során kötött szakképzési munkaszerződésből eredő, a nemzeti felsőoktatási törvény szerinti hallgatói munkaszerződésből eredő és a szociális szövetkezettel és foglalkoztatási szövetkezettel létesített tagi munkavégzési jogviszonyból származó munkaügyi igények érvényesítése tartozik.
  Ilyenek például a munkabérrel kapcsolatos, a munkavégzéshez kapcsolódó egyéb juttatásokkal kapcsolatos, a munkaviszony megszüntetésével kapcsolatos perek (felmondás jogellenességének jogkövetkezménye iránti perek, stb.), a munkáltatóval vagy a munkavállalóval szembeni kártérítési perek vagy a kollektív szerződéssel, üzemi megállapodással kapcsolatos perek.
  A munkaügyi perekben 2020. április 1-jétől a törvényszékek járnak el. A fellebbezéseket az ítélőtáblák bírálják el.

1.4.5. Helyi önkormányzatok (Mötv.)

A helyi önkormányzatok az egységes állami szervezetrendszer részeként hozzájárulnak az Alaptörvényben foglalt államcélok megvalósításához, elősegítik a jogszabályi kötelezettségek teljesítését.

A helyi önkormányzat részére kötelező és önként vállalt feladat- és hatáskört jogszabály állapíthat meg.

- Kötelező önkormányzati feladatok (Mötv. 13. §.)
  - 1. településfejlesztés, településrendezés;
  - 2. településüzemeltetés (köztemetők kialakítása és fenntartása, a közvilágításról való gondoskodás, kéményseprő-ipari szolgáltatás biztosítása, a helyi közutak és tartozékainak kialakítása és fenntartása, közparkok és egyéb közterületek kialakítása és fenntartása, gépjárművek parkolásának biztosítása);
  - 3. a közterületek, valamint az önkormányzat tulajdonában álló közintézmény elnevezése;
  - 4. egészségügyi alapellátás, az egészséges életmód segítését célzó szolgáltatások;

- 5. környezet-egészségügy (köztisztaság, települési környezet tisztaságának biztosítása, rovar- és rágcsálóirtás);
- 6. óvodai ellátás;
- 7. kulturális szolgáltatás, különösen a nyilvános könyvtári ellátás biztosítása; filmszínház, előadó-művészeti szervezet támogatása, a kulturális örökség helyi védelme; a helyi közművelődési tevékenység támogatása;
- 8.* gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások;
- 8a.* szociális szolgáltatások és ellátások, amelyek keretében települési támogatás állapítható meg;
- 9. lakás- és helyiséggazdálkodás;
- 10. a területén hajléktalanná vált személyek ellátásának és rehabilitációjának, valamint a hajléktalanná válás megelőzésének biztosítása;
- 11. helyi környezet- és természetvédelem, vízgazdálkodás, vízkárelhárítás;
- 12. honvédelem, polgári védelem, katasztrófavédelem, helyi közfoglalkoztatás;
- 13. helyi adóval, gazdaságszervezéssel és a turizmussal kapcsolatos feladatok;
- 14. a kistermelők, őstermelők számára - jogszabályban meghatározott termékeik - értékesítési lehetőségeinek biztosítása, ideértve a hétvégi árusítás lehetőségét is;
- 15. sport, ifjúsági ügyek;
- 16. nemzetiségi ügyek;
- 17. közreműködés a település közbiztonságának biztosításában;
- 18. helyi közösségi közlekedés biztosítása;
- 19. hulladékgazdálkodás;
- 20. távhőszolgáltatás;
- 21. víziközmű-szolgáltatás, amennyiben a víziközmű-szolgáltatásról szóló törvény rendelkezései szerint a helyi önkormányzat ellátásért felelősnek minősül.

– Önként vállalt önkormányzati feladatok (Mötv. 10.§. (2.) bekezdés) A helyi önkormányzat önként vállalhatja olyan feladatok megvalósítását, melyet a jogszabály nem utal más szervezet kizárólagos hatáskörébe. pl. falu-, tanyagondnoki szolgálat

A helyi önkormányzat feladatkörében eljárva önkormányzati rendeletet alkot, határozatot hoz.
A helyi önkormányzatok tulajdona köztulajdon, amely feladataik ellátását szolgálja.

Az önkormányzati közszolgáltatás biztosítható:
- intézmény alapításával
- a szolgáltatás megvásárlásával

A helyi önkormányzatok szervei és működésük
- Képviselő testület (tag lehet a falu-, tanyagondnok is)
- Bizottságok (tag lehet a falu-, tanyagondnok is)
- Településrész önkormányzatok (pl. tanyai képviselő testület)
- Kisebbségi önkormányzatok
- Helyi önkormányzatok társulásai

Önkormányzatoknál intézhető ügyek:

A települési támogatás elnevezés gyűjtőfogalomként használható. A települési önkormányzat képviselő testülete által elfogadott **rendeletben foglalt ellátásokat értjük**, melyek településenként eltérő, a lakossági és helyi igények függvényében.

Például:

- Gyermekétkeztetés térítési díjkedvezmény
- Gyógyszertámogatás
- Hátrányos, és halmozottan hátrányos helyzet megállapítása
- Ifjúságvédelmi támogatás
- Kiegészítő pénzbeli ellátás (testület határozza meg,
- Köztemetés
- Lakásfenntartási támogatás
- Lakbértámogatás
- Menetrend szerinti helyi, távolsági tömegközlekedés igénybevételéhez biztosított támogatás
- Rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény
- Rendkívüli közgyógyellátás (azok számára, aki alanyi jogon, vagy normatív módon nem jogosultak a Járási Hivatalban igényelt ellátásra, és erről elutasító határozattal rendelkeznek)
- Születési támogatás
- Szociális tűzifa

Továbbá a település önkormányzat részt vesz a BURSA HUNGARICA Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjrendszer által biztosított ellátások folyósításában. Az Innovációs és Technológiai Minisztérium megbízásából az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő (a továbbiakban: Támogatáskezelő) online felületén hirdeti meg minden évben a Bursa Hungarica Felsőoktatási Önkormányzati Ösztöndíjrendszer (továbbiakban: Ösztöndíjrendszer) aktuális fordulóját.

Ügyintézés kormányablakokban/járási hivatalokban:

A járási (fővárosi kerületi) hivatalok a területi közigazgatás legkisebb egységei, 174 városban és Budapesten 23 kerületben működnek. Alapvető feladatuk a hatáskörükbe utalt államigazgatási ügyek intézése. Az állampolgárok és a vállalkozások részére nyújtott közszolgáltatások hatékonyabb ellátása érdekében a járási (fővárosi kerületi) hivatalok az egyablakos ügyintézést országos illetékességgel biztosító integrált kormányzati ügyfélszolgálatokat, úgynevezett Kormányablakokat működtetnek.

2011. január 3-án az ország 29 pontján, Integrált Kormányzati Ügyfélszolgálat jött létre. Létrehozásukkal Magyarország Kormányának célja az ügyfeleket szolgáló Jó Állam megteremtése. Az állampolgárok a kormányablakokban jelenleg több, mint 2500 féle ügykört intézhetnek, kezdeményezhetnek, illetve kaphatnak tájékoztatást az eljárás menetéről.Az ügyfél beadványait a hivatal bonyolítja le az illetékes hatóságoknál, részletesen tájékoztatva a kérelmezőt az ügymenetről, vagy a hiánypótlásról. Ezáltal a polgároknak nem kell több helyre elmenniük, és többféle ügyfélfogadási rendhez igazodniuk.

A Kormányablakban azonnal intézhető ügyek [a fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról szóló 86/2019. (IV. 23.) Korm. rendelet alapján]

Például:

- Személyazonosító igazolvánnyal, lakcímkártyával kapcsolatos ügyintézés:

  -Új személyi azonosítóról és lakcímről szóló hatósági igazolvány kiállítása iránti kérelem

  -Személyazonosító igazolvány eltulajdonításának, megsemmisülésének, elvesztésének, megrongálódásának, illetve megtalálásának bejelentése-

- Lakóhely (v. tartózkodási hely)címének, megváltoztatásának bejelentése és nyilvántartásba vétele, valamint a személyi azonosítót és lakcímet igazoló hatósági igazolvány kiadása (lakcímbejelentés)
- Családtámogatási ellátások
- Gépjárművel kapcsolatos ügyintézés:
  - forgalmi engedély cseréjére irányuló kérelem
  - Forgalmi engedély pótlására irányuló kérelem, elvesztés, eltulajdonítás, megsemmisülés bejelentésével
  - Törzskönyv elvesztésének bejelentése (pótlásra irányuló kérelem nélkül)
  - Jármű forgalomból történő kivonása iránti kérelem
  - Eladó bejelentése a jármű tulajdonjogának változásáról
  - Parkolási igazolvánnyal kapcsolatos ügyintézés

A Mobilizált Kormányablak Ügyfélszolgálatok létrehozásával egy rugalmasan bevethető, a változó igényekhez és körülményekhez gyorsan és hatékonyan alkalmazkodni képes, mozgó ügyfélszolgálati iroda került kialakításra (A flotta országos szintre bővítése 2020-ban megtörtént, jelenleg valamennyi kormányhivatal rendelkezik mobilizált kormányablakkal.). Az új szolgáltatás bevezetésével számos – többek között a személyi igazolvánnyal, lakcímkártyával, útlevéllel, vezetői engedéllyel, ügyfélkapus regisztrációval kapcsolatos – ügy helyben történő intézésére nyílik lehetőség a kormányablakkal nem rendelkező, illetve közlekedési szempontból hátrányban lévő településeken élők számára is. (https://www.kormanyhivatal.hu/)

1.5 Az ökológiai gondolkodás alapjai, vidékfejlesztés

A vidék jelenlegi helyzete:

- **A vidék fogalma:** “A magyar nyelvben a „vidék” egyszerre jelent tájat, tájegységet, valamilyen földrajzi szempontok szerint homogén területet, valamint falusi térséget. Sőt gyakran minden, a fővároson kívüli területet is ezzel a szóval határoznak meg”
- **A vidékfejlesztés** a vidéki térségekben végbenő változások alakulásába történő tudatos, tervezett beavatkozásként értelmezhető. A beavatkozás mögötti érdekek lehetnek lokálisak, amennyiben az adott vidéki térségben élők életlehetőségeinek javítását, lehetnek regionálisak, amennyiben egy nagyobb térség erőforrásainak hatékonyabb hasznosítását és lehetnek globálisak, amennyiben a globális környezeti egyensúly megőrzését tekintik legfontosabb céljuknak.
- A **fejlesztés csak komplex lehet**
  Az embert körülvevő, jólétét meghatározó környezet alapvetően négy elemből épül fel.

- A természeti környezet magába foglalja a domborzatot, felszíni formákat, a klímát, a felszíni és felszínalatti vizeket, az ásványkincseket, a talajt, a növény- és állatvilágot és mint az élő természet részét, az embert.
- A társadalmi környezetet a népesség a maga demográfiai jellemzőivel, az emberek által formált közösségek és az azokban kitermelődött, az emberek együttélését meghatározó viszonyok és intézmények építik fel. Két nagy alrendszere a társadalom megszervezését / megszerveződését végző politika és közélet, valamint a társadalomban felhalmozott tudás megőrzését, továbbadását, új tudások létrehozását és az együttélés során kialakult értékek megőrzését és továbbadását végző szellemi szféra.
- A gazdasági környezetet a társadalom számára szükséges javak előállítását és a fogyasztókhoz való eljuttatását szolgáló termelési eszközök, azok technikai színvonala, az elérhető technológiák, a munkaerő, a tőke, a termelés, szállítás és piac valamint ezek intézményei és a közöttük lévő viszonyrendszer, a keresleti, kínálati és árviszonyok alkotják.
- A művi környezet, az ember természetátalakító tevékenysége során materializálódott, a természeti környezetre rárakódó tárgyakat, épületeket, építményeket, a vonalas infrastruktúra elemeit, használati eszközöket, a fizikai teret formáló művészi alkotásokat foglalja magába. Az egyes környezeti szférákat egymással az EMBER kapcsolja össze. Az ember tevékenysége minden esetben egy vagy több környezeti szférába való beavatkozást, változást jelent.

  (**Dr.G.Fekete Éva: Integrált vidékfejlesztés-Miskolc, 2013. 15. old.**)

A falugondnok szerepe a vidékfejlesztésben:

(https://agroforum.hu/lapszam-cikk/a-falugondnokok-duna-tisza-kozi-egyesuletenek-munkaja/ Csörszné Zelenák Katalin írása alapján)

Hogyan kapcsolódik a falu- és tanyagondnoki munka a vidékfejlesztéshez?

“A falugondnokság a vidékfejlesztés szelíd módszere” (Faludi Erika)

- Képes támogatni a közösséget
- Szolgáltatást nyújt, mert szociális alapfeladatokat lát el.
- Kapcsolatot teremt, mert sok esetben a falu- és tanyagondnok az egyetlen összekötő kapocs a tanyán élő és a külvilág között.
- Életet ment, mert a jelzőrendszer része.
- Közösséget fejleszt, mert munkája során a települése belső erőforrásaira épít.
- Infrastruktúrát teremt, mert a feladatellátást szolgáló jármű hidat képez a helyi lakosok és az elérni vágyott szolgáltatások között.
- Vagyont véd, mert a gyanús eseményekről értesíti a rendőrséget, polgárőrséget.
- Biztonságot teremt, mert a külterületi állandó jelenlétével elriasztja a rossz szándékú betolakodókat.
- Helyi gazdaságot fejleszt, mert a helyi termelők és fogyasztók, azaz a kereslet és a kínálat között közvetít.
- Környezetet véd, mert felhívja a figyelmet a külterületi illegális szemétlerakókra.
- Táji környezetet óv, mert a tanyás vidék kultúránk, történetünk elidegeníthetetlen része

- Értéket ment, mert hozzájárul a térségek sajátosságainak megőrzéséhez.

A falu-, tanyagondnok szerepe a vidékfejlesztésben		
A helyi közösség megőrzése	A helyi gazdaság fejlesztése	A helyi örökség védelme
alapszolgáltatást nyújt	infrastruktúrát teremt	helyi kultúrát ápol-részt vesz a közreműködésben
kapcsolatot teremt	árut közvetít	környezetet véd - figyelem
életet ment	turizmus fejleszt	vagyont véd- jelzés
hiánypótló szolgáltatást nyújt	segíti a közösségi közlekedést (!)	értéket ment -
közreműködik a kultúra terjesztésében, közösséget fejleszt	részt vállal a településüzemeltetésben-	információt nyújt
civil együttműködést generál		terepismerettel rendelkezik
segíti a betelepülőket		tapasztalatcserét folytat
közbiztonság védelme		
lehet képviselőtestületi tag, lehet polgármester (nincs összeférhetetlenség)		

3. sz. ábra: A falu-, tanyagondnok szerepe a vidékfejlesztésben (Forrás: **FALU- ÉS TANYAGONDNOKI KÉPZÉS EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 AZONOSÍTÓSZÁMÚ, SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSE CÍMŰ KIEMELT PROJEKT** *PPT)*

Az ökölogikus gondolkodás alapjai

Az ökológiai/holisztikus gondolkodás kiinduló pontjai:

- ember és természet (élővilág) kapcsolata
- ember és környezete (élettelen környezeti elemek) kapcsolata
- a vidéki (hangsúlyozottan jó értelemben vidéki) közösségek természettel, szűkebb-tágabb környezetével való együttélése ma is jóval szorosabb, hagyományosan jobb, mint a városi közösségeké
- helyismeret: dűlő nevek, környező erdők, mezők, vizek ismerete; melyik mit „terem”
- helyi kapcsolati/ismereti tőke, településen belüli, települések közötti kapcsolati lehetőségek
- az ősi, apáról fiúra szálló tudás, a helybeliek környezetükről való ismerete sokkal mélyebb, sokkal több, hitelesebb, mint a „külső”, a „tudományos” ismeret

„Fenntartható” fejlődés - Emberi jogok

- A fogalmat az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága által kiadott „Közös jövőnk” című jelentése „vezette be”. A fenntartható fejlődés meghatározását az ENSZ Környezet és Fejlődés Bizottságának elnöke, Gro Harlem Brundtland vetette papírra - az üzenet világos, úgy kell ma élnünk, hogy holnap is élhessünk.

Minden embernek joga van az alapvető emberi szükségletekhez elegendő javakra.

Az emberi közösségek és az emberiség fennmaradása szempontjából a természeti szolgáltatások vagy ökológiai szolgáltatások ugyanolyan fontosak, mint a technológiai szolgáltatások. Másképpen: a természeti vagy ökoszisztéma szolgáltatások azok a természeti javak és funkciók, amelyek hasznosak az emberi közösségeknek. Helyettesítés pazarló, és sokszor sikertelen. Ezért kötelező feladat a környezet védelme is.

A **fenntartható fejlődés** céljai időben alapvetően változatlanok (a történelmi korokat tekintve); részleteiben függnek attól, hogy milyen humán entitás (nemzetközi szervezet, állam, lakóhelyi közösség stb.) fogalmazza meg. A fenntartható fejlődés céljai középtávú politikai tervezésben (4 év) alig értelmezhetőek; ám többféle, összehangolt gazdasági-jogi szabályozó segítségével hosszú távon elérhetők.

A fenntartható fejlődéshez számos alapelvet, és ezzel együtt értéket fogalmaztak meg mind az ENSZ, mind az EU keretében. A legfontosabbak, melyek nagymértékben azonosak az emberi jogokkal is, és azokból levezethetőek:

- Jelen és jövő nemzedékek esélyei. A fenntartható fejlődés célja az emberek (és közösségeik) fennmaradása. A jelen nemzedékek fejlődési és környezeti szükségleteit úgy kell kielégíteni, hogy ne veszélyeztessük a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék saját szükségleteiket.
- Társadalmi igazságosság, emberi jogok. Mindenki számára biztosítani kell az alapvető emberi jogokat. A tanulásra és tudás, információ megszerzésére mindenkinek azonos esélye legyen. El kell ismerni mindenki jogát a méltányos életfeltételekre.
- Környezeti eltartóképesség, természeti erőforrások, biológiai sokféleség. Fenntartható módon kell gazdálkodni a természeti erőforrásokkal, figyelembe véve a környezet eltartóképességének korlátait. Ennek részletei: erőforrások körültekintő és takarékos használata, a hulladékkeletkezés csökkentése, a természetes és az előállított anyagok újrahasznosítása, a természet sokféleségének óvása.
- A szakpolitikák összhangja és szubszidiaritás. A szakpolitikákat a rendelkezésre álló legjobb tudás szerint, és az érintettekhez lehetséges legközelebbi kell kidolgozni, értékelni és végrehajtani. Ennek során a gazdasági, a szociális és a környezeti szempontokat, és azok összefüggéseit is figyelembe kell venni.
- Helyi értékek védelme. Törekedni kell a közösségek szükségleteinek helyi szinten, helyi erőforrásokból történő kielégítésére, a környezeti problémák helyben történő megoldása. Kerülni kell a környezeti problémák más régióba vagy országba történő exportálását. A helyi sajátosságokat, a helyi identitáselemek lényegét meg kell őrizni.
- Információ és társadalmi részvétel. Mindenki számára biztosítani kell a megfelelő hozzáférést a társadalmi-gazdasági közéletre, a döntéshozatali folyamatokra, a környezetre vonatkozó információkhoz.
- Társadalmi felelősségvállalás. Erősíteni kell a vállalkozások társadalmi felelősségvállalását, a magán- és a közszféra közötti együttműködést. A fenntartható fejlődés, a magasabb életminőség elérése érdekében csökkenteni és korlátozni kell a termelés és a fogyasztás nem fenntartható módjait.
- Elővigyázatosság és megelőzés elve. Az elővigyázatos megközelítés azt jelenti, hogy nem szabad a környezetbe beavatkozni akkor, ha a környezetre gyakorolt hatásai ismeretlenek vagy/és nem tárhatók fel. Az emberi tevékenységeket ennek az elővigyázatossági elvnek a figyelembevételével kell tervezni és végrehajtani, illetve meg kell előzni, – s ahol ez nem lehetséges – mérsékelni kell a természeti rendszereket és az emberi egészséget veszélyeztető környezetkárosító, környezetszennyező tevékenységeket, különösen a jelentős vagy/és visszafordíthatatlan beavatkozásokat.
- A szennyezők felelőssége (használó fizet, fogyasztó fizet elve). Az áraknak tükrözniük kell a fogyasztással és termeléssel kapcsolatos tevékenységek, illetve rendszeres és akut hatásaik valós

költségeit a társadalom számára, beleértve a természeti erőforrások használatának költségeit. A környezetkárosító, környezetszennyező tevékenységet folytatóknak kell viselniük minél nagyobb mértékben a környezet terhelésének (legyen az rutinszerű környezetterhelés – pl. hulladékkezelés – vagy egyszeri baleset) anyagi következményei (https://emberijogok.kormany.hu/kornyezetvedelem-es-emberi-jogok)

Mit jelent az ökológiai lábnyom fogalma?

- Az ökológia lábnyom egy olyan érték, olyan közgazdasági mutató számítási rendszer, mely az adott ország, térség vagy tevékenység környezetre ható igényeit teszi egységesen mérhetővé. Azt fejezi ki, hogy mennyire használjuk fel, illetve használjuk túl Földünk javait.
- Számszerűsíti, hogy mennyi erőforrásra, termőföldre, vízre, levegőre van szükség az adott társadalom életszínvonalának fenntartásához beleértve az ipari javak, élelmiszerek előállítását, illetve a megtermelt hulladék kezelését, vagy megsemmisítését is.
- Számítása időben visszafelé is elvégezhető, múltbéli állapotok, statisztikák alapján, így a gazdasági folyamatok fejlődési üteme és ennek a természeti környezetre gyakorolt hatása modellezhető.

Mik az összetevői?

Az ökológiai lábnyom az emberi tevékenység környezeti hatásait méri **6 különböző területen.**

1. Karbonlábnyom, szénlábnyom

Ez mutatja, hogy mennyivel járul hozzá a globális felmelegedéshez, éghajlatváltozáshoz az adott ország, régió, termék, vagy tevékenység.
A fosszilis üzemanyagok elégetéséből, a mezőgazdasági és ipari folyamatokból keletkező CO2 mennyisége környezeti terhelése a karbonlábnyom.

2. Halászati lábnyom

A különböző tengeri és édesvízi fajok halászati adatai alapján, valamint az újratermelési igényeik alapján becsült érték. A túlhalászás rendkívül hatalmas méreteket öltött, mértéke jóval a fenntarthatósági szint felett mozog, így természetvédelmileg kiemelt kérdés ennek kontrollálása és fenntartható szintre csökkentése.

3.Termőföld lábnyom

Azt mutatja, hogy mennyi területre van szükség az élelmiszerek, beleértve az állati takarmányok előállításához. Ide szokták még számolni a bioüzemanyagok előállítására termelt növények termőterületeit is.

4. Legelő lábnyom

Annak a területnek a nagysága, amely a hús- és tejtermékekért, tojásért, illetve gyapjáért tartott háziállatok eltartásához szükséges.

5. Erdő lábnyom

A kivágott erdőkből származó fa felhasználása nyomán becsült terület.

6. Beépített területek lábnyoma

Az emberi infrastruktúrához (pl. közlekedés, lakások, gyárak, víztározók, autópályák, stb.) szükséges földterület nagysága.

Ezen a haton felül még szót kell ejteni a **vízlábnyomról** is.

Ez mutatja azt a felhasznált vízmennyiséget, amennyit közvetlenül elfogyasztunk és amennyit közvetve az előállított termékek, igénybe vett szolgáltatások előteremtéséhez használtunk el.

Hogyan lehet csökkenteni a lábnyom méretét?

Az ökológiai lábnyom csökkentése a fogyasztási szokások megváltoztatásával a fenntartható élet felé vezető út.

Egyéni szinten az alábbiakkal csökkenthető az ökológiai lábnyom

- Használjuk kevesebb energiát, illetve amit lehet, megújuló energiával helyettesítsünk. A házunk fűtését, korszerűbb energiafokozatú kazánnal, vagy alternatív fűtési móddal helyettesítsük. Szereltessünk fel napelemeket, vagy geotermikus energiát.
- Szigeteljük a házat, az ablakokat, csökkentsük az energiapazarlást
- Fogyasszunk kevesebb állati és több növényi eredetű, lehetőleg helyben termelt élelmiszert
- Válasszuk a kevesebb csomagolású, (vagy akár zero waste) illetve a lebomló, vagy visszaváltható csomagolású termékeket.
- Ültessünk fákat, lombos növényeket, ha van kertünk, hogy megkösse a szén-dioxidot, illetve árnyéka természetesen hűsít.
- Vizsgáljuk át közlekedési szokásainkat és ahol lehet a közösségi közlekedést, illetve a kerékpározást részesítsük előnybe az egyéni autózás helyett.
- Kevesebb, de minőségi ruhát vegyünk, és hordjuk tovább az egyes darabokat. Vehetünk használt tárgyakat, ruhákat is.
- Javíttassuk meg, ami elromlik, használjuk, ami még működik.
- Minimalizáljuk a légiközlekedést: például nyaraláskor válasszunk közelebbi úticélt. Egyes üzleti megbeszéléseket online is meg lehet tartani.
-

Lényeges az, hogy ezt észszerűen éljük meg, ne lemondással és ne csak a látszat kedvéért. Ne felejtsük el azt, hogy gyermekeinknek itt kell majd felnőni, a jövőnk múlik azon, ha ma nem élünk pazarlóan. Mert nincs több Földünk csak ez az egy!
(https://xforest.hu/okologiai-labnyom/ Nun Mónika: **Mi az ökológiai lábnyom és hogyan mérhető?** 2020.április 4. **)**

1.6. Gépjármű üzemeltetés

Nincs meghatározva, hogy a falu-, tanyagondnoki szolgálat milyen típusú gépjárművel (teher-, személygépkocsi, vagy busz) látható el, csak az a lényeg, hogy az **a szolgálat feladatainak ellátására alkalmas**, és a közúti közlekedésre megfelelő műszaki állapotban legyen.
Kerekesszékes személy szállítása: rámpával ellátott, 5 ponton rögzített biztonsági öves jármű megléte szükséges. Vannak falugondnoki járművek, melyekben ezek a speciális eszközök beszerelésre kerültek. A kerekesszékes személy állapotát figyelembe véve nem kerekesszékben, a személy megfelelő, stabil rögzítésével tudja szállítani a személyt.

A falugondnoki jármű vezetésére, a munkáltató által kiadott meghatalmazás alapján jogosult a személy. A járművezetésre jogosító meghatalmazást szükséges a munkavégzés során magánál tartani.

A falu-, tanyagondnoki szolgálat esetén a szolgáltatáshoz használni kívánt gépjárműre **kötelező gépjármű-felelősségbiztosítási és casco** biztosítási szerződéssel kell rendelkezni.

A közúti közlekedési szolgáltatásokról és a közúti járművek üzemben tartásáról szóló 89/1988. (XII. 20.) MT rendelet 25. § (1) bekezdése alapján a járművek jogszerű használatáért, valamint az üzem-, forgalombiztonsági és környezetvédelmi követelményeknek megfelelő műszaki állapotáért **az üzemben tartó a felelős.**

A közúti közlekedés során **a gépjármű vezetőjének kötelessége** és felelőssége a közúti közlekedés szabályairól szóló jogszabály (1/1975. (II. 5.) KPM–BM együttes rendelet) betartása.

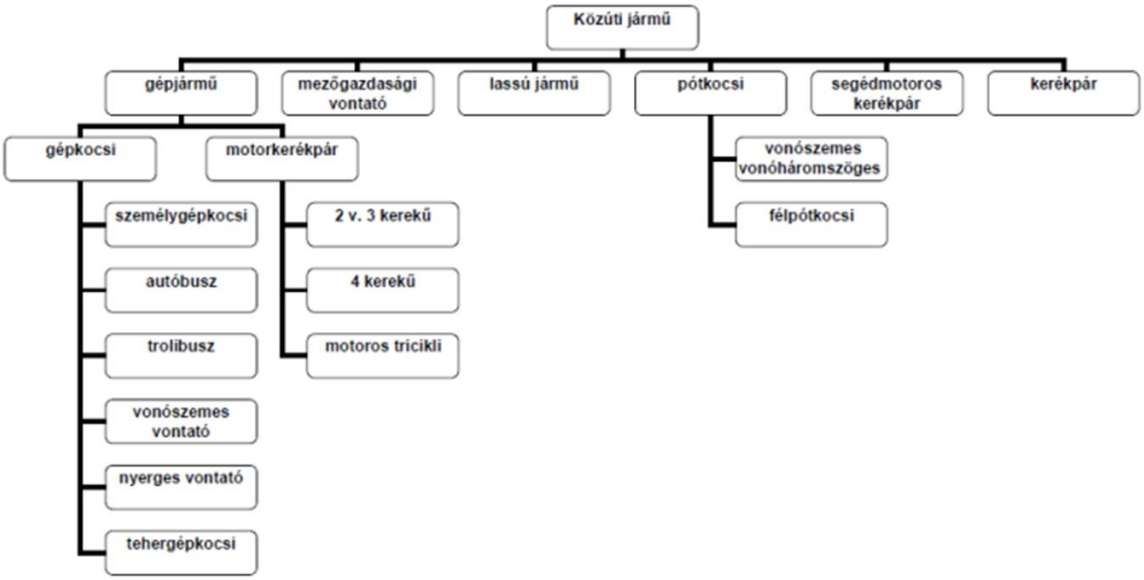

*4. sz. ábra: Gépjármű üzemeltetés (Forrás:***FALU- ÉS TANYAGONDNOKI KÉPZÉS EFOP-3.8.2-16-2016-00001 ÉS A VEKOP-7.5.1-16-2016-00001 AZONOSÍTÓSZÁMÚ, SZOCIÁLIS HUMÁN ERŐFORRÁS FEJLESZTÉSE CÍMŰ KIEMELT PROJEKT** *PPT)*

Elsőbbségi viszonyok – továbbhaladási jog

1. Rendőri karjelzés
2. Közúti jelzőlámpa
3. Közúti jelzőtábla
4. útburkolati jelek

Egyenrangú útkereszteződés

- Jobb kéz szabály – Kanyarodási szabály.
- Kivétel: balról jövő villamos, megkülönböztető hang és fényjelzést adó jármű.
- Kivételes jobbkéz szabály.
- Kötöttpályás jármű elsőbbsége.

Személyszállítás 1/1975. (II. 5.) KPM-BM együttes rendelet [KRESZ]

46. § (1) * Személyt szállítani csak a járműnek e célra kialakított álló- vagy ülőhely részén szabad. Álló utast csak autóbuszon, trolibuszon és villamoson szabad szállítani.

(2) * Gépjárművel, mezőgazdasági vontatóval és lassú járművel - a (4) és (5) bekezdésben említett esetet kivéve - legfeljebb a jármű hatósági engedélyében feltüntetett számú személyt szabad szállítani. A szállítható személyek számának meghatározásánál a vezetőt is figyelembe kell venni. Két 10 éven aluli gyermeket - ha az általuk elfoglalt ülésen a gyermekbiztonsági rendszer használata a 48. §-ban foglaltak alapján nem kötelező - egy személynek kell tekinteni.

(3) * Motorkerékpár pótülésén csak egy, a saját biztonságára ügyelni képes személyt szabad szállítani, akinek a lába a lábtartót eléri. A gépkocsi első ülésén csak egy személy szállítható.

(4) * Tehergépkocsin - az (5) bekezdésben foglaltak kivételével - abban az esetben szabad a hatósági engedélyben feltüntetett személyek számánál többet szállítani, ha

a) a tehergépkocsi megengedett legnagyobb össztömege 3500 kg-ot meghaladja,

b) a szállított személyek számára megfelelően rögzített és biztonságos ülőhely van,

c) a rakomány a szállított személyeket nem veszélyezteti,

d) a tehergépkocsi össztömege - a rakfelületen szállított személyek súlyát személyenként 68 kg-mal számolva - a tehergépkocsi megengedett legnagyobb össztömegét nem haladja meg,

e) a tehergépkocsi rakfelülete nem billenthető.

(5) * A fegyveres erők, a rendvédelmi szervek által üzemeltetett, valamint közveszély, elemi csapás vagy a vasútüzem biztonságát veszélyeztető akadály elhárításánál használt tehergépkocsin - a (4) bekezdés *b)-e)* pontjaiban foglalt rendelkezések megtartásával - a hatósági engedélybe bejegyzett személyek számánál több személyt abban az esetben is szabad szállítani, ha a tehergépkocsi megengedett legnagyobb össztömege a 3500 kg-ot nem haladja meg.

(6) Pótkocsin személyt szállítani tilos, kivéve

a) a járműszerelvény biztonságos közlekedése érdekében szükséges - a pótkocsi hatósági engedélyében meghatározott számú - személy szállítását;

b) a mezőgazdasági vontató első, nem billenő rakfelületű pótkocsiján - a (4) bekezdés rendelkezéseinek értelemszerű alkalmazásával - történő személyszállítást.

Iskolabusz, gyermekszállítás:

„*Gyermekszállítás*” tábla: a gyermekeket szállító autóbusz vagy az iskolabusz elején és hátulján elhelyezett – legalább 40x40 cm méretű, fényt kibocsátó, megvilágított vagy fényvisszaverő – tábla az álló jármű környezetében gyermekek közlekedésére figyelmeztet. A gépkocsiban 150 cm-nél alacsonyabb gyermek csak a testméretéhez és testsúlyához igazodó kialakítású gyermekbiztonsági rendszerben rögzítve szállítható. A gyermekbiztonsági rendszert a jármű e célra gyárilag kialakított rögzítési pontjaihoz, vagy az üléshez tartozó biztonsági övhöz kell a gyártója által megadott szerelési információknak megfelelően rögzíteni. A jármű szokásos haladási irányával ellentétes irányban a jármű első üléséhez a gyermekbiztonsági rendszer csak akkor szerelhető be, ha az üléshez légzsákot nem szereltek fel vagy a légzsák működésbe lépését előzetesen megakadályozták. A 3 évnél fiatalabb gyermek csak gyermekbiztonsági rendszerben rögzítve szállítható. A gyermeket a gyermekbiztonsági rendszerhez tartozó hevederekkel (pántokkal) is rögzíteni kell.

A szállítás feltételeit a személyszállítási törvény és a hozzá kapcsolódó kormányrendelet tartalmazza (213/2012. (VII. 30.) Korm. rendelet). Ez utóbbi mind a menetrend szerinti, mind a szerződéses vagy különjáratok számára előírja, hogy a 6 éven aluli gyermekek a szolgáltatást kísérő nélkül nem vehetik igénybe. Azaz ha csak egy kisgyermek utazik is a falubuszon, akkor is kötelező egy kísérőt is biztosítani a szállításhoz.Ha több gyermek van, akkor minden tízre jutnia kell egy kísérőnek – tehát ha a kisgyerekeket egy 13-15 személyes busszal szállítják, akkor már nem is elég egy kísérőt adni melléjük. A reggeli járatok

persze általában nem ilyenek: a faluból induló kisbusz viszi az óvodásokat, iskolásokat, vegyes korosztályban. Ritkán fordul elő, hogy 6-nál többen vannak az óvodások. De figyeljünk arra, hogy ilyen esetben kell már a 2 kísérő! (http://buszmagazin.hu/gyermekszallitas-elozzuk-meg-a-tragediat/)

A legfontosabb, hogy a sofőr mindig tisztában legyen azzal, hogy hány gyereket szállít és őket hova kell vinnie. A legjobb megoldás erre egy tételes utaslista lenne. Az utaslista azonban nem kötelező, ezt csak a különjáratoknál írja elő jogszabály. Azt azonban a sofőrnek tudnia kell, hogy hányan ülnek a buszon és hányan szállnak le arról a végállomáson. Ha a szállítás a falu saját buszával történik, amit többnyire az önkormányzat alkalmazottja vezet, akkor az "saját számlás szállításnak számít." Itt a jogszabály menetlevél vezetését írja elő. A saját számlás autóbusz-menetlevélen pedig fel kell tüntetni a szállított utasok számát. A sofőrnek tehát pontosan kell tudnia, hányan ülnek a járművön. És – mivel gyermekekről van szó – nem alapozhat arra, hogy úgyis le fog szállni mindenki. Létszám alapján pontosan ellenőriznie kell, hogy minden gyermek elhagyta-e a járművet.

Különös figyelmet igényel a gyermekszállítás mellett, a lakosság igényeit szolgáló egyéb termékek szállítása. Ilyenek például:

-PB gázpalack szállítása, üzemanyag szállítása (kizárólag erre a célra használható kannában) az utasoktól elkülönítve. Tűzoltó készülék megléte szükséges a járműben.
- Áruszállítás esetén nem veszélyeztetheti a járműben utazók biztonságát
- Ételszállítás (Egészségügyi ismeretek résznél kifejtésre került)

Gépjármű üzemeltetési szabályzat:

A falu-tanyagondnoki szolgáltatás üzemeltetése során a gépjármű üzemeltetési szabályzatban foglaltak teljes körű betartása szükséges. A szabályzat elkészítése a fenntartó kötelezettsége.
A Gépjármű üzemeltetési szabályzatban foglaltak betartása kötelező!

A Fenntartó tulajdonában, használatában lévő gépjármű szabályszerű üzemeltetéséért, a folyamatos üzem-, forgalombiztonsági és környezetvédelmi követelményeknek megfelelő műszaki állapotáért ***a falugondnok felelős.*** A gépjármű vezetője a napi munkakezdéskor köteles meggyőződni a gépjármű biztonsági berendezéseinek, a gépjárművek rendeltetésszerű üzemeltetésének a meglétéről.

- A jármű érvényes menetlevéllel hagyhatja el a Fenntartó telephelyét, valamint a gépjármű tárolási helyét, illetve közlekedhetnek a közúton.
- Az utazás ideje alatt a gépkocsivezető köteles a jármű okmányait (menetlevél, forgalmi engedély) magánál tartani és közúti ellenőrzés alkalmával a használat jogosságát igazolni.
- A Fenntartó tulajdonában (lévő gépjárművek üzemeltetése, valamint az üzemben tartással kapcsolatos jogszabályok betartása, valamint betartása a Fenntaró, falugondnok/tanyagondnok, pénztáros, valamint jegyző (opcionális) feladata.
- A személyi használatú vagy kulcsos gépkocsi átadása, illetve átvétele során a „Gépjármű átadása-átvétele" elnevezésű nyomtatványt szükséges használni.
- A gépjármű vezetőjének a gépjármű használata közben figyelemmel kell kísérnie a gépjármű biztonsági berendezéseinek, valamint a gépjármű rendeltetésszerű, zavartalan működését.
- Az üzem közbeni műszaki hibára utaló jelenség észlelése esetén a jármű állagának megóvása, valamint a közlekedés biztonsága érdekében - ha a gépjárművezető a hibát megszüntetni nem tudja - a gépjárművet - ha arra lehetőség van - be kell vontatni a gépjármű telephelyre, illetve a hiba megszüntetése érdekében segítséget kell kérni az autómentő szolgálattól.
- A gépjárművek üzemeltetése, használata során bekövetkezett, anyagi kárt okozó eseményekről jegyzőkönyvet kell készíteni.

- A menetleveleket naponta kell kiállítani.
- A menetlevél szigorú számadásúnak minősül, azt eseményszerűen kell vezetni. A felhasznált vagy rontott okmányokat sorszám szerint, hiánytalanul a bizonylatokra vonatkozó szabályok szerint kell megőrizni.
- A gépjárművek műszaki állapotának meg kell felelnie az erre vonatkozó előírásoknak, műszaki- és forgalombiztonsági követelményeknek, azokat olyan állapotban kell tartani, hogy üzemanyag-fogyasztásuk a megállapított normákat ne haladja meg. Közúti forgalomban való részvételt tiltó, vagy egyéb műszaki hiányosság esetén a gépjárműveket üzemeltetni tilos.
- A gépjárművek kötelező és CASCO biztosítását vagy azok igazolását a forgalmi engedélyben kell tárolni.
- A gépjárművet vezető dolgozó kötelesek minden általuk tapasztalt műszaki és egyéb hiányosságot a Fenntartó felé a menetlevélre feljegyezve jelezni, aki haladéktalanul köteles intézkedni megszüntetésére.
- A gépjárművek garanciális és rendszeres műszaki felülvizsgálatának elvégeztetésére, valamint a műszaki vizsgáztatásáért a gépjárművek üzemeltetésével megbízott dolgozók felelősek. A gépjárművek garanciális felülvizsgálatát a gépjárműre megadott km, illetve időhatáron belül a megfelelő márkaszervizben kell elvégeztetni.
- A falugondnoki gépjármű rendeltetése a falugondnoki szolgáltatás során felmerülő alapellátási és egyéb szolgáltatási feladatok végzése.
- A falugondnoki gépjármű tényleges felhasználását – a szolgáltatást fenntartó szervezet és a falugondnoki által felmért szolgáltatási igények alapján – a fenntartó engedélyezi.
- A falugondnoki gépjárművek nem a falugondnoki szolgáltatás keretében történő igénybevételéhez minden esetben a fenntartó előzetes, írásbeli engedélye szükséges, melyet a menetlevélhez kell csatolni **(javasolt!)**
- A falugondnoki szolgáltatás szállítási feladataira rendszeresített gépjármű jogszerű – az 1/2000. (I. 7) SzCsM rendeletben meghatározott szociális szolgáltatási célokat szolgáló – rendeltetésszerű, hatékony és gazdaságos üzemeltetéséért a falugondnok a felelős.
- A falugondnoki gépjármű rendeltetésszerű használata során a gépjárművezetője köteles a mindenkor hatályos jogszabályokra, különösen a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvény és a közúti szállítást végző egyes járművek személyzete vezetési és pihenőidejének ellenőrzéséről szóló 66/2007. (IV.4.) Korm. rendelet rendelkezéseire figyelemmel lenni. Fokozottan figyelemmel kell lenni a tachográf készülékre vonatkozó előírásokra és a pihenőidőkre.

2. Társadalom és közösségismeret

Összefoglalás: A Társadalom és közösségismeret tantárgyblokk keretében a falu és tanyagondnok megismeri a társadalom működését, megérti és felismeri a társadalmi jelenségek összefüggéseit. Megtanulja a nemzet, állam, etnikum, többség és kisebbség fogalmait. Megismerkedik a Magyarországi és Európai Unió országainak a politikai intézményrendszereivel.

Részletesebben megismeri a magyar társadalom népesedési helyzetét és a családstruktúra jellemzőit. A család különböző funkcióival, működésének változásával kapcsolatos ismereteket szerez.

A társadalmi egyenlőtlenségek, a szegénység okait fontos, hogy lássa, megismerje, megértse a társadalmi folyamatokat. Ezen túl az egyenlőtlenségek csökkentése érdekében a társadalmi felzárkózás

legfontosabb beavatkozási területeit is megismeri.

A helyi társadalom szerkezetével és jellemzőivel különböző dokumentumok elemzésén keresztül ismerkedik meg. Ezeket az ismereteket alkalmazni tudja a helyi közösségére vonatkoztatva. Képet kap a mai falu és tanyavilág helyzetéről. A helyi közösségben betöltött szerepéhez eszközöket kap a közösségi munka hatékony végzéséhez.

Cél: A falu- és tanyagondnok ismerje a környezetében zajló állampolgári, közösségi és társadalmi folyamatokat. A kistelepülés társadalmában ismerje meg az ott zajló folyamatokkal, változó emberi és közösségi szükségletekkel. Értse a társadalom és a helyi társadalom működését, felismerjen összefüggéseket. Képes legyen saját állampolgári és közösségi élményeinek megfogalmazására, bemutatására. Szerezzen tudást, ismereteket, belátást a problémák, ügyek közösségi szintű kezelésének hatékonyságáról. A szolgáltatást végzők ismerjék fel, hogy a falu- és tanyagondnoki szolgálat is beavatkozás a település életébe, és hatással van mások életére. Legyen képes a saját állampolgári és közösségi élményeinek megfogalmazására és bemutatására, szerezzen tudást és ismereteket, belátást a problémák közösségi szintű kezelésének hatákonyságáról, ismerje fel a települési szintben való gondolkodás fontosságát. Képes legyen maga is beavatkozni. Ismerje fel az együttműködések fontosságát, a partnerség kialakításának szükségességét

Kulcsszavak: nemzet, állam, etnikum, többség, kisebbség, előítélet, családstruktúra, család szerepe, foglalkoztatáspolitikai eszközök, szegénység, esélyegyenlőség, hátrányos helyzet, Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia, közösség, közösségi munka, közösségfejlesztés, bevonás, részvétel

Tanulást segítő kérdések:

- Mi a nemzet és az állam egymáshoz való viszonya?
- Melyek a család funkciói?
- A nemzeti felzárkózás irányelveit mely dokumentum határozza meg?
- Mi okozza egyes tanyák kihalását, míg mások fejlődnek?
- Mi lehet a falu-, tanyagondnok szerepe a helyi közösség életében?
- Hogyan formálhatja a helyi közösséget a falu-, tanyagondnok?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom:

- Huszti Éva (2001): A Nyíregyháza környéki tanyavilág az ezredfordulón. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, (2): 153–166.
- Becsei József Tanyavilág Magyar Tudomány, 2002/9 1196. o. http://www.matud.iif.hu/02sze/becsei.html
- Közösségi lehetőségek a mélyszegénység elleni küzdelemben Önszerveződés és szakmaközi együttműködés Módszertani útmutató 2014. https://kofe.hu/wp-content/uploads/Dokumentumok/2014/TAMOP513_kozfejl_modszertani_melyszegeny.pdf

2.1. A nemzet, állam, etnikum, többség és kisebbség fogalmainak jelentése. A társadalmi együttélés alapvető szabályai, eredetük és rendeltetésük, változásaik. Szokás, hagyomány, illem, erkölcs és jog közötti viszony

"A nemzet azokból áll, akik egy nemzet tagjának tartják magukat, s akiknek közös a nemzeti identitásuk." (Beke P. at al. Falu és tanyagondnoki képzés jegyzet 2009.)

Nemzet: Történelmileg kialakult, az összetartozás tudatával, valamint közös nyelvvel, kultúrával és hagyományokkal, azonos történelmi múlttal rendelkező etnikum. A nemzetnek létezik egy állama.

Állam: Olyan politikai közösség, amelyet kormányzat irányít, amelynek meghatározott területi határok között szuverén fennhatósága van. Az állam és a nemzet fogalma nem esik mindig egybe, pl. a magyar nemzethez tartozók jelentős része nem Magyarország (a magyar állam) területén él. Az állam és a kormányzat nem ugyan az. *"A **kormány** maga végrehajtó hatalom. A törvények végrehajtása a minisztériumokon keresztül történik. Tagjai a miniszterelnök és a miniszterek. A miniszterelnököt a köztársasági elnök javaslatára az Országgyűlés választja, a minisztereket pedig a köztársasági elnök nevezi ki a miniszterelnök javaslatára."* (Beke P. at al. 2009.) Az Országgyűlés legfontosabb feladata a jogalkotás. Magyarország alaptörvénye az Alkotmány.

Etnikum: Etnikum alatt az összetartozás tudatával, történelmileg kialakult, illetve közös nyelvvel, kultúrával és hagyományokkal rendelkező népességet értünk. Magyarországon jelenleg 13 elismert nemzetiség él, ebből 12 nemzeti kisebbség és egy etnikai kisebbség, a cigányság:

- bolgárok
- cigányok
- görögök
- horvátok
- lengyelek
- németek
- örmények
- románok
- ruszinok
- szerbek
- szlovákok
- szlovének
- ukránok.

"A nemzeti kisebbség egy adott társadalom azon tagjainak csopotja, akik nem a többségi nemzethez tartozónak vallják magukat, henem egy olyan másik nemzethez, amelynek másutt van az állama, vagy nincs állama, de saját állam létrehozására törekszik." (Beke P. at al. 2009. 76.)

Rasszizmusról akkor beszélünk, ha egy adott fajhoz tartozó ember, magasabb rendűnek tekinti saját magát, saját faját a másik fajtól, a másik fajba tartozó embertől. Az **előítélet** nem tapasztalatra épülő, általában etnikai, faji vagy nemi különbségekhez kapcsolódó ítélet, feltételezés, érzelmi viszonyulás. Általában negatív, de pozitív előítélet is lehetséges. Előítéleteinket a szocializáció során sajátítjuk el! A **sztereotípiák** gyakorlatilag olyan sémák, melyeket általában negatív értelemben használunk, de segítségünkre is lehetnek. A nemi sztereotípiák a mai napig is jelentősen befolyásolják a mindennapjainkat (pl. női-férfi szerepek a munka világában, családban). Gyakorlatilag túlzó vagy túlságosan leegyszerűsítő előítéletről van szó. A **diszkrimináció** az előítéletből, sztereotípiából fakadó hátrányos megkülönböztetés.

Jog: A jog olyan írott társadalmi szabály (törvény), amely keletkezése állami szervekhez kötődik. Az ókori államok megalakulásától kezdve léteznek jogszabályok, törvények. Betartásuk mindenki számára kötelező, érvényesülésüket az állami szervek végső soron kényszerrel biztosítják. A jog jelentős forrása az íratlan társadalmi szabályok (szokás, hagyomány, illem, erkölcs), azokból sokat átemelnek a törvényekbe

Szokás: A többség által követett magatartásformát tartják szokásnak

Hagyomány: A közösségben kialakult, továbbélő szokás, ízlés, felfogás, cselekvés, amelyek nemzedékről nemzedékre öröklődnek.

Illem: Az illem a társas érintkezés alapjait képezi, a másokkal való viselkedést szabályozza. Az illem maga a jó modor, a kulturált viselkedés, amely eszköz, és bizonyos helyzetekben védelem.

Erkölcs: Olyan normák, elvek összessége, amelyek a jó-rossz, helyes-helytelen megkülönböztetését segítik elő. Az erkölcs sajátossága, hogy az ember magatartását "belülről" szabályozza.

2.2. A mai Magyarország és az Európia Unió országainak politikai intézményrendszere. Az európai integráció kérdései

A Magyar Köztársaság - a nyugat-európai országok politikai berendezkedéseihez hasonlóan - **parlamentáris demokrácia.**

Politikai intézményrendszer főbb részei:

- Az államszervezet: az államhatalmat gyakorló szervezet, államapparátus.
- Országgyűlés: a népképviseleti demokrácia legfontosabb szerve. Tagjai a négyévente sorrakerülő országgyűlési választások során megválasztott képviselők és nemzetiségi szószólók. Törvényeket és határozatokat alkot. Ellenőrzi végrehajtó hatalmat, a Kormányt. Megválasztja a közjogi tisztségviselőket, elfogadja az éves költségvetési javaslatot.
- Köztársasági elnök: A köztársasági elnök alkotmány által definiált legfontosabb feladata.„Magyarország államfője a köztársasági elnök, aki kifejezi a nemzet egységét, és őrködik az államszervezet demokratikus működése felett.”
- Kormány: a végrehajtó hatalom gyakorlásának központi szerve, ezáltal irányítja a közigazgatást. Az egyes kormányzati ágak vezetőinek, a minisztereknek az összessége. A nemzetgazdasági ágazatoknak megfelelően hozzák létre a minisztériumokat.
- Alkotmánybíróság: elsődleges feladata az alkotmánybíráskodás, a többség jogait az egyénnel szemben korlátozó, jogállami jellegű alkotmány vívmányait megóvja a többségi jogalkotó esetleges önkényével szemben Az alkotmánybíróság nem része a bírói hierarchiának.
- Bírói szervezet rendszer:Az igazgatási rendszerben a központi igazgatás feladatát a törvényhozó és végrehajtó hatalomtól független Országos Bírósági Hivatal (OBH) elnöke látja el, aki a már kellő bírói tapasztalattal rendelkező bírák közül kerülhet ki. Magyarországon az igazságszolgáltatást a Kúria, az ítélőtáblák, a törvényszékek, valamint járásbíróságok és a közigazgatási és munkaügyi bíróságok gyakorolják.
- Ügyészség: A feladata a törvények érvényesülésének a biztosítása. A mások életének, vagyonának, testének ártó magatartásokkal szembeni fellépést a modern társadalmak az államra bízták. Az ügyészség az állami szervrendszer részeként az állampolgárok felhatalmazásával látja el feladatát.

- Ombudsman: országgyűlési biztos, olyan saját hivatallal rendelkező, a parlamentek által megválasztott köztisztviselő, aki tevékenységében más állami szervektől független, és csak az őt megválasztó országgyűlésnek tartozik felelősséggel. Az ombudsman feladata elsősorban a közigazgatásban, de az igazságszolgáltatás kivételével valamennyi állami szervnél, panasz alapján vizsgálat indítása, a jogsértőnek talált gyakorlatról a szerv értesítése és a panaszos jogainak képviselete.
- Közigazgatás, helyi önkormányzatok: A közigazgatás azon szervezetek összessége, amelyek közhatalmat gyakorolva, az állam vagy az önkormányzat nevében közfeladatokat látnak el és jogszabályokat hajtanak végre. A helyi közügyekben az önkormányzati igazgatás, az országos jelentőségű ügyekben a központi közigazgatás jár el. A helyi önkormányzat gyűjtőfogalom, ide tartozik a község, a város, a főváros és kerületei, valamint a megye önkormányzata. A helyi önkormányzás joga a települések (települési önkormányzatok) és a megyék (területi önkormányzatok) választópolgárainak közösségét illeti meg.

- Az EU-tagállamok állam és kormányfői alkotják. A tagállamok és az EU vezetői az **EURÓPAI TANÁCS** keretében határozzák meg az átfogó uniós prioritásokat, az EU fő célkitűzéseit és politikai irányvonalait.
- A **EURÓPAI PARLAMENT** közvetlenül megválasztott képviselői az európai állampolgárokat képviselik. Az országok mérete alapján a nagyobb országoknak több tagja van. Politikai csoportokban dolgoznak, nem nemzetiség szerint. A Parliament és a Tanács egyetértése szükséges ahhoz, hogy új jogszabály születhessen.

5. sz. ábra: Az Európai Parlament képviselői (Forrás: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/hu/HOW_DOES_THE_EU_WORK.html)

- Az EU egészének érdekeit az **EURÓPAI BIZOTTSÁG** képviseli, amelynek tagjait a tagállami kormányok nevezik ki. A 27 tagú bizottság elnökére az Európai Tanács tesz javaslatot. A Bizottság tagjai egy-egy adott szakterületért felelősek. A Bizottságban nem a saját országuk, hanem az Unió véleményét és érdekeit képviselik.
- A tagállami kormányok érdekképviseleti intézménye az **EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA.** Az összes EU-tagállam miniszterei itt vitatják meg és hoznak döntéseket az EU politikájáról és jogszabályairól.

Az európai integráció kérdései

Az Európai integráció célja, hogy az európia országok és állampolgáraik között egységet alakítson ki. Az Unióban ezt azt jelenti, hogy az országok erőforrásait egyesítik és közösen hoznak döntéseket.

Az integráció költségvetési eszközei

Közös Agrárpolitika (KAP)

A 2023-27-es időszakra vonatkozó új KAP céljai:

- a mezőgazdasági ágazat nagyobb mértékben járuljon hozzá az EUkörnyezetvédelmi és éghajlat-politikai céljainak eléréséhez
- célzottabb támogatást nyújtson a kisebb gazdaságoknak
- nagyobb rugalmasságot tegyen lehetővé a tagállamok számára, hogy az intézkedéseket a helyi viszonyokhoz igazíthassák

Strukturális és Kohéziós Alap
Célja: Az alapok olyan beruházások finanszírozására szolgálnak, amelyek munkahelyek létrejöttét eredményezik, illetve elősegítik a fenntartható és környezetbarát gazdasági növekedést Európában. Az európai strukturális és beruházási alapok a következők: az Európai Regionális Fejlesztési Alap, az Európai Szociális Alap, a Kohéziós Alap, az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap és az Európai Tengerügyi és Halászati Alap.

Kutatás
A Tanács határoz az Európai Kutatási Térség irányításáról, a Tanács fogadja el az európai kutatási és innovációs (K+I) paktumot.

Szolidaritás és társadalmi kohézió
A társadalompolitika alakítása nem az EU, hanem az egyes tagállamok hatáskörébe tartozik. 2000-ben az EU vezetői megalapították a Társadalmi Befogadás Folyamatát. Azóta az EU keretrendszert biztosít a nemzeti stratégiai fejlesztésekhez és a szegénységről és a társadalmi kirekesztésről szóló tagállamok közötti politikai koordinációkhoz.

Az EU viszonya a fejlődő országbeli partnereihez
Nemzetközi Szolidaritás: az Európai Unió legfontosabb alapértéke a szolidaritás. A kohéziós politikán keresztül valósítja meg. Az elmaradott régiók és tagállamok felzárkóztatására jelentős összegeket közt az EU. (December 20. a szolidaritás nemzetközi napja). A COVID 19 járvány ideje alatt a különböző országokban különböző kezdeményezések indultak el, hogy a járvány után Európa működése helyreálljon (pl. önkéntesprogramok indultak, élelmiszer adományokat gyűjtöttek, védőruhákat varrtak). A tagállamok segítséget kértek és kaptak egymástól pl. lélegeztetőgépek országok közötti átcsoportosításával.
Emberi jogok és igazságtalanság a világban: Az emberi jogok az embert születésétől kezdve megillető jogok. Az emberi jogok egyetemessége azt jelenti, hogy a világon mindenkit mindenkor megilletnek ezek a jogok. A nemzetközi közösség a világban előforduló igazságtalanságokra igyekszik reagálni különböző eszközökkel.
Az Unió alapját képező legfontosabb értékeket az Európai Unióról szóló szerződés 2. cikke rögzíti. Ezek:

- az emberi méltóság tiszteletben tartása,
- a szabadság,
- a demokrácia,
- az egyenlőség,
- a jogállamiság és
- az emberi jogok, többek között a kisebbségekhez tartozó személyek jogainak tiszteletben tartása.

Globális hatás: *klímaváltozás* – az éghajlatváltozás elleni küzdelem és az éghajlatvázotás hatásainak mérséklése az EU egyik prioritása.

2.3. A magyar társadalom népesedési helyzete, a mai családstruktúra jellemzői. A család szerepe, funkciója és helye a társadalomban. A család kulturális, gazdasági és társadalmi funkcióinak átalakulása. A család működésének változása a munkanélküliség hatására, a szociálpolitika válaszai a munkanélküliség állami és településszintű kezelésére

A magyar társadalom népesedési helyzete, a mai családstruktúra jellemzői

	2006	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2019
0–14 év	15,4	14,7	14,4	14,5	14,5	14,5	14,5	14,5
15–24 év	12,9	12,5	11,9	11,6	11,4	11,1	10,9	10,7
25–49 év	35,8	35,8	35,6	35,7	35,8	35,9	35,9	35,8
50–64 év	20,1	20,3	20,5	20,3	20,0	19,8	19,7	19,6
65–79 év	12,3	12,7	13,4	13,7	14,0	14,3	14,6	14,9
80+ év	3,5	3,9	4,2	4,2	4,3	4,3	4,4	4,4

2. táblázat: A népesség százalékos megoszlása korcsoportok szerint (Forrás: Eurostat (letöltés ideje: 2020. 05. 08.)

- Magyarország területe 93 030 km2.
- Népessége 2018-ban 9 772 756 fő.
  Az ország népessége – folyamatosan csökken.
- A halálozások jelentősebb, valamint a születések számának kisebb mértékű csökkenése mellett a természetes fogyás nő.
- Születéskor várható átlagos élettartam növekvő tendenciát mutatott, férfiak esetében 2017-ben 72,43, nők esetében 78,99 év volt.
- A munkaképes korú lakosság aránya csökkenő tendenciát mutat. A 0-24 évesek aránya is jelentősen csökken. Az idősek száma azonban növekszik. Ez az jelenti, hogy folyamatosan egyre több inaktív személyt kell fenntartania az aktív korosztálynak. Magyarország népessége öregedő.
- 2019-ben a lakosság 70,5%-a városokban, illetve városi közösségekben él;
  Budapesten és agglomerációjában a teljes népesség közel 30%-a összpontosul. Az ország lakónépessége Közép-Magyarországra, illetve az ország nyugati részére koncentrálódik

A mai családstruktúra jellemzői

Az elmúlt 50 évben jelentősebb családszerkezeti változások történtek. A párkapcsolaton alapuló együttélési formák aránya csökkent (házasság népszerűségének csökkenése). Az egyszülős családok száma az elmúlt négy évtizedben megduplázódott. A gyermekszám csökkenése jelentős. 2019. évi születésszámhoz képest a 2020-as mindössze 3,4%-os emelkedést mutat.A válások száma a KSH adatai alapján ugyan csökken, a házasságkötések száma pedig emelkedik az utóbbi 10 évben, az egyedül élők száma mégis növekszik. A három- és többgenerációs együttélési formák visszaszorulása figyelhető meg.

A család szerepe, funkciója és helye a társadalomban

A CSALÁD a legelső és érzelmileg mindvégig a legjelentősebb közösség életünkben, amely a társas viselkedés szokásrendjébe vezet bennünket. Az egyén és a társadalom közti közvetítő kiscsoport. A kultúra szokásait, szabályait, a külső elvárásokat jórészt itt tanuljuk meg. (Bagdy Emőke)

A **CSALÁD FUNKCIÓI** és átalakulásuk:

- OKTATÁSI, TANULÁSI FUNKCIÓ: a gyermekek a szülőktől veszik át azokat az ismereteket amelyekkel, fenntartható a háztartás, a gyermeknevelés, a családi gazdálkodás, esetlegesen a családi mesterség folytatása.
- TERMELŐI FUNKCIÓ: önellátó, családi hagyományokon alapuló termelés napjainkra kikerült a család keretei közül, nagyüzemi termeléssel állítják elő a fogyasztási cikkeket.
- REPRODUKCIÓS FUNKCIÓ: a gyermekvállalás
- PSZICHOSZOCIÁLIS FUNKCIÓ: a családtagnak fontos, hogy érzelmi szállal kötődjön a családhoz, a család tagjaihoz, része legyen a szociális kapcsolatrendszernek, legyenek viszonzott érzelmek a család részéről.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Munkanélküliségi ráta a 15-64 évesek körében, %	11,1	10,2	7,8	6,8	5,1	4,2	3,7	3,5
Budapest	9,6	8,6	6,0	5,1	4,4	2,9	3,1	2,5
Pest	9,4	9,2	6,5	5,7	3,1	2,6	2,3	2,4
Közép-Dunántúl	10,0	8,8	5,6	4,5	3,0	2,3	2,2	1,9
Nyugat-Dunántúl	7,6	7,7	4,6	3,8	2,7	2,5	2,0	1,8
Dél-Dunántúl	12,1	9,3	7,9	8,2	6,2	6,4	5,6	4,8
É-Magyarország	16,2	12,6	10,5	8,7	6,3	5,9	4,8	4,5
Észak-Alföld	14,0	14,3	11,9	10,9	9,3	7,4	6,7	6,4
Dél-Alföld	10,3	11,1	9,0	8,0	5,6	4,2	3,4	3,5

6. ábra: Munkanélküliségi ráta a 15-64 évesek körében, % (Forrás: www.ksh.hu)

	2019.	2020. I. negyedév	2020. II. negyedév
Budapest	2,5	2,6	3,9
Pest	2,4	2,5	3,6
Közép-Dunántúl	1,9	2,3	3,9
Nyugat-Dunántúl	1,8	1,5	3,4
Dél-Dunántúl	4,8	6,2	5,2
Észak-Magyarország	4,5	4,4	4,6
Észak-Alföld	6,4	7,1	7,0
Dél-Alföld	3,5	4,0	5,5
Ország összesen	3,5	3,7	4,6

7. ábra: Munkanélküliségi ráta alakulása a járvány időszakban (Forrás: www.ksh.hu)

Család működésének változása a munkanélküliség hatására

- A család az **egészséges társadalom alapegysége**, nehézségei, problémái kihatnak mind a családtagokra, mind pedig a *magasabb szintű társadalmi struktúrákra* is.
- A család egységét, kohézióját veszélyeztető tényezők közül kiemelhetjük a **munkanélküliséget**, mely a család gazdasági alapjait ássa alá.
- Instabilitást, funkciózavart okoz a háztartási erőviszonyokban, a családi alrendszerek működésében, a családtagok funkciójában, vásárlási szokásokban, munkamegosztásban, szülői tekintélyben és fegyelmezésben.
- A **munkanélküliség** olyan **feszültséget, élethelyzet-változást** okoz, mind az egyénre, mind pedig a **család tagjaira** nézve, melyre sem pszichikai, sem gazdasági értelemben nem tudnak felkészülni, és ez még inkább fokozza a stresszt, a családra nehezedő nyomás.
- A munkahely elvesztésével megindul egy sajátos **átrendeződés** a családi struktúrában. A családban elfoglalt pozíciók megváltoznak, az aktív kereső inaktívvá, tulajdonképpen eltartottá válik, hiszen jövedelme jelentősen csökken, sőt egy idő után akár meg is szűnhet.

A család működésének változása 2020. júniusban a COVID járvány hatására

- A munkanélküliek átlagos létszáma 240 ezer fő, a munkanélküliségi ráta 5,1% volt.
- Az előző hónaphoz képest a munkanélküliek száma 25 ezer fővel, a 2019. júniushoz képest pedig 92 ezer fővel nőtt. A munkanélküliségi ráta egy hónap alatt 0,5, egy év alatt 1,9 százalékponttal emelkedett.
- Az inaktívak száma jelentősen, 84 ezer fővel csökkent májushoz képest, a korábban munkahelyüket elvesztett személyek nagy része ugyanis – a személyes kapcsolatok korlátozásának feloldását követően – aktívan kezdett munkát keresni. Közülük 58 ezren el is kezdtek dolgozni, növelve a foglalkoztatottság szintjét. További 25 ezren azonban – annak ellenére, hogy aktívan kerestek munkát, és 2 héten belül munkába is tudtak volna állni – nem találtak munkalehetőséget…

KSH Gyorsjelentés, 2020. július

A foglalkoztatás alakulását befolyásoló politikák

A gazdaságpolitika meghatározza a gazdasági fejlődés irányát és a megvalósításhoz szükséges eszközöket, a beruházások, a termelés ösztönzésével vagy visszafogásával alakítani képes a munkaerő-keresletet.

Hét olyan terület van, melyek már nem csak a gazdaság újraélesztését és stabilitását szolgálják, hanem a versenyképességhet is. Ezek az energiafüggetlenség, tiszta ország, egyetemközpontú innovációs ökoszisztéma, digitális képességfejlesztés, közlekedési infrastruktúra-fejlesztés, felnőtt- és szakképzési rendszer átalakítása, kreativitás hasznosítás.

(https://www.portfolio.hu/gazdasag/20190715/a-magyar-gazdasagpolitika-jovojenek-7-uj-pillere-331143)

A népesedéspolitika a demográfiai folyamatok befolyásolására irányul, amely a munkaerő kínálat alakulására hat.

A népesedési helyzet tartós stabilizálása a társadalmi-gazdasági fejlődés elengedhetetlen feltétele. Ahogy fentebb is látható, öregedő társadalomban élünk. Egyre alacsonyabb a gyermekkorúak és egyre magasabb az idősek aránya. Az aktív korú lakosság aránya pedig csökken. Az eltartottak aránya ezáltal nő. Ennek társadalmi-gazdasági hatásai a legjelentősebb probléma. A népesedéspolitika hatásai azonban évtizedekben mérhető. A lakosság csökkenésének a mérséklésére elsősorban a családokat és a gyermekvállalást támogató intézkedések szolgálnak (családtámogatási rendszer, gyermeket nevelők munkával kapcsolatos jogszabályi védelme).

A szociálpolitika feladata a piaci kudarcok következményeinek enyhítése, a rászorulók, az önhibájukon kívül munka nélkül maradottak megélhetésének biztosítása.

A szociálpolitika célja a szükségletek kielégítése. Egyik szereplője az állam. Alanyai a társadalom egésze. Társadalmi csoportok szerint pl.: hajléktalanok, munkanélküliek, cigányok, fogyatékkal élők. A szociálpolitika eszközei a pénzbeni vagy természetbeni juttatások.

Aktív és passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök

Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök az álláskeresők munkához való hozzájutását segítik elő az álláskeresők képzése és a munkaadók foglalkoztatási képességének, lehetőségeinek növelése révén. A foglalkoztatás növelése a cél. Az aktív eszközök hosszú távú megoldást kínálnak a foglalkoztatottság növelésére.

Aktív foglalkoztatáspolitikai eszközök:

- munkaerőpiaci szolgáltatások
- képzések
- Foglalkoztatás bővítését szolgáló támogatások
- Az álláskeresők vállalkozóvá válását elősegítő támogatás
- Munkahelyteremtés és munkahelymegőrzés támogatása
- Munkaerő-piaci programok támogatása
- Egyes általánostól eltérő foglalkoztatási formák támogatása

A passzív foglalkoztatáspolitikai eszközök az álláskeresők (munkanélküliek) ellátását szolgálják az álláskeresés időszakában. Ezek pénzbeli ellátások:

- álláskeresési járadék
- nyugdíj előtti álláskeresési segély
- költségtérítés.

2.4. A társadalom peremén

Ha az új évezred posztmodern díszletei mögé merészkedünk – létezik még efféle vakmerőség – egy elképesztő ütemben fejlődő gazdaság, és a szegénység globális szélesedésének, illetve mélyülésének ellentmondásával átitatott éra tárul a szemünk elé – 800 millió éhező és 1 milliárd, napi alig egy dollárból megélni kényszerülő ember tehetetlen nyomora, és 34 millió embertársunk telhetetlen vagyona. (*McCarthy*, 2015; *Shaikh*, 2005)

A társadalmi egyenlőtlenségek és változásai

Az egyenlőség kettős értelmezése

Az egyenlőség fogalmát alapvetően két értelemben szokás használni. Az aktuális pozíciók egyenlősége azt jelenti, hogy a társadalom minden tagjának az adott időszakban azonos a jövedelme, a vagyona, azonosak a lakásviszonyai stb. Az esélyek egyenlősége pedig azt jelenti, hogy a társadalom minden tagjának (legalábbis életpályája elején) egyenlő esélye van arra, hogy a jövedelem stb. szempontjából kedvező pozíciókat érjen el. A társadalmi egyenlőtlenségen azt értjük, hogy az egyének és családok, valamint a különféle ismérvek alapján definiált társadalmi kategóriák helyzete a társadalomban nagy különbségeket mutat. Az egyenlőtlenségnek számos dimenzióját lehet megkülönböztetni. Ilyenek a jövedelem, a vagyon, a munkakörülmények, a lakásviszonyok stb. A felsoroltak mind a társadalmi pozíciók közötti egyenlőtlenségek. Az esélyegyenlőtlenség szorosan kapcsolódik a társadalmi egyenlőtlenségek fogalmához. A társadalmi egyenlőtlenségek tekintetében két kategóriát különböztethetünk meg: a társadalmi pozíciók közötti egyenlőtlenségeket és a társadalmi pozíciókba való bejutás egyenlőtlenségeit. Ez utóbbit nevezzük esélyegyenlőtlenségnek.

Az egyenlőtlenség a társadalmi bajok gyökere

„*Amíg nem oldják meg radikálisan a szegénység problémáját azzal, hogy lemondanak a piac abszolút autonómiájáról és a pénzügyi spekulációról, és felszámolják az egyenlőtlenség strukturális okait, nem fogják megoldani a világ problémáit, és egyáltalán: bármely problémát. Az egyenlőtlenség a társadalmi bajok gyökere."* (I. Ferenc pápa, 2014, 160.)

A társadalmi kirekesztődés a szegénységhez vezető folyamat. A szegénység kialakulása a mélyebb strukturális változások következménye. A vizsgálatok fókuszában általában a munkaerő-piaci helyzet áll. Fontos azonban, hogy az inaktív társadalmi helyzetű társadalmi rétegeket is figyelembe vegyük, ha a szegénység vizsgálatáról beszélünk.

A társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem, a leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok

Az 1997. évi Amszterdami Szerződés kimondja, hogy az Európai Unió országainak átfogó stratégiára van szükségük a társadalmi kirekesztődés elleni küzdelem érdekében. A kirekesztődés egy olyan folyamat, amelyben az egyénnek nincs választási lehetősége.

A kirekesztettek vizsgálata során a halmozott szegénységüket öt mutató mentén mérik:
- jövedelmi szegénység
- fogyasztási szegénység
- szubjektív szegénység,
- lakásszegénység
- lakáskomfort-szegénység.

Amennyiben valaki három mutatóban érintett, az kirekesztettnek bizonyul. Magyarországon a helyzet az utóbbi két mutató terén a legsúlyosabb.

A szegénységgel veszélyeztetett társadalmi csoportok:
- munkanélkülliek
- szegények
- fogyatékosok
- betegek
- romák stb.

2.5. A magyarországi szegénység fő jellemzői, a roma lakosság élethelyzete

A szegénység okai, megjelenési formái, következményei

„A szegénység egyes jelei néha olyan elviselhetetlenek, hogy a közfigyelmet is sikerül ideig-óráig felkelteniük. Általánosabb azonban a közöny és a távolságtartás. A közönség belefáradt abba, hogy folyton szembesüljön a társadalom kudarcaival, a kolduló, hajléktalan emberroncsokkal, a megélhetési (vagy reménytelenségi?) bűnözés terjedésével, amely egyre fiatalabb gyerekeket is magával sodor." (Ferge, 2008, 5.)

A szegénység okai, megjelenési formái, következményei

A szegénység kialakulásának okait keresve első helyen a világban a munkalehetőségek hiánya, a teljes vagy részleges munkanélküliség áll. A második oka a képzetlenség és a funkcionális analfabetizmus. Ez a két ok összefügg egymással, hisz sok esetben a képzetlenség miatt nincs munkahelyük az embereknek.

Mi tesz szegénnyé valakit?

A munkajövedelem hiánya, a munkanélküliség, az alacsony, a rendszertelen jövedelem, az alacsony iskolai végzettség, a regionális egyenlőtlenségek, az etnikai hovatartozás. A szegénység nem más, mint megfosztani valamitől az embert, a családot, vagyis depriváció. A megfosztottság az élet minden területén jelentkezik, a szegénységben élő emberek életéből hiányzik a gazdasági, a kulturális és a társadalmi tőke is.

A szegénység okai, megjelenési formái

A szegénység fogalmát napjainkban egyre inkább felváltja a társadalmi kirekesztés, kirekesztődés fogalma. Ez a meghatározás jóval szélesebb jellemzőket takar, mint a szegénység meghatározása.
A jövedelem- és munkanélküliség mellett jelenti a lakhatástól, az oktatástól, az egészségügyi és szociális ellátórendszertől, a kommunikációtól, a közlekedéstől, a társadalmi segítségnyújtástól való megfosztottságot is. Sőt, kirekesztett az az ember is, aki nem fér hozzá az életét befolyásoló és meghatározó információkhoz, pl. a lakóhelyén született döntésekhez, a döntés-előkészítés véleményezéséhez.
Addig, amíg egy jövedelmi szegénységben élő családon kizárólag anyagi eszközökkel is lehet segíteni, addig a kirekesztett réteg támogatása sokkal bonyolultabb folyamat.

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

"8. § Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt

a) neme, b) faji hovatartozása, c) bőrszíne, d) nemzetisége, e)12 nemzetiséghez való tartozása, f) anyanyelve, g) fogyatékossága, h) egészségi állapota, i) vallási vagy világnézeti meggyőződése, j) politikai vagy más véleménye, k) családi állapota, l) anyasága (terhessége) vagy apasága, m) szexuális irányultsága, n) nemi identitása, o) életkora, p) társadalmi származása, q) vagyoni helyzete, r) foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, s) érdekképviselethez való tartozása, t) egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője (a továbbiakban együtt: tulajdonsága) miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy, csoport részesül, részesült vagy részesülne."

Hátrányos helyzetű társadalmi csoportok

- alacsony iskolázottságúak,
- pályakezdő munkanélküliek,
- időskorú (45 év felett!) munkanélküliek vagy veszélyeztetettek,
- női munkanélküliek (nagycsaládosok, gyermeküket egyedül nevelők),
- szociális konfliktusokkal rendelkező családok,
- hátrányos helyzetű térségben vagy településen élők,
- depressziós ipari övezetben élők,
- megváltozott munkaképességűek, egészségkárosodottak, fogyatékosok,
- romák,
- állami gondozottak,
- börtönből szabadultak,
- társadalmi beilleszkedési zavarokkal küzdők (drogfüggők, szenvedélybetegek, depressziós tünetekkel rendelkezők, szociopátiás személyek).

A magyarországi szegénység fő jellemzői

- 2013-ban elsősorban a nettó reálbérek növekedése volt hatással a szegénység alakulására.
- 2014-ben pedig a közfoglakoztatottak és a versenyszférában dolgozók száma is jelentősen növekedett, párhuzamosan a reálbérek emelkedésével.

EUROSTAT szegénységi mutatói, 2014.

A 13 elemből álló mutatóból kikerült a színes TV, telefon, mosógép, bekerült viszont cipők, ruhák, bútorok cseréje, valamint az internet, a rendszeres kikapcsolódás és a rendszeres találkozó a barátokkal étteremben. Tehát ha valaki nem tart rendszeres találkozókat barátaival az is a szegénység egy formája, szociálisan szegény. A súlyos anyagi szegénységben élők mutatója mellett ez az új mutató nemcsak az anyagi, hanem a szociális szegénységet is próbálja kimutatni. Ha valakire a 13 pontból 5 igaz, pl. a nyaralás, az autó, a kikapcsolódás, az internet és a barátokkal való találkozás akkor már mindenképpen anyagilag és szociálisan is szegény, habár egyáltalán nem biztos, hogy éhezik, vagy nélkülözőnek számít a Magyarországon megszokott fogalmak szerint.

Szegénységi mutatók

- Váratlan kiadások finanszírozása
- Évente egy hét nyaralás
- Minden törlesztőrészlet, lakbér és rezsi befizetése időre
- Hús, hal, vagy ezekkel azonos tápértékű vegetáriánus étel kétnaponta
- Az otthona melegen tartása
- Egy autó
- Az elhasznált bútorok cseréje
- Az elhordott ruhák lecserélése újakra

- Két pár cipő, a saját méretében
- Hetente egy kevés pénz nem létszükségleti kiadásokra
- Rendszeres kikapcsolódás
- Havonta egyszer egy étel vagy ital elfogyasztása barátokkal, családdal
- Internet

A roma lakosság élethelyzete

Magyarországon a legnagyobb etnikai csoport a romák. 2010-2013-ban a Debreceni Egyetem (DE) Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszékének a felmérésénél arra jutottak, hogy 876 ezer roma él Magyarországon.

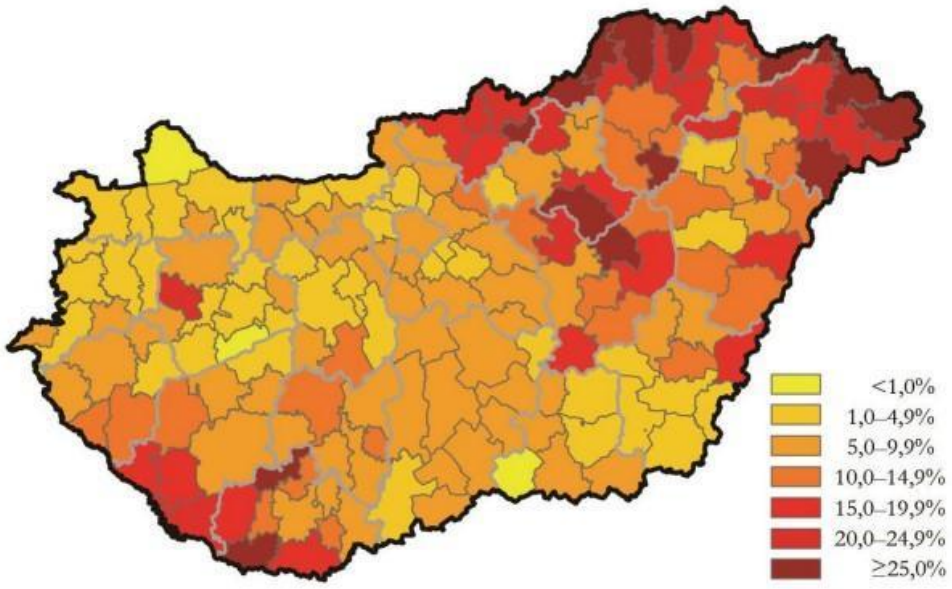

8. ábra: A roma népesség aránya a járásokban a DE felmérés (2010-2013) alapján (Forrás: Területi Statisztika 2018/1)

Magyarországon a roma lakosság életkörülményei jelentősen elmaradnak a teljes lakosság átlagos életkörlményeitől. Még mindig meghatározó a cigány lakosság élethelyeként megjelenő cigánytelepek megléte. Ezeknek a területeknek a közművekkel való ellátottsága hiányos, a házaké még rosszabb, még ha elérhető is lenne az adott közmű. A családokban jellemzően több gyermek születik, nagycsaládokban élnek, sok esetben több generáció vagy több család is él egy lakásban. A roma lakosok várható élettartama jóval elmarad a magyar lakosságtól. Jellemzően sokkal rosszabb egészségi állapotban vannak. Minél magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik valaki, illetve minél aktívabb, annál magasabb élettartam várható. Az iskolai végzettség tekintetében azonban még mindig nagyon magas azoknak az aránya, akik nem fejezik be vagy csak 8 általános iskolai végzettséggel rendelkeznek. Az analfabetizmus és a funkcionális analfabetizmus még mindig komoly probléma a roma lakosok körében. Azok a nők, akik magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek jelentősen kevesebb gyermeket szülnek. A cigányság körében emelkedik a tanulók aránya, még ha ez elsősorban az általános iskolai tanulmányok befejezését jelenti is. A munkanélküliség a romák körében kiugróan magas.

Összefoglalva:

- Alacsony a foglalkoztatottság a romák körében
- Az oktatási rendszerből kieső romák száma magas
- Elszegényedő roma népesség
- A romák politikai részvétele, civil szerepvállalása alacsony
- A romák rossz egészségügyi helyzete
- Konfliktusok romák és nem romák között, előítéletek jelentősége

2.6. A társadalmi felzárkózás legfontosabb beavatkozási területei, intézkedések

„***A társadalmi felzárkózás*** *a cigányság, a hátrányos térségekben élők, illetve az alacsony iskolai végzettségük, valamint egészségügyi állapotuk miatt nehezen vagy egyáltalán nem foglalkoztatható társadalmi csoportok életkörülményeinek, társadalmi helyzetének javítására, valamint társadalmi integrációjának elősegítésére irányuló kormányzati tevékenység, amely csökkenti a területi, társadalmi hátrányokból és nemzetiségi hovatartozásból fakadó egyenlőtlenségeket és elősegíti a közszolgáltatásokhoz történő egyenlő hozzáférést.*

Az államtitkárság felelősségi területei:

- *társadalmi és területi felzárkózást segítő programok biztosítása*
- *mélyszegénység elleni küzdelem*
- *gyermekszegénység elleni küzdelem*
- *gyermekek oktatási esélyeinek növelése*
- *hátrányos helyzetű emberek és romák foglalkoztathatósága*
- *szegregátumokban élők integrációja*
- *roma kultúra támogatása, szemléletformálás, diszkrimináció elleni küzdelem”*

(https://emmiugyfelszolgalat.gov.hu/tarsadalmi-felzarkozas/tarsadalmi-felzarkozas)

Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia

- Minden harmadik ember a szegénységi küszöb alatt él, közülük 1,2 millióan mélyszegénységben.
- A szegénységi kockázatok különösen sújtják a gyermekeket és a hátrányos helyzetű térségekben élőket.
- A romák nagy többsége, mintegy 5-600 ezren (összlétszámuk a becslések alapján kb. 750 ezer) az utóbbi csoporthoz tartozik.
- A romák felzárkóztatását megcélzó politikát nem lehet elválasztani a szegénység elleni általános küzdelemtől, a társadalmi és a gazdasági versenyképesség javításától.
- Aktivizálás: az inaktív munkaképes emberek ismét aktívak legyenek, és felelősséget vállaljanak sorsukért
- Teljesítmény-elvűség: az állami támogatások, juttatások esetén magától a támogatottól is eredményt várnak el
- Koordináció: a különböző szakpolitikák rendszerének összehangolása
- Komplexitás: a szegénység által sújtott területeket – a foglalkoztatást, oktatást, egészségügyet, lakhatást – összehangolva, együtt kell kezelni
- Ellenőrzés: olyan monitorozási rendszer kialakítása és működtetése, amelynek segítségével a programok eredményessége kimutatható

Társadalmi felzárkózás beavatkozási területei, intézkedések

A Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnöke, Vecsei Miklós nyilatkozott így, aki miniszterelnöki biztosként felügyeli a cigányság felzárkóztatását: *„Elképzelhetetlenül sokat", több tízezer cigány gyermeket érint ma Magyarországon a nélkülözéssel és nyomorral leírható élethelyzet - mondta ki a cigányság felzárkóztatásáért felelős miniszterelnöki biztos.”* (https://hirklikk.hu/kozelet/tobb-tizezer-cigany-gyermek-el-nyomorban-magyarorszagon/353222)

A gyerekesélyprogram keretein belül 2010 óta a 31 legszegényebb járás 712 településén kísérik figyelemmel a legelesettebbek mindennapjait és az a tapasztalat, hogy vannak települések, amelyek tudnak élni a pályázati, fejlesztési lehetőségekkel, és vannak, amelyek nem. Emiatt arra jutottak, hogy a 712-ből **150-nél további segítségre van szükség a fejlődés elindításához és további 150 települést találtak még a statisztikai adatok vizsgálatával**, ahol szintén szükséges a beavatkozás.

"Az elmúlt évtizedekben sokan megfogalmazták a teendőket, de a többségi társadalommal nem konzultáltak. Olyan intézkedéseknek van értelmük, amelyeket a többség legalább elvisel. Mi ezért a gyermekekre fókuszálunk. (…) Ebben lehet konszenzus, hiszen mindenki tudja: egy kisbaba nem tehet róla, hová születik. (..) ***Muszáj most tennünk valamit, hogy 2050-ben élhető hely legyen Magyarország."*** *(https://magyarnemzet.hu/belfold/2019/08/vecsei-miklos-rosszul-segiteni-bun)*

A társadalmi felzárkózás érdekében komplex progamok megvalósítására írtak ki programokat. Ezek megvalósítási szintje lehet települési (pl. complex telep-program) vagy járási szintű (Gyerekesély programok).

A Társadalmi felzárkózási terület kiemelt programjai

- Útravaló ösztöndíjprogram – Magyarországi Cigányokért Közalapítvány (MACIKA) program
- Biztos Kezdet
- Gyerekesély program
- Bizalom és Munka modellprogram
- Komplex telep-program
- Helyi esélyegyenlőségi programok (HEP)
- START munkaprogram (közfoglalkoztatás)
- „Nő az esély" program
- „Aktívan a munkáért" program
- „Aktívan a tudásért" program
- „Út a tudományhoz" program
- „Út a diplomához" ösztöndíj- és tandíjtámogató program
- Határokon átnyúló programok
- Integrációs Pedagógiai Rendszer (IPR)
- Roma Kultúra program
- Szociális földprogram

(https://emmiugyfelszolgalat.gov.hu/tarsadalmi-felzarkozas/tarsadalmi-felzarkozas)

Átfogó program indult 2019-ben Magyarország 300 leghátrányosabb helyzetű településének felzárkóztatása érdekében. A Jelenlét programra (Magyar Máltai Szeretetszolgálat) épülve a születéstől a foglalkoztatásig terjed a szolgáltatások köre a **Felzárkózó Települések** Programban. Ezeken a településeken a kilátástalanság a jellemző a lehetőségek és eszközök hiánya miatt. 2023-ra mind a 300 FETE-s településen elindulnak a programok.

2.7. A helyi (tanya/falu) társadalom szerkezete és jellemzői a helyi dokumentumokban, dokumentumelemzés

A tanyavilág múltja, jelene és jövője

Európában egyedülálló, sajátos településszerkezet az alföldi tanya. A mai külterületi települések átalakultak szerkezetükben és funkciójukban egyaránt. Ezek egyike a tanya. Az 1940-es években élt a legtöbb ember tanyai területen. Akkor a föld tulajdonlása, a kis és középbirtok befolyásolta a létrejöttét.

A tanyarendszer történetének három periódusa
- 1945-1950 nagyszámú tanya keletkezik
- tanyarendszer rohamos leépülése
- napjainkban a tanyarendszer revitalizációja zajlik

(Becsei, 2002.)

A tanya funkciója

Fő funkciója az állattartás és a földművelés volt. Ezzel jár a szállás kialakítása is szükségszerűen (nyári szállás, téli szállás). A tanyai társadalom szociális elmaradásának az oka az átalakuló magyar társadalom és az urbanizáció. A 20. század során a tanya fogalma változott. Már nem a tanya alapítója által, az eredeti szemlélettel működtetett tanya volt, hanem az utódok hagyománykövetésének köszönhetően maradt fenn. A mezőgazdaság adta az alapvető gazdasági biztonságot a tanyán élő parasztságnak. Az iparosodás következtében új munkafajta új megélhetési lehetőségeket adott. Az új technológiák megjelenése átalakította a gazdálkodást is. Létrejött a szövetkezeti forma. Elindult ezzel a tanyavilág pusztulása is. Eddig a városiak munkahelye a tanya volt. Már a tanyasiak egy része jár a városba dolgozni. Főként a fiatalok. A mobilisabb társadalmi réteg a városba költözött. Ennek következtében a tanyavilág rohamos öregedése is elindult.

Tanyák településforma szerinti megkülönböztetése
- szórt vagy szinguláris tanyák: az Alföldre jellemző forma. Infrastrukturális ellátása nem megoldható a magas költségek miatt.
- tanyautca: szlovákok által létrehozott területeken jellemző (Szarvas, Békéscsaba)
- bokortanya: Nyíregyháza környékén előforduló tanyaforma.

Az utóbbi két forma jobban kapcsolódik a településhez, jobb lehetőségek vannak az infrastruktúra kialakítására.

A tanya jövője: Egyes tanyák lakossági összetételéből adódóan folyamatosan kihalnak: idősek, rossz szociális körülmények között élő személyek. Ezeken a tanyákon az infrastruktúra, szolgáltatás hiányok is jellemzőek. Más tanyák fejlődnek. Ezeken a területeken új gazdasági funkció jelenik meg (állattartás, vendéglátás) vagy a földművelés, állattartás lesz a megélhetést biztosító tevékenység. Itt jellemzően jó az infrastrukturális ellátottság. Az ide költözők mobilisabbak, könnyebben elérik a közeli város szolgáltatásait.

Szociális szolgáltatásfejlesztési koncepció:

A szolgáltatástervezési koncepció elkészítésének kötelezettségét Szoc. tv. 90/A. §-ban az Szoc tv. az ellátási kötelezettség részeként nevesíti. A szolgáltatástervezési koncepciót a településen, fővárosban élő szociálisan rászorult személyek részére biztosítandó szolgáltatási feladatok meghatározása érdekében készíti a legalább kétezer fős lakosságú települési önkormányzat.

Az Szt. 92. § (3) bekezdése értelmében a legalább kétezer lakosú települési önkormányzat a településen, fővárosban élő szociálisan rászorult személyek részére biztosítandó szolgáltatási feladatok meghatározása érdekében – jogszabályban meghatározottak szerint - szolgáltatástervezési koncepciót készít. A szolgáltatástervezési koncepció tartalmazza különösen:

- a lakosságszám alakulását, a korösszetételt, a szolgáltatások iránti igényeket,
- az ellátási kötelezettség teljesítésének helyzetét, az ütemtervet a szolgáltatások biztosításáról,
- a szolgáltatások működtetési, finanszírozási, fejlesztési feladatai, az esetleges együttműködés kereteit,
- az egyes ellátotti csoportok, így az idősek, fogyatékos személyek, hajléktalan személyek, pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek sajátosságaihoz kapcsolódóan a speciális ellátási formák, szolgáltatások biztosításának szükségességét.

Helyi esélyegyenlőségi program (HEP):
Az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.) 31. § (1) bekezdése értelmében minden települési önkormányzat ötévente öt évre szóló helyi esélyegyenlőségi programot fogad el, amelyet kétévente felül kell vizsgálnia. 2013. július 1-jét követően a települési önkormányzatok a hazai, uniós társfinanszírozású vagy egyéb forrásból finanszírozott pályázatokon akkor vehetnek részt, ha rendelkeznek hatályos helyi esélyegyenlőségi programmal (HEP).

Közösségi beavatkozási terv
Ez a dokumentum azokon a településeken készült, ahol Szegregált élethelyzetek felszámolása komplex programokkal projekt valósult meg. Az érintett szegregátum helyzetelemzését követően a pályázó meghatározza a feltárt problémák megoldását célzó stratégiát, meghatározza a fejlesztés céljait, melyet a Közösségi Beavatkozási Terv megvalósításával el kíván, és el is tud érni.

Településképi arculati kézikönyv
A településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvény új jogintézményként vezette be az ún. Településképi Arculati Kézikönyvet, mely a településképi rendeletek megalapozását szolgálják. A településképi rendeletek azt a célt szolgálják, hogy egy önkormányzati jogszabályban, egyértelműen meghatározásra kerüljenek a településképek egyes védelemre szolgáló elemei. Az egyes önkormányzatok teljes közigazgatási területére hatályos Kézikönyvek további célja az, hogy feltárja és bemutassa az egyes települések, illetve településrészek kiemelkedő arculati jellemzőit, sajátosságait, értékeit. Ennek biztosítására a kiadványok teljes körű társadalmi bevonással készülnek a Miniszterelnökség Építészeti és Építésügyi Helyettes Államtitkárság Területrendezési és Településügyi Főosztálya által közzétett elkészítési útmutató alapján.

Tájegységi/települési értéktár
A Hungarikum törvényben foglaltak szerint a települési önkormányzat települési értéktárat és települési értéktár bizottságot hozhat létre, amelynek feladatai közé tartozik a településen fellelhető nemzeti értékek azonosításának szervezése, a településen fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazó gyűjtemény létrehozása, valamint azok megyei értéktárba történő megküldése.

Helyi vidékfejlesztési stratégia (LEADER)
A Helyi Fejlesztési Stratégiában foglaltak alapozzák meg a Helyi Akciócsoportok munkáját azáltal, hogy strukturált módon meghatározzák: az adott térség adottságainak és szükségleteinek leginkább megfelelő, a helyi szereplők érdemi bevonásán alapuló fejlesztési irányokat és tartalmi kereteket; a HFS megvalósításához szükséges és alkalmas humán kapacitást; a fejlesztési elképzelések segítésének, a pályázatok értékelésének és kiválasztásának módját, a partnerség működtetésének és a kommunikációnak a módját.

Dokumentumelemzés szempontjai: Az adott dokumentum által képviselt szakterület(ek) helyi intézményei. A dokumentumok által érintett célcsoportok, azok érintettsége, hozzáférése az intézmények által szolgáltatott tartalmakhoz. Az elérhető szolgáltatások köre, a hozzáférés akadályai. A település hagyományai az elfogadásban, a szolidaritásban. A hátrányokkal élőkkel kapcsolatos tolerancia megnyilvánulásai a településen, a térségben.

2.8. Közösség és részvétel

A helyi közösség az egyén számára a helyi identitás kialakulását adja. A közösség szerepe jelentős a szocializációs folyamatokban a gyermek számára. Odafigyelnek a másikra pl.: füstöl-e kémény, napok óta nem látta a szomszédot, ottmaradt az ebéd a kerítésre akasztva.

A szociális munka egyik munkaformája a közösségi munka. A falu- és tanyagondnokok kliensköre az egyének, családok, közösségek. Lehetnek idősek, fiatalok, mélyszegénységben élők stb. A közösség szerepe a problémák megoldásában jelentős lehet. Önmagában azonban nem megoldás. A különböző szakterületek közötti együttműködés okozhat a közösségben változásokat, melyek a problémák közösségi szintű megolásához vezethetnek. A közösségi munka célja, hogy az érintetteket – a helyi közösség tagjait – minél szélesebb körben szólítsa meg és vonja be a közösségi folyamatokba.

Közösségi munka eredménye lehet:
- családokkal végzett munka
- önsegítő csoportok alakulása
- kis közösségek létrejötte (pl. ifjúsági klub, sport kör, hagyományőrző csoportok)
- közösségi alapú szolgáltatások (pl. tankatalógus készítése, közösségi terek kialakítása)
- settlement tipusú szolgáltatások.

Jelen esetben a közösségi munka fizikai tere az a kistelepülés, amelyen a falu- vagy tanyagondnok dolgozik. A település lakóinak összessége azonban nem jelenti a közösség meglétét is automatikusan. A közöttük lévő kapcsolatok alapján beszélhetünk közösségről. család, barátok, szomszédok, civil szervezet tagjai stb.

A közösségfejlesztés célja lehet a szociális szakember munkájában például:
- integráció
- elmagányosodás megelőzése
- információáramoltatás javítása
- mentális támogatás
- érdekérvényesítési képesség javítása
- önsegítő közösség létrehozása
- közösségi felelősségvállalás növelése
- szocializáció.

Ezen túl sok más célja és hatása lehet a közösségi munkának. A szegénységben, mélyszegénységben élők, súlyos szociális vagy más tipusú problémákkal küzdő személyek közösségbe vonása nagyon nehéz feladat. A közösség megerősíti a tagjait, ami a közösségi szintű probléma kezelésén túl az egyénekre is hat. Nő az egyén kapcsolati hálója, önbizalma, biztonságérzete, ismeretei stb. Mindez hozzájárul az integrációhoz. A közösségi munka a hátrányos helyzetű célcsoporttal, közösségel nagyon nehéz már a bevonás szakaszában is, hiszen nem tudhatjuk előre a folyamat eredményét, nem ígérhetünk semmit, hogy “mit fog kapni” a közösségtől, ha aktív tagja lesz. A közösségi munkában kell egy katalizáló személy. Egy kistelepülésen a falu vagy tanyagondnok az, aki a lakosok többségével rendszeres személyes kapcsolatban van, így hatással van a helyi közösség alakulására. A hatás eléréséhez azonban kapcsolatba kell lépnie – és ez nem csak a tanya- és falugondnok lehet, hanem más kulcsszemély is – a helyi lakosokkal, bizalmat kell építenie az emberekkel. Közös cselekvés csak ezen feltételek megléte után alakulhat. Az emberek fontosnak érzik magukat, ha bármiről megkérdezzük a véleményüket. Ez növeli az önbizalmukat. Szociális területen is igaz ez az idősektől a roma lakosokig mindenkire. Számolni kell azonban azzal, hogy a különböző társadalmi csoportok különböző napi problémákkal küzdenek, más módon tudjuk őket megszólítani. Nagyon fontos továbbá, hogy a közösségi munkának az integráció szempontjából is jelentős szerepe van. Az előítéletek nagy része az ismeret hiányból, téves elképzelésekből fakad. Amikor a különböző társadalmi csoportokba tartozó emberek megismerik egymást, közösen tesznek egy közös cél elérése érdekében, az nagyban csökkenti az előítéleteket és segíti elő az integrációt. Ha a falu és a tanyagondnok semlegesen, empatikusan tud kommunikálni, előítéletmentesen tudja végezni feladatát, már ezzel sokat tesz a helyi közösségért.

A helyi közösség erőforrásainak felmérése nagyon fontos jelen esetben a szociális problémák hatékonyabb kezelése miatt elsősorban. A helyi közösség szempontjából azonban sok okból van jelentősége, és az alábbi eredményei születhetnek: kultúra védelme, hagyományőrzés, sport, helyi civil kezdeményezések erősítése, demokrácia erősítése, állampolgári részvétel erősítése, önkéntesség erősítése és még sok-sok más. A helyi értékfeltárás, értékőrzés eredménye lehet a települési értéktár, tájegységi értéktár.

A helyi lakosság és szervezeteinek aktivizálása történhet pl.: tankatalógus, párbeszédkör, szívességszolgálat által.
A kortárscsoport meghatározó (pl. normák kialakulása, másik nemmel való találkozás). A közösségnek van egy kontrollfunkciója, ami a viselkedést meghatározza. A visszajelzésre mindenkinek van igénye, amit a közösség tagjai megadnak az egyének számára. Ez nem csak a pozitív visszajelzéseket jelenti. A kommunikáció verbális formáján túl a nonverbális kommunikáció is jelentős szereppel bír az adott közösségben. Ez testtartáson, mimikán túl jelenti az elfogadott öltözködést, magatartást stb. nagy jelentősége van a szomszédsági kapcsolatoknak. Ez az információ biztosításán túl a szociális területen a jelzőrendszer kibővítését is jelenti, hiszen a szomszédságban az emberek jobban

3. A szociális munka és a segítő foglalkozás

Összefoglalás: A tanya/falugondnok a szociális alapellátás része, és a jelzőrendszer tagja. Kompetenciája, hogy az ellátottak körében a hatékony problémamegoldás érdekében megismeri a szociális munka egyéni, csoportos és közösségi módszereit, a segítő beszélgetés módszereit és technikáit igyekszik alkalmazni a mindennapi munkája során. Az ellátottak körében felismeri és ismeri a fogyatékkal élők, az idősek, a gyerekek és a szenvedélybetegek szükségleteit és krízishelyzetek esetén segítséget jelzéssel fordul a család- és gyermekjóléti szolgáltató felé

Cél: A tanya/falugondnok tisztában legyen a szociális munka alapjaival, a szakma módszertani eszközeivel, célcsoportjaival. A tanya/falugondnok megismerje a szociális/gyermekvédelmi/krízisellátórendszert, és az észlelő és jelzőrendszer aktív tagjává tudjon válni.

Kulcsszavak: szociális munka, segítői alapelvek, módszerek, segítő beszélgetés, szociális munka etikai kódexe, dilemmák, célcsoportok: fogyatékosok, gyerekek, idősek, szenvedélybetegek, krízis, kapcsolati erőszak, krízisellátórendszer

Tanulást segítő kérdések: …

- Miért kell szociális munkát tanulnia a falugondnoknak?
- Mi a szociális munka célja?
- Milyen módszerei vannak a szociális munkának?
- Miben különbözik a segítő beszélgetés egy baráti beszélgetéstől?
- Milyen tulajdonságokkal, képességekkel és készségekkel kell rendelkeznie egy segítőnek?
- Melyek a segítői munka alapértékei?
- Mit szabályoz az etikai kódex?
- Mi a különbség a szociális alap-, és a szociális szakellátás között, melyek a célcsoportjai, és ellátási formái?
- Mi a krízis?
- Hogyan jellemezné a krízisben lévő személyt?
- Melyek a kapcsolati erőszak típusai?
- Melyek a krízisellátórendszer elemei?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom:

- Keresztes György (2008):*Szociális munka – Szociális problémák és megoldásuk rendszere*. Budapest, NSZFI.
- Hegyesi Gábor – Kozma Judit: *A szociális munka – áttekintés*. In: Kozma Judit (szerk.): Kézikönyv szociális munkásoknak. Budapest, Szociális Szakmai Szövetség

3.1. A szocális munka alapjai

3.1.1. A tanya- és falugondnoki szolgáltatás kapcsolódása a szociális szakmához

Számos alkalommal teszik a kérdést a képzés során a falugondnokok; *„Miért kell nekünk szociális munkát tanulnunk, hiszen mi nem vagyunk szakemberek? A feladatunk elvégzéséhez a szociális törvény nem ír elő képesítési feltételt, hiszen nyolc általánossal is végezhetjük a munkánkat."* Így igaz.

A falugondnoki tevékenységet a szociális törvény, és a végrehajtási rendelete a szociális alapellátások körébe helyezi. Nézzük részletesebben a Szoctv.60. § alapján 1/ A falugondnoki, illetve tanyagondnoki szolgáltatás célja a falvak és a külterületi vagy egyéb belterületi, valamint a tanyasi lakott helyek intézményhiányából és a közösségi közlekedés nehézségéből eredő hátrányainak enyhítése, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutás biztosítása, továbbá az egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése.

Ugyan a falugondnoki tevékenységet a szociális ágazat szabályozta, de a gyakorlat bebizonyítja, hogy a klasszikus szociális tevékenységen túlmutat az a munka, amit egy falugondnok az adott településén végez.
„Például kihordja az ebédet azoknak az időseknek, akik ezt kérik, kiváltja a gyógyszert a patikában. Tehát házi gondozó? Nem. Elviszi a mikrobusszal a focicsapatot a meccsre, nyugdíjasokat kirándulni. Akkor hát sofőr? Nem. Faluünnepet szervez, színházba viszi az embereket. Népművelő? Az sem. Kikézbesíti a hivatalos iratokat, értesítéseket. Talán akkor kisbíró, hivatalsegéd? Az sem. Mindez együtt, tehát falugondnok.A falugondnok tehát tulajdonképpen egy egyszemélyes intézmény, melynek alapvető célja a települési hátrányokat, az intézményhiányt csökkenteni. Hatékonyságának (relatív olcsóságának) kulcsa az, hogy benne különféle tevékenységek egyesülnek. Nem úgy, mint a megszokott, ismert intézménytípusoknál (iskola, egészségügy stb.), ahol a szakosodás, a specializáció, tehát a munka- és feladatmegosztás növeli a hatékonyságot, és ezzel együtt természetesen az intézmény méretét is." (Halász P. –Kemény B., 2003)

Tehát a falugondnok a falu bizalmasa, a falu szíve, a falu szociális munkása, aki egész nap emberekkel tart kapcsolatot, beszélget, problémákat old meg. De mindannyian tudjuk, hogy ezek a beszélgetések nem baráti beszélgetések, hanem a falugondnoki szakma maga, így a beszélgetésnek tudatosnak, szakmainak kell lennie, hiszen a falugondnok hivatásos segítő a településen, sokszor egy személyben. A falu, a polgármester és maga a falugondnok is tudja, hogy a feladatot nem mindegy, hogy ki látja el. A falu számára hiteles, megbízható, segítőkész ember kell, aki nemcsak dolgozni akar, hanem a faluért akar dolgozni, akit ők választanak, ők adnak neki bizalmat, ami – nemcsak- a szociális területen egyedülálló.
„Mindenkinek éreznie kell, hogy a falubusz a falué, és működése a falu egészének javát szolgálja." (Halász P. –Kemény B., 2003)

3.1.2. A szociális munka alapismeretei

A szociális munka célja az egyén problémamegoldó és megküzdési (coping) képességének, kapacitásának fejlesztése, az egyén és a szociális erőforrásrendszerek közötti kapcsolat kialakulásának segítése, e szociális rendszerek működésének, hatékonyságának javítása és hozzájárulás a társadalom szociálpolitikai tevékenységének alakításához. (A szociális esetmunka kialakulása és elméleti háttere Szabó Lajos)

A szociális munka definíciója

- A szociális gyakorlat működési területéhez szolgáltatás, amely egyrészt megtesz mindent, hogy a kliensek és a családjuk életfeltételei javuljanak, pszichológiai egyensúlyuk megmaradjon, illetve visszaálljon.
- Másrészt hozzájárul egyenlőtlen társadalmi struktúrák felszámolásához, amelyek létrehozzák a szociális és pszichológiai problémákat.

Azonban a hatékony kezelés egyik meghatározó jellemzője, hogy a szakemberek hogyan tudnak egymással együttműködni, hogyan tudják a feladatokat megosztani, elosztani. Hiszen nem győzzük elégszer

hangsúlyozni, hogy a segítő folyamatban, a különböző szolgáltatásokat nyújtó szakemberek ne egymástól elkülönülten, hanem egymással együttműködve, egymást kiegészítve végezzék feladatukat. Ez az együttműködés, a kölcsönös információcsere hozza a segítő folyamatba azt a többletet, amely garanciája lehet a hatékonyságnak. Ehhez mindenképpen szükséges a folyamatos kapcsolattartás, az esetmegbeszélések, tanácskozások szervezése. Ezen alkalmak teremtenek nagyon jó lehetőséget arra, hogy az érintett szakemberek elmondják a véleményüket, illetve megfogalmazzák a szükséges tennivalókat.

3.1.3. A szociális munka alapfogalmai (MOGYESZ, 2004)

Kliens: A szociális munka szakmai szóhasználatában a segített személy megnevezésére szolgál (attól függően, hogy a szociális ellátás mely területén dolgozik a szociális szakember nevezhetjük még a segítségre szorulót: gondozottnak, ellátottnak, ügyfélnek, stb.)

Családgondozás: Családokkal végzett szociális munka, a kliens és szociális munkás tervezett együttműködése szóbeli megállapodás vagy írásban megfogalmazott szerződés alapján. Az együttműködés célokat, azok eléréséhez szükséges feladatokat tartalmaz határidők megjelölésével. A szociális ellátórendszerben a ~ általában önként igénybe vett segítség. A gyermekek (mint önmaguk védelmére koruknál fogva képtelen személyek) jólétét elősegítő ~ lehet a gyermekekkel foglalkozó szakemberek által kezdeményezett, így nem önkéntesen igénybe vett, hanem „csupán" a segített családok által elfogadott szolgáltatás. Ilyen tervezett munkát biztosít a minden településen elérhető család- és gyermekjóléti szolgálat családsegítője,

Eset: Egy családdal való együttműködés. Az egy egységként kezelt család nem feltétlenül azonos az egy háztartásban élőkkel. Az azonos esetként kezelt család tagjait a szociális munkás a konkrét családi működés alapján határozza meg.
Lehet olyan helyzet, amikor a falugondnok veszélyeztetettség esetén jelzéssel él, ilyenkor együttműködési kötelezettsége is keletkezhet, meghívhatják szakmai megbeszélésekre, melyeknek az alábbi formái lehetnek:

Esetkonferencia: Egy adott család ügyében tartott megbeszélés, amelybe lehetőség szerint a családot, és a családdal foglalkozó szakembereket is be kell vonni. (15/1998. NM. r.)
Aktuális probléma megbeszélő csoport, melyet egy adott esettel kapcsolatosan - a gondozási folyamat során akár több alkalommal is - az összes érintett (legalább 3 szakember, szülő, korától függően a gyermek is) és a lehetséges támaszt jelentő személy intézmény bevonásával tartanak.

Esetmegbeszélés: A segítő munka során használatos olyan közös csoportmunka, amely az adott eset megoldása érdekében meghívott szakemberek, segítők bevonásával illetve részvételével történik.

3.1.4. A szociális munka módszerei

Egyéni esetkezelés (casework)
Egy olyan integratív segítő tevékenység, amelyben egyéneknek, pároknak, családoknak nyújtunk segítséget, ahhoz, hogy a köztük és a környezetük között létrejött feszül thelyzetek megoldásához szükséges belső és külső források elérhetővé váljanak. Ehhez mind belső, problémamegoldó képességüket, mind a családban, a személyes kapcsolatrendszerben rejlő lehetőségeket, mind a tágabb jelentésű szociális támogató hálózatot, mind az intézményi forrásokat használjuk. (Bányai-Szabó-Tánczos, 2002, 89 p.)

Csoportos szociális munka
A szociális munka egy módszere, melyben azonos problémával küzdő tagok csoportba szervezve, szerveződve demokratikus attitűddel, egységes cselekvéssel igyekeznek elérni kitűzött céljaikat.

Közösségi szociális munka
A szociális munka egyik munkaformája, amely a közösséget, mint egészet — társas kapcsolatainak és együttes cselekvésének minőségét tekinti kiindulópontjának. Feladata az adott település, vagy lakóhely problémáinak felismerése, felismertetése és azok megoldási módjának kidolgozása.

Szupervízió
A segítő munka folyamatos háttérszolgáltatása. Az intézménytől független, külső szakember nyújtja. Ellenőrző, értékelő funkciója nincs. Középpontjában a segítő munkájának tartalmi kérdései, folyamata, vagy kapcsolati tényezők vannak. Segítséget nyújt a mélyebb önismeret, a szakmaiság elsajátításában, gyakorlásában. Lehetőséget biztosít a személyes mentálhigiére, és azon keresztül tanulásra, fejlődésre.

Fontos azt kiemelni, hogy a falugondnoknak egyéni, közösségi szintű szükségletek teljesítésének segítése is feladata a szociális törvény alapján. A jogszabályban megfogalmazott egyéni szükségletek teljesítésén túl egyéb az egyén nehézségeinek, problémáinak feltárása nem a feladata, de tudnia kell hogy ki tud segíteni kihez kell fordulnia, jeleznie.

3.1.5. Szociális munka színterei, a humán ökorendszer

Amikor a szociális szakember a hozzá segítségért forduló kliens problémájának feltárásában, a probléma definiálásában (meghatározásában, megnevezésében) közreműködik, előfordulhat, hogy egészen más eredmény születik, mint amit az első interjú kapcsán a kliens, mint problémát megjelölt. Használja a szakma az álprobléma, a valós probléma fogalmakat, melyek korántsem kérdőjelezik meg a kliens, vagy a környezete, vagy épp más segítő szakemberek által megfogalmazott problémát. A szakember feladata többek között, hogy a probléma meghatározásának folyamatában lehetőség szerint minden információt, tényt, eseményt megismerjen, és a számba vehető lehetséges segítő személyt, intézményt, szervezetet, hatóságot, valamint akadályt feltárjon a sikeres probléma-meghatározás érdekében.A helyes problémadefiníció az első lépés a megfelelő megoldás megtalálásához vezető úton.Mivel a kliens, a család nem ragadható ki környezetéből, a szűkebb és tágabb, őt körülvevő humán-ökorendszer aktuális jellemzőiből, szükséges ebben az összefüggésben is megvizsgálni a probléma keletkezésének, fennállásának, valamint a megoldásra tett sikertelen próbálkozásoknak, kudarcoknak is a folyamatát.

A kliens kapcsolatrendszerének működésében és annak megismerésében, az egyik legnagyobb segítséget a rendszerszemlélet elmélete és gyakorlata nyújtja a segítő szakembernek, így ennek ismertetése nem kerülhető meg a tananyagban.

A humán ökorendszer

Welch szerint a humán-ökorendszer elmélet egy hasznos keret, amelynek segítségével megérthetjük az ember és környezet között fellépő kölcsönhatásokat. A rendszer középpontjában az egyén áll, mely nem passzív szemlélő, hanem aktívan alakítja viselkedésmódját a környezet különböző szintjein. A legtöbb ember többnyire megbirkózik az élet kihívásaival, mivel a szubjektív és a külső/anyagi erőforrások természetes támogatást adnak az élet problémáinak kezelhetőségéhez, vagyis a túléléshez. Vannak azonban olyan alkalmak, amikor ezek a természetes támaszok összeomlanak, vagy egyáltalán nem is jönnek létre, így az ember nem képes megbirkózni az élet kihívásaival. Ilyen alkalmak minden egyes ember életében adódnak. (Welch, 1987)

Szint	Jól működő természetes támasz	Nem jól működő természetes támasz
I. Fizikai	Kielégített fizikai szükségletek (étel, hajlék, biztonság). A test jól működik, a betegség kezelhető.	Az alapvető fizikai szükségletek kielégítetlenek. A betegség gyakoribb, mint az egészséges állapot. Fogyatékosság lehetséges.
II. Intraperszonális	Hangulat és érzelmek pozitívak, önértékelés jó. Negatív érzelmek lehetségesek, de nem dominánsak.	A hangulatok és érzelmek általában negatívak, vagy nem kontrolláltak. Alacsony önértékelés. Problémamegoldó és döntéshozó képesség fogyatékos.
III. Interperszonális	A kapcsolatok vegyesek és általában pozitívak. Küzdelem van, de kezelhető. A szexuális igények kielégítettek.	Hiányoznak az alapvető támaszt és szeretetet nyújtó kapcsolatok, ill. ha vannak, akkor destruktívak.
IV. Család	A család és/vagy más kiscsoportok melegséget, a hozzátartozás érzését nyújtják, a problémák idején pedig támaszt.	Hiányoznak a család, ill. más kiscsoportok, vagy a bennük lévő kapcsolatok destruktívak. Nincs közeli hálózat, amihez fordulhatna, amikor erre szüksége lenne.
V. Helyi közösségek	A helyi környezet intézményei és szervezetei alapvető társadalmi szükségleteket elégítenek ki, pl. munka, oktatás, lakás, egészségügyi ellátás stb.	Közösségi intézmények és szervezetek hiányoznak vagy nem jól működnek. Alapvető szociális szükségletek részben vagy egészben kielégítetlenek.
VI. Kulturális	Az egyén egy (valláson, hagyományokon alapuló) kultúra vagy szubkultúra részének érzi magát, amely viselkedésmintát nyújt, különösen a döntéshozatalok időszakában.	A kulturális identitás zavart vagy konfliktusos. Dominál a rasszizmus, diszkrimináció és/vagy az egyén peremre szorul. A gyors társadalmi változás kulturális vákuumot vagy a kultúra elsorvadását idézi elő.
VII. Állam, nemzet	Az adott ország törvényei és szociálpolitikája általános biztonság- és igazságérzetet nyújtanak. Az élet- és vagyonvédelem megoldott.	A szociális, politikai, gazdasági rendszer nem működik, igazságtalan vagy totalitárius. Háború vagy polgárháború nehezíti az egyén életét.

3. sz. táblázat: A humán ökorendszer, mint természetes támasz, illetve problémaforrás (Forrás: saját szerkesztés)

3.2. A segítő személyiség jellemzői

3.2.1. A segítő személyes értékrendje

Segítőknek nevezzük, mindazokat az embereket, akik humán közép, vagy felsőfokú végzettséggel rendelkezve, formális, vagy informális szervezeti keretek között tevékenykedve, embereknek nyújtanak

ellátást, gondozást, szolgáltatást. Lényege, hogy emberekkel foglalkoznak (a munka „tárgya" maga az ember), embereknek nyújtanak szakterületük, szaktudásuk birtokában segítséget(orvos, jogász, pedagógus lelkész,pszichológus, falugondnok, stb.).

- Munkaeszköze a saját személyisége
- „Tudjon szeretni és érezni"
- Önismerettel rendelkezik
- Önbizalom birtokában van – magabiztosság
- Önvédelem képessége – ne roppanjon össze
- türelem, mások viselkedésének, gondolkodásának, másságának elfogadása,Együttérzés, hitelességSzemélyes határok fenntartásának képessége
- Fejlett kommunikációs készség
- Frusztrációtűrés, objektivitás, szakma – magánélet elválasztása

„*Tudjon szeretni és dolgozni*", vagyis tudjon érezni, viselje el az érzelmeket, alakítson ki kiegyensúlyozott társas kapcsolatokat és tartsa fenn, legyen képes a feladataira összpontosítani, alkotni, befogadni.
Rendkívül sok összetevője van az érett segítő személyiségnek, s ha nem is tudunk mindennek adott időben megfelelni, de legalább törekednünk kell rá.

A segítő kapcsolatban a segítőnek rendelkeznie kell olyan hozzáállással, amely képessé teszi, hogy a kliens, a segítséget kérő mellé álljon, vele együtt keresse a kivezető utat, képessé tegye a problémamegoldásra. A segítő csak akkor képes segíteni, ha ebben a kapcsolatban is reálisan látja önmagát, tud bánni a szorongásaival, félelmeivel, elfogadja a gyengeségeit, korlátait, azaz rendelkezik megfelelő önismerettel.

Aki önmagát nem ismeri, a maga hiányos önismerete szerint lesz képes arra, hogy a másik embert megértse. Esetleg önmagából kiindulva fog dönteni más ember sorsáról, saját értékrendje, saját rejtett céljai szerint. Csak az az ember tud másokat elfogadni, aki magával is viszonylagos békében él. Csak az ilyen ember társaságában érzi biztonságban a kliens magát. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy a szociális munkásnak nincsenek problémái, hanem csak azt, hogy tud róluk... Önmagunk ismerete, elfogadása tehát fontos feltétele a másokkal való foglalkozásnak. Ha a szociális munkás ismeri saját kevésbé pozitív vonásait, könnyebben elfogadja mások hibáit, gyenge oldalait. (Kozma Judit, 2002)

Önbizalom birtokában van. Bízik saját tudásában, hozzáértésében, és képességében, ezt kifelé is sugározza, ami erőt és támaszt ad(hat) a segítségre szorulónak.

Önvédelem képességével rendelkezik. Az a segítő szakember, aki nap, mint nap szomorú emberekkel találkozik, nap, mint nap problémákat kell megoldania, a nap végére megterhelt. Ha ez még párosul azzal, hogy rossz tárgyi feltételek mellett kell végeznie munkáját, erkölcsi és anyagi elismerés nélkül és intézménye forráshiánya miatt nem áll módjában szakmai továbbképzéseken, szupervízión (ld. szakmai fogalomgyűjtemény) részt vennie – egyenes úton halad a kiégés felé. Saját felelőssége, hogy megvédje magát a stressztől, részt vegyen esetmegbeszélő, illetve szupervíziós csoporton, vagy ha ez nem adott kimerült időszakokban elmenjen pihenni.

A tolerancia azt jelenti, hogy a segítőnek azzal a szilárd mély meggyőződéssel kell rendelkeznie, hogy minden ember, még a legelhagyatottabb is, értékek hordozója. Ez az érték feltételek nélküli, vagyis nem függ attól, ki mit tesz, hogyan viselkedik. Alaptulajdonság az empátia. Ez a görög eredetű szó együtt- érzést, benne-érzést fejez ki. A szociális munkás, ha empatikus, nemcsak a kliens közlésének a felszínét látja, hanem az elmondottak mögött húzódó érzelmeket is.

Nagyon fontos képesség, amivel rendelkeznie kell a segítőnek, ez a kongruencia, a hitelesség. Ez azt jelenti, hogy a segítő azt közvetítse, amit őszintén gondol. A kliens ugyanis a metakommunikációs jelekből megérzi, ha valaki csak színleli az együttérzést, miközben a gondolatai esetleg már rég a bevásárlás körül forognak. Ilyenkor nem várhatunk őszinteséget a klienstől sem. Ha a segítő nem hisz a probléma megoldásában, minden biztatása eredménytelen marad.

Az érett segítő ismeri saját határait, kompetenciáját, és ennek megfelelően a legjobb tudása és képessége szerint segíti, vagy irányítja (vagy a falugondnok esetében, szállítja) a megfelelő szakemberhez, szolgáltatáshoz a segítséget kérőt.

3.2.2. A segítővel szembeni elvárások, a segítő legfontosabb személyiségjegyei, készségei

A szociális szakember, saját személyiségével dolgozik, vesz részt a munkában.

A szakma művelésekor sok olyan követelménynek kell megfelelnie a szakembernek, melyek teljesítéséhez, alapvetően a nevelés, a személyiségfejlődés során kialakult személyes tulajdonságok szükségesek:

- odafigyelés,
- jó kapcsolatteremtő képesség,
- jó kommunikációs készség, az érvelés, következetes magatartás, határozott magatartás,
- humánus bánásmód,
- empátia,
- előítélet mentesség,
- együttműködési, kompromisszum készség,
- hiteles magatartás,
- precizitás, pontosság.

Alapvető személyiségjegyeink mellé, az oktatás, nevelés, a különböző képzések révén, különböző képességeket, készségeket sajátítunk el, melyet beépítve személyiségünkbe, képesek vagyunk azokat a szükséges időben és szituációban előhívni, azt alkalmazni.

Személyes képességek

- gyors reagálás
- jó megjelenés
- ügyesség
- kellemetlen szagok elviselése
- csapatmunkában dolgozás képessége
- együttműködési készség
- diszkréció (titoktartás)
- bátorság, empátia
- érzelmi megterhelés elviselése
- felelősségtudat, felelősségvállalás
- frusztráció elviselése
- gyors reagálóképesség, képesség a gyors váltásokra
- jó ítélőképesség
- kezdeményezőkészség
- kiegyensúlyozott személyiség
- megbízhatóság
- önbizalom
- önzetlenség

- őszinteség
- pártatlanság
- pontosság
- interkultúrális képességek
- előítéletmentesség
- helyzetfelismerő és probléma megoldó, valamint döntésképesség
- tanulékonyság, találékonyság
- új információk befogadásának képessége

Szociális és kommunikációk képességek
- aktív részvétel a beszélgetésekben
- jó helyesírás, nyelvhelyesség
- csapatmunkára való készség
- hatékony kérdezés
- kapcsolatépítés, kapcsolat fenntartása
- konfliktus kivédés-, kezelés-, megoldás készsége
- koordinálás
- konszenzus keresés, elfogadás
- megértő figyelem
- diplomáciai érzék képessége.

Kognitív képességek
- analitikus és kreatív gondolkodás,
- jó kifejezőképesség szóban és írásban,
- olvasás, szövegértés,
- koncentráló képesség,
- logikus gondolkodás,
- megfigyelőképesség,
- jó memória,
- megfelelő önértékelés,
- jó időbeosztás, koordinálás, a szervezeti előírások figyelembe vételének képessége

A fenti felsorolás a teljesség igényével készült. Nem vagyunk azonban szupermenek. Vannak erősségeink, mint ahogy gyengeségeink is. A legfontosabb az, hogy tisztában legyünk képességeinkkel és amiben gyengébben tudunk teljesíteni, önképzéssel, vagy akár külső segítséggel, de akarjunk változtatni rajta, fejlesztve magunkat.Ennek kezdeti lépése az önismeret, melyet jó esetben, a képzés során az oktatás keretei közt, tréning helyzetekben gyarapíthatunk.Az önismeret segít hozzá ahhoz is, hogy amiben gyengébbek vagyunk, azokat a képességeket,készségeket igénylő területeket, feladatokat nem felvállalva elkerüljük, megvédjük magunkat a kudarcoktól.

Szervezetben, csoportban, team munka során épp attól lehet színes és eredményes a résztvevők együttműködése, hogy a résztvevők saját erősségeiket viszik be a közös munkába, a résztvevők különböző képességekkel, készségekkel bírnak, egymást kiegészítve tudnak magasabb színvonalon dolgozni, teljesíteni, eredményt felmutatni.

3.2.3. A segítő kapcsolat jellemzői

A segítő kapcsolat értelmezését legteljesebben Carl Rogers fogalmazta meg a „Valakivé válni" című munkájában. „Segítő kapcsolaton olyan kapcsolatot értek, amelyben legalább az egyik résztvevőnek szándékában áll elősegíteni a másik növekedését, fejlődését, érettebbé válását, zavartalanabb működését és az élet nehézségeivel való megbirkózását." (I.m. 75 old.)
A segítés tehát

- tudatos és szándékos,
- a másik pozitív változásának elősegítését jelenti,
- egyáltalán nem jelenti a másik helyett való cselekvést.

A segítő kapcsolatok általában kétszemélyes helyzetre vonatkoznak, ahol az egyik fél a segítő, a másik fél pedig a segítséget kérő, bajba jutott ember (kliens). A segítő kapcsolat elmélyült személyközi viszony, amelyben a segítő az egész személyiségével, érzelmi odafordulásával vesz részt. A kliens lelki működésébe nem avatkozunk bele, az egész személyiségével foglalkozunk, és abban erősítjük, hogy képes saját maga megoldani a problémát.

A segítő kapcsolat célja

- A segítő segíti a klienst, hogy megrendült önbizalmát, önértékelését helyreállítsa azáltal, hogy pozitív erőforrásokra, sikerélményekre támaszkodik. Elhiszem, hogy a kliens képes megoldani a problémáját, bízok erejében. (pl. Hogyan oldja meg általában a problémákat? Került már hasonló helyzetbe? Kik lehetnek a támogatói, kire számíthat?)
- A kliens elnyerje, vagy visszanyerje önállóságát, felnőttségét és saját magát fogadja el egyetlen érvényes pontként a cselekedete irányításában.

A segítő célja, hogy segítse a klienst abban, hogy saját céljait megtalálja, és jobban megértse, illetve segítsen ennek megvalósításában. Segíteni a klienst a fellazulásban, a régi cselekvési sémák lebontásában, a lehetséges megoldási alternatívák kidolgozásában, amelyek döntéseket megkönnyítik, és ezáltal megtalálni a problémák megoldásának járható útját.

A végső cél: egy céltudatosan (intencionálisan) működő személy, akinek jellemzői

- Hatékonyságtudattal rendelkezik
- Képes arra, hogy egy adott szituációban alternatív magatartásmódokat dolgozzon ki
- Képes arra, hogy egy - egy problémát különböző előnyös helyzetekből közelítsen meg
- Hosszú távú célokra tekint
- Képes az alkalmazkodásra – a különböző élethelyzetekhez tudja igazítani cselekvéseit

A segítő munka alaptézisei

- Soha nem szabad visszaélnie a segítőnek a hatalmával. Ugyanis nincs alá-fölérendeltségi viszony a segítő kapcsolatban, a segítő nem a „megmondó" ember, hanem a kliens partnere, és ennek megfelelően viselkedik.
- A segítő nem ad tanácsot – pedig sokan azt várják tőle. A segítő a kliens által összegyűjtött megoldási alternatívákat mérlegelteti a segítséget kérővel és a döntést ő hozza meg.
- Elhiszem, amit a kliens mond, nem kételkedem a szavában! A bizalmi kapcsolat megalapozásának az első lépcsőfoka, amikor a kliens azt érzi, hogy megértem őt.
- Súlyos döntéseket soha nem kell egyedül meghoznia a segítőnek, hiszen erre való a team és az esetmegbeszélő csoport, egyszemélyes szolgáltatás esetén pedig a problémában érintett, vagy segítséget nyújtó egyéb szakemberek. A szakemberekkel való konzultáció a probléma több szempontú

megközelítését és a jól átgondolt, szakmailag megalapozott döntést teszi lehetővé (pl.: gyermek kiemelése a családból).

- A három lépés távolságot meg kell tartani a segítő kapcsolatban, annak érdekében, hogy a problémamegoldó folyamatban objektívek tudjunk maradni, és ne sodorjanak el a klienssel kapcsolatos érzelmeink: Ennek érdekében minimális információt adunk magunkról a kliens számára, hogy a kapcsolat központjában mindig ő álljon.

Az érett, hatékony segítő kapcsolatban a segítő reálisan látja önmagát, tud bánni szorongásaival, félelmeivel, elfogadja gyengeségeit, korlátait."

A szindrómás segítő azért segít másokon, hogy saját valódi érzéseit, szükségleteit ne kelljen észrevennie, egy belső űrt tölt ki, mely a spontán érzésektől való félelemből származik, és összefügg, az elutasított gyermek tudattalan dühével. Nem tudatos, rejtett a motivációja

A szindrómás segítés típusai

1. A foglalkozás áldozata – kerüli az intimitást azt a szakma pótolja számára.
2. "A hasító segítő": munkában perfekcionista (tökéletességre törekvő), otthon kisgyermek (aki védelemre, segítségre szorul).
3. A perfekcionista: a teljességre, tökéletes kapcsolatra törekszik, örök elégedetlen, depressziós.
4. A „kalóz": foglalkozási szerepeivel,elszegényedett intim szféráját pótolja.
5. A munkaalkoholista: kényszeres, depresszív személy.

3.3. A segítő beszélgetés

3.3.1. A non-direktív kommunikáció

A segítő beszélgetés egy eszköz és egy módszer a szociális munkában. Eszköz: a személyes érintkezés eszköze, ami megszabja a hangulatot, segít a légkör megteremtésében. Módszer: amivel a segítő folyamat struktúráját, irányát meg lehet szabni.

A segítő beszélgetés során a segítő a kliens által hozott dolgokat összerakja, átláthatóvá teszi. Megérthetőséget teremt, ugyanakkor nem tesz bele mást. Ennek ellenére a beszélgetést a segítő vezeti, ő kontrollálja. Hogy ezeket meg tudja valósítani, figyelembe kell vennie azokat az alapváltozókat is, amelyeket a szociális szakemberek ismernek és használnak: empátia, tolerancia, kongruencia. A fentieken kívül fontos, hogy ismerjük a segítő beszélgetés szakaszait, s ott alkalmazható eszközöket, technikai elemeket. De legalább ilyen fontos a megfelelő beszéd elsajátítása, figyelnünk kell arra, hogy ne hadarjunk, a hangerő megfelelő legyen, érthetően artikuláljunk, s használjuk a megfelelő hangszínt. Tudjuk kiemelni és elkülöníteni a lényeges elemeket a beszédben is.

Fontos, hogy a nonverbális kommunikáció (saját és kliens) elemeire is figyelni tudjunk, felismerve és használva azokat. Hisz a nem verbális közléseink, a mélyebb csatornáival kifejezi az érzelmeinket, mely kifejeződik a mimikánkon és a testbeszédünkön keresztül. Az esetek közel 93%-ban a testbeszédünk határozza meg mennyire sikerült megértetnünk magunkat a másikkal.

Az aktív hallgatás kezdete az odafordulás, nyitott testtartás, szemkontaktus felvétele és a nyugodt várakozás. Ezekkel a nonverbális jelzésekkel megerősíthető az, hogy ennek az időnek, ennek a beszélgetésnek célja a meghallgatás, megértés. Bólintással, vagy egyszerű szavakkal fejezzük ki az érdeklődést. *„Hallgatom." „Érdekel, amit mond." „Úgy látom ez nagyon fontos."*

Az értő figyelem lényege, hogy az érzések visszatükrözésével is kifejeződjön az, hogy megértettük, megfejtettük, mit jelent a másik üzenete. Alkalmazásának feltétele az, hogy valóban meg akarjuk hallgatni a tőlünk független másik ember megközelítését, képesek vagyunk elfogadni, felismerni, megnevezni az érzéseit és ezt visszatükrözni. A meghallgató saját gondolatai és érzései átmenetileg háttérbe kerülnek, ez részben a személyközpontú megközelítésből átvett technika. Ha nem pontos az érzés megnevezése, az nem hiba, mert lehetőséget ad a másiknak kiegészítésre, korrigálásra és a beszélgetés továbbvitelére. Hibás viszont, ha a együttérzés, beleérzés nélkül "csak a szavak" hangzanak el, az érzések visszatükrözése nélkül, a szavak mögötti beszéd, üzenek meg nem értése nélkül. Az értő figyelem tipikus hibái közül szükséges megemlíteni azt, amikor a meghallgatott még nem tart ott, hogy kimondjon, megfogalmazzon dolgokat, ám a segítő akár intuiciótól vezérelve előreszalad és kimondja, azt, amit a másik csak később akart említeni. Meghallgatói hiba lehet még a hallottak puszta ismétlése, vagy ennek ellentettje, az elemzés, majdhogy pszichoanalitikus értelmezés, ami a kompetenciahatár átlépése már. Előfordulhat, hogy a meghallgató gondolatai elkalandoznak, rövid időre kihagy a figyelme, ilyenkor sokkal természetesebb ezt szóvá tenni, kimondani, visszatekintést, ismétlést kérni.

A segítő beszélgetés technikái

- Hívószó: a beszélgetés indításánál alkalmazható szóértékű elemek, amelyek arra indítják a klienst, hogy elkezdjen beszélni. Arra való, hogy a klienst beszéltessük, és a segítő háttérben tudjon maradni. (pl.: *„Hallgatom."„Figyelek.")*A segítő beszélgetés megterhelő munka a segítőnek, feszülten kell figyelnie.
- Nyitott mondat: beszédre ösztönző mondatok, információszerzésre irányuló. Egy téma kifejtésére irányul. Olyan mondat, ami nem válaszolható meg egyetlen szóval, vagy rövid mondattal. (pl.: *„Beszélne erről részletesebben?"„Kifejtené ezt egy kicsit bővebben?"*)
- Szűkített nyitott mondat: amikor a segítő kijelöli a témát, amiről a klienst beszéltetni szeretné, de azon a témán belül csaponghat a kliens. (pl.: *„Beszélne egy kicsit részletesebben a családjáról?"* Stb.)
- Zárt kérdések – kerülendők, a közléssorompóban is megtalálhatóak. Ki, mit, mikor stb. Azért kell kerülni őket, mert a klienst megállítják a beszédben, megakasztják, és nagyon kevés információt hoznak.
- Késztetés – rövid szótöredékek, reagálások (pl.: „ühüm, aha, értem"). Szerepe: hogy szinten tartja a beszélgetést, biztosítja annak zökkenőmentességét, a klienst megerősíti abban, hogy figyelek rá. A szemkontaktust végig fenntartom.
- Parafrázis – aktuális beszélgetési szituáció, a beszélgetés lényeges elemeinek kiemelése. Nem pusztán a kliens által elmondottakat jelenti. Azért szükséges, hogy ezzel is jelezzük a kliensnek, hogy figyelünk rá, és értjük, amit mond. Másik fontos célja, hogy megerősítsük a legfontosabb gondolatokat és tényeket, ellenőrizzük, hogy jól értettük-e amit hallottunk. (pl: *„Ha jól értem mindkét gyermeke családot alapított távol a falujától, és nagyon ritkán látogatják meg, amit ön megért, de nagyon hiányoznak és szívesebben látná őket gyakrabban."*)
- Érzelem visszatükrözés – a kliens lelkiállapotának szavakba öntése, azért, hogy érezze, átérzem és értem a témával kapcsolatos érzéseit. Másik ok, amiért alkalmazni kell, hogy beszéltessem a klienst, illetve, hogy támogassam. Az érzelmek kerülnek a központba(pl:*„Úgy látom, dühíti ez a helyzet.")*
- Visszautalás – a régebben elhangzott beszélgetéstartalomra utalunk vissza. Abban az esetben használjuk, amikor a kliens csapong, egyik témából a másikban megy át. Utaljunk vissza a kibontásra váró témára. (*pl.: „Említette, hogy...., beszélne erről részletesebben?")*
- Összekapcsolás – Olyan kommunikációs eszköz, amelynek a segítségével a segítő kiemeli a lényeges gondolatokat, és összefüggést állít fel az előzőleg elmondott gondolatokkal. Többnyire az elhangzott parafrázisok összekapcsolásáról van szó.
- Összefoglalás – összegzés – Olyan kommunikációs eszköz, amelyet egy-egy nagyobb téma után alkalmazunk, a parafarzált elemeket megfelelő összefüggésbe kell állítani, a beszélgetés lezárásaként szolgálhat, azt közvetíti a kliens felé, hogy a beszélgetés egész végéig figyeltünk.

- Konfrontálás – Feltárjuk a torzulásokat, olyan helyzetbe hozzuk a klienst, hogy ezekkel szembe kelljen néznie, és arra késztetjük, hogy a szükséges konstruktív változásokat végrehajtsa.
    - A verbális és non verbális kommunikáció eltérésekor – *„Azt mondod nagyon bánt, ami történt, mégis folyamatosan mosolyogsz.”*
    - tartalmi konfrontáció – *„Azt mondtad az előbb, hogy, most pedig azt mondod, hogy....”*
    - gondolati elemek konfrontálása – *„Azt jól látom, hogy mi az, amit nem szeretnél csinálni, de úgy tűnik, hogy semmilyen pozitív javaslatot nem tudsz tenni. Mi az, amit igazán akarsz?”*

Gátlóan hatnak egy beszélgetésre a következők (T. Gordon, 1981, 25 pp.)

- Parancs, utasítás - ha ezt alkalmazza a segítő, jelzi nem fontos a kliens, s hogy nem tudhatja milyen döntés a jó, félelmet keltő negatív reakciót indít.
- Figyelmeztetés, fenyegetés - magában rejti a következmény előrevetítését, félelmeket keltő.
- Prédikáció, megleckéztetés - kellene ha,… kezdetű javaslatok. Hatalom megjelenítése, bénító következménye van, ellenállást szül, bűntudatot kelt, bizalom megrendüléséhez vezet.
- Tanácsok, javaslatok, megoldások ajánlása - csak abban az esetben jó, amikor olyan praktikus tanácsra van szükség, amely krízishelyzetben megoldást jelent. Sérti az önállóságot, függőséghez vezet, a segítő a saját fejével gondolkodik.
- Tanítás, kioktatás, logikai érvelés - tudatlanságot közvetít, kisebbségi érzést kelt, negatív érzelmeket gerjeszt.
- Bírálat, kritika, bíztatás - értéktelenséget közvetít, védekezésre, agresszióra, az érzelmek eltitkolására késztet.
- Dicséret, egyetértés, pozitív értékelés - a segítő tudja mi a helyes, ugyanazt jelenti, mint a szidás. Manipulatívnak hat, felsőbbrendűséget, függőséget jelez.
- Szidás, megbélyegzés, kritizálás - a dicsérethez hasonló eredményű lehet.
- Értelmezés, elemzés, megállapodás - azt közvetíti, hogy átlátnak rajta, lemeztelenítik. Dühöt, elutasítást vált ki, aszimmetrikus viszony.
- Bíztatás, rokonszerv - felszínen segítő viszony, tükrözi a meg nem értést, „ne érezz így”.
- Kérdezgetés, vallatás - blokkoló hatás, bizalom hiánya, irányítja a beszélgetést.
- Visszavonulás, gúny, figyelmeztetés - nem a kliens fontos, megszégyenítő.

Bár eddig külön-külön vettük a serkentő és gátló tényezőket, s úgy tűnhet, hogy csupán a serkentő elemeket kívánatos használni, de ez nem így van. A segítő beszélgetés során célszerű lehet esetenként a gátló tényezőket is használni. A krízisben lévő kliens esetén pl.: a parancs, utasítás kifejezetten hasznos lehet, hiszen a krízisben lévőt azonnali cselekvésre kell serkenteni.

3.4. A szociális munka etikája

3.4.1. A szociális munka alapvető értékei

Az értékek az emberek számára kívánatosak és azt megvalósításra érdemesnek tartják. Tehát az érték egy iránytű a mindennapi kapcsolatok során. Minden ember számára más és más lehet fontos, de az értékek igazodási pontot jelentenek, biztonságot nyújtanak, és motivációs bázisként jelenhetnek meg.
A falugondnok alapértékei Kemény Bertalan szerint (Kemény, 2002):

„A falugondnoki szolgálat a demokrácia iskolája (lehet). –

- Érték a segítségnyújtás személyessége, kiszámíthatósága és megbízhatósága.

- Érték a helyi tudás (hely- és emberismeret) megbecsülése, az iskolázottság helyett az emberség és rátermettség, az elfogadottság előtérbe helyezése a falugondnok személyének kiválasztásában.
- Érték, hogy a falugondnok munkája során nem lehet személyválogató, nem lehet részrehajló.
- Értékként jelenhet meg a falugondnok személyes példamutatásána keresztül a faluban az emberek közötti szolidaritás, egymásra figyelés, egymásért felelősséget vállaló magatartás.
- A rábízott információkkal nem él vissza, az egyének nehézségeit szakemberekkel beszéli meg, nem a többi falubélivel.

A fenti értékek egybeesnek a szociális munka etikai kódexében megfogalmazott legfontosabb alapértékekkel, és azokkal a véleményekkel, amelyeket a falugondnokok magukról állítanak a képzés során.

Például:
„Mindent rám lehet bízni, amire megkérnek, megcsinálom.” Ez a szociális szakma nyelvén azt jelenti, hogy a faluban, a közösségben megjelenő szükségleteket igyekszik kielégíteni, megbízható, szavatartó ember, aki felé bizalommal fordulnak az emberek. Valójában a „megbízások” sokszínűsége, és a falvak eltérő szükségletei idézik elő azt a helyzetet, hogy a falugondnokok tevékenységi területei a legtöbb esetben eltérőek, szolgáltatási palettájuk színes.

3.4.2. A Szociális Munka Etikai Kódexe

Az etika a görög ethosz, szokás, használat, életmód jelentésű szóból származik. Azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy valamely cselekvés morálisan helyes-e. Az érték ami a jó, illetve elvárható. Az etika ami a helyes és korrekt.

A falugondnok szakmai értékei
- Mindenkinek egyenlő hozzáférés
- Felelősség
- Szakértelem
- A szakmai kapcsolat méltóságra épül
- Szabad érzelemnyilvánítás és elfogadás
- Megítélésmentes közelítés
- Szabad választás biztosítása a döntésekben
- Titoktartás
- Segítés
- Változás elérése
- szabadság, esélyegyenlőség, szolidaritás, béke, család,
- tolerancia, elfogadás, előítélet-mentesség, bizalom, őszinteség, igazságosság, tisztelet,
- kapcsolatteremtő készség, nyitottság, kitartás, együttműködési készség, barátság, empátia,
- kommunikációs készség, fegyelmezettség, tudás, hűség, alkalmazkodás, céltudatosság,
- szociális biztonság, emberi méltóság, hitelesség, demokrácia, mindenki számára szabad hozzáférés a lehetőségekhez, szolgáltatásokhoz

A **Szociális Munka Etikai Kódexe** vezérli a szociális munka gyakorlatát, olyan értékgyűjtemény, ami meghatározza, hogy mi helyes és mi a követendő, irányadó a szakmában. A kódex a kliens és a szociális szakember kapcsolatát, együttműködését szabályozza, és mindezeken túlmutatva a szakma elvárásait is megfogalmazza. A kódexet a Szociális Szakmai Szövetség konferenciája 1995. június 26-án fogadta el.

A kódex 6 részből áll:

1. Az első rész az előszó, amelyben a kódex a szociális munka gyakorlását meghatározó főbb szakmai normákat tartalmazza, hangsúlyozza a kliens értékeinek és emberi méltóságának megőrzését, és kiteljesedését.
2. A második rész az alapelvek, amelyben a szociális munka legfontosabb értékei fogalmazódnak meg, úgymint; az emberi méltóság tiszteletben tartása, megítélésmentes közelítés, titoktartás, segítségnyújtás, a kliens érdekeinek képviselete.
3. A harmadik rész a kliens és a szociális munkás kapcsolatát jellemzi, miszerint a segítő kapcsolatban a kliens érdekeinek szem előtt tartása a legfontosabb, úgy, hogy az mások érdekeit ne sértse. A segítő kapcsolatnak bizalomra kell épülnie, ennek kialakítása elengedhetetlen. A szolgáltatásoknak mindenki számára hozzáférhetőnek kell lennie, és a segítő semmilyen juttatást nem fogadhat el a klienstől, és bizalmas információkat nem szivárogtathat ki.
4. Szabályozza a szociális munkás és a szakma kapcsolatát, és hangsúlyozza a szakember felelősségét a segítő kapcsolatért, a kötelességét, hogy kövesse nyomon a szakma fejlődését. Továbbá kiemeli, hogy ne vállaljon olyan feladatot, amelyben tevékenységét visszaélésre és emberellenes célokra használják fel.
5. Jellemzi a szociális munkás és a munkatársak kapcsolatát, amelyben az alapvető, érték az együttműködés és a másik véleményének, munkamódszerének, kompetenciájának tiszteletben tartása, illetve leszögezi, hogy minden szakember és annak intézménye a felelős azért, hogy feladatai ellátására alkalmas állapotban kerüljön közvetlen kliens közelébe.
6. A hatodik részben a szociális munkás munkahelyéhez és a társadalomhoz való viszonyát jellemzi, mely során a szociális szakembernek arra kell törekednie, hogy a kódexben megfogalmazott elvek és értékek érvényesüljenek. Amennyiben etikai sérelem éri őt, vagy kliensét, védelemért fordulhat az Etikai Kollégiumhoz.

3.4.3. A szociális munka dilemmái

Mit jelentenek a dilemmák?

- Választani lehet/kell valamilyen lehetőségek közül.
- Ugyanakkor ez a nehézsége is, mert a dilemma lényege pontosan az, hogy érveket, információkat hoz fel a meglévő lehetőségekkel, esélyekkel szemben is.
- Választani kell, de gyakran úgy, hogy nem elégségesek, vagy éppen ellentmondóak az információk.
- a döntések nem egyszerűek, ezért feszültségekkel járnak

Példák dilemmehelyzetekre:

- A kliens és a szociális munkás kapcsolata a bizalmon alapul, de nem lehet bizalmaskodó.
- A szociális munkában összeférhetetlen a szociális munkás és a kliens közötti rokoni, baráti, közvetlen munkatársi, szerelmi, üzleti (haszonszerzésen alapuló) kapcsolat
- A szociális munkás arra törekszik, hogy az általa nyújtott szolgáltatások - megkülönböztetés nélkül - mindenki számára elérhetőek legyenek
- A kliensek számára juttatott javakból a szociális munkás nem részesülhet.

A segítő kapcsolat dilemmái

1. **Beavatkozási dilemma**
   A kliens problémájának megoldása keretében szabad-e, joga van-e a szociális szakembernek beavatkoznia a kliens életébe?

Vannak gondolkodók, akik a szabadságot olyan alapvető jognak tekintik, melyet semmiféle meggondolásból nem lehet megsérteni. Miller szerint „*mindenki rendelkezik szabadsággal ahhoz, hogy saját életét tönkre tegye.*”

Dönthetek, arról, hogy beavatakozom, avagy sem

- Nem avatkozom be, mert megoldják maguk a problémát
- Beavatkozom, mert egy védelemre szoruló van a családban, ha közvetlen életveszélyről van szó, akkor jog és kötelesség az ő életét menteni
- Beavatkozom, mert szaktudásommal segíthetek a megoldásra jutásban és megpróbálom elfogadtatni magma
- Beavatkozom, ha a kliens maga kéri a segítséget
- Beavatkozom, ha az általam felajánlott szolgáltatást elfogadja,
- Beavatkozom, a szociális szakemberként törvényi felhatalmazásom van

Mit gondol a kliens a beavatkozásomról?

- Örül, hogy megoszthatja mással a problémáját
- Ellenáll, mert nem akarja „kiteregetni” a bajait mások előtt
- Felháborodik, és hivatkozik a jogaira
- Felmerül a kérdés: Biztos, hogy az én feladatom; biztos én tehetem azt, amit a kliens érdekében meg kell tenni? Kinek a kompetenciája?

2. **Értékelő dilemma**
   Erőforrások szűkössége esetén fellépő dilemma, kit, kiket lehet támogatni?

3. **Kontroll dilemma**
   A nyújtott szolgáltatás, a támogatás hasznosságának, jogosságának kontrollja, vagy az érdekképviselet során jelen lévő kontrollfunkció és az egyén autonómiájának tiszteletben tartásának az elve között fellépő feszültség.

4. **Elkötelezettségi, lojalitás dilemma**
   Kinek az érdekeit kell szem előtt tartania a szociális szakembernek ki a kliens?
   Családban, csoportban közösségben, a gyengébb, a kiszolgáltatottabbak mellé állni, a szakember részéről meghozott döntés kérdése.Képes leszek-e akár saját intézményemmel szemben, más szervezetekkel, szakemberekkel, akár konfliktusokat is felvállalva a kliens érdekei mellett kiállva haladni a kitűzött cél felé?

5. **Felelősség dilemma**
   A szociális szakember saját felelősségének vizsgálatakor felmerülő kérdés és arra a kérdésre a megnyugtató válasz megtalálása. A kliens életébe történt beavatkozás következtében fellépő újabb probléma, konfliktus és annak következményei, mennyiben a szociális szakember felelőssége?

3.5. A szociális munka speciális célcsoportjai

10. sz. ábra: Szociális ellátórendszer (Forrás: saját szerkesztés)

3.5.1. Fogyatékosok

1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról 4. § E törvény alkalmazásában **fogyatékos személy**: az a személy, aki tartósan vagy véglegesen olyan érzékszervi, kommunikációs, fizikai, értelmi, pszichoszociális károsodással - illetve ezek bármilyen halmozódásával - él, amely a környezeti, társadalmi és egyéb jelentős akadályokkal kölcsönhatásban a hatékony és másokkal egyenlő társadalmi részvételt korlátozza vagy gátolja;

Fogyatékosság típusai

- Értelmi fogyatékosság
- Pszichoszociális fogyatékosság
- Autizmus és autisztikus spektumzavar (Asperger-szindróma, az autizmus spektrumzavarok közé tartozó pszichiátriai kórkép)
- Beszédfogyatékosság (némaság, dadogás, afázia)
- Hallássérülés (siket, nagyothalló)
- Látássérülés (vakok,gyengénlátók, aliglátók)
- Mozgáskorlátozottság
- Súlyos-halmozott fogyatékosság

A fogyatékos személyt megillető jogok

- Környezet
- Kommunikáció

- Közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférés
- Közlekedés
- **Támogató szolgálat** (1993. III. tv. 57. § (1) h.), segédeszköz
  - A támogató szolgálat célja és feladata: A támogató szolgálat célja a fogyatékos személy önrendelkezésén alapuló önálló életvitelének megkönnyítése, elsődlegesen a lakáson kívüli közszolgáltatások elérésének segítésével, valamint önállóságának megőrzése mellett a lakáson belüli speciális segítségnyújtás biztosítása

Az esélyegyenlősítés célterületei

- Egészségügy
- Oktatás, képzés
- Foglalkoztatás
- Lakóhely, közösségbe való befogadás, önálló életvitel
- Kultúra, sport

A rehabilitáció

- A rehabilitáció során a megmaradt képességek kifejlesztődnek és olyan külső feltételek teremtődnek, ahol e képességeket lehet használni.
- A rehabilitáció folyamatában az ember egyre többre lesz képes.
- Károsodása és fogyatékossága ellenére egyre csökken helyzetének hátrányos volta.
- Közelít az ép emberek életviteléhez az életvitele.
- Egyre kevésbé lesz kiszolgáltatott, egyre inkább a maga urává válik.
- Önállóság legnagyobb mértékben történő kialakítása

Hogyan segítsünk a fogyatékos személynek?

- Ne tekintsük passzív lénynek, hanem a hozzáfordulás, a vele való törődés, jogainak érvényesülése, segítése során várjunk el tőle állapotához mért aktivitást.
- A helyzet feldolgozása egyfajta gyászfolyamat engedni kell a családot, hogy szembe tudjon nézni a helyzettel-átélje-túltegye rajta magát-és megoldást találjon.
- A sérült gyermek és ép gyermek közötti kapcsolat, szülőik részéről neveléssel kapcsolatos kérdések
- Anya –férj és ép gyermek közötti kapcsolati rendszer (másképp élik meg mindannyian)
- Testvér helyzete („vulnerable child sindrome”) sérült gyermek sérülékeny testvére
- Önfeladás
- Érzelmi konfliktusok
- Anyagi nehézségek, Zárt szubkultúra a társadalmon belül, izolált élet
- Spontán kirekesztődés, szűkös társadalmi környezet
- Információ és élményszerzés segítése
- A segítés során figyelembe kell venni a család intim szféráját
- Partneri viszony
- Szakemberek közötti szoros együttműködés megvalósulása
- Megfelelő információszolgáltatással a család és a „világ” felé /Sport, Civil szervezetek, Közösségek, integrált közösségek/
- Mobilitás segítése.

3.5.2. Idősek

Az időskorúak felosztása a WHO osztályozása szerint

- áthajlás kora 45-50-től 55-60 éves korig,
- idősödés kora 60-74 év,
- időskor 75-89 év,
- aggkor 90-99év,
- matuzsálemi kor 100 év felett.

A nyugdíjkorhatár kitolódásával újra kell fogalmaznunk, át kell értékelnünk az „időskor” kronológiáját.

Pszichoszociális változások időskorban

- a szeretet lény elvesztése halál, áthelyezés, válás, elidegenedés következtében kapcsolatok elveszítése a veszteségek miatt,
- veszteség miatti szerepvesztés,
- érzékelés károsodása miatt kialakuló szocializációs nehézségek,
- egészségi állapot, a kapcsolatok és az anyagi helyzet változásaihoz való alkalmazkodás szükséglete: társadalmi elszigeteltség, megváltozott szerepvállalás, megváltozott családi folyamatok, megváltozott szexuális szokások, bánkódás.

Az időskorban megjelenő veszteségek és veszélyek

- kétségbeesés,
- kiábrándultság,
- fölöslegesség érzése,
- beszűkülés, elmagányosodás,
- félelem a betegségtől, a haláltól.

Az öregedést sokszor traumaként éli meg az idős ember. Mind testileg, mind társadalmilag másságot, megváltozottságot tapasztal magán. Érzékelése és mozgásképessége átalakul, s olyan élettani és pszichés változások jelentkeznek, amelyek következtében csökken az alkalmazkodóképessége és bizonyos teljesítmények. Az idős ember csontjainak tömörsége, keménysége csökken, az íny sorvadni kezd, a fogak elvesztése felgyorsul. Az izomrostok csökkenésével egyre több ránc jelenik meg a testén, bore halványabb, fakóbb lesz. A látás és a hallás képessége csökken, a beszéd lassabbá válik. Megváltozik a test és a testséma, és az idős ehhez való viszonya is.

Pszichológiai veszteségek idős korban

- *Énintegritás*: A saját életpályának az elfogadását, az életút során átélt érzelmek és események feldolgozását, a tapasztalatoknak a rendszerezését (integrálását) és átadását jelenti.
- Ennek hiánya esetén megjelenik a haláltól való félelem
- A szülő-gyermek viszony aszimmetrikussá válik, azáltal, hogy a szülő függő-, kiszolgáltatott helyzetbe kerülhet a gyermekétől, az idős ember legnehezebb feladata ennek a függésnek az elfogadása, feldolgozása.
- Párkapcsolati szinten nő az egymásrautaltság, és egymás képességének kompenzálása.

A demencia

A demencia szellemi hanyatlást jelent, melynek hátterében többféle betegség bújhat meg, melyek mind emlékezetzavart okoznak, és emellett a gondolkodás, a személyiség, a viselkedés kóros megváltozását, és az önellátó képesség csökkenését, elvesztését is eredményezhetik.

1. Figyelemzavar: Nehezen koncentrál egy dologra, figyelme lényegtelen ingerre is könnyen elterelődik, és nem tudja folytatni a megkezdett mondatot, vagy mozdulatsort.
2. Idő-, és térbeli tájékozódás: Nem tudja, milyen nap van ma. A számára fontos találkozókról is elfelejtkezik. A térbeli tájékozódás károsodását jelzi, ha új helyre már nehezen tud egyedül eljutni. Az úton már csupán a sok külső inger hatására is elbizonytalanodhat, „összezavarodhat", ezért el is tévedhet, még a szellemi hanyatlás kezdeti stádiumában is.
3. Memóriazavar: A beteg elfelejti a megbeszélteket, ismételten rákérdez ugyanarra a dologra. Többször mondja el pl. ugyanazt a nem régen történt eseményt. Nem emlékszik, hová tett el valamit, pl. a szemüvegét, kulcsot, pénzt, és szinte állandóan keresgél.
4. Gondolkodás, tanult képességek: Beszéde akadozó, mert „nem jön a nyelvére" az a bizonyos szó (szótalálási nehézség). Ismerősök nevei „nem ugranak be, írása romlik: először csak betűket hagy ki, cserél fel. (Előrehaladottabb stádiumban már a saját nevét sem tudja jól leírni, pedig abban van a legnagyobb rutinja.)
   - Felhagy az olvasással. Legtöbbször azért, mert nem érti a szövegösszefüggést, vagy már nem ismeri fel a betűket. Legtöbbször azt mondja: „nem látom jól".
   - Számolás: pl. csekkjeinek rendezésekor, összegzésekor is megfigyelhető a számolási képesség, ill. a számok felismerésének megtartottsága, vagy zavara.
   - Személyisége, magatartása, hangulata is megváltozhat
   - passzív, érdektelen,
   - elbizonytalanodott, szorongó,
   - nyughatatlan, kapkodó,
   - indokolatlanul vidám, felelőtlen, kritikátlan,
   - elégedetlenkedő, gyanakvó, sértődékeny
   - veszekedős, vádaskodó lesz, akár meggyőződésévé válhat, hogy amit nem talál, azt ellopták tőle.

Szociális veszteségek időskorban
- A nyugdíjazás, társadalmi szerepvesztést jelent számára
- A foglalkozása keretében meglévő kapcsolatai, barátságai megszakadnak
- A felelősség megszűnik, amely a feleslegesség érzését keltheti benne
- Amennyiben az idős ember magára marad, az egyedüllét következtében kialakulhat a magány, mely lélektanilag betegítheti meg, depresszió, zavartság, kóros visszahúzódás vagy személyiség és elmezavarok formájában.

Miben segíthet a falugondnok az idősnek?
Ha az idős kivételes lehetőségként éli meg ezt az életszakaszt, és felül tud emelkedni a veszteségeken, megbékél önmagával és életútjával, és rendet teremt a tapasztalataiban és emlékeiben.
A falugondnok feladata lehet, hogy segítséget nyújt az idősnek, igyekszik kompenzálni a kiszolgáltatottságot azzal, hogy értékeli az ellátott élet-tapasztalatait, bölcsességét, tiszteli, becsüli, folyamatosan tudatosítja benne azt, hogy nem felesleges és nyűg a környezete számára. Pozitív visszajelzéseket ad az idős ember felé. Ismerteti az időssel a falu programjait, igyekszik bevonni a közösségi eseményekbe, elviszi arra őket. Ismeri a környékbeli intézményeket, ahová pl. nappali ellátásba résztvehet az idős és azokhoz eljuttatja az igénylőt.

3.5.3. Gyerekek

*Gyermek*nek (gyereknek) nevezzük a közeli hozzátartozók közül az egyenesági leszármazót. Kiskorú az, aki a tizennyolcadik életévét nem töltötte be. A kiskorú a házasságkötéssel nagykorúvá válik. (Ptk. 2:10 (1) bek.)

*Hátrányos helyzetű gyermek:*hátrányos helyzetű gyermek, tanuló: az, akit családi körülményei, szociális helyzete miatt a jegyző védelembe vett, illetve akinek rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre való jogosultságát a jegyző megállapította; e csoporton belül halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló, akinek a törvényes felügyeletét ellátó szülője - a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló törvényben szabályozott eljárásban tett önkéntes nyilatkozata szerint - óvodás gyermek esetén a gyermek három éves korában, tanuló esetében a tankötelezettség beállásának időpontjában legfeljebb az iskola nyolcadik évfolyamán folytatott tanulmányait fejezte be sikeresen; halmozottan hátrányos helyzetű az a gyermek, az a tanuló is, akit tartós nevelésbe vettek.

*Veszélyeztetés:*olyan - a gyermek vagy más személy által tanúsított - magatartás, mulasztás vagy körülmény következtében kialakult állapot, amely a gyermek testi, értelmi, érzelmi vagy erkölcsi fejlődését gátolja vagy akadályozza.

A *gyermekvédelem:A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.) szerint:*

"A gyermekek védelme a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítésére, veszélyeztetettségének megelőzésére és megszüntetésére, valamint a szülői vagy más hozzátartozói gondoskodásból kikerülő gyermek helyettesítő védelmének biztosítására irányuló tevékenység."

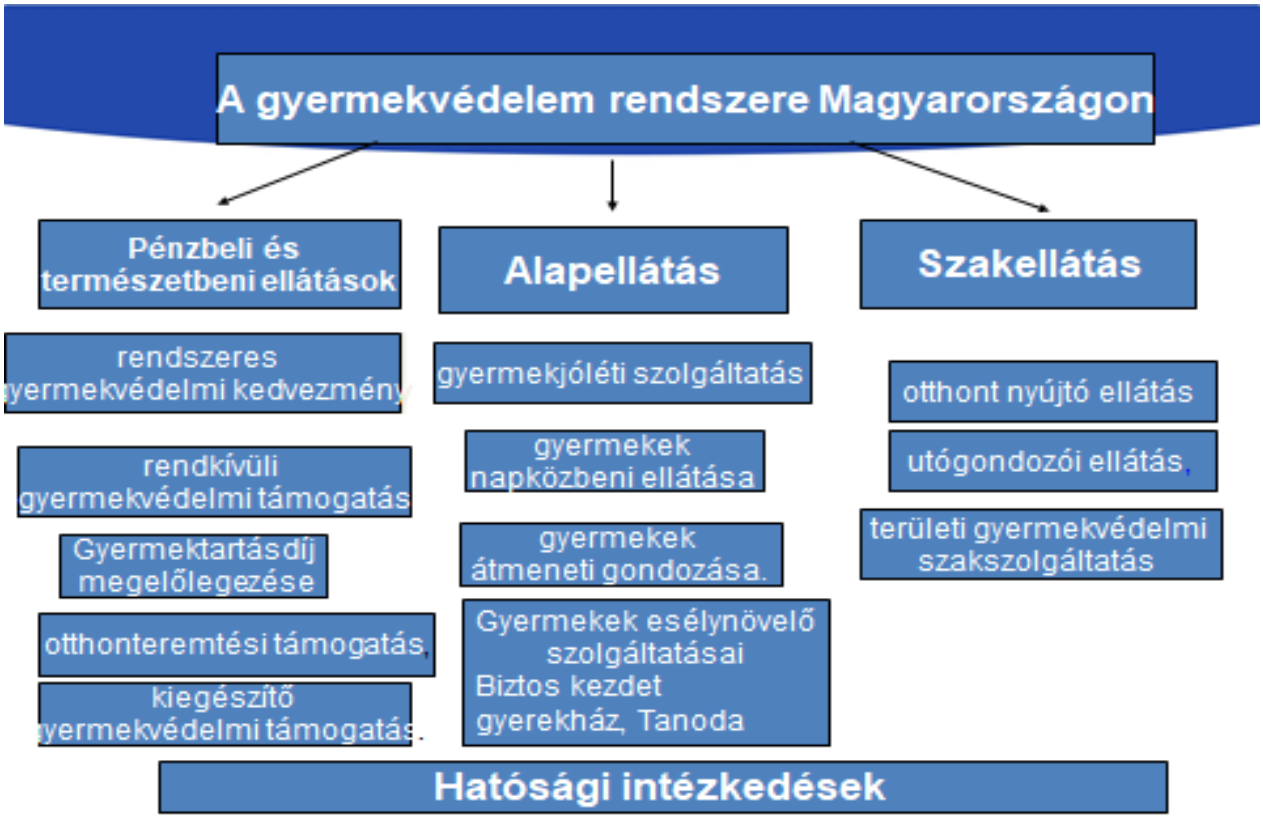

11. sz. ábra: Hazai gyermekvédelmi rendszer (Forrás: saját készítés)

Gyermekjóléti alapellátások rendszere

A gyermekjóléti szolgáltatások és ellátások rendszerét a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény szabályozza. A joganyag tartalmazza az ellátásokra vonatkozóan alapvető szabályokat, ellátási formákat, valamint a működtetésre vonatkozó kötelezettségeket. A jogszabály a gyermekek védelmének rendszerét négy fő kategóriába sorolja: pénzbeli és természetbeni ellátások, gyermekjóléti alapellátások, gyermekvédelmi szakellátások, hatósági intézkedések

A gyermekjóléti alapellátások részei: a gyermekjóléti szolgáltatás, a gyermekek napközbeni ellátásai, a gyermekek átmeneti gondozása és a gyermekek esélynövelő szolgáltatásai.

Gyermekek napközbeni ellátása

A Gyvt. 41. §-a értelmében a gyermekek napközbeni ellátásaként a gyermekek életkorának megfelelő nappali felügyeletét, gondozását, nevelését, foglalkoztatását és étkeztetését kell megszervezni azon gyermekek számára, akiknek szülei, törvényes képviselői munkavégzésük, munkaerő-piaci részvételt elősegítő programban, képzésben való részvételük, nappali rendszerű iskolai oktatásban, a nappali oktatás munkarendje szerint szervezett felnőttoktatásban, felsőoktatási intézményben nappali képzésben való részvételük, betegségük vagy egyéb ok miatt napközbeni ellátásukról nem tudnak gondoskodni. A fenntartóknak a bölcsődei felvétel során előnyben kell részesíteni azon gyermekeket, akiknek szülője igazolja, hogy munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll, rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosult, három vagy több gyermeket nevelő családban él, egyedülálló szülő neveli vagy védelembe vett gyermek. A napközbeni ellátás keretében biztosított szolgáltatások időtartama lehetőleg a szülő, törvényes képviselő munkarendjéhez igazodik.

A gyermekek napközbeni ellátásának formái a gyermekek életkorának megfelelően:

a) bölcsődei ellátás (bölcsőde, mini bölcsőde, családi bölcsőde, munkahelyi bölcsőde);
b) napközbeni gyermekfelügyelet;
c) alternatív napközbeni ellátás.

a) Bölcsődei ellátás (3 év alatti gyermekek ellátása)

A Gyvt. 42. §-a alapján a bölcsődei ellátás keretében a három éven aluli gyermekek napközbeni ellátását kell biztosítani. Minden 3 éven aluli gyermek ellátását biztosító ellátási forma bölcsődei ellátásnak minősül. 2017. január 1-jétől 2 intézményi (bölcsőde, mini bölcsőde) és 2 szolgáltatási (családi bölcsőde, munkahelyi bölcsőde) formában biztosított a gyermekek napközbeni ellátása. Bölcsődei ellátásban a gyermekek 20 hetes kortól 3 éves korukig részesülhetnek, kivéve, ha a gyermek a harmadik életévét betöltötte, de testi vagy értelmi fejlettségi szintje alapján még nem érett az óvodai nevelésre, óvodai jelentkezését az orvos nem javasolja – ebben az esetben a gyermek negyedik életévének betöltését követő augusztus 31-ig gondozható, nevelhető-, valamint ha a gyermek sajátos nevelési igényű, illetve korai fejlesztésre, gondozásra jogosult – ebben az esetben a hatodik életévének betöltését követő augusztus 31-ig részesülhet bölcsődei ellátásban. A bölcsőde az alapellátáson túl – szolgáltatásként - speciális tanácsadással, időszakos gyermekfelügyelettel, gyermekhotel működtetésével, vagy más gyermeknevelést segítő szolgáltatásokkal segítheti a családokat.

A bölcsődei nevelés-gondozás célja a családban nevelkedő kisgyermek számára a családi nevelést segítve, napközbeni ellátás keretében a gyermek fizikai- és érzelmi biztonságának és jóllétének megteremtésével, feltétel nélküli szeretettel és elfogadással, a gyermek nemzetiségi/etnikai hovatartozásának tiszteletben tartásával, identitásának erősítésével kompetenciájának figyelembevételével, tapasztalatszerzési lehetőség biztosításával, viselkedési minták nyújtásával elősegíteni a harmonikus fejlődést.

Bölcsőde

A bölcsődei ellátások új rendszerében a bölcsőde jelenti a hagyományos bölcsőde intézményét, amely a bölcsődei nevelés-gondozás országos alapprogramja szerint nyújt napközbeni ellátást. A bölcsőde intézményes komplex szolgáltatás - a bölcsődei szabvány, a szakképzett szakszemélyzet és a tárgyi feltételek tekintetében. Egy bölcsődei csoport működtetéséhez 2 fő kisgyermeknevelő és egy bölcsődei egységben - 1 vagy 2 csoport - 1 fő bölcsődei dajka alkalmazása szükséges. Egy bölcsődei csoportban legfeljebb 12 gyermek nevelhető, gondozható, kivéve, ha a bölcsődei csoportban valamennyi gyermek betöltötte a második életévét - ez esetben 14 gyermek -, valamint ha a bölcsődei csoportban sajátos nevelési igényű, illetve korai fejlesztésre, gondozásra jogosult gyermeket is ellátnak. Sajátos nevelési igényű gyermek bölcsődei ellátás keretében való nevelése, gondozása történhet a nem sajátos nevelési igényű gyermekekkel közös csoportban, vagy speciális bölcsődei csoportban. A bölcsődék, mini bölcsődék eddigi normatív

finanszírozását felváltotta a feladatalapú finanszírozás, melynek keretében az intézmények számára a központi költségvetés valamennyi intézmény esetében bértámogatást (a jogszabályban előírt kötelező létszámra átlagbér alapú támogatást) és üzemeltetési támogatást biztosít (az adott település adóerő-képességének figyelembe vételével), mely hozzásegíti az önkormányzatokat az eredményes és hosszútávon működőképes feladatellátáshoz.

Mini bölcsőde

A mini bölcsőde olyan bölcsődei ellátást nyújtó intézmény, mely a bölcsőde intézményéhez képest kisebb létszámú csoportban, egyszerűbb személyi, tárgyi és működtetési feltételek mellett nyújt szakszerű gondozást és nevelést. Az új intézménytípus bevezetésével lehetőség nyílik arra, hogy amennyiben a településen legfeljebb 7 kisgyermek – ha valamennyi gyermek betöltötte a második életévét, akkor 8 fő – ellátására jelentkezik igény, abban az esetben egy, a bölcsődétől egyszerűbb létesítési és működtetési formát hozzon létre a települési önkormányzat. Ha a bölcsődei csoportban sajátos nevelési igény, illetve korai fejlesztésre, gondozásra jogosult gyermeket is ellátnak – ebben az esetben legfeljebb 5, illetve 3 fő kisgyermek nevelhető, gondozható a sajátos nevelési igényű gyermekek létszámától függően.
A mini bölcsődében csoportonként szükséges 1 fő kisgyermeknevelő és 1 fő bölcsődei dajka alkalmazása.
A mini bölcsőde szervezetileg működhet óvoda mellett is.
A mini bölcsőde működtetéséhez a bölcsődéhez hasonlóan a központi költségvetés feladatalapú finanszírozás biztosít.

Munkahelyi bölcsőde

A munkahelyi bölcsőde olyan bölcsődei ellátást nyújtó szolgáltatás, melyet a foglalkozató tart fenn elsősorban a nála keresőtevékenységet folytató személyek gyermekei részére. Munkahelyi bölcsődét a foglalkoztatón kívül a foglalkoztatóval kötött megállapodás alapján más fenntartó is fenntarthat (a foglalkoztatónál keresőtevékenységet folytató személyek gyermekei bölcsődei ellátásának biztosítására). A szolgáltatás jellegű – nem intézményi keretek között – munkahelyi bölcsőde elsősorban a munkavégzés helyéül szolgáló épületben, a foglalkoztató tulajdonában álló ingatlanban, vagy a foglalkoztató által e célra bérelt ingatlanban működhet. Az ellátható gyermekek száma egy munkahelyi bölcsődei csoportban legfeljebb 7 fő lehet (ha minden gyermek betöltötte a második évét 8 fő). Az ellátás biztosításához 1 fő szolgáltatást nyújtó személy vagy kisgyermeknevelő szükséges – a fenntartó döntése alapján –, amennyiben pedig ötnél több gyermek ellátása történik, szükséges plusz 1 fő segítő személy alkalmazása is, azonban az alkalmazás feltételeiben a fenntartó maga dönthet (teljes munkaidős, részmunkaidős, szociális gondozói díjban részesülő személy). A segítő személy munkaidejét a gyermekek napirendjéhez igazítottan kell meghatározni. A munkahelyi bölcsődében több csoport is létrehozható.
A munkahelyi bölcsőde működtetéséhez a központi költségvetés biztosít forrást, melynek összege 2018-ban a költségvetési szervek esetén 360 000 Ft/fő/év, illetve egyéb fenntartók esetén ennek az összegnek az 50 %-a, azaz 180 000 Ft/fő/év.

Családi bölcsőde

A családi bölcsődében is 20 hetes korától 3 éves koráig nevelhető, gondozható a kisgyermek. A családi bölcsőde a szolgáltatásjellegéből adódóan az intézményi ellátásoktól sokkal egyszerűbben, gyorsabban kialakítható - akár a szolgáltatást nyújtó saját otthonában, vagy más e célra kialakított helyiségben. Családi bölcsődében legfeljebb 5 gyermek nevelhető, gondozható, kivéve, ha a bölcsődei szolgáltatást nyújtó személy mellett segítő személyt is alkalmaznak – ebben az esetben a meghatározott létszámon felül még 2 gyermek ellátása biztosítható.
A családi bölcsődében kettő munkakör létesíthető, a szolgáltatást nyújtó személy egy 100 órás tanfolyam (a bölcsődei szolgáltatást nyújtó személyek képesítési előírásait meghatározó miniszteri rendeletben előírt tanfolyam) keretében szerezheti meg a szolgáltatás nyújtására jogosító tanúsítványt, vagy a kisgyermeknevelő munkakör, melynek képesítési előírásait az NM rendelet tartalmazza.
A családi bölcsőde működtetéséhez a központi költségvetés biztosít forrást, melynek összege 2018-ban 360 000 Ft/fő/év. Amennyiben a családi bölcsődei ellátásról társulás gondoskodik, úgy az ellátottak után a fajlagos összeg 130%-a igényelhető.

b) Napközbeni gyermekfelügyelet

A napközbeni gyermekfelügyelet a gyermekek napközbeni ellátásának olyan szolgáltatási formája, melyben a szolgáltatást nyújtó személy a gyermekek életkorának megfelelően ellátást biztosít a bölcsődei ellátásban, óvodai nevelésben nem részesülő, illetve az óvodai nevelés alól felmentett gyermekeknek, a magántanuló számára, illetve az iskolai oktatásban részesülő tanuló számára a kötelező tanórai és egyéb foglalkozáson való részvételének idején kívül, valamint a tanítási szünetekben.

Napközbeni gyermekfelügyelet keretében a gyermek 20 hetes korától annak a tanévnek a végéig gondozható, amelyben a 14. életévét betölti, kivétel ez alól a sajátos nevelési igényű, illetve korai fejlesztésre és gondozásra jogosult gyermek, mert ő annak a tanévnek a végéig részesülhet ellátásban, amelyben a 16. életévét betölti.
A napközbeni gyermekfelügyelet megszervezhető a szolgáltatást nyújtó saját otthonában, más, e célra kialakított helyiségben, vagy a szülő, törvényes képviselő otthonában (az NM rendelet 44/C. §-ában felsorolt esetekben).
Napközbeni gyermekfelügyelet keretében a saját, napközbeni ellátást máshol igénybe nem vevő gyermeket is beleértve legfeljebb 7 gyermek napközbeni ellátása biztosítható. Kivételt képez, ha a napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatásban sajátos nevelési igényű, illetve korai fejlesztésre, gondozásra jogosult gyermek ellátását is biztosítja a szolgáltatást nyújtó. Egy sajátos nevelési igényű, illetve korai fejlesztésre és gondozásra jogosult gyermek ellátása esetén a maximális gyermeklétszám 5 fő, kettő vagy három sajátos nevelési igényű, illetve korai fejlesztésre, gondozásra jogosult gyermek ellátása esetén legfeljebb 3 fő gyermek napközbeni ellátása biztosítható.
Napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatást az a nagykorú, büntetlen előéletű személy biztosíthat, aki a napközbeni gyermekfelügyelet szolgáltatást nyújtó személyek képesítési előírásait meghatározó miniszteri rendeletben előírt tanfolyamon eredményesen részt vett.
A napközbeni gyermekfelügyelet működtetéséhez a központi költségvetés nem biztosít forrást.

c) Alternatív napközbeni ellátás

Alternatív napközbeni ellátásnak minősül a játszótéri program, játszóház, klubfoglalkozás keretében nyújtott szabadidős és prevenciós szolgáltatás, mely a gyermek szocializációját támogatja, illetve erősíti a szülő-gyermek kapcsolatot, valamint a csellengő, vagy veszélyeztetett iskoláskorú gyermekek számára biztosít nappali felügyeletet, sport-, illetve egyéb foglalkozást, étkeztetést. Az alternatív napközbeni ellátások a helyi igényekhez igazodóan, gyermekjóléti, gyermekvédelmi tevékenységhez kapcsolódóan megszervezett, önálló szakmai programban rögzített tevékenységek, melynek során kiemelt figyelmet kell tulajdonítani a prevenciónak, a szocializációnak, a korai, egyéni és csoportos fejlesztéseknek. A tevékenységek időpontja és rendszeressége is a helyi szükségleteknek és igényeknek megfelelően alakítható. Ez az ellátási forma különösen azokban az időszakokban indokolt, amikor az iskolai napközi nem működik, illetve azon túl igény jelentkezik a gyermekek felügyeletére és foglalkoztatására, továbbá amikor nincs tanítás az iskolában. Az alternatív napközbeni ellátás működtetéséhez a központi költségvetés nem biztosít forrást.

1) Gyermekjóléti szolgáltatás

A gyermekek és családok kiemelt támogatása érdekében a 2016. évtől átstrukturálódott az eddigi alapszolgáltatási rendszer és integrált szervezeti egységek gondoskodnak a családsegítés és gyermekjóléti szolgáltatások együttes biztosításáról. Két új intézményi forma jött létre: a család- és gyermekjóléti szolgálat, valamint a család- és gyermekjóléti központ.

Család- és gyermekjóléti szolgálat

A család- és gyermekjóléti szolgálatot minden települési önkormányzatnak kötelezően biztosítania kell a szociális, mentálhigiénés problémákkal küzdő vagy egyéb krízishelyzet megoldásához segítséget igénylő gyermekek, egyének, családok számára.
A család- és gyermekjóléti szolgálat a családsegítés keretében biztosítja a szociális, életvezetési és mentálhigiénés tanácsadást; a pénzbeli és természetbeni ellátásokhoz, valamint a szociális szolgáltatásokhoz való hozzájutás megszervezését; szociális segítő munkát; közösségfejlesztő, egyéni,

csoportos preventív programokat és szolgáltatásokat, a kríziskezelést, valamint a nehéz helyzetben élő családokat segítő szolgáltatásokat.
A család- és gyermekjóléti szolgálat által nyújtott gyermekjóléti szolgáltatás a gyermek érdekeit védő speciális szolgáltatás, amely a szociális munka módszereinek és eszközeinek felhasználásával szolgálja a gyermek testi és lelki egészségének, családban történő nevelkedésének elősegítését, a gyermek veszélyeztetettségének megelőzését, a kialakult veszélyeztetettség megszüntetését, illetve a családjából kiemelt gyermek visszahelyezését.
A család- és gyermekjóléti szolgálat helyi szinten a gyermek veszélyeztetettségét, illetve a család, személy krízishelyzetét észlelő- és jelzőrendszert működtet, melyet járási szinten a család- és gyermekjóléti központ által biztosított folyamatos szakmai háttér egészít ki.

Család- és gyermekjóléti központ
A család- és gyermekjóléti központ fenntartója a járásszékhely önkormányzat, amely a járásszékhely településen működik. A család- és gyermekjóléti központ egyrészt a gyermekvédelmi gondoskodás keretébe tartozó hatósági intézkedésekhez kapcsolódó tevékenységeket lát el, másrészről speciális szolgáltatásokat nyújt (készenléti ügyelet, kapcsolattartási ügyelet, iskolai szociális munka, utcai, lakótelepi szociális munka, kórházi szociális munka), valamint speciális szakembereket biztosít (pl.: jogász, pszichológus, fejlesztő pedagógus, stb.), továbbá a járás család- és gyermekjóléti szolgálatainak szakmai munkáját támogatja.
Az észlelő- és jelzőrendszer fontos részét képezi a család- és gyermekjóléti központok által nyújtott készenléti szolgálat, amely egy állandóan hívható telefonszámon érhető el, és melynek célja a család- és gyermekjóléti központ nyitvatartási idején kívül felmerülő krízishelyzetekben történő tájékoztatás, tanácsadás és segítségnyújtás biztosítása.

Gyermekek átmeneti gondozása
A gyermekek átmeneti gondozása helyettes szülői ellátás, gyermekek átmeneti otthona vagy családok átmeneti otthona formájában működik.

Helyettes szülő
A helyettes szülő a gyermeknek az ő vagy szülője kérelmére, illetve beleegyezésével teljes körű ellátást biztosít saját háztartásában, határozott időtartamra. A helyettes szülővel a települési önkormányzat alapellátást biztosító intézménye, mint működtető vagy a gyermekvédelmi szakellátás intézményei kötnek megállapodást ennek a feladatnak az ellátására.

Gyermekek átmeneti otthona
A gyermekek átmeneti otthonának működtetése minden húszezer főnél több lakost számláló települési önkormányzat kötelező feladata. Gyermekek átmeneti otthonába olyan gyermek kerülhet elhelyezésre, aki átmenetileg ellátás és felügyelet nélkül maradt, valamint akinek ellátása a család életvezetési nehézségei miatt veszélyeztetett. Az otthonban a szülő kérelmére, illetve beleegyezésével a tizenkettedik életévét betöltött gyermek helyezhető el legfeljebb tizenkét hónapra, ami hat hónappal, szükség esetén a tanítási idő végéig meghosszabbítható. A teljes körű ellátást nyújtó intézményben legalább 12 legfeljebb 40 gyermek együttes gondozása látható el.

Családok átmeneti otthona
A családok átmeneti otthonának működtetése minden harmincezer főnél több lakost számláló települési önkormányzat kötelező feladata. Családok átmeneti otthonába az otthontalanná vált szülő kérelmére az egész család, egyes családtagok és gyermekeik, valamint a válsághelyzetbe került várandós anya és születendő gyermeke kerülhet elhelyezésre legfeljebb tizenkét hónapig, ami hat hónappal, szükség esetén a tanítási idő végéig meghosszabbítható. A szükség szerinti ellátást biztosító intézményben legalább 12 legfeljebb 40 fő együttes elhelyezésére van lehetőség.
A biztonságos lakhatáson túl, az intézmény munkatársai többek között a gyermekeknek nyújtott fejlesztő programokkal, iskolán kívüli felzárkózást elősegítő és közösségi programokkal segítenek. A szülőknek életvezetési, munkaerőpiaci, jogi, illetve pszichológiai tanácsadást biztosítanak. Mindez azt szolgálja, hogy a család megerősödjön, és a lelki sérülések negatív hatásai csökkenjenek.

A családok átmeneti otthona külső férőhelyeken biztosíthatja azoknak a családoknak az ellátását, amelyek önálló lakhatásra minimális támogatással képesek. A külső férőhelyen a családok összesen 3 évig tartózkodhatnak, beleszámítva a családok átmeneti otthonában eltöltött időt is.

A gyermekvédelmi jelzőrendszer

A gyermekvédelmi jelzőrendszer a család- és gyermekjóléti szolgálatok által működtetett együttműködési rendszer jogszabályban megnevezett jelzőrendszer tagok és a szolgálat között. . Célja, a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a gyermekek veszélyeztetettségének megelőzése és megszüntetése. A gyermekvédelmi jelzőrendszer működtetése állami és önkormányzati feladat.

Észlelő- és jelzőrendszer tagjai a gyermekvédelmi törvény alapján:

- egészségügyi szolgáltatók, nyújtók, így különösen a védőnői szolgálat, a háziorvos, a házi gyermekorvos,
- személyes gondoskodást nyújtók (köztük a tanya-, és falugondnoki szolgálat)
- köznevelési intézmények és a szakképző intézmények
- rendőrség
- ügyészség
- bíróság
- pártfogó felügyelői szolgálat
- áldozatsegítést a kárenyhítés feladatait ellátó szervezetek
- menekülteket befogadó állomás, a menekültek átmeneti szállása,
- egyesületek, alapítványok, egyházi jogi személyek
- a foglalkoztatás-felügyeleti hatóság,
- javítóintézet
- gyermekjogi képviselő
- fővárosi, megyei kormányhivatal
- állam fenntartói feladatainak ellátására a Kormány rendeletében kijelölt szerv, települési önkormányzat jegyzője
- büntetés-végrehajtási intézet
- büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők.

Iyen jelzéssel és kezdeményezéssel bármely állampolgár és a gyermekek érdekeit képviselő társadalmi szervezet is élhet.

Észlelő- és jelzőrendszeri tagok feladatai

A gyermekvédelemhez kívülről kapcsolódó egyes szervek számára a Gyvt. 17.§-a jelzési, együttműködési kötelezettséget állapít meg.

Feladataik és felelősségük

- kötelesek jelzéssel élni a gyermek veszélyeztetettségével kapcsolatban a gyermekjóléti szolgáltatónál,
- kötelesek hatósági eljárást kezdeményezni a gyermek súlyos elhanyagolása, bántalmazása, más súlyos veszélyeztető ok fennállása, vagy a gyermek önmaga által előidézett súlyos veszélyeztető magatartása esetén a gyámhivatalok vagy a rendőrség megkeresésével,
- felkérésre részt venni az esetmegbeszélésen, esetkonferencián, konzultáción, szaktudásával támogatva az eset megoldását,
- kötelesek részt venni a szakmaközi megbeszéléseken, a Gyvt. 17§ (3) bekezdése szerint „*Az (1) és (2) bekezdésben meghatározott személyek, szolgáltatók, intézmények és hatóságok a gyermek családban történő nevelkedésének elősegítése, a veszélyeztetettség megelőzése és megszüntetése érdekében kötelesek egymással együttműködni és egymást kölcsönösen tájékoztatni.”*
- felkérésre kötelesek írásos éves beszámolót készíteni az éves szakmai tanácskozásra

- A jelzőrendszeri tagok az észlelt krízishelyzetet -a CSGYJK nyitvatartási idején túl-a CSGYJK készenléti szolgálatának telefonszámán jelezhetik.

A jelzés megtétele kapcsán nincs mérlegelési jogköre a veszélyeztetés, bántalmazás súlyosságát tekintve a jelzőrendszer tagjainak, a gyanú esetén is kötelesek jelzést tenni.

A Szoctv. alapján működő jelzőrendszer célja a felnőtt személyek és a családok veszélyezetettségét krízishelyzetét észlelő és jelzőrendszer működik.
Tagjai a Szoctv szerint:

- jegyző,
- a járási hivatal, továbbá
- a szociális, egészségügyi szolgáltató, intézmény, valamint
- a pártfogói felügyelői és a jogi segítségnyújtói szolgálat j
- egyesületek, az alapítványok, a vallási közösségek és a magánszemélyek-

Ezen szervezeteknek szintén a család- és gyermekjóléti szolgáltató felé kell jelzést tenni, annak érdekében a családsegítő az általa nyújtott és további bevont szolgáltatásokkal a szociális vagy mentálhigiénés problémát, illetve egyéb krízishelyzethez vezető okokat megelőzze, a krízis helyzetet megszüntesse az egyének életvezetési képességének megőrzése céljából.

3.5.4. Szenvedélybetegek

A szenvedélybetegség fogalma
Hétköznapi szóhasználatban a **függőség** szót a ragaszkodás, hozzászokás, szükséglet értelemben használjuk.A szenvedélybetegség – másként **addikció** vagy kóros szenvedély – hátrányos helyzetbe hozhatja az érintett személyt és környezetét is, mivel kényszeres viselkedési mintákból áll, melyekben a viselkedés irányítása, abbahagyása sikertelen. Pszichológiai értelemben véve a kóros szenvedély azt jelenti, hogy egy a hétköznapokban elterjedt és normálisnak vagy csak enyhén deviánsnak látszó viselkedésmód mintegy elszabadul, dominánssá válik.

A szenvedélybetegségek típusai

Kémiai szerek által kiváltott:
- Alkoholizmus
- Nikotinfüggőség
- Egyéb pszichoaktív szerek által kiváltott függőség

Viselkedési addikciók:
- kényszerbetegségek (például kleptománia, kényszeres vásárlás)
- evési zavarok (anorexia, bulimia)
- szex - és szerelmi függőségek
- társ- és kapcsolati függőség
- munkaszenvedély (munkalkoholizmus)
- játékszenvedély
- számítógép/internet/televízió-függőség
- testedzés-függőség

A droghasználat kialakulásának okai

Prediktív tényezők:

- drogok sajátosságai,
- drogfogyasztó jellemzői,
- családi háttér,
- kortárs hatás,
- társadalmi környezet.

Protektív tényezők:

- Cél: Önértékelés és az „én-hatékonyság” (Rutter).

Ennek kialakulását segítő tényezők:

- biztonságos és támogató személyes kapcsolatrendszer
- feladat teljesítés,
- a személyes életbeli fordulópontok pozitív felhasználása,
- a lehetőségekhez való hozzáférés.

A drogok típusai hatásuk szerint

- Kannabisz származékok
- Ópiátok
- Lassítók/depresszánsok
- Gyorsítók/stimulánsok
- Hallucinogének
- Inhalánsok – szipuzás: szerves oldószerek
- Új pszichoaktív szerek (Illegális drog legális „helyettesítőjeként” jelentek meg a drogpiacon, azonban összetételükben más, sokszor ismeretlen anyagokat tartalmaznak, könnyen hozzáférhetők, alacsony az áruk:herbál, biofű, szintifű)

12. sz. ábra: Addiktológiai ellátások rendszere*(Forrás:Dr. Felvinczi Katalin - Nemzeti Drogmegelőzési Intézet - https://slideplayer.hu/slide/11385141/)*

3.6.A falugondnok szerepe a krízisellátásban

3.6.1. A krízis fogalma

Az egyén vagy a család, bármely pillanatban kerülhet olyan helyzetbe, ahol
- Belső egyensúlyuk megbomlik,
- Feszültségek keletkeznek,
- Nem rendelkeznek megfelelő problémamegoldó módokkal,
- Nincs megfelelő szociális hálózat,
- Feszültségek keletkeznek, ami szorongáshoz vezethet.

A krízisek csoportosítása (Erikson):
1. .Fejlődési krízisek: Átmeneti jellegűek, a fejlődéssel törvényszerűen megjelennek – serdülőkor.
2. Akcidentális, eseti krízisek: Váratlanok, véletlenszerűek, sajátos életeseményhez köthetők.

A kríziállapot jellemzői

- Figyelem-beszűkülés – a problémára
- Ambivalencia
- Érzékeny, sérülékeny
- Tevékenysége alacsony színvonalú
- Az embereket aszerint szelektálja, hogy segít-e neki, vagy nem
- Eltávolodik a realitásoktól
- Nincs jövőképe
- Hiábavalóság érzése
- Kiváltó hatás – fontos, hogy a személy, hogyan definiálja a problémát
- Megrettenés, nyugtalanság – bénultság
- Alkalmazkodás – reménytelenség, panaszok, ambivalencia, megrekedés. Kilábalást segíti: kreativitás, helyettesítő cselekvés

A krízisintervenció célja
- Egyensúly helyreállítása – néhány hónap, sikeres megoldás
- Megóvni a krízisben lévő személyt attól, hogy súlyosabb állapotba kerüljön
- Kivezetni a klienst a krízisből
- A krízisállapotot visszafordítható helyzetnek tekinti

A krízisintervenció alapelvei
- Feszültségcsökkentés – katasztrófa elhárítás
- Közvetlen beavatkozás, azonnali cselekvés
- Rövidtávú cselekvés
- Akcióirányultság – a bénult klienst mozgásba kell hozni
- A remény fenntartása
- A kliens támogatása, majd ha megerősödik- ezt csökkentjük és a szociális hálózatot erősítjük
- Problémára fókuszálunk, és az érzelmekkel csak annyit foglalkozunk, amennyi szükséges
- Feladatot adunk a kliensnek, amit meg is tud valósítani

3.6.2. A kapcsolati erőszak típusai

A kapcsolati erőszak említése kapcsán általában a fizikai és a szexuális erőszakra gondolnak az emberek. Fontos tudni, hogy sokkal több megjelenési formát kell megemlítenünk. Ide tartozik a fizikai-, szexuális- , érzelmi-, lelki- erőszak, a bántalmazott szabad mozgásának korlátozása, a másik fél zsarolása, gazdasági függésen való tartása, becsmérlése.

Szóbeli erőszak
A szóbeli bántalmazásnak nagyon sok formája lehet. Ide tartozik a kiabálás a különféle fenyegetés, zsarolás öngyilkossággal, folyamatosan sértegetés, becsmérli a másikat, nevetségessé teszi vagy gúnyolja, vagy folyamatosan olyan dolgokat hoz fel, ami a másik félnek fájdalmat okoz (pl.: kritizálja a másik ember szüleit, gyermekét azokat az embereket, akiket a másik szeret).

Megfélemlítés
Megfélemlítéskor a bántalmazó tör-zúz rongál, veréssel, akár megöléssel fenyegetőzik, úgy viselkedik a bántalmazott előtt, mellyel tudatosan félelmet kelt.

Lelki erőszak
Letagad lényeges dolgokat, elzárkózik a másiktól,kizárja őt gondolataiból, érzéseiből, ugyanakkor ellenőrzés alatt tartja, végletesen féltékenykedik, önbizalmát módszeresen lerombolja.

Elszigetelés (szeparáció)
Akkor beszélünk elszigetelésről, amikor valakit a másik (bántalmazó) félállandó ellenőrzés alatt tart, mindenhova elkíséri, megszabja számára, hogy hova mehet el, kikkel találkozhat. Súlyosabb esetben nem engedi el őt otthonról, nem barátkozhat, nem tarthat kapcsolatot munkatársaival, barátaival, sokszor még a szüleivel sem. A bántalmazó nem engedi, hogy munkát vállaljon, elzárja előle telefont, uralja a mind az online, mind pedig az offline kapcsolatrendszerét.

Fizikai/Testi erőszak
Ide értünk minden olyan formát, amivel a bántalmazó a másik felelet fizikailag bántalmazza, számára fájdalmat okoz, fegyverrel, vagy más eszközzel fenyegeti.

Szexuális erőszak
Akarata ellenére senkit sem lehet szexuális együttlétre kényszeríteni, illetve olyan szexuális cselekedetre rávenni, amelyet ő nem akar. Amennyiben ez megtörténik, akkor szexuális erőszakról beszélünk. Szexuális erőszaknak minősül továbbá, ha valakit szexuális tevékenység alatt megaláznak, számára fájdalmat okoznak.

Az ember legalapvetőbb jogainak megtagadása, mozgásszabadságának, elemi igényeinek korlátozása
Ha a bántalmazó nem engedi meg, hogy a másiknak tőle független magánélete is legyen, bezárja, megkötözi, éhezteti vagy szomjaztatja.

Gazdasági, anyagi erőszak
Gazdasági erőszakról beszélünk, amikor valakit anyagi függőségben tart a bántalmazó. Nem engedi, hogy a másik fél dolgozni járjon, nem engedi, hogy saját legyen saját pénze, bankszámlája legyen, illetve a keresetét, járandóságait, anyagi javait elveszi. A bántalmazó minden kiadást ellenőriz, engedélyhez köti, megkérdőjelezi a költéseket, így a másik fél nem tud szabadon rendelkezni az anyagiakkal.
A kapcsolati erőszak áldozata lehet nő, férfi és gyermek is.

Gyermekbántalmazás
A köztudatban a gyermekbántalmazás alatt legtöbbször, megvert gyerek képe jelenik meg, ütésnyomokkal esetleg komolyabb sérülésekkel, pedig ettől sokkal többet jelent.Gyerekbántalmazás a gyerekek testi fenyítése mellett minden olyan erőszakos akció, melynek során a gyereket elnyomják, korlátozzák, a gyermek gondozását, felügyeletét elhanyagolják, vagy a gyermek érzelmi, erkölcsi fejlődését veszélyeztetik. Kiemelten fontos a gyermekbántalmazás felismerése, kezelése, mert a bántalmazott gyerekek olyan mértékű lelki sérüléseket szereznek, amelyek csak nagyon nehezen visszafordíthatók, gyógyíthatók.

A gyermekbántalmazás formái

- Fizikai bántalmazás
- Lelki, érzelmi bántalmazás
- Elhanyagolás
- Szexuális bántalmazás

Fontos tudni, hogy gyermekbántalmazás esetén mindig a helyi család- és gyermekjóléti szolgálat felé kell jelzést tenni és ez kötelezőség nem lehetőség!

3.6.3. A krízisellátó rendszer

A krízisellátó rendszer Magyarországon a kapcsolati erőszak, és az emberkereskedelem áldozatainak nyújt segítséget, felnőtt személyek részére!

Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat(OKIT)

„Az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat szolgáltatásának elsőrendű célja, hogy segítséget nyújtson a kapcsolati erőszak, , a prostitúció- és emberkereskedelem áldozatainak és szükség esetén gondoskodjon az elhelyezésükről.

A Telefonszolgálat állandó elérhetőséget kíván biztosítani minden bajba jutott és azonnali segítséget kérő embernek a nap minden órájában, az ország egész területén és külföldön, rendelkezésre kíván állni mindenki számára, akinek szüksége van rá.

Az Országos Kríziskezelő és Információs Telefonszolgálat a nap 24 órájában, Magyarországról ingyenesen elérhető a **06-80-20-55-20-**as telefonszámon.”

A Telefonszolgálat hasznos információkkal, fontos tudnivalókkal látja el a bántalmazottakat, illetve a hozzátartozókat, valamint azonnali segítséget nyújt a bántalmazás miatt kialakult válsághelyzetben. A Telefonszolgálat szükséges esetben segítséget tud nyújtani azonnali elhelyezésben, ha krízishelyzet csak ennek eredményeképpen oldható meg.

Krízisambulancia

A Krízisambulancia egy olyan humán szolgáltatás, mely széles körű kapcsolatrendszerén keresztül, valamint a kapcsolati erőszak témájában jártas professzionális szakemberek biztosításával segíti a kapcsolati erőszak áldozatait, megelőzve ezzel a súlyos krízishelyzetek kialakulását, valamint tájékoztató és prevenciós szolgáltatásokat nyújt, és szerepet vállal a társadalmi szemléletformálásban.

Ennek érdekében különféle szolgáltatásokat biztosít a kapcsolati erőszakkal érintett egyének, és családok számára. Hálózatépítéssel, szakmai támogató programokkal segíti a szociális észlelő és jelzőrendszer munkatársait, számukra információt nyújt az elérhető szolgáltatásokról, speciális tudást biztosít a hatékony esetkezelés megvalósításához.

A Krízisambulancia prevenciós szolgáltatások biztosításával segíti a kapcsolati erőszak, valamint az emberkereskedelem és prostitúció területén az áldozattá válás megelőzését, valamint elősegíti a korai felismerést.Programjaival, tájékoztató anyagok készítésével, kampányokkal segíti a társadalmi szemléletformálást.

Családok Átmeneti Otthona

Ma Magyarországon körülbelül 120 családok átmeneti otthona található. Ezen intézmények lakhatási nehézség, bántalmazás során menedéket tudnak biztosítani a kiskorú gyermekkel érkező nők, illetve férfiak számára, valamint a bántalmazott vagy válsághelyzben lévő várandós kismamának is. Az ellátás igénybevétele önkéntes a család- és gyermekjóléti szolgálaton keresztül érdemes elindítani a ellátás megszervezését!

Krízisközpont
Vannak olyan családok átmeneti otthona, amelyek krízisközpontként működik és befogadja a hozzátartozók közötti erőszak miatt krízishelyzetbe került, a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló törvény szerint bántalmazottnak minősülő személyt és azt a vele egy háztartásban élő személyt, akinek tartására jogszabály, szerződés vagy bírósági határozat alapján köteles. A krízisközpontban legfeljebb 8 hétig tartózkodhat a bántalmazott. Ebben az intézményben is egy szakmai csapat segíti a bántalmazott abban, hogy a bántalmazás miatt kialakult krízishelyzet megoldódjon. A bekerülés legegyszerűbb és leggyorsabb módja ha a 80-20-55-20-as telefonszámon kér segítséget a krízishelyzetbe került bántalmazott. Ezen intézményben sem korlátozódik a gyermek felügyeleti joga a befogadás tényétől!

Titkos Menedékház
Vannak olyan családok átmeneti otthona, amelyek titkos menedékházként működik, befogadja a kapcsolati erőszak miatt krízishelyzetbe került, illetve otthontalanná vált bántalmazottat és gyermekét legfeljebb hat hónap időtartamra. Ezen időtartam alatt védett, biztonságos lakhatást biztosít, és szükség esetén biztosítja az étkeztetést, a ruházattal való ellátást, a mentálhigiénés ellátást, valamint segítséget nyújt az egészségügyi ellátáshoz való hozzáféréshez. A bentlakásos elhelyezés mellett az intézmény családgondozói a szociális munka eszközeivel segítik a családokat abban, hogy a menekülést és elhelyezést szükségessé tevő okokat megszüntessék, és a család, az egyén helyzete rendeződjön. Az intézmény segítséget nyújt a bántalmazás következtében kialakult pszichés sérülések kezelésében, ehhez pszichológiai támogatást nyújt. Ezenkívül jogi tanácsadást biztosít, mely lehetőséget ad a bántalmazottak számára a lehetséges jogi lépéseket, eljárásokat megismerjék, végig gondolják, és keresetek megírásában is segítséget nyújt.

A titkos menedékház hosszabb ellátási idővel rendelkezik, mint a krízisközpontok, így gyakran a súlyosabb esetekben történik itt az elhelyezés, amely esetekben valószínűsíthető, hogy a 8 hét nem lesz elegendő a krízishelyzet oldására, illetve nagyobb fokú védelemre van szüksége az áldozatnak a bántalmazóval szemben. A bekerülési folyamat ugyanaz, mint a krízisközpont esetében, leggyorsabb, hogy ha először az OKIT-on (+36 80 20 55 20) keresztül kér a bántalmazott segítséget, és a telefonszolgálat segít a továbbiakban a menekítés és elhelyezés folyamatában.

Félutas ház
A félutas ház szolgáltatás a krízisközpontokhoz kapcsolódóan működik. Célja, hogy hosszú távú (max. 5 év) lakhatási és szakmai segítséget nyújtson, olyan bántalmazottak számára, akiknek mindent fel kellett adniuk, lakhatásuk nem megoldott, ugyanakkor már túl vannak a bántalmazás miatt átélt krízisen. Határozott tervekkel rendelkeznek a jövőjükkel kapcsolatban és munkahelyük is van. A szolgáltatásokban az esetek nagy részében külön lakás áll a volt bántalmazottak részére melyet alacsony térítés ellenében vehetnek igénybe, illetve szociális munkás, jogász, pszichológus segíti a sikeres társadalmi reintegrációt.

13. sz. ábra: A krízis ellátórendszer (Forrás: Krízisközpontban és titkos menedékházban dolgozó szakemberek gyakorlati kézikönyve" című szakmai kiadvány)

4. Kommunikációs készségek és szakmai önismeret fejlesztése

Összefoglalás: A tantárgy fejleszti a falu- és tanyagondnok készségeit és kapcsolati tudatosságát a következő területeken:

- kulturált szerepviselkedés (munka- és egyéb szituációkban),
- a személyes figyelem és professzionális meghallgatás,
- a saját tűrésküszöb tudatosítása és elfogadtatása,
- önismeret és társismeret, önreflexiók és társak felé visszajelzés megfogalmazása,
- az eltérő kapcsolati készségeket igénylő helyzetek felismerése,
- erőszakmentes konfliktuskezelés és kommunikáció eszközei,
- a személyes és csoportigények agressziómentes érvényesítése,
- az együttműködési készségek megtapasztalása és fejlesztése.

Cél: A falugondnok kommunikációs készségeinek fejlesztése, a kommunikáció - és konfliktuskezelési hatékonyság kialakítása. A kommunikációs érzékenység és tudatosság kialakítása, illetve megerősítése. A segítői kapcsolattartás kommunikációs alapjainak megerősítése, a személyes meghallgatásban a figyelem és megértés készségeinek fejlesztése. A konfliktushelyzetek rendezésében az együttműködő, nyitott, kölcsönös megértésre törekvő beállítódás kialakítása. Az intézményi kapcsolattartás kommunikációs és konfliktuskezelési sajátosságainak megismertetése. A képzés során a hasonló munkaterületen dolgozó kollégákkal való együttműködés, közös gondolkodás, tapasztalatcsere, csapattá válás, és csapatként működés szabályrendszerének megismerése és megtapasztalása.

Kulcsszavak: önismeret, társismeret, kommunikációs csatornák, kommunikációs technikák, konfliktuskezelés, problémamegoldás, együttműködési készség fejlesztése

Tanulást segítő kérdések: Hogyan tudom hatékonyan megoldani a mindennapi konfliktusaimat? Hogyan tudok hatékonyan együttműködni az ellátottjaimmal, a szervezetemmel és a partner intézmények szakembereivel?

Ajánlott magyar nyelvű irodalom:

- Sándor-Lenkei Aida, Sándor Tamás – A realis énkép szerepe a szociális segítésben, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, 2015.

4.1 Az önismeret

Az önismeret fogalma, szintjei, a személyiségfejlesztés

Ha az önismeretet egyetlen szóval szeretnénk meghatározni, akkor azt önismeret nem más, mint az önmegértés. Arra a minden ember számára kiemelkedő jelentőségű alapkérdésre ad választ, hogy ki vagyok én, és milyen vagyok.

K. Pálffy úgy definiálja az önismeretet, hogy az nem más, mint az egyén „*áttekintése saját személyisége összetevőiről, határairól és lehetőségeiről, betekintése saját viselkedésének a rúgóiba, hátterébe, motívumrendszerébe, képessége arra, hogy helyesen megítélje saját szerepét, hatását az emberi kapcsolatokban*” (K. Pálffy, 1990. 15. p.).

Az önismeret különböző szinteken valósulhat meg

Az első felszínes szint az adottságokról és a képességekről való tudás szintje. Ez a saját tudásunkról, akaraterőnkről, érdeklődési körünkről, feszültség- és kudarctűrő képességünkről stb. szerzettismereteinket jelenti. Milyen adottságaim, képességeim vannak?

- Milyen tudással, ismeretekkel rendelkezem?
- Mi érdekel, mik a céljaim?
- Milyen az akaraterőm, kitartásom?
- Mennyire bírom el a feszültségeket, kudarcokat?

A második szint egy mélyebb történeti szintet jelent, és a ránk korábban (például a kora gyermekkorban) ható élményekre vonatkozik. Mik voltak ezek, és hogyan befolyásolták az egyén jelenlegi törekvéseit, érzéseit, szándékait, viselkedését. Ez tulajdonképpen egyben a viselkedés és a szándékok összhangjára is vonatkozik. Arra, hogy vajon a cselekedeteink megfelelnek-e mélyebb vágyainknak, céljainknak?

- Milyen élmények, történések alakították ki jelenlegi viszonyulásaimat?
- Honnan erednek és mire irányulnak indítékaim, vágyaim, hogyan nyilvánulnak meg ezek?
- Viselkedésem mennyire van összhangban szándékaimmal, céljaimmal?

A harmadik szint az önismeret társas szintjét jelenti. Hogyan tudunk megfelelni a velünk szemben a különböző társas szerepeinkben támasztott elvárásoknak. Milyennek látnak mások, és ez mennyire egyezik a sajátmagunkról kialakított képpel (K. Pálffy, 1989).

- Milyen vagyok a különböző társadalmi szerepeimben? (barátként, gyermekként...)
- Milyen hatást váltok ki az emberekből?
- Hogyan látnak engem mások?
- Mennyire egyezik az a kép, amit mások rólam alkotnak, azzal, amit én önmagamról kialakítottam?

Az önismeretszerzés módjai

Forrása a többi ember:

- Metakommunikációs jelzések helyes értelmezése. (mimika, testtartás, hangnem, hanghordozás stb.)
- Őszinte, segítő barátokhoz, csoportokhoz tartozás
- Család segítsége, támogatása
- Önmegfigyelés
- Kritikus helyzetekben szakember felkeresése (pszichológiai tanácsadás)
- Önismereti igény, önismereti csoportban való részvétel
- Pszichológiai írások tanulmányozása
- Pszichológiai kultúra (film, színház, könyv)

Önnevelés, önfejlesztés

"Az egyén önmagára irányuló tudatos, rendszeres munkája annak érdekében, hogy kiküszöbölje bizonyos hibáit, és olyan pozitív tulajdonságokat alakítson ki önmagában, amelyek megfelelnek a társadalom követelményeinek és személyes életterének." (Kovaljov, 1972)

4.2. Konfliktusok

Esetfelvetés

Mariska néni egyedül élt a faluban. Nyolcvanadik évéhez közeledett, de önállóan elvégzett minden otthoni munkát; megfőzött és kitakarított, mosott és kapált, ablakot pucolt és sepregetett. Szellemileg is teljesen ép volt. Éldegélt egyedül; mindkét fia a fővárosban élt családjával, hétvégéken látogatták meg.

Mariska néni egészsége azonban megroppant, a szívével volt a baj. Kórházba került, és amikor kijött, nagyon nehezére esett a mindennapi munka. A fiai igényelték az ebédet neki, Erzsók vitte házhoz.
Erzsók hatvan év körüli volt, mindenki kedvelte a faluban, kivéve Mariska nénit. Régóta nem beszéltek, Erzsók nem tudta, miért. Azt gondolta, most, hogy naponta látogatja, megtörik a jég, de a jég csak vastagodott; Erzsók nem állt szóba vele. Annyira nem, hogy Erzsók csak a tiszta ételhordót látta mindennap a kapuba téve, kicserélte a telivel és hiába szólongatta az idős nénit, választ sosem kapott. Ha találkoztak, a nénike visszaköszönt, de ennél többől nem állt a kommunikációjuk.

Erzsókot nagyon bántotta a dolog, kérdezgette a falubelieket, szomszédokat, hogy mi állhat az ügy hátterében, de senki nem tudta. Ráadásul látta Erzsók, hogy másban is elkélne a segítség, nem csak az ebédhordásban. A kert egyre elhanyagoltabb lett és biztos volt benne, hogy a bevásárlás, takarítás, mosogatás elvégzésével is hatalmas terhet venne le Mariska néni válláról.

Erzsók már a fiai számát akarta megszerezni, hogy felhívja valamelyiküket, amikor egyszer érkezésekor Mariska néni kint volt az udvaron. Elhatározta, hogy nem hagyja annyiban a dolgot és mindenképpen beszél Mariska nénivel. Igen ám, de mit mondjon? Végül a beszélgetés így zajlott:
- Csókolom, Mariska néni!
- Szervusz, lányom! – és már fordult is a ház bejárata felé Mariska néni.
- Csak egy pillanat, tessék már várni!
Mariska néni nem várt.
- Nagyon bánt, hogy Mariska néni nem beszél velem, igen rosszul érzem magam emiatt és így nem tudok segíteni sem. Tessék elmondani, hogy mivel bántottam így meg Mariska nénit és akkor igyekszem majd helyrehozni a dolgot!
Mariska néni megállt, még mindig háttal, majd lassan megfordult.
- Hát elmondom én neked lányom, ha annyira akarod! Osztálytársa voltál az én öcsémnek az elemi iskolában, aztán utána is nagyon járt volna utánad, de te igen rátarti voltál és kinevetted őt a többiek előtt. Így vette el Zsuzsót, aki aztán csúnyán otthagyta. Pedig milyen szépen élhettetek volna!
- De Mariska néni, össze tetszik keverni Vicával, a nővéremmel, ő volt osztálytársa Lajos bácsinak!
- Akkor gyere be, lányom, hozzad csak az ebédet!

A konfliktus jelentése

A latin confligo szóból (összevet, – fegyveresen – összecsap, megütközik, perlekedik) származik a konfliktus, mely jóval több mindent fejez ki az eredeti „csetepaté” szónál. A konfliktus olyan ütközés, amely mögött igények, szándékok, vágyak, törekvések, érdekek, szükségletek, nézetek, vélemények, értékek szembenállása húzódik meg. A belső válságtól a lappangó viszályon keresztül az érdekösszeütközésekig terjedhet. Ellentétes, vagy egymást kölcsönösen kizáró érzelmek, vágyak, vagy késztetések egyidejű jelenléte jellemzi.
Őseinknek még nem álltak rendelkezésükre kifinomult konfliktuskezelési eljárások. Egyszerűen tagolt döntési helyzetbe kerültek annak idején; „Üss, vagy fuss!” ez a két lehetőség állt előttük. Nyers erőszakot használt

mindkét fél, a kardfogú tigris is és a neandervölgyi ember is. Az osztálytársadalmak kialakulásával tovább színesedett a konfliktuskezelés palettája, megjelentek a következő formák.

- "Szemet szemért, fogat fogért!" - elégtétel, bosszú, önbíráskodás jellemzi a bosszú ösztönére épülő „megoldást", amelyet a társadalom törvényekkel tart kordában.
- "Ha megdobnak kővel, dobd vissza kenyérrel!" - megbocsátani tudás fontossága jellemzi, illetve szélsőséges esetben a teljes behódolás
- "Kard által vész, ki kardot ragad!" - kölcsönösségen alapul, kölcsönös érdek, hogy szabályozzuk dolgainkat, megegyezzünk, betartsuk a törvényeket. Igyekezzünk úgy viselkedni másokkal, ahogyan azt magunkkal szemben elvárjuk.

A konfliktusok szintjei

Konfliktusok az emberek közötti viszonyok több szintjén léphetnek fel. Attól függően, hogy hol jelenik meg a konfliktus, más-más tudományág vizsgálja.

Az egyén nemcsak másokkal, de esetenként önmagával is állhat konfliktusban. Ezeket a konfliktusokat interperszonális, azaz a személyiségen belüli konfliktusnak nevezzük, és alapvetően a személyiség pszichológiája tárgykörébe tartoznak. Ilyen konfliktushelyzetet valamennyien többször élünk át életünk során.

A személyek és csoportok között kialakuló konfliktusokat személyközi, interperszonális konfliktusoknak nevezzük. Természetüket főként a szociálpszichológia vizsgálja.Konfliktushelyzetek szervezeten belül is keletkeznek. A szervezeti konfliktusok szereplői is egyének és csoportok, azonban a konfliktus ezekben az esetekben elsősorban a szervezeti működés szemszögéből bír jelentőséggel. Ezek a konfliktusok a korábban említett tudományterületek mellett a szervezetpszichológia, a szervezetszociológia és a vezetéstudomány homlokterében állnak.

A szervezetek közötti konfliktusok jellemzően a szervezetek képviselői között nyilvánulnak meg. (Tipikusan ilyenek a fenntartó és a szociális intézmény vezetése közötti vitás helyzetek). A képviselők azonban ilyenkor nem magánemberként, hanem a szervezet nevében vesznek részt a vitában. A szervezetek közötti konfliktusokat számos tudományág vizsgálja a szervezetpszichológia és a szervezetszociológia mellett, mint pl. a marketing, a mikroökonómia, vagy éppen a politológia.

Léteznek nemzetközi és globális konfliktusok is: népek, államok, államszövetségek között. Ezek a politológia, hadtudomány, jogtudomány, makroökonómia vizsgálódásának tárgyai.Ideális esetben a konfliktusokat keletkezésük szintjén kell megoldani. Ha például az interperszonális konfliktusok terjednek a szervezeten beül, és szervezeti szintű konfliktusokká válnak, abban az esetben a konfliktus eszkalálódásáról beszélünk.

Erőszakmentes konfliktuskezelési módok

A konfliktusok az emberi élet természetes velejárói. Konfliktusainkat folyamatosan átéljük, megéljük, teremtjük és újrateremtjük. Mindez a személyes életvitelünk minden elemét áthatja és ezzel együtt természetesen a munkavégzésünk, tanulási folyamataink részeként is együtt él velünk. A konfliktusainkat kezelnünk kell, olyan módon, mely lehetővé teszi, hogy a konfliktusokkal teli életünk személyes működésünket ne befolyásolja hátrányosan. A konfliktuskezelésnek alapvetően öt módját különböztetjük meg, melyeka konfliktuskezelés statikus és dinamikus megközelítését egyaránt megmutatja. Konfliktushelyzetek azok a szituációk, amelyekben a két fél (ember/emberek) törekvései összeegyeztethetetlennek tűnnek.
Ezen helyzetekben bármely személy választott magatartása két alapvető dimenzió mentén írható le:

- Önérvényesítés: milyen mértékben törekszik saját szándékainak érvényesítésére.

- Együttműködés: milyen mértékben törekszik a másik egyén szándékainak érvényesítését elősegíteni.

A magatartásnak ez a két alapvető dimenziója felhasználható arra, hogy a konfliktusok kezelésének öt sajátos módját meghatározzuk.

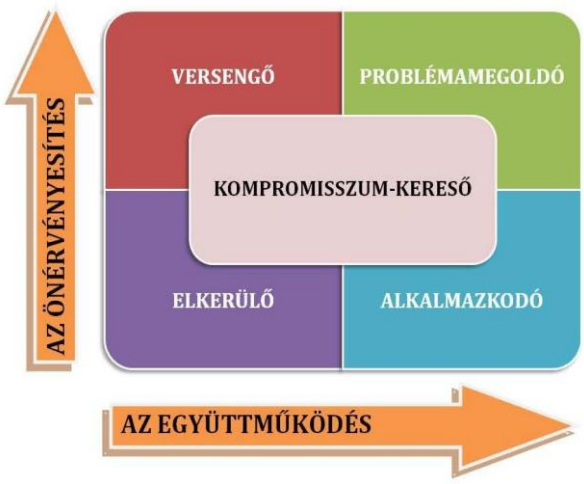

14. sz. ábra. A Thomas - Kilmann modell (Forrás:noisikertrener.hu)

Önérvényesítő és nem együttműködő

Az egyén saját szándékait érvényesíti a másik személy rovására. Ez hatalomorientált eljárás: a személy bármely befolyásolási módot latba vet, ami megfelelőnek tűnik, hogy nyerő helyzetbe jusson – meggyőző képességét, rangját, gazdasági szankciókat stb. A versengés jelentheti a "saját igazáért való kiállást", a helyesnek vélt álláspont védelmét, vagy egyszerűen a győzelemre való törekvést.

Az alkalmazkodás

Együttműködő és nem önérvényesítő. A versengés ellentéte. Az egyén lemond saját szándékairól, hogy a másik szándékai érvényesülhessenek. Bizonyos önfeláldozás van ebben az eljárásban. Az alkalmazkodás öltheti az önzetlen nagyvonalúság, vagy jótékonyság formáját, lehet a másiknak való kényszerű engedelmeskedés, vagy lehet a másik szempontjainak elfogadása.

Az elkerülés

Nem önérvényesítő és nem együttműködő. Az egyén nem követi közvetlenül sem saját szándékát, sem a másik személy szándékát. Az elkerülés öltheti diplomatikus kitérés formáját, egy kérdés kedvezőbb időpontra való halasztását, vagy egyszerűen visszahúzódást egy fenyegető helyzetből.

A problémamegoldás

Egyszerre önérvényesítő és együttműködő – az elkerülés ellentéte, ez az igazi asszertív viselkedés. Magában rejti azt a törekvést, hogy együtt dolgozva a másik személlyel találjunk valamilyen megoldást, mely teljesen megfelel mindkettőnk szándékainak. Azt jelenti, hogy beleássuk magunkat egy problémába azzal a céllal, hogy megtaláljuk a két fél alapvető érdekeltségét, s találjunk egy olyan alternatívát, mely mindkét érdekskálának megfelel. A problémamegoldás lehet például egy nézetkülönbség mélyebb feltárása azzal a céllal, hogy egymás megértése révén okuljunk. Lehet valamilyen feltétel megteremtésére való szövetkezés, amelynek hiánya az erőforrásokért való versengésre késztetne, vagy konfrontáció és törekvés egy személyközi probléma kreatív megoldására.

A kompromisszumkeresés
Átmenet az önérvényesítés és az együttműködés között. A cél valamilyen kivitelezhető és kölcsönösen elfogadható megoldás találása, amely részlegesen mind a két felet kielégíti. A kompromisszum középúton helyezkedik el a versengés és az alkalmazkodás között. A kompromisszumkereső többről mond le, mint a versengő, de kevesebbről, mint azalkalmazkodó. Közvetlenül ragadja meg a kérdést, mint az elkerülő, de nem tárja fel olyan mélységig, mint a problémamegoldó. A kompromisszumkeresés „félúton valótalálkozást", kölcsönös engedményeket, vagy egy gyors áthidaló megoldás keresését jelenti.
Mind az öt konfliktuskezelési mód hasznos bizonyos helyzetekben. Egy konfliktuskezelési mód hatékonysága az adott konfliktushelyzet követelményeitől és attól függ, hogy mennyire ügyesen alkalmazzuk. Mindnyájan képesek vagyunk mind az öt konfliktuskezelési mód alkalmazására. Senkire sem jellemző egyetlen, merev stílus a konfliktusok kezelésében. Ugyanakkor mindenkiről elmondható, hogy bizonyos konfliktuskezelési módokat jobban tud használni, mint másokat, s ezért hajlamos arra, hogy nagyobb mértékben hagyatkozzon ezekre, mint amazokra. A konfliktusban tanúsított viselkedés, mint mondtuk, két összetevő eredménye: az egyik az egyén hajlamai, a másik, hogy mit igényel a helyzet. Mennyire megfelelő (figyelembe véve a helyzetét, amiben van) ahogy ön az öt konfliktuskezelési módot használja? Ennek megítéléséhez kívánunk segítséget nyújtani. Mindegyik konfliktuskezelési módhoz felsorolunk néhány – az adott viselkedési stílust igénylő – szituációt.

Mikor éljünk a különböző konfliktuskezelési módokkal?

Versengés
A versengő konfliktuskezelési mód rövid távon hoz eredményeket, vannak helyzetek, melyekben ez kimondottan előnyös. Hátránya az együttműködésben való hiányosságok.

Alkalmazásai
- Amikor a gyors, határozott cselekvés életbevágóan fontos.
- Lényeges kérdéseknél, melyekben népszerűtlen megoldásokat kell bevezetni: pl. költségek megnyirbálása, népszerűtlen szabályok érvényesítése, fegyelmezés.
- Olyan kérdéseknél, melyek a vállalat boldogulása szempontjából alapvetőek, s biztos az igazában.
- Azokkal az emberekkel szemben önvédelemként, akik visszaélnek a nem versengő viselkedés nyújtotta előnyökkel.

Alkalmazkodás
A konfliktuskezelési mód lényeges eleme, hogy a művelője szívesen kezel nem egyenrangú módon helyzeteket. Sokszor a békesség megőrzésének záloga ez a mód.

Alkalmazásai
- Amikor belátjuk, hogy tévedtünk, elfogadjuk a jobbik álláspontot. Amikor tanulunk valakitől, amikor belátást akarunk tanúsítani.
- Amikor a probléma sokkal fontosabb a másik számára, mint a mi számunkra, s eleget akarunk tenni a másik igényeinek. Illetve jóakaratú gesztus az együttműködés fenntartása érdekében.
- „Hitelek" szerzése későbbi – számunkra fontosabb – problémák esetére.
- Amikor a versengés folytatása csak ártana a helyzetünknek, amikor legyőzöttek, vesztesek vagyunk.
- Amikor a harmónia megőrzése és a szakítás elkerülése különösen fontos.

Elkerülés
A konfliktuskezelési mód jellemzője a konfliktustól való távolmaradás, a történéseket mintegy kívülről szemlélő magatartás. Az is ide tartozik, hogy az erős érzelmi bevonódást ezzel a konfliktuskezelési móddal el lehet kerülni, illetve másokkal megoldatni.

Alkalmazásai

- Ha egy probléma jelentéktelen vagy csak átmeneti, vagy más fontosabb problémák szorítanak.
- Ha nem látunk esélyt arra, hogy szándékaink érvényesüljenek, - pl. kevés a hatalmunk, vagy olyan akadályba ütközünk, amin nagyon nehéz lenne változtatni (országos politika, valakinek az alapvető személyiségvonásai stb.).
- Ha a konfrontációval járó valószínű kár nagyobb, mint a konfliktus megoldásának előnyei.
- Ha a kedélyeket le akarjuk hűteni – a feszültséget leszállítani egy még produktív szintre, távlatot akarunk nyerni, és helyre akarjuk billenteni a nyugalmunkat.
- Ha további információk gyűjtése több előnnyel kecsegtet, mint az azonnali döntés.
- Ha mások hatékonyabban tudják megoldani a konfliktust.
- Ha úgy látjuk, hogy egy másik, alapvetőbb probléma melléktermékével, vagy tünetével van dolgunk.

Problémamegoldás

A problémamegoldás a konfliktusok okainak megszüntetésére irányul, a partnerrel vagy partnerekkel együttműködő módon.

Alkalmazásai

- Integratív megoldás keresése olyan esetekben, amikor mindkét felfogás túlságosan fontos ahhoz, hogy kompromisszumos megoldás szülessen.
- Mikor a cél a tanulás, pl. saját feltevések ellenőrzése, a másik elgondolásainak megértése.
- Olyan emberek gondolatainak hasznosítása, akik eltérő nézőpontból közelítik meg a problémát.
- Elkötelezettség biztosítása azáltal, hogy mások álláspontját beépítjük egy közmegegyezéses döntésbe.
- A kapcsolatot megrontó negatív érzések közös feldolgozása.

Kompromisszum-keresés

A konfliktuskezelésnek e módja „egy kicsit én is, egy kicsit te is” alapon működik és bár megegyezésre törekszik, a teljességet ezen keresztül elérni nem lehet. Ilyen konfliktuskezelések nem vezetnek a nyerő-nyerő pozíció eléréséhez.

Alkalmazásai

- Mikor a célok meglehetősen fontosak, de nem érik meg azt az erőfeszítést, vagy esetleges szakítást, ami egy nagyobb mértékben önérvényesítő stílussal együtt járna.
- Mikor két egyenlő hatalmú szembenálló fél erősen el van kötelezve egymást kölcsönösen kizáró céloknak.
- Komplex problémák időleges rendezésének elérésére.
- Kielégítő megoldás elérésére, időkényszer esetén.

4.3. Kiégés

A kiégés fogalma

A kiégés (burn-out) képszerű fogalom, amelyet eredetileg a technológiában használtak és amely az egykor működő energiaforrás gyengülését írja le a megszűnésig.

Ez nem történik hirtelen, hanem folyamatosan, több szakaszban. Ez leolvasható a nyelvtani formáról is: a burn-out a folyamat, a burned-out a helyrehozhatatlan végállapot lenne.Herbert J. Freudenberger (1974) pszichoanalitikus, aki a kiégés fogalmát megalkotta, önsegítő közösség tagjainál, krízisintervenciós központok, egészségügyi intézmények dolgozóinál figyelte meg és írta le a kiégés jellegzetes tünetegyüttesét. Azóta e problémakörnek egyre nő az irodalma, elméleti megközelítése és gyakorlati szociálpszichológiai kutatása. A vizsgálatok során más foglalkozásúaknál, pedagógusoknál, jogászoknál, rendőrtiszteknél is leírták.

A fogalom meghatározása

A szindróma krónikus emocionális megterhelések, stresszek nyomán fellépő fizikai, emocionális, mentális kimerülés, mely a reménytelenség és inkompetencia érzésével, célok és ideálok elvesztésével jár, s melyet a saját személyre, munkára, illetve másokra vonatkozó negatív attitűdök jellemeznek.(H. J. Freuderberg)

A kiégés tartós vagy ismételt emocionális terhelés eredménye más emberekért való hosszú távú, intenzív erőfeszítéssel összefüggésben. (Ditsa Kafry 1981)

A kiégés fogalmát csak segítő foglalkozásokkal kapcsolatban használják. Ditsa Kafry, a kaliforniai Berkeley Egyetem munkapszichológia professzora 1990-ben Pines, E.N./ Aronson E.-vel közösen adta ki a Kiégve az unalomtól az önfejlesztésig című munkát. Négyezer személlyel folytatott kiégés-vizsgálatokat.

Barth A. R. a kiégés okaként három dolgot említ:

1. sok stressz, nagy megterhelés, amelyből érzelmi kimerülés keletkezik;
2. kevés motiváció a munkában, kismértékű munkahelyi megelégedettség, mely csökkent teljesítményhez vezet;
3. a munkahelyen megromlott kapcsolatok minősége dehumanizálódást hoz magával.

Véleménye szerint az öt szolgálati évet betöltő tanárok mintegy 25%-a mutatja a burnout jeleit. A pályát kezdő első ideálok nem állták ki a realitás próbáját. A kezdetben magas szakmai elvárásokkal rendelkező emberek az érintettek.

Önmagunk érzékelése ahhoz a szerephez kötődik, amelyet betöltünk, és önértékelésünk attól függ, hogy milyen jól töltjük be azt. Így érthető, hogy aki szakmai szerepében csődöt mond, annak önértékelése csökkenni kezd. Egy szerep értékének szétesése szerepbeli kifáradáshoz vagy szerepkiégéshez vezet, melynek oka az elavult elképzelésekben és a teljesületlen szerepelvárásokban rejlik.

A kiégés jelenti az empátiás kapacitás kimerülését. A segítő hivatását nem gyakorolhatja hatékonyan, ha a klienst tárgyként kezeli.A kiégés az altruizmusnak nem szükségszerű velejárója, hanem lehetséges következménye, ami csak akkor áll elő, ha a funkció kimerül.

5. Terepgyakorlat

(44 tanóra)

Összefoglalás: képzésben résztvevő elmélyítse a képzés keretei között szerzett elméleti és gyakorlati ismereteit. Elősegítse az új ismeretanyag beazonosítását a saját gyakorlatával, falugondnoki feladataival. Megismerje, és segítő együttműködést alakítson ki a település környezetében lévő falu- és tanyagondnokokkal, a falugondnoki egyesületek területi szervezeteivel, különböző szolgáltató rendszerek helyi, térségi és megyei intézményeivel. Anyagot gyűjtsön a záródolgozat elkészítéséhez.A feladatokat a kiadott gyakorlati naplóban dokumentáljak a résztvevők.

Cél: A résztvevők legyen képes alkalmazni az elméleti órákon elsajátított szakmai ismereteket, technikákat, jogszabályokat; ismerje meg, és alakítson ki együttműködéseket a környezetében lévő szakemberekkel, intézményekkel, civil szervezetekkel. Kezdeményezzen együttműködéseket közösségekkel, szakmai szervezetekkel. Szervezzen szakmai együttműködést, vagy falufórumot (tájékoztatót), vagy közösségi rendezvényt. Szerezzen tapasztalatot megyei, járási területen működő intézményekkel.

Kulcsszavak: szeniori gyakorlat, helyi gyakorlat, megyei gyakorlat, záródolgozat

5.1. Gyakorlatra felkészítő kontakt órák

(3 tanóra)

A résztvevők számára a gyakorlatvezető ismerteti a képzéshez kapcsolódó gyakorlatok elemeit, a gyakorlatteljesítésének módjait, a kötelező dokumentációkat, és a gyakorlat megvalósításának, és dokumentáció leadásának határidejét.

5.2. Felkészülés a záró dolgozatra

(9 tanóra)

A képzés során a gyakorlatvezető segíti a résztvevő dolgozatírását az által, hogy folyamatosan kapcsolatban állnak egymással személyesen, telefonon, e-mailben.

A résztvevő feladata, hogy a képzés során, és a gyakorlatok során megszerzett ismeretek, és tapasztalatok alapján, a gakorlatvezetővel egyeztetve dolgozza ki az általa választott témát, témákat. A résztvevő törekedjen a dolgozat megírása a dolgozat komlexitására, tehát a választott témát/témákat összefüggéseiben, a falu-és tanyagondnoki munka szemszögéből, és a tanult szakmai ismeretek alkalmazásával, lehetőség szerint esetleírások segítségével dolgozza fel. A felhasznált irodalom, idézetek, képek forrásmegjelölése minden esetben pontosan kerüljön feltüntetésre.

5.3. Értékelés

(2 tanóra)

A terepgyakorlat tapasztalatainak, eredményeinek értékelése. A keletkezett dokumentumok áttekintése.

5.4. Helyi terepgyakorlat

(18 tanóra)

A helyi terepgyakorlat lényeges eleme a szenior-junior találkozás, közös gyakorlat. A résztvevő falugondnok a szenior településén megismerkedik a napi munkavégzés rutinjával, dokumentáció, és munkaszervezés gyakorlatával. A szeniorral a résztvevők kapcsolatban maradnak, hogy bármilyen szakmai kérdésük során legyen egy kontakt személyük, akitől segítséget tudnak kérni. A szenior falugondnokok keresztül kapcsolatot teremtenek a megyei egyesülettel, megismerik a szervezet munkáját. A szakmai közösségi program lehet: jelzőrendszeri szakmaközi megbeszélés, melyet a helyi család- és gyermekjóléti szolgálat szervez, de mint észlelő- és jelzőrendszeri tag bekapcsolódik a falugondnok is, továbbá a falufórum, közösségi rendezvény szervezése. A falufórum: az adott településen, tanyasi körzetben a helyben lakók részére szervezett közösségi beszélgetés, melynek célja valamilyen szükséglet feltárása vagy valamilyen tájékoztatás, információs átadása.

A szakmai közösségi program lebonyolítására szükség szerint kérjen szakmai segítséget, a képzés során megismert oktatóktól, szakemberektől, gyakorlat vezetőtől, szenior falugondnoktól.

5.5. Megyei terepgyakorlat

(12 tanóra)

A résztvevő megismerkedik csoportos formában megyei, járási szintű, munkájukhoz kapcsolódó intézményekkel, civil szervezetekkel. Megismeri az adott megye területi szakmatámogató rendszerét, annak tagjait, a tagokról tájékoztatást kap elérhetőséggekkel,

Felhasznált irodalom

1. Bánfalvi Csaba (1989): *A szociális munka lehetőségei és határai.* Szociális Munka, 1989/1. sz. Budapest, Szociális Munka Alapítvány folyóirat.
2. Bánfalvi Csaba (1989): *A szociális munka színterei és szereplői*. Szociális Munka, 1989/1. sz. Budapest, Szociális Munka Alapítvány folyóirat.
3. Bang, R. (1982): *Segítő beszélgetés.* Pszichológia nevelőknek sorozat. Budapest, Tankönyvkiadó.
4. Bayer István (1989): *A kábítószer.* Budapest, Gondolat Könyvkiadó.
5. ExterdinéZsurkai Ilona (1997): *Segítő kapcsolat.* Szociális gondozó és ápoló szakképzés tankönyve. Budapest, InterTechno-H Kft.
6. Hegyesi Gábor – Kozma Judit (2002): *A szociális munka – áttekintés.* In: Kozma Judit (szerk.): *Kézikönyv szociális munkásoknak.* Budapest, Szociális Szakmai Szövetség.
7. Horváth Izidorné (1992): *Etikai dilemmák a szociális munkában.* Szombathely, POTE Egészségügyi Főiskola.
8. Keresztes György (2008): *Szociális munka – Szociális problémák és megoldásuk rendszere*. Budapest, NSZFI.
9. Zanin Csaba (ford.) (1995): *Így is lehet! (Problémamegoldást segítő játékok és gyakorlatok kézi-könyve)*. Szolnok, Encore Magyar Konfliktuspedagógiai Alapítvány.
10. Dr. Rácz József – Hoyer Mária – Komáromi Éva – Dr. Sasvári Andrea (2000): *A drogkérdésről őszintén.* Budapest, B + V Lap- és Könyvkiadó Kft.
11. Welch, G. (1987) An Integrated Approarch to Social Work Practice. In B. W. McKendrick (ed.) Introduction to Social Work in South Africa. 152-176. Owen Burgess, Pinetown, 1987.
12. *Beke P. at al. (2009.) Falu és tanyagondnoki képzés jegyzet NSZFI*
13. *KSH Gyorsjelentés 2020. július*
14. *Huszti Éva (2001): A Nyíregyháza környéki tanyavilág az ezredfordulón. Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle, (2): 153–166.*
15. *Becsei József Tanyavilág Magyar Tudomány, 2002/9 1196. o. http://www.matud.iif.hu/02sze/becsei.html (2022.04.25.)*
16. *Közösségi lehetőségek a mélyszegénység elleni küzdelemben Önszerveződés és szakmaközi együttműködés Módszertani útmutató 2014.* https://kofe.hu/wp-content/uploads/Dokumentumok/2014/TAMOP513_kozfejl_modszertani_melyszegeny.pdf *(2022.04.25.)*
17. Sándor-Lenkei Aida, Sándor Tamás – A realis énkép szerepe a szociális segítésben, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, 2015.
18. Sándor Tamás, Sándor-Lenkei Aida – Szakmai együttműködés és segítő kapcsolat, Nemzeti Munkaügyi Hivatal, 2014.
19. Nagyné Tarjányi Judit – Mentálhigiéné – Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Hivatal, 2015.
20. Nagy Ferenc – dr. Erőss Attila – dr. Nagy Ágnes: Elsősegélynyújtás-Magyar Máltai Szeretetszolgálat,
21. Ajánlás szakmai program készítéséhez szociális ellátást biztosítók számára *https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2020/12/SZGYF_ajanlas_20201231.pdf*
22. Segédlet a falugondnoki és tanyagondnoki szolgálatok indításához és működéséhez https://szocialisportal.hu/wp-content/uploads/2022/04/Segedlet-a-falugondnoki-es-tanyagondnoki-szolgaltatok-inditasahoz-es-mukodesehez.pdf
23. Csörszné Zelenák Katalin – Kozma Judit – Sümeginé Országh Edit Az első 30 év. Falugondnokság határok nélkül – A falugondnoki szolgáltatás megújításának lehetőségei hálózati együttműködések által http://szocpoltukor.hu/wp-content/uploads/2020/06/megy-Szoct%C3%BCk%C3%B6r-2020-2-sz%C3%A1m-webre.pdf

file:///C:/Users/user/Downloads/rendszer_c__s_v_lt_s_a_szoci_lis_ti__rvc__ny_elsa___25_c__ve_webre.pdf 105.-134.old
24. Közösségfejlesztés módszertani útmutató- Szerk.:Arapovics Mária Vercseg Ilona -Felelős kiadó: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., Országos Széchényi Könyvtár -Budapest, 2017
25. Csörszné Zelenák Katalin: A Falugondnokok Duna–Tisza Közi Egyesületének munkája (https://agroforum.hu/lapszam-cikk/a-falugondnokok-duna-tisza-kozi-egyesuletenek-munkaja/)
26. Farkas Lajos: Határok nélkül (Hogyan szállítson beteget a falugondnok?) - Falugondnoki hírlevél-Magyar Falu-és Tabnyagondnoki szövetség,2004
27. Szabó Lajos: A szociális esetmunka kialakulása és elméleti háttere A Szociális Munka Alapítvány Kiadásai 20. kiadása 1999. utolsó letötlése: 2022. 11.27.) https://mek.oszk.hu/07100/07165/07165.pdf

Internetes források

1. Falugondnoki Egyesületek honlapjai
2. http://szocialisportal.hu/
3. http://szgyf.gov.hu
4. http://nszi.hu
5. http://szociálpolitika.lap.hu
6. http://portal.nebih.gov.hu
7. http://magyarorszag.hu
8. http://www.kormanyhivatal.hu
9. http://jarasinfo.gov.hu
10. http://kormanyablak.hu
11. http://www.eeszt.gov.hu
12. http://www.njt.hu
13. http://www.ijsz.hu
14. http://aldozatsegitokozpont.im.gov.hu
15. http://allamkincstar.gov.hu
16. http://www.kormany.hu
17. https://kofe.hu/parola/parola-fuzetek/
18. https://noisikertrener.hu/konfliktuskezelesi-strategiak/
19. https://www.webbeteg.hu/cikkek/elsosegely/181/sebek-verzesek-ellatasa
20. https://www.webbeteg.hu/cikkek/diabeteszes_neuropatia/10870/a-diabeteszes-koma-elojelei-es-kockazati-tenyezoi
21. https://elsosegely.hu/cikk.273.fagyas
22. https://www.mentok.hu/
23. https://www.mentok.hu/wp-content/uploads/2021/10/2_2020_02_04-sz.-Foigazgatoi-Utasitas_Orszagos-Mentoszolgalat-Szervezeti-es-Mukodesi-Szabalyzata.pdf
24. https://birosag.hu/ugyfeleknek/birosagi-eljarasok/munkaugyi-per

Törvények, rendeletek

1. 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról
2. 1/2000. (I.7.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről
3. 81/2004. (IX.18.) ESZCSM rendelet az egyes szociális szolgáltatásokat végzők képzéséről és vizsgakövetelményeiről
4. 8/2000. (VIII.4.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek adatainak működési nyilvántartásáról
5. 9/2000. (VIII.4.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást végző személyek továbbképzéséről és a szociális szakvizsgáról
6. 9/1999. (XI.24.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális ellátások igénybevételéről
7. 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról
8. 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről
9. Emberi Erőforrások Minisztériuma- PROTOKOLL A család- és gyermekjóléti szolgáltatás által működtetett észlelő- és jelzőrendszer folyamatairól
10. 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
11. 1997. évi XXXI. törvény A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról
12. 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről